

11. denemede zirvede

Güney Kore yapımı Squid Game, Netflix tarafından kabul edilene kadar tam 10 ayı yerden ret almış. Şu anda ise en az 90 ülkede en çok izlenen dizi.

Bitcoin'in 5 sırrı

Bütün oynaklığına, kırılganlığına ve devasa karbon ayak izine karşın Bitcoin birçok insan için cazip. Bunu beş faktöre bağlıyorum: Politik anlaşı, suç faaliyetlerini mümkün kılması, senyoraaj dağılımı, çağımızın teknolojik iyimserliği ve çabuk zengin olma arzusu. **DARON ACEMOĞLU 13'te**

Bir yanımız arabesk bir yanımız eurobesk

İspanyol filozof Ortega y Gasset'in "Ben, kendimin ve çevrem toplamıyım" cümlesi derin bir anlam taşır. Kendinizi ne kadar geliştirirseniz geliştirin, çevrenizin parçasısınız. **ZÜLFÜ LİVANELİ 6'da**

Ankaralı mesafeli ve soğuk olurmuş!

İlk aşkım İncigül'ün bana karşı "mesafeli" ve "soğuk" duruşunun sınıfın en tembelle öğrencisi olmama ilgisi olduğunu düşünmüştüm. Meğer sebebi "Ankaralı" olmasıymış... **MEHMET Y. YILMAZ 2'de**

Oksijen

HAFTALIK

www.gazeteoksijen.com

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

SAYI 39 • 8-14 EKİM 2021 • 10 TL

Bu kış çok zorlu geçecek

Küresel enerji fiyatlarında olağanüstü artışlar yaşanıyor. Doğal gaz ve kömür fiyatları elektrik üretim maliyetlerini de etkilediği için kriz içinden çıkılmaz bir sarmala dönüşüyor

Hızına yetişilemeyen artışların birkaç sebebi var. İklim değişikliğiyle Avrupa'da ısınma, ABD'de soğutma maliyetleri arttı. Avrupa'da rüzgarsız geçen yaz, yenilenebilir kaynaklardan üretime darbe vurdu. Brezilya, Hindistan ve Çin'deki kuraklık hidrolik santrallerin kapasitesini düşürdü.

Doğal gaz ve kömür fiyatları Türkiye'yi her açıdan etkiliyor. Elektrik'in yüzde 53.4'ü doğal gaz ve ithal kömürle üretiliyor. Avrupa'da 1000 metrekübü 1500 doların üzerine çıkan doğal gazın Türkiye'de evlere satış fiyatı vergi hariç 220 dolar. Farkı ya devlet karşılayacak ya da halka yansıtılacak. **17'de**

Seçmen nasıl bir aday arıyor

2021 sonbaharında seçmen yalnızca bir lider aramıyor. Ülkenin kadim sorunlarını da güncel ekonomik meseleleri de çözecek, toplumsal huzuru ve mutabakatları üretecek, gidişatı değiştirecek, ülkeyi bu kasırganın gözünden çıkaracak bir ütopyayı, hikâyeyi, iddiayı ve bunları temsil eden kadroları arıyor. **BEKİR AĞIRDIR 29'da**

İyi ki Almanya var

21. yüzyıl Alman siyaseti ender bir karaktere büründü. Aşırı politikaya yükselmedi, mülteci dostu tutum devam ediyor. **FINANCIAL TIMES'ın Dış Politika Başyazarı GIDEON RACHMAN yazdı 15'te**

Taliban militanları Kabil eteklerindeki Karga Gölü'nde lunaparkın tadını çıkarıyor.

Afgan çocukların süper kahramanı

Nezir Ahmet Azim, 40 yaşında Kabilli bir ressam. Taliban'a rağmen öğrencilere resim yapmayı öğreten bir cesur yürek. Meslektaş Muhammed Naim atölyenin kapısında nöbet tutarken, öğrenciler kız-erkek bir arada "eski günlerdeki gibi" resim yapıyorlar. Azim "Afganistan'ın renkli, insanların mutlu olmasını önemsiyorum" diyor. **32-33'te**

Oksijen Kabil'de NİMET KIRAC'ın izlenimleri

Boris nereye koşuyor?

Türkiye, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın basketbolunu konuşurken, İngiltere'de Başbakan Boris Johnson'ın egzersizleri gündemde. Johnson'ın koşularından birini beyaz gömleğiyle yapması alay konusu olsa da 4 yıl önceki haliyle kıyaslanınca çok yol aldığı ortaya çıktı.

Antik kent Assos şantiyeye döndü

Çanakkale'nin 2 bin 600 yaşındaki antik kenti Assos ağır iş makinelerinin zulmüyle karşı karşıya. "Kaya düşme riskini yok etme" projesi kapsamında binlerce metre küp toprak kaldırıldı. Çevreciler "Doğal yapı bozuluyor" diye tepki gösteriyor. **32'de**

Cevat Şakir'in efsane vedası

Halikarnas Balıkcısı'nın 48 yıl önceki cenaze törenini, Necati Cumal'dan Gülriş Sururi'ye tanıklarıyla hatırlamak istedik. Bu öyle bir hayat ki, belki de en güzel özetleyen İlhan Selçuk'tur: "Keşke herkes onun gibi yaşayabilse, onun gibi ölebilsen." **DEVRİM DEVECİOĞLU yazdı 22-23'de**

Müsilajın miladı 14 Kasım 2020

Greenpeace'ten Nihan Ataş, "14 Kasım'da Ergene Nehri için antılımsız sular ilk kez Marmara'ya deşarj edildi. Sonrasında müsilaj başladı. Tesadüf olmayacak kadar net" diyor. **AYŞE ACAR'ın röportajı 34'te**

Bizim flasyon

Enflasyon bu ülkede farkında olmadan herkesin DNA'sına işlemiştir. Bir yaşama biçimidir. İnsan hayatının da iş hayatının da tam göbeğine oturur. **LEVENT ERDEN 29'da**

Beyoğlu'nun derdi

Ahmet Ümit'in "Araplar geldi, Beyoğlu böyle oldu" tezine itirazı var: "Mesele yabancıların gelmesi değil, Batılıların gelmemesi. Doğu düşmanlığı tehlikelidir." **ALİ KAYALAR 20-21'de**

Hayatımızın akışı 5 şirketin elinde

Facebook, Whatsapp ve Instagram'da yaşanan 6 saatlik kesinti bize acı bir gerçeği hatırlattı: Hayatımız aslında bir avuç şirketin elinde. Denklem Google, Microsoft, Apple ve Amazon'u da katınca hepi topu 5 şirketin hayatın akışına tamamen hakim olduğu gerçeği ortaya çıkıyor. **M. SERDAR KUZULOĞLU'nun yazısı sayfa 27'de**

Koç'un 2050 hedefi

Koç Holding CEO'su Levent Çakuroğlu karbon emisyonlarını azaltma konusundaki planlarını Oksijen'e anlattı: "2050'ye kadar karbon nötr olacağız. Ama emisyonlarımızı azaltmamız yeterli olmuyor. Tedarik zinciri mimarisini o gözle değerlendirmeye başladık."

Koç Holding, pandemide istindami 90 binden 10 bine çıkardı.

ELİF ERGÜ'nün röportajı 12'de

Dr. Hyman Oksijen'deki kendi sayfalarını inceledi.

'Önce kendimi iyileştirdim'

İstanbul'da konferans veren Dr. Mark Hyman ile Dr. İrem Ergün Oksijen için konuştu. Dr. Hyman "Çin'de yaşarken cıva zehirlenmesinden hastalandım. Tedavi yollarını ararken karşına fonksiyonel tıp çıktığı" dedi. **7'de**

Düşüncelerin fişini çekin

"Meditasyon" deyince "Bu bana göre değil" diyenler olacaktır. Ama anlatmak istediğim, bazen düşünmeyi bırakmak. **DR. AYŞEGÜL ÇORUHLU 9'da**

9 772718 075113

MEHMET Y. YILMAZ

Başkası olma, kendin ol böyle çok daha güzelsin

Ankaralıların "başta mesafeli ve soğuk" görünseler de aslında hiç de öyle olmadıklarını, bunu anlamak için de onlarla yakınlaşmak gerektiğini bilmiyordum.

Hande Doğandemir sağolsun, bu yaşında bunu da öğrenmiş oldum.

Kendisi "aşka büyük anlamlar yüklemeyen" bir sanatçı olduğunu geçenlerde MAG dergisine açıkladı:

"Başta mesafeli ve soğuk dursam da tanıdıkça hiç öyle olmadığımı söylerler. Sanırım bu özellik Ankaralı olmaktan geliyor. Kontrollü, planlı ve adaletli olmaya çalışıyorum ama genelde neşeli ve eğlenceliyimdir" dedi.

(Burada bir parantez açmak mecburiyeti doğdu: Planlı ve adaletli olmak, neşeli ve eğlenceli olmanın zıttı mıdır? İnsan hem neşeli ve eğlenceli hem de planlı ve adaletli olamaz mı?)

Ben ilkokula Ankara'da, Maltepe Deneme İlkokulu'nda başladım; İncigül'ü de orada gördüm ve "ilk aşkım" olarak kalbimde adı hala taze.

O günden beri, bu yaşına kadar İncigül'ün-

bana karşı "mesafeli ve soğuk" durmuş olmasının, sınıfın en tembelle öğrencisi olmamla ilgisi olduğunu düşünmüştüm.

Herkes kırmızı kurdeleyi göğsünde taşıyordu, ben cebimde.

Cebimdeki kırmızı kurdelenin, oradan çıkıp, siyah önlüğümün göğsündeki bir noktaya iğnenmesi için okulun son haftasına kadar beklemem gerekiyordu.

Zaten artık kurdele de kurdele olmaktan çıkmış, lime lime olmuş, kırmızı iplikler bütününe dönüşmüştü.

KIRMIZI KURDELE

Oysa Sinan, sınıfta okumayı söktüğünü gösteren ve kırmızı kurdeleyi göğsüne ilk takan çocuktu.

İncigül'ün ona olan ilgisini ve bana olan ilgisizliğini kırmızı kurdeleyle bağlamıştım.

Meğerse yanılmışım, Ankaralılar baştan mesafeli ve soğuk görünseler de aslında hiç de öyle değillermiş.

Keşke Hande Doğandemir'in bu yaşında bildiği gerçeği o yıllarda öğrenebilmiş olsaydım.

Tabii bu acı deneyim, bütün yaşamım boyunca

"Niye aslında 'neşeli ve eğlenceli' olan biri, başkalarına kendisini 'mesafeli ve soğuk' göstermeye çalışır ya da içinden öyle davranmak gelir? Bu durum canımı fena halde sıkıyor"

rehberim oldu: Beğendiğin kızın ilgisini çekmek istiyorsan, çabalamalısın!

Ondan sonrasının da acıklı olaylar zinciri olduğunu söyleyebilirim aslında.

Dikkat çekmek için ne yapılması gerektiğini öğrenmişim ama bu kez de yatılı erkek mektebine

düşmüştü yolum.

Sınıfta ilk kız öğrenciyi görebilmek için lise bire kadar beklemem gerekiyordu ki o günlerde de artık dikkatim kızlara değil, yaklaşmakta olan devrime yönelmişti.

Bu zor görevin gerekleri için bilincimi yükseltmeye odaklanmama

rağmen dikkatimi muazzam gözleriyle Nuray çekmekte gecikmemişti ancak şimdi anlıyorum ki o da Ankaralıymış!

Mesafeli ve soğuk duruşunun gerisinde sıcak kanlı bir kız yatırmış ama heyhat ben bunu yeni öğreniyordum!

Ve bu durum canımı fena halde sıkıyor.

Niye insan kendisi gibi davranmaz da başkasıymiş gibi davranır?

Niye aslında "neşeli ve eğlenceli" olan bir insan mesela Hande Hanım, başkalarına kendisini "mesafeli ve soğuk" göstermeye çalışır ya da içinden öyle davranmak gelir?

"Kendin gibi davranmama" denilince aklıma Seinfeld'in gelmesi kaçınılmazdı.

Netflix, Friends'den sonra şimdi Seinfeld'i de satın aldı ve bütün sezonları izleyebiliyorsunuz.

Seinfeld'i izlememin iki nedeni vardı; ikisi de Seinfeld değil!

George Costanza ve Cosmo Cramer!

Cramer, hafiften çatlak saçları da deli kovalamış gibi tepesinde toplanmış bir karakterdi.

Costanza ise kısa boylu, şişman, saçları dökülmüş, kendini akıllı zanneden çok insan gibi hafiften aptal bir "loser"!

Sitcom aleminin gelmiş geçmiş en önemli karakterlerinden biri.

Aslında gerçek bir kişi.

Gerçek hayattaki karşılığı dizinin Seinfeld ile ortak yaratıcısı Larry David'in kendisinden başkası da değil.

Kim, kendisinden yola çıkarak böyle bir karakter yaratmaya cesaret edebilir?

Aslına bakarsanız dizideki her olay ve kişilik, gerçek hayattan aktarılmış ya da esinlenilmiştir.

Hande Hanım'ın ben de ani bir zihni küşayışe neden olan açıklamasının bu diziyi çağırıştırmasının nedeni George Costanza'nın kişiliğinde yatıyor.

HUYSUZLUK DA HUY

Costanza, dizinin bir bölümünde aklından geçen her şeyi tersini yapıyordu.

Bir olay ya da söz karşısında normalde takınacağı tavrın ya da alacağı tutumun tam tersinin ne olduğunu düşünüyor, ona göre hareket ediyordu.

O bölümü seyrederken o kadar çok gülmüştüm ki zaman zaman aynı şeyi deneyip, kendime gülmek istiyordum. Bunu yapabildiğim durumlar da oldu, niyetlenip başaramadığım da. Tabii kendime gülmek isterken oynadığım bu oyun nedeniyle bazen "huysuz" eleştirilerini de göğüslemek zorunda kalıyorum ama sonuçta "huysuzluk" da bir "huy" değil mi? Denemenizi öneririm, bazen insan kendine gerçekten çok güllüyor ve kendine gülmekten daha iyi terbiye edici bir şey olmadığını da artık biliyorum.

Bunun istisnalarına da dikkatinizi çekerim. Mesela içkilyken elinizi Twitter'a, Instagram'a ya da WhatsApp'a uzatmayın.

O zaman da normalde söylemeyeceğiniz, yapmayacağınız bir sözü söyleyip, yapıp, sonra çok pişman olabilirsiniz ve asla gülemezsiniz. Bir diğer "sakın ha" diyeceğim konu da "aşk" ile ilgili tabii.

Neşeli ve eğlenceli biriyensiz öyle görünün, neden insanlar sizi "mesafeli, soğuk, sıkıcı biri" olarak algılasın?

Bundan nasıl bir fayda görmeyi bekleyebilirsiniz?

Oya Baydar'ın "Sıcak Külleri Kaldı" (Can Yayınları) isimli romanından not ettiğim bir söz var:

"Kalbin, aklın tanımadığı gerekçeleri vardır." Aklınızca bir oyun oynarsınız ama kalp onun gerekçelerinden çok daha fazlasını ve çok daha farklı olanları bildiği için ne yapmak istediğinizi anlamaz, burnunuzu duvara çarpiverirsiniz, haberinizi olsun.

Çünkü ilişkiniz magazin haberlerinde sıkça okuduğumuz gibi "düzensiz" bir ilişki değilse, iki kişilik bir "oyunun" içindedir demektir. Kendinizi yeniden keşfetmeye başlarken, diğer yandan da sevgilinizi keşfetmeye, içine akmaya doğru bir yolculuktur bu.

Birlikte düşünmek, birlikte hissetmek böyle mümkün olabilir, onun içinde de "tek kişilik" standuplara yer yoktur. Öte yandan aşık olma hali, bir yönüyle de George Costanza'nın oyununa da benziyor. Aşık olunca, bildiğiniz sızden farklı davranışlar sergilersiniz çünkü. Aklınızın "yapma" dediğini yapar, aklınızın "yap" dediğinden uzak durursunuz.

Ama bunu artık bir "oyun" olsun diye değil, kalbiniz öyle emrettiği için yaparsınız. Bu durum bugünden yarına gelişmez tabii. Küçük ayrıntılarla beslenerek ilerler.

Önce mesela sadece saçının rüzgarda savrulmasını beğenirsiniz, size dünyanın en güzel kadını (ya da en yakışıklı erkeği) gibi gelmeye başlaması için hayli zaman gerekir, emek gerekir. O insana doğru aktıkça yeni "ayrıntılar" keşfedersiniz.

Oturuşu, konuşması, bardağını tutuşu, bakışlarındaki anlam değişimi, ilgisini çeken konular...

Bitmek bilmez bir keşif yolculuğudur çünkü bu.

Sonunda sesinin tınısından bile nasıl bir ruh durumu içinde olduğunu hissedebileceğiniz bir keşif süreci!

Onun da sizde böyle ayrıntılar keşfetmesini bekler, bunun gerçekleştiğini gördükçe mutlu olursunuz.

Birçok insanın en sevdiği dönemin ilişkinin flört evresi olmasının nedeni budur.

Çünkü bilirsiniz ki sonuca kadar süreceğiniz gibi görünür bir yolculuğa çıkıyorsunuzdur.

Oyunu bırakıp, kalbin sesini dinlemenin tam zamanı da işte o andır. •

AKBANK

1e1 Bankacılık ile zamanın sevdiklerine kalsın

Portföyünüzle özel olarak ilgilenecek 1e1 Bankacılık yöneticinin ve avantajlı bankacılık ürünleriyle ayrıcalıklı bir deneyim seni bekliyor.

Sizin için

ARÇELİK DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE DÜNYANIN EN İYİSİ

Arçelik'in dijitalleşme ile birlikte değişen müşteri beklentilerini en iyi şekilde karşılamak amacıyla başlattığı ticari dönüşüm yolculuğu, World Retail Awards Yarışması'nın* "Çok Kanallı Ticari ve Dijital Dönüşüm" kategorisinde dünyanın en iyisi seçildi.

*Arçelik, World Retail Awards'ta (Dünya Perakendecilik Ödülleri) "Çok Kanallı Ticari ve Dijital Dönüşüm" kategorisinde dünyanın en iyisi seçildi.

Simpson'lar Paris Moda Haftası'nda!

Paris Moda Haftası ilkbahar-yaz 2022 koleksiyon sunumlarına Balenciaga modaevinin "The Simpsons" kısa filmi damga vurdu

ECE SÜKAN

Moda endüstrisinde tasarladığı koleksiyonlara kavramsal yaklaşan tasarımcılar arasında son yıllarda Demna Gvasalia ismi parlıyor. Vetements markasını kurduğundan beri her koleksiyonu ve defilesi ile devrim yapan ve sektöre derinden etki eden Gvasalia, köklü modaevi Balenciaga'nın kreatif direktörlüğü pozisyonunda da sanatını konuşuyor. Paris'in meşhur tiyatrosu 'Le Théâtre du Châtelet' de gerçekleşen Balenciaga ilkbahar-yaz 2022 defilesi de tasarımcının yaratıcı zekası ve kavramsal yaklaşımı ile moda haftasının en başarılı, sürprizlerle dolu

ve ses getiren işi oldu.

Moda haftaları son on yılda 'influencer' ekonomisi ile birlikte epey farklı bir dinamığe büründü. Sosyal medyanın hayatımızı henüz yönetmediği yıllarda sadece sektörün profesyonelleri, editörleri ve markanın imaj olarak yana yana durmak istediği ünlülerle gerçekleşen moda haftaları, artık defilelere davetli olmasalar da şov mekanının girişindeki fotoğrafçılara ve dolaşısıyla kendi Instagram'larına içerik üretmeye çalışan influencer'ların haftaları oldu. Hal böyle olunca da defilelerin etrafı kendi bünyesinde dev bir kırmızı halıya dönüştü. Zamanın ruhunu en kıvrak biçimde yakalayan kreatif direktör Gvasalia da Balenciaga ilkbahar-yaz 2022 koleksiyon sunumu için kırmızı halı geçişi ve sürpriz bir kısa film gösterimi tasarlamıştı. Defile

mekanı olan tiyatronun girişine kurulan, davetlilerin bir anda kendilerini içinde buldukları bu görkemli kırmızı halı geçişi aynı anda tiyatronun içindeki ekranda izleniyor, az önce haberleri olmadan aynı geçişi yapan davetliler arasında eğlenceli bir mod yaratıyordu. Davetlilerin ardından modeller Balenciaga koleksiyonu ile kırmızı halıda arz-ı endam ederken tiyatronun perdesinde davetlilerin izlediği 'model geçişi' aslında defilenin kendisi olmahtaydı.

Daha sonra modeller davetlilerin arasına seyirci koltuklarına otururken, Gvasalia siyah maskesi ve kapüşonlu sweatshirt'ü ile çılgınca alkışlanarak salona girdi. Ve şovun diğer sürpriz bölümü başladı; Simpson'lar on dakikalık bir kısa filmle geri döndü!

Hem de Paris Moda Haftası'nda, Balenciaga için yapılmış özel bir bölüm ile... Homer Simpson, tasarımcı Gvasalia'ya bir mektup yazıyor ve karısı Marge'a doğum gününde hediye etmek için pahalı bir gece elbisesi istiyor. Gvasalia da Marge'ın Balenciaga sevdasından çok etkilenip Simpson'ları defilesine davet ediyor. Marge ve Homer'ın (ve de tüm Springfield ahalisinin) Paris'e, Balenciaga şovuna katılmak için gitmelerini konu alan Simpson'lar filminde Anna Wintour da itaat edilmesi gereken bir karakter olarak cameo yapıyor.

Gvasalia'nın sektördeki ezber bozan liderliğini bir kez daha konuşturduğu ve yapımı birkaç yılda tamamlanan bu dahiyane proje, modada pek de rağbet görmeyen esprili yaklaşımıyla yine öncü oldu. Aynı zamanda da Gvasalia, iletişim mecralarını ve kavramlarını birbirine entegre ettiği bu katmanlı şovuyla hem de Paris Moda Haftası'nı domine etmiş oldu.

BALENCIAGA

-The baby.
-[crowd] Aw.

[thinking] Come on. You have a thought.
Say it. Go ahead.

SEN DE VOVLA KAZAN VOV'LA

VOV Hesap ile harcarken nakit iadesiyle, harcamazken avantajlı faiz oranıyla bol bol kazanın!

500 TL'YE KADAR
NAKİT İADESİ

%19
FAİZ ORANI

Alternatif Bank

Alternatif Bank Mobil'i indirin, görüntülü görüşme ile şubeye gitmeden kolayca VOV Hesaplı olun.

Alternatif Bank; kampanya kapsamında değişiklik yapma, hoş geldin dönemi ve hoş geldin dönemi süresince yararlanılacak faiz oranını değiştirme hakkına sahiptir. Nakit iade kazanım, iade ve iptal koşulları ile ilgili detaylı bilgiye www.alternatifbank.com.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

www.alternatifbank.com.tr 444 00 55
The Commercial Bank (Katar) kuruluşudur.

Ayağımı yerden kessin yeter

Dünya Ralli Şampiyonası'nın Finlandiya ayağında yarışan İrlandalı pilot Craig Breen, 19'uncu etapta sürünmenin etkisini tamamen ortadan kaldırırken... Vatandaş Paul Nagle ile Hyundai takımında yarışan Breen'in bu unutulmaz karesi onu zirveye taşıyamadı. Etabın birincisi Galli pilot Elfyn Evans oldu.

Eski eşe karşı casus yazılım

Dubai Şeyhi El Maktum eski eşi Prenses Haya'nın telefonunun Pegasus yazılımıyla izlenmesine onay vermiş

İngiltere'de mahkeme Dubai Şeyhi El Maktum'un eski eşi Prenses Haya'nın telefonlarını casus yazılım Pegasus'la dinleme emri verdiği ne hükmetti. Karara göre El Maktum, İsrail yapımı olan yazılımı kullanarak Haya ve avukatı Barones Fiona Shackleton'un telefonlarını takibe almaları için "hizmetlilerine veya ajanlarına" izin verdi.

Casus yazılım Pegasus, NSO Group tarafından üretiliyor. Şirket sadece terörizm ve diğer ciddi suçların önlenmesi için bağımsız devletlere kullanım izni verdiklerini ve İsrail hükümetinin onayıyla sattıklarını söylüyor. Lisans verilen ülkeler arasında, Dubai'nin

Şeyh Muhammed bin Reşit El Maktum ve Haya'nın iki çocukları üzerindeki velayet mücadelesi İngiliz mahkemelerinde sürüyor.

bağlı olduğu Birleşik Arap Emirlikleri de var. Uluslararası Af Örgütü gibi insan hakları kuruluşları ise bu yazılımın tüm dünyada çok sayıda politikacının, gazetecinin ve sivil toplum gönüllüsünün telefonlarına sızdığını tespit etti.

Bu karar Pegasus'un suistimali konusunda bir mahkeme tarafından verilen ilk karar olarak kayıtlara geçti. Yazılımla ilgili ABD ve İsrail'de de yasal süreç devam ediyor.

+

BOYNER

BOYNER.COM.TR

+

OKSİJEN 05 CMYK

Hayata dair...

Zülfü
Livaneli

her şeyi kazanır.”

★ ★ ★

Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, insanlığın binlerce yıl içinde geliştirdiği temel kavramları ters yüz edemezsiniz. Bazı toplumlar, belirli dönemlerde insani gelişimin dışına düşer ve bunu da kalıcı sanırlar ama sonunda evrensel kurallar galip gelir ve o toplumu bir düzeltmeye tabi tutar.

Bir düşünelim: Güzel sanatlar nedir? Eskiden “bedii zevk” denilen yüksek estetik kaygılar niçin toplumlarda bu kadar önemli yer tutmuştur? Niye birçok gelişmiş ülke, genç kuşakların zevklerinin incelenmesi için çalışmıştır?

Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde tiyatro, resim, edebiyat, bale niçin bu kadar önemlidir? Bu ülkeler zengin oldukları için mi yüksek zevklere yönelmiştir, yoksa bu birikim mi onları zengin etmiştir?

Bunlar önemli sorular ve cevapları belli. Dünya uzun vadede güzel, doğruyu, iyiyi arar. Belki çok acı çekilir, çok kişi bu yolda kırılır ama eninde sonunda iyi, güzel ve doğru olan kazanır.

★ ★ ★

Roman kahramanlarını, hep şişeden çıkmayı bekleyen cinler gibi düşünmüşümdür. Oradadırlar, sizi beklemektedirler, şişeyi okşadığınızda çıkıp geleceklerdir. Çağırmadığınız zaman ise yokturlar, şişe alelade bir şişe olarak durur. Kitaplar da öyle değil mi? Birbirine yapışık durumda bekleyen binlerce, yüz

“

“Ben, kendimin ve çevrem toplamıyım.”
Bu ülkedeki birçok gelişmiş ve incelmış insanın dramının temelinde bu cümle yatıyor.
Bir yanımız arabesk bir yanımız eurobesk...

Zamanımızda “başarı denilen virüs” öylesine yayıldı ve herkesin içine yerleşti ki, insanları böyle bir yaşamın tersinin mümkün olduğuna bile inandırmak güçleşiyor. Sanki “başarılı olmak” gereği her zaman ve herkes için geçerliymiş gibi algılanıyor. Artık günümüzün romancıları, şairleri, düşünürleri, bilim insanları bile “başarı” peşinde koşuyorlar. Herkesi, Amerikalıların kafalarımıza soktuğu “kazanan” ve “kaybeden” kavramlarına göre yargılıyoruz.

Peki Yunus Emre başarılı olmak için mi yazmıştı şiirlerini, Mevlana sema dönerken “başarı” peşinde miydi? Çarmıhta can veren İsa kazanan mıdır, kaybeden mi? Ne demişti Peygamber: “Her şeyi kaybeden,

“

Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde tiyatro, resim, edebiyat, bale niçin bu kadar önemlidir? Bu ülkeler zengin oldukları için mi yüksek zevklere yöneldi, yoksa bu birikim mi onları zengin etti?

binlerce sayfa cansızdır, kupkuru. Zamanla tozlanmaktan, küflü bir koku edinerek sararmaktan başka bir işe yaramaz. Önce havayla en çok temas eden kenar bölümleri sararır, sonra içlere doğru yayılır.

Okumayanlar için kitaplar, ölü birer selüloz katmanından başka nedir ki? Ama bir kez elinize alıp okumaya görün. O cansız sayfalarından süzülen ruhlar, ete kemiğe bürünür, capcanlı görünürler size. Onlarla dertlenir, onlarla sevinir, onlarla kıskanırsınız.

O andan itibaren kitabın küf kokusu da bir alışkanlık olur sizin için, her ülke kağıdının değişik kokusunu

içinize çekersiniz. Sararmalar, eski ve çok sevilen bir dostun saçlarına düşen ak gibidir. Selüloz katmanlarının arasından fıskıran yakıcı hayatlar, sizi de birlikte sürükler. Lafcadio olursunuz, Raskolnikov, Bovary, Meryemce, Anna Karenina, Lacombe Lucien, Goriot, Jean Valjean, Buendia gibi duyumsarsınız kendinizi. Yaşamı imbikten süzerek size yeniden sevdiren bir büyüdür bu.

Kitaplar sizi daha derin bir anlayışa götürür, hem kendinizi hem de dünyayı daha derinden kavramanızı sağlar. Bir ruh eğitimidir, bir duygular eğitimidir.

Birçok olumlu kavram gibi edebiyat hakkında da olumsuz önyargılar yerleşmiş topluma. Bunlardan biri de “edebiyat yapmak” deyimini. Bu deyimle boş konuşmalar, hayal ürünü, hiçbir işe yaramayan düşünceler ve gerçeklere dayanmayan bir değersizlik ortamı kastediliyor.

Oysa edebiyat dünyanın en ciddi işidir. Hiçbir gelişmiş toplumda edebiyat böyle bir deyimle kirletilmemiş, aksine hep toplumun en üst değerleri arasında yer almıştır. Bu saygıyı gösteren ve göstermeyen toplumlar arasındaki farkı görmek istiyorsanız, bir Avrupa ülkelerine bakın bir de Orta Doğu ülkelerine. Durum ortada değil mi!

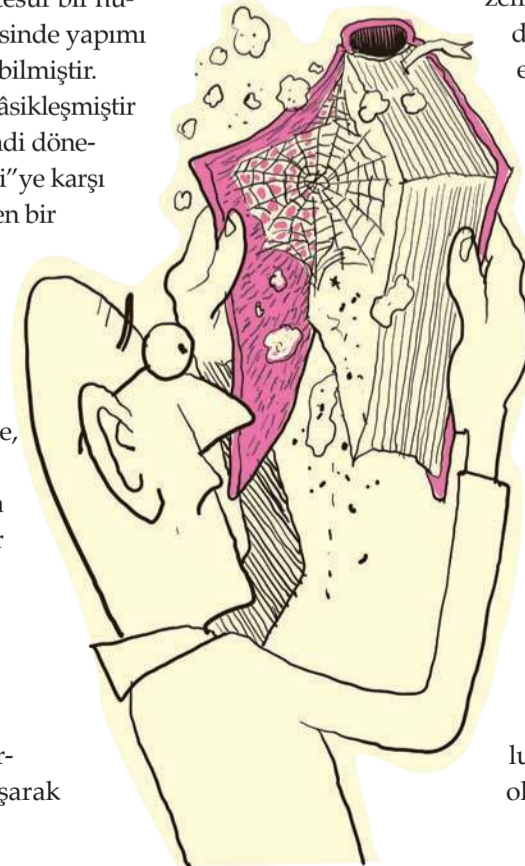
★ ★ ★

Bazı kişiler eskiyi muhafaza etmek isterler ama o eskinin de bir zamanın “yeni”si olduğunu ve daha önceki eserlere karşı bir yenilik mücadelesi vererek var olduğunu unuturlar.

Ayasofya bin beş yüz yıllık bir eserdir ama basilika ve kubbe biçimlerini ilk kez birleştiren yani kendilerinden önceki bütün eserlere meydan okuyan iki yenilikçi mimar ve onları destekleyen cesur bir hükümdar sayesinde yapımı mümkün olabildi.

Mozart klâsikleşmiştir artık ama kendi dönemindeki “eski”ye karşı mücadele eden bir “yeni” olarak var olabildi. Cervantes de böyledir, Çaykovski de, Frank Lloyd Wright ya da Le Corbusier de...

Mustafa Kemal bir devrimcidir, hayatını Tanzimat Fermanı’nı tartışarak

değil, geleceği inşa etmeye çalışarak geçirmiştir.

Ama bu insanların hepsi geçmişten geleceğe uzanan bir köprü niteliğindedir. Kökleri çok derindedir.

“Kökü mazide olan atıyız” yani “Kökü geçmişte olan geleceğiz” dizesi bu büyük adamlarda doğrudur gibidir.

Her yenilik tepki görür, her peygamber, her büyük filozof, her büyük sanatçı önce reddedilir, sonra kabullenilir ve klâsik olur.

Bu yüzden sanat da hayatın gerçeği gibi devrimcidir.

★ ★ ★

Nasıl Descartes’tan “Düşünüyorum o halde varım” cümlesi insanlığa miras olarak kaldıysa İspanyol filozof Ortega y Gasset’ten de böyle bir cümle kalmıştır: “Ben, kendimin ve çevrem toplamıyım.”

İlk bakışta “Ne demek bu?” diyenler olabilir. Ama biraz düşündükçe her şeyin yerli yerine oturacağına ve sözün derin anlamının ortaya çıkacağına eminim.

Aslında bu ülkedeki birçok gelişmiş ve incelmış insanın dramının temelinde bu cümle yatıyor. Çünkü siz kendinizi ve duygularınızı ne kadar geliştirmiş olursanız olun sonunda bu çevrenin bir parçasısınız. Bir yanınız arabesk, bir yanınız eurobesk.

Bir yanınız vahşi bir sertlikle ve binbir cambazlıkla sürüp giden siyaset, öteki yanınız her gün ölüp ölüp dirilen, arap sabunuyla kaplı mermer zeminde rugan pabuçla dans etmeye çalışan ekonomi.

Bir omzunuza yumuşak bir şefkat tünemiş, ötekine gözü kanlı bir şiddet. Kısacası ne yaparsanız yapın, kendinizi nasıl tanımlamaya çalışırsanız çalışın, sonuçta bu ülke ortamının bir parçasısınız. Eğitime kafa yordunuz çocuğunuz da aynen böyle olacak.

Çünkü insanoglu tek başına var olamıyor. ●

YENİ
UFUKLARA DOĞRU

UP TO NEW HORIZONS
SONBAHAR-KIŞ 2021/22

HEMINGTON

SHOP ONLINE | hemington.com.tr

AKMERKEZ | SUADİYE | AKASYA | AQUA FLORYA | MALL OF ISTANBUL
İZMİR HILLTOWN | ANKARA ARMADA | BURSA KORUPARK | BODRUM MIDTOWN

Fonksiyonel tıp, kronik hastalıkların kök nedenlerini saptayıp bunların düzeltilmesine odaklanan bütünsel bir tıp bakışı. Organ odaklı değil sistem odaklı yaklaşarak hastalığın tedavisinden çok, temelde yatan sorunun iyileştirilmesini amaçlıyor. Bu konuda dünyanın en önde gelen isimlerinin başında ABD’li tıp doktoru Mark Hyman geliyor.

Oksijen okurlarının yakından tanıdığı Dr. Mark Hyman, Amerikan Hastanesi’nin davetlisi olarak geçen hafta İstanbul’daydı. “Ölümsüzlük: Geriye doğru yaş almanın sırlarını keşfedim” başlıklı bir konferans verdi, üç saat boyunca fonksiyonel tıp bakış açısıyla yaşam süresini iyileştirmek ve beyin sağlığı hakkında tavsiyeler verdi.

Hyman, İstanbul’dan ayrılmadan önce her hafta podcast’lerinden derlenen sağlık yazılılarıyla konuk olduğu Oksijen’in sorularını yanıtladı.

Dr. İrem Ergün: Uzun yıllardır fonksiyonel tıpla uğraştığınızı biliyoruz. Bu yolculuğa nasıl başladınız?

Dr. Mark Hyman: Beslenme ve zindelik her zaman ilgimi çekmiştir. Lisans öncesinde beslenme okurken bir doktora öğrencisiyle birlikte kalıyordum. Arkadaşım bana “Nutrition Against Disease” adında bir kitap verdi. Kitabı okuyunca, yiyeceklerin ilaç olarak kullanımı üzerine düşünmeye başladım. Sanırım 1960’larda yazılmıştı. Aslında benim beraber yaşadığım insanlar bunu zaten yapıyordu; her gün beraber yemek pişiriyor, gerçek, organik şeyler yiyorduk; bahçemiz vardı. Beslenme her zaman ilgimi çekmişti. Sonra, doktor olmadan önce yoga eğitmeni oldum.

‘Cıvadan zehirlendim’

Dr. İrem Ergün: Kaç yıl önceden bahsediyoruz?

Dr. Mark Hyman: 38 yıl; yani neredeyse 40 yıl önce. Yoga henüz popüler değildi. O zamanlar Çin ve Asya tıp sistemleri, Budacı tıp üzerine çalıştım. Bu sayede şifa ve iyileşme konusunda hep farklı bir perspektifim oldu: Her şeyin denge ile ilgili olduğunu gördüm. Sonra tıp fakültesine girdim ve gerçek bir doktor oldum. Ancak entegre tıp, bütüncül tıp konusuna geri dönmek ilginç geliyordu. Çin’de yaşadığıktan sonra cıva zehirlenmesi yüzünden çok hasta oldum. Kendimi iyileştirmenin yolları üzerine düşünmek zorunda kaldım. Karşıma fonksiyonel tıp çıktı ve fonksiyonel tıp çalışmaları sayesinde hem kendimi hem de hastalarımı iyileştirebildim. Sonrasını herkes biliyor.

Dr. İrem Ergün: En çok ilgilendiginiz konulardan biri uzun yaşam. Son birkaç aydır dünyadaki en uzun yaşam süresine sahip insanların bulunduğu, en iyi yaşam koşullarına sahip bölgeleri geziyorsunuz. Profesyonel gözlemlerinizi çok merak ediyorum. Bize biraz bahsedermisiniz?

Dr. Mark Hyman: Sardinya’ya gittim. Barbagia gibi bazı bölgeler kıyı tarafından kapalı ve izole; yani dışarıdan birinin gelip burada yaşayanlarla temas kurma ihtimali yok. Gelenek, toplum ve yaşam tarzı açısından binlerce yıla dayanan kesintisiz bir tarihleri var. Yaşam ve beslenme tarzlarının, sağlıklı olmaya katkıda bulunacak şekilde olduğu açıkça görülüyor. Organik gıdalarla besleniyorlar. Atalarından kalma çeşitli sebzeler, koyun ve keçi ürünleri, çok yüksek antioksidan oranına sahip şaraplar tüketiyorlar. Verna ve Capelli gibi antik tahıllardan yapılan gıdalar yiyorlar. Yani yedikleri ve bunları hazırlama biçimleri çok önemli. Gıdanın ilaç olduğunu anlamışlar; belki tam olarak böyle bir kavramları ve fikirleri yok ama hayvanları kesmeden önce nasıl besleyecekleri üzerinde konuşuyorlar; peynir yapmak için koyun ve keçileri belli şekilde, özellikle de gıda kalitesini yükseltecek şekilde, taze bitkilerle beslemeleri gerektiğini biliyorlar. Yani aslında bu ilişkinin farkındalar. Yaşamları ise doğal aktivitelerle geçiyor. Bölge çok tepelik olduğundan, koyunları her yere götürüyor, dağ tepesi yürüyorlar.

Dr. İrem Ergün: Bizim şehir yaşa-

Fonksiyonel tıpla önce kendimi iyileştirdim

manızdan tamamen farklı.

Dr. Mark Hyman: Tamamen farklı. Ayrıca, stres düzeyleri çok düşük. Çobanlardan birine stres yaşayıp yaşamadığını sordum, “Bazen gece kecinin biri kaçıyor, gidip bulmam gerekiyor...” dedi. Stresi bundan ibaret. Ayrıca bir araya geliyorlar, yani bir nevi cemaat yaşamları var. Herkes birbirine yardım ediyor. Biri koyun kırkacak oldu mu bütün arkadaşları gelip, o günü kırkım günü yapıyorlar. Ya da ava birlikte gidiyorlar; festivaller yapıyorlar. Mesela biz de Ağustos’ta böyle bir festivale katıldık. Her aile farklı bir yemek getiriyor; derin bir cemaat ve bağlılık duygusu var. Yaşlılar asla yalnız bırakılmıyor; aileleri, dostları var, başkalarıyla birlikte iyi vakit geçiriyorlar; huzurevi yok. Dolayısıyla tüm bu gelenekler, doğal beslenme biçimleri, hareket etme tarzları, stres olmaması ve birliktelik duygusu onları uzun yaşatıyor.

Dr. İrem Ergün: Sardinya’ya veya İnkarya’ya taşınmayı düşünüyor musunuz?

Dr. Mark Hyman: Olabilir; siz de gelmek ister misiniz?

Dr. İrem Ergün: Bazı hastalarım bana İnkarya’da bambaşka bir hayat olduğunu, adada “citta slow” kavramına uygun yavaş bir yaşam olduğunu söyledi. Çok hoşuma gidiyor. Yani evet, böyle bir yere taşınabilirim.

Dr. Mark Hyman: Evet, bizde Okinawalıların tabiriyle “acele hastalığı” var. Bizim her şeyimiz hep acil, ama orada böyle değil. Örneğin “ne zaman geliyorsun?” diye sorunca, geç geleceğim ama tam vaktini bilemem manasındaki deyimler kullanıyorlar.

Dr. İrem Ergün: Bağırsak sağlığı en çok odaklandığımız

Fonksiyonel tıp alanında dünyaca ünlü Amerikalı Dr. Mark Hyman geçen hafta İstanbul’daydı. Dr. Hyman, Oksijen için Amerikan Hastanesi Fonksiyonel Tıp Bölüm Başkanı Dr. İrem Ergün’ün sorularını yanıtladı

alanlardan biri. Vücudumuzdaki en önemli rahatsızlıkları iyileştirmeye bağırsaklardan başlıyoruz. Son dönemde bağırsak florası ve faunasına bağlı bazı hastalıklar ortaya çıkıyor ve bu konuda çalışmalar yapılıyor. Özellikle bağırsak ile akıl hastalıkları ve psikolojik bozukluklar arasındaki ilişki için ne söylemek istersiniz?

Dr. Mark Hyman: Tarih boyunca bağırsağı sadece besinleri emen bir atık işleme sistemi olarak gördük; sonra bağırsaktaki bakterilerin sağlığımızla yakından ilişkili olduğunu düşündük. Ama son yıllarda, mikrobiyomun genel sağlığımız için çok önemli olduğunu fark ettik. Mikrobiyom, vücudumuzdaki enflamasyona ve genel sağlığımıza dair en önemli belirleyicilerden biri. Psikolojik ve mental sorunlara gelirse, mikrobiyom ile akıl sağlığı arasında çok sıkı bir bağ olduğunu biliyoruz. Mikrobiyom ile otizm, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluk arasında da bağlantı var. Bu yüzden insanların bağırsaklarını sağlıklı hale getirerek birçok sorunu gidermek mümkün.

Dr. İrem Ergün: Genetik çeşitliliğin sağlık üzerinde kritik etkisi var. Genetik bozuklukları nasıl tedavi ediyorsunuz? En çok karşılaştığınız genetik varyasyonlar neler?

Dr. Mark Hyman: Yaklaşık 20 bin genimiz var. Çoğu gende 5 ila 7 milyon varyasyon görülüyor. Artık genlerimizin kaderimiz olmadığını biliyoruz. Belki genlerimizin kendisini değiştiriyoruz, ama gen ifademizi deği-

tirebiliyoruz. Hangi genlerin açılıp hangisinin kapatılacağını belirlemek mümkün. Yediklerimizle, stres, uyku vs.’den hareketle hastalık yapan veya yarı yarıya hastalığa yol açan genleri dönüştürebiliyoruz. Tüm bunları yaparak sürekli biçimde genlerimizle temas halinde oluyoruz. Yani genlerimizi değiştiremiyoruz ama geçmişimizi ve geleceğimizi değiştirebiliyoruz. Örneğin ailenizde Alzheimer hastalığı varsa ya da Alzheimer’a yol açan genleriniz varsa, yaşam tarzınızı ve diğer faktörleri değiştirerek bu sorunu yaşama riskini azaltabilirsiniz. Diyabet veya obezite genleriniz varsa, beslenmenizi değiştirerek bunları değiştirmek mümkün.

Dr. İrem Ergün: Takviyeler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Dr. Mark Hyman: Takviyeler işe yarayabiliyor. Genlerinizdeki varyasyonlar aynı zamanda birbirleriyle iyi arkadaş olan enzimlerle ilgili. Bütün genetik kodun üçte birini enzimler, yani enzimlerin kodlanma biçimi belirliyor. Tüm bu enzimler besinlerin bir parçası ve bu varyasyonlar, insanların yeme miktarına göre belirleniyor. Bazıları çok fazla B vitamini tüketirken bazıları çok daha az tüketiyor. Yani buradaki esas konu kişiselleştirme; bu yüzden varyasyonlara bakarken gen testini kullanıyoruz. Down Sendromu gibi sabit, değiştiremeyeceğimiz genetik bozukluklar var; ancak beslenmeyi ve yaşam tarzını değiştirerek kişinin genel sağlığına etki etmek mümkün.

Örneğin, tıpta yaygın kabul gören uygulamalardan biri PKU, yani fenilketonüri testleri. Genetik bir rahatsızlık olduğu için yeni doğan her bebeğe bu test yapılıyor. Beslenmelerinde fenilalanin adlı aminoasit olmayabileceği, diyetle normale dönebilecekleri biliniyor. Ancak fenilalanin varsa, zihinsel engelli olabilir, yeterince gelişemeyebilir ve tüm bu sağlık sorunlarını yaşayabilirler. Yani burada sabit bir genetik bozukluk var; ama vücuda giren şeyleri değiştirerek sonuca etki edebilirsiniz.

Covid’de D vitamini önemli

Dr. İrem Ergün: Fonksiyonel tıp Covid-19’a nasıl yaklaşıyor? Fonksiyonel tıp perspektifinden bakınca, hangi iyileştirici yaklaşımların Covid-19’u önlediği veya azalttığı söylenebilir?

Dr. Mark Hyman: Fonksiyonel tıpta sadece hastalığa yol açan etkene değil, hastalığı geçiren kişinin genel sağlığına da bakıyoruz. Covid-19’u antiviral benzeri ilaçlarla tedavi etmeyi deneyebiliriz. Ama esas olan söz konusu hastaya ve kişinin genel sağlığına bakmak. Bu yüzden fonksiyonel tıp insanların genel sağlığını düzenlemek için güzel bir yol. Beslenme kalitenizle, doğru besinleri alarak, stresi azaltıp egzersiz ve uykuyu düzenleyerek sağlığınızı optimum hale getirmek önemli. Tüm bunlar bağışıklık sisteminizi de etkiliyor.

D vitaminini ele alalım. D vitamini seviyeniz düşüğe, Covid yüzünden hastalanıp ölmeye ihtimaliniz yüzde 70 artıyor. D vitamini seviyeniz yüksek ve iyiyse, koronavirüs kaynaklı yoğun bakım ve ölüm ihtimaliniz yüzde 94 ila 97 oranında azalıyor. Benzer şekilde, selenyum seviyesi düşük olan bir kişinin Covid-19 yüzünden hastaneye yatma ihtimali, selenyum seviyesi yüksek olan birinden 5 kat fazla. Dolayısıyla, Covid kapmamak veya hastalığı ciddi geçirmemek için direnç yaratmak adına, beslenme ve yaşam tarzımızı nasıl kullanacağımıza dair çok şey biliyoruz. Kısa süre önce aşı oldum; ama ilk yıl herkes gibi ben de aşısızdım. Maruz kalacağımı biliyordum. Tamamen izole değildim; bir sürü insanla bir araya geldim. Elbette hasta olabildim, ama mesela kızımı, onun erkek arkadaşını görmeye gittim; kızım da oğlum da soğuk algınlığı geçiriyordu, hepsi hastaydı. Bir hafta onlarla aynı evde kaldım, beraber kampa gittik. Ama hasta olmadım.

Yani temelde yatan faktörlere müdahale ederek kendimize Covid’e karşı dirençli hale getirebileceğimizi anlamamız gerek. •

Dr. Mark Hyman: Merhaba. Bu haftaki konumuz her kadını ve bir kadınla yaşayan her erkeği ilgilendiriyor. Menopoz ve hormonal sorunlar üzerine konuşacağız. Konuğumuz Elizabeth Boham. Menopoz dönemindeki hormonlar denince, akla ilk gelen soru şu oluyor: Hormon tedavisi yararlı mı, zararlı mı?

Hormon replasmanı diye bilinen hormon tedavisi, bir zamanlar Tanrı'nın kadınlara en büyük lütfü olarak görülüyordu. Ancak 1990'lardan itibaren meme kanseri, felç ve kalp hastalıkları riskini artırdığını gösteren veriler ortaya çıkmaya başladı.

Ama hastalar yine de hormon tedavisi uygulamayan doktorların yanlış yaptığını düşünüyordu. Sonra ABD Kadın Sağlığı Girişimi'nin çığır açan çalışması geldi ve hormon tedavisinin durdurulması gerektiğini gösterdi. Dönemin yaygın hormon ilaçları olan Premarin ve Provera'nın yarardan çok zarar verdiği ortaya çıktı. Kalp krizi, kanser, felç ve pıhtı atması gibi sorunları artırıyordu. Bunun üzerine Amerika'da bir nevi ulusal acil durum ilan edildi ve bir gecede 50 milyon kadın hormon tedavisini bıraktı. Bundan biraz bahsetmek istiyoruz; çünkü basit bir evet-hayır sorusu değil. Hormonu kimin, nasıl, ne zaman, ne kadar alacağı, sonraki sürecin nasıl takip edileceği ve hangi amaçla alındığı gibi birçok karmaşık faktör var.

Dr. Elizabeth Boham: Kadın hastalıkları ve doğum uzmanları bile, menopoz süreçlerinde kendini yetersiz hissedebiliyor. Çünkü tıp fakültelerinde çoğumuz menopoz semptomlarıyla nasıl başa çıkacağımıza dair yeterli eğitim almıyoruz. Bence de her kadını ayrı bir birey olarak ele alıp derdinin tam olarak ne olduğunu öğrenmek çok önemli.

Dr. Mark Hyman: Evet çok önemli; çünkü birçok kadın acı çekiyor ve yardım almıyor. Hormon dengesinin bozulma nedenlerini değerlendirmekte çok başarılı değiliz; halbuki bazı ülkelerde, mesela Japonya'da, kadınlar bu menopoz semptomlarının çoğunu yaşamıyor. Ateş basmasının ne demek olduğunu bile bilmiyorlar. En başa dönmek gerekirse, menopozun semptomları neler? Bunları nasıl değerlendiriyoruz?

Dr. Elizabeth Boham: Kadınlar için ortalama menopoz yaşı 45 ila 55 arasındır. Menopoz öncesi döneme perimenopoz adı verilir. Perimenopoz yıllarında, kadınlar ovulatıvar olmayan, yani yumurta üretilmeyen âdet görmeyi sürdürebilir. Her ay yumurta üretmeyebilirler ve hormon seviyeleri aydan aya değişkenlik gösterebilir. Perimenopoz sırasında bazı semptomlar ortaya çıkabilir.

Örneğin bazı kadınlarda asabiyet, ateş basması, gece terlemesi ve uyku sorunları artar.

Dr. Mark Hyman: Âdet öncesi migren, yoğun kanama, pıhtılaşma, âdet düzensizliği...

Dr. Elizabeth Boham: Bir ay âdet görmeyip sonraki ay çok yoğun görebilirler. Dolayısıyla zorlu bir dönem olabilir. Sonra, bir yıldır âdet görmemişseniz, menopoz girmiş sayılırız. Artık menopoz veya post-menopoz dönemindeyizdir. Bazen ateş basması ve gece terlemesi devam edebilir. Kimilerinde vajina kuruluğu, düşük libido ve uyku sorunları sürer. Bazılarıysa östrojen seviyesindeki düşüş sebebiyle kemik yoğunluğu problemleri yaşar. Çok farklı semptomlar olabildiği için, esas olan hastanın hormon tedavisi istemesinin gerçek sebebinin anlamaktır. Bu sayede doğru tedaviyi yapıp süreci atlatmaları sağlanabilir.

MENOPOZ VE HORMONAL SORUNLARA FONKSİYONEL TIP YAKLAŞIMI

Hormon tedavisi

yararlı mı zararlı mı?

Hormon replasmanı bir zamanlar Tanrı'nın kadınlara bir lütfü olarak görülüyordu. Ancak 90'lardan itibaren meme kanseri, felç ve kalp riskini artırdığını gösteren veriler ortaya çıkmaya başladı.

Elbette halen hormon tedavisi uyguladığımız hastalar var ama yaşam tarzı ve çevre gibi faktörleri değiştirmek büyük fark yaratıyor. Stres azaltma teknikleri ateş basmasını, alkolü kesmek uyku düzenini olumlu etkiliyor.

Dr. Mark Hyman: Yaşam tarzı ve çevre gibi negatif faktörleri değiştirmek için ne yapılabilir? Çünkü doğrudan hormon tedavisine başlamak çok da tercih edilen bir şey değil.

Dr. Elizabeth Boham: Yaşam tarzı büyük fark yaratıyor. Menopoz nasıl girdiğiniz önemli. Bir kadının rahmi alınmışsa veya benim gibi kemoterapi almışsa, hormonlar bir anda değişiyor. Bu durumda çok semptomatik olabiliyorsunuz; halbuki perimenopoz dönemine kademeli bir şekilde giren kişinin semptomları farklı olabiliyor. Üstelik belirtilerin yoğunluğu da değişiyor.

Yaşam tarzının etkisini biliyoruz. Mesela böbrek üstü bezlerimize iyi bakmışsak, bu bezler stresle baş etmemize yardımcı oluyor ve birçok semptomun etkisini azaltıyor. Meditasyon ve stres azaltma teknikleri uygulandığında, ateş basması gibi belirtiler ciddi ölçüde kayboluyor.

Alkolü kesmek ateş basmasına, gece terlemesine ve uykuya kesinlikle olumlu etki ediyor. İyi beslenip kan şekerimizi dengede tutarsak, tüm bu semptomlar iyiye gidiyor.

Dr. Mark Hyman: Bir kadın stresli olursa, çok alkol

alırsa, çok fazla abur cubur ve şeker tüketirse, yeterince egzersiz yapmaz ve uyumazsa, daha çok sorun yaşıyor.

Dr. Elizabeth Boham: Kesinlikle. 30 yaşında meme kanseri oldum. Önce ameliyat oldum; ardından kemo-

terapi ve radyasyon tedavisi gördüm. Tıbbi menopoza girdim. Çünkü kemoterapi alınca, hızlı bölünen hücrelerin hepsini öldürüyorsunuz. Yumurtalıklardaki hücreler de bundan zarar görüyor. Bu yüzden kemoterapinin cinsine bağlı olarak birçok kadın ya menopoz belirtileri gösteriyor ya da doğrudan menopoza giriyor. Yani 30 yaşında aniden ateş basması, gece terlemesi ve vajina kuruluğu gibi sorunlar yaşamaya başladım. Uyuymamaya başladım; üstelik kanserdim. Yani pek kolay değildi.

Ama tuhaf bir şekilde, bir bakıma şanslıydım. Kemoterapi aldığımda çok genç olduğum için birkaç ay sonra yeniden regl olmaya başladım. Hatta sonrasında hamile kaldım ve çocuklarım oldu; ama o zamandan beri âdet düzenim çok bozuktu. Kemoterapi gören çoğu kadın, yeniden regl olmaya başlasalar bile menopo-

Dr. Elizabeth Boham: Menopoz süreci daha zorlu geçiyor.

Dr. Mark Hyman: Besin eksiklikleri de benzer bir etki yaratıyor. Bu yüzden sadece hormonlarınızı kontrol etmiyor, hormonlar vücudtaki metabolize olma biçimlerine de bakıyoruz. Birçok farklı türde östrojen var; hayatınızın farklı dönemlerinde farklı östrojenler salgılanıyor. Farklı östrojen metabolitleri var ve bunların farklı etkileri olabiliyor. Bazen östrojenleri daha iyi özümlemek için belli vitaminlerin daha fazla alınması gerekebiliyor.

Besin düzeyleri, B6, folik asit gibi östrojen metabolizmasını etkileyen unsurları inceliyoruz. Mesela anormal bir bağırsak florasına sahipseniz, Clostridia adındaki belli bir bakteri türü çok yoğun oluyor. Bu bakteri karaciğerimiz tarafından paketlenip bağırsığımızdan dışarı atılması gereken östrojeni geri açıyor ve tekrar emilmesine neden olarak östrojen seviyesini artırıyor.

Bu yüzden bakterileri öldürecek belli lifler, probiyotikler veya hatta otlar tüketmek, östrojen metabolizmasını iyileştirmeye yardımcı olabiliyor. Yani, bütünsel bir bakış gerek. Bağırsaktaki toksinler, besin değerleri ve hormonlara etki eden tüm diğer değişkenler iyi incelenirse, hormon seviyeleri optimuma getirilebilir. Hala hormon tedavisi gerekiyorsa, o zaman bu seçeneğe başvurulur. Pratik uygulamalardan bahsedebilir misin? Bunlar nasıl düzenleniyor? Hormon tedavisine nasıl karar veriliyor?

Dr. Elizabeth Boham: Hastanın geçmişini detaylı bir şekilde incelemek çok önemli. Hormon tedavisine karar vermişsek, güvenli olduğundan emin olmamız gerekiyor.

Dr. Mark Hyman: Aynı şekilde verilen aynı dozlar bile, ağızdan veya topikal (deri üstü bölgesi) uygulamaya göre farklı etkilere yol açabiliyor. Tedavinin etkisi hastanın genetiğine, besin düzeyine, bağırsak sağlığına bağlı.

Dr. Elizabeth Boham: Kesinlikle. Biyolojik olarak özdeş östrojenin, hatta kendi vücudumuzun ürettiği östrojenin bile meme kanseri riskini artırdığını biliyoruz. Yani ekstra östrojen vermek risksiz değil. Östrojeni genellikle ağızdan vermiyoruz; çünkü enflamasyon ve pıhtı riskini artırıyor. Transdermal, yani deri yoluyla uygulamayı tercih ediyorum. Östrojen genellikle ateş basmasına, bazen uykuya iyi geliyor; ama esas kemik yoğunluğunu artırmaya yarar.

Mesela progesteronu da ağızdan verebiliriz; ama onu da deri yoluyla veriyoruz. Progesteron sakinleştirici

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Pharmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcastleri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DR. ELIZABETH BOHAM

Kolesterol ve kalp hastalığı uzmanı. Fonksiyonel tipta dünyadaki en iyi isimlerden biri. Massachusetts'teki UltraWellness Center'da 'işlevsel tıp' yaklaşımı aracılığıyla hastalara, hastalıkları önlemek ve iyileştirmek için vücutlarındaki dengeyi sağlamaya yardımcı oluyor. Aynı zamanda diyetisyen ve egzersiz fizyoloğu. Cornell mezunu. The Doctor's Pharmacy yazarı.

Çözüm doğru beslenme, spor ve stres yönetimi

özelliğe sahip; uyku sorununa iyi geliyor. Mesela hamilelikte progesteron seviyemiz yüksek oluyor. Perimenopoz döneminde regl düzenini sağlamak için de verilebilir. Anksiyete ve uyku sorunları için kullanılabilir. Östrojenle birlikte verilebilir. Hastanın rahmi alınmamışsa, ikisini birlikte vermek daha doğru. Eskiden birçok yan etkisi vardı. Ama şimdi mikronize ve doğal progesteron sayesinde bu yan etkiler görülüyor.

Testosteron da uygulanıyor. Testosteronun en iyi yanlarından biri, daha az östrojen kullanmayı mümkün kılması. Östrojene dönüştürülebildiğinden, semptomları iyileştirmek için çok fazla östrojene gerek kalmıyor. Bunu genellikle libido için kullanıyoruz. Bazı kadınlarda vajına kuruluğuna iyi geliyor. Bu yüzden bazen östrojen-progesteron-testosteron kombinasyonu tercih edilebiliyor.

Dr. Mark Hyman: Ama bütün bunları yapmadan önce ince eleyip sık dokumak gerekiyor. Bağırsağımızı düzeltmek, hayatınızdaki çevre kimyasallarından kurtulmak veya doğru besinleri almak, aslında hormon metabolizmanızı optimize ederek riski azaltıyor. Hormon tedavisi uygulaması yararlı şeyler yaparak riski azaltmaya çalışıyoruz.

Hormon tedavisinin süresi de önemli. Yaşam tarzına ve diğer faktörlere yönelik çabalar işe yaramıyorsa, menopozun en zorlu döneminde kısa süreli hormon tedavisi uygulamakta sorun yok.

Östrojene bağlı kanser riski aslında dozla ve nasıl verildiğiyle ilgili. Ağızdan ve uzun süre uygulanması bu riski artırıyor. Bu yüzden her zaman topikal ve mümkün olan en kısa süreliğine uygulamayı tercih ediyorum.

Kadınların, çözümü olan sorunlar yüzünden bunca sıkıntı çekmesi beni çok üzüyor. PMS, fibroit, disfonksiyonel kanama, PCOS (polikistik over sendromu), endometriyoz, menopoz semptomları, perimenopoz, kemik erimesi gibi dertler kadınların kaderi olarak görülmemeli. Hepsini dengenin bozulmasıyla alakalı ve müdahaleyle düzeltilebilir. Bunu anlamak çok önemli; çünkü yaşamımızı ciddi şekilde sekteye uğrattıyor. Halbuki böyle olması gerekmiyor.

Dr. Elizabeth Boham: Geçenlerde 50 yaşında bir kadın hasta geldi. Ateş basmasından şikayetçiydi. Âdetleri düzensizdi. Son yıllarda regl aralıkları artmıştı. Hatta bana geldiğinde üç aydır regl olmamıştı. Ateş basması ve gece terlemesi çok

ciddi rahatsızlık veriyordu. Uykusu mahvolmuştu. Gece boyunca sürekli uyanıyor, üzerindeki bir çıkarıp bir giyiyordu.

İşe gündelik alışkanlıklarıyla başladık. Alkolü kestik. Rahatlatma egzersizleri verdik; çünkü ateş basmasına karşı çok etkili olduğuna biliyoruz. Diyetini düzenledik ve zararlı unsurlardan temizledik. Magnezyum ve siyah yılankökü verdim. Hepsini işe yaradı, ama yetmedi. Uyuyamıyor, uyuyamadığı için de asabi oluyordu. Progesteron ona çok iyi geldi. Daha iyi uyumaya başladı. Sakinledi. Perimenopoz yıllarındaki geçiş dönemini kolaylaştırdı.

Dr. Mark Hyman: İkinci bir vakadan daha bahsetmiştin.

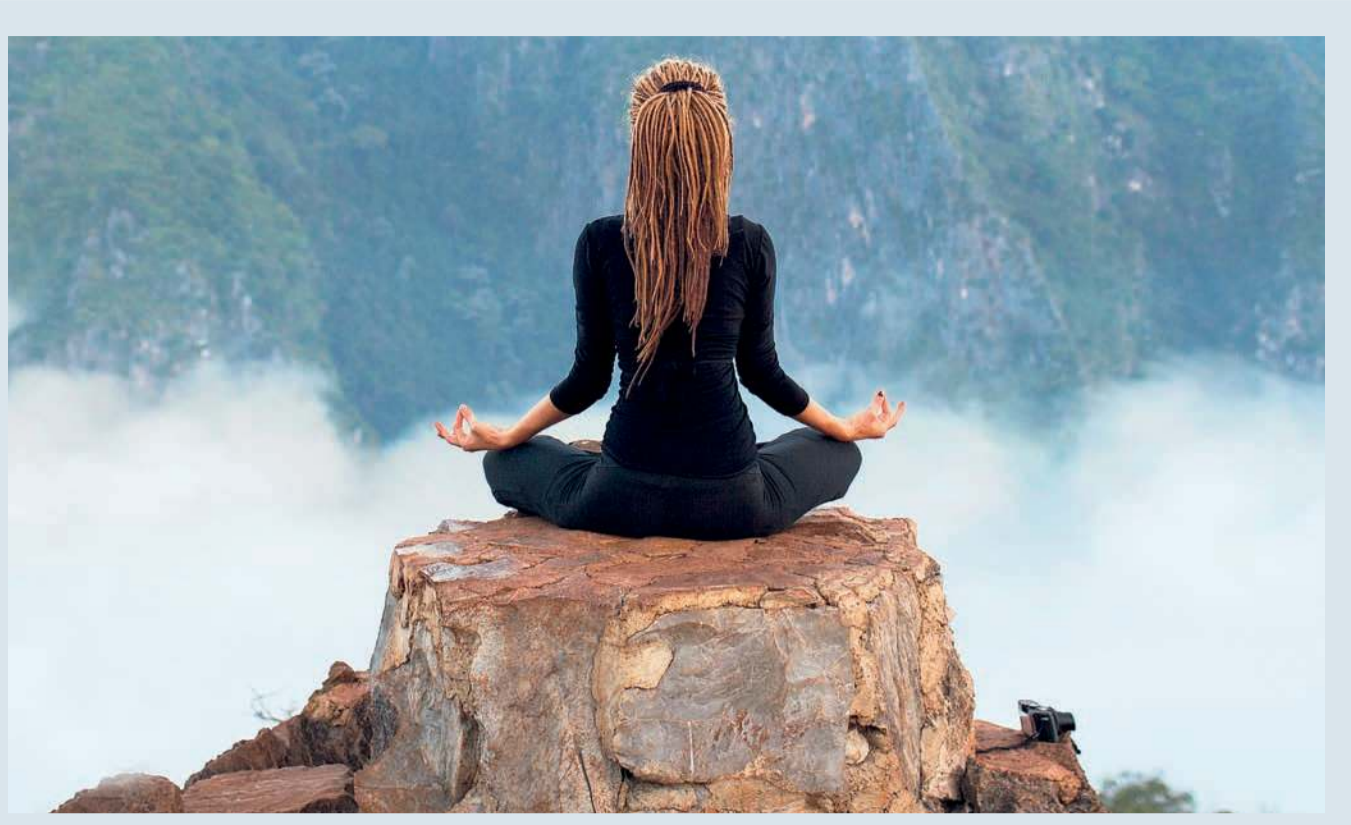
Dr. Elizabeth Boham: Bu hasta 53 yaşındaydı. Post-menopoz dediğimiz menopoz sonrası dönemdeydi. Bir buçuk-iki yıldır regl olmamıştı. Ateş basması ve gece terlemesi yaşıyordu; zayıftı ve ailesinde kemik erimesi yaygındı. Ailede meme kanseri yoktu. Hasta ateşten rahatsızdı ve kemik yoğunluğundan endişeliydi; en uygun hormon tedavisini araştırırdık.

Önce beslenmesine ve bağırsaklarına odaklandık; yeterli D ve K vitamini aldığandan, egzersiz yaptığından emin olduk. Kemiklerini güçlendirecek dayanıklılık egzersizleri, sıçrama ve güç artırıcı antrenmanlar uyguladık. Ancak kemik yoğunluğu istenilen seviyeye gelmedi. Bunun üzerine deri yoluyla birkaç damla östrojen-progesteron-testosteron vermeye başladık.

Vajına kuruluğu için biraz vajinal östrojen verdim. Bu çoğu zaman işe yarıyor. Farklı vajına yağlandırıcılar ve nemlendiriciler var; ancak hastaları paraben içermeyen, petrol bazlı olmayan doğal ürünler kullanmaya teşvik ediyorum. Hindistan cevizi yağı harika. Ciddi gelişme gösterdi. Kemik yoğunluğu stabil hale geldi, hatta ileriye gitti. Güç artırıcı antrenman programına bağlı kaldı; bu antrenmanlar kemik yoğunluğunu iyileştirmek ve genel olarak yaşlanmaya karşı çok faydalı. Belki de yapacağımız en önemli şey bu antrenman.

Dr. Mark Hyman: 60 yaşımı geçtim. Hayatım boyunca güç artırıcı antrenmanlardan nefret ettim; kas ağrısı yaptığı için istemiyordum. Ama bir gün bu antrenmanlara başladım ve muhteşem olduğunu görüyorum. Vücudumda ne kadar hızlı bir değişim olduğunu görebiliyorum. 60 yaşındayım ve hayatım boyunca vücudum hiç bu kadar iyi olmamıştı. Beni gerçekten şaşırtıyor. Teşekkürler Liz. •

Hormon tedavisi öncesi bağırsağı düzeltmek, çevresel toksinlerden kurtulmak, doğru beslenmek, hormon metabolizmasını optimize ederek riski azaltıyor. Menopozun en zorlu döneminde kısa süreli hormon tedavisi uygulamakta sorun yok

Meditasyon ya da 'arapsaçını' taramak

Dr. Ayşegül Çoruhlu

info@aysegulcoruhlu.com

Meditasyon kelimesini okuyunca 'Bana göre değil' diyenler olacaktır. Ben de öyleyim. Ancak hücresel düzeyde neyi değiştirdiğini bilmek ve meditasyon halinin size kazandırabileceklerini öğrenmek konuya bakış açımızı değiştirebilir.

Katıldığım uluslararası 'uzun yaşam' kongrelerinde, 'meditasyonun iyileştirme etkisi'nin, sporun sağlığa etkisi kadar önemsenmeye başladığını görüyorum. O halde, meditasyon halindeyken vücudumuzda ne oluyor bir bakalım.

İşe vücudun iki temel işleyiş sistemi ile başlamalıyız: Sempatik ve parasempatik sistem. Bu ikisi, sinir sistemimizin iki ayrı düğmesidir.

Sempatik sistem düğmesine basmak, vücudu hücresel düzeyde bir 'savaş ya da kaç' moduna sokar. Tüm hayatta kalma işlemlerinin maksimum aktif olduğu bir acil durum modudur. Normalde baş edilmesi gereken 'gerçek' bir sorun olduğunda kısa süreli devrede olması gereken sitemdir. Vücudun 'günlük yaşam' aklılır.

Parasempatik sistem ise tam tersidir. Ortada bir sorun olmadığı durumda devreye giren, onarma-iyileşme sistemidir. Vücudun gece uykudaki derin aklır.

Sempatik sistemi tanımlarken acil durum modu dedim. Bu acil duruma psikolojik veya hastalık gibi bir stres varken gireriz.

Sempatik sistem aktifken beyinde ve hücrelerimizde neler oluyor?

Sempatik moddayken beyindeki nöral elektrik iletileri 'dağınık' tır. Çok fazla düşünce, aynı anda çok iş yapmak, aynı anda pek çok zıt duyu hissetmek beyindeki elektrik akışını dağıtır. Bunu şöyle düşünelim: Beynimizin içindeki elektrik akışları saçılmamış, hepsi ayrı yöne gitmiş arapsaçı halini düşünelim. İşte bu beyinli sempatik sistemdeki elektrik akışları. Dış uyaranları algılama şeklinizi yarattığı stres miktarına bağlı olarak, o saçlar daha da arapsaçı olur. Çok stres eşittir çok arapsaçı. Elektrik akışı odaklanmamış ve dağınıktır. Beyinde uyarıcı etki yapan kortizol, glutamat gibi kimyasallar devrededir. Basitçe tüm beyin ve hücreler bir tür 'on' modundadır. Ancak hücreler sürekli uyarılmış olmayı sevmezler. Homeostazis dediğimiz 'iç denge' için tekrar 'off' olmalıdırlar. Sempatik sitem aktifken bu mümkün olmaz.

Parasempatik sistem ise o arapsaçının taranmış halidir. Beyindeki elektrik iletilerinin yönleri 'aynı yönde' olmalıdır. Biz buna coherence (koherens) deriz. Koherens halindeki beyin, çok daha az enerji kullanır. Tamamen iyileşmeye, detoksaya yönelir, tüm vücudu bir detektör gibi taramaya başlar.

Arapsaçı taranmadığı sürece, beyin ile vücudun diğer organları, diğer tüm hücreleri arasındaki haberleşme düşüktür. Oysa beyinli vücuttaki hasta hücreleri tespit edebilmek için onlara ulaşabilmesi lazımdır. Sempatik aktiviteyken bu olamaz. Çünkü bir 'savaş

ya da kaç' modu olduğu için, beyin işi, kalp, kaslar, kollar bacaklar, akciğerlerle uğraşmaktır. Bunlar bir acil durumda bize en çok lazım olan organlardır. Ama mesela sindirim sisteminin savaş – kaç modundayken beyin için bir aciliyeti yoktur. Hele tamir olması gereken hücrelere sahip organlarınız varsa, mesela eklem iltihabınız ya da ciltte bir egzama-nız gibi, bunları iyice erteler.

Ancak sözde modern yaşantımız bizim için sürekli bir savaş-kaç durumu yaratır. Daha doğru söylemek gerekirse bizim seçimlerimiz, yaşam şeklimiz, olaylara verdığımız tepkiler ve en önemlisi düşüncelerimiz yaratır.

Arapsaçını nasıl tararız?

Beynimiz, düşündüğümüzün gerçek mi hayal mi olduğunu ayırt edemez. Şaheşer bir quantum bilgisayar olan üstün beynimizin böyle bir zavallılığı var. Düşündüklerinizin hepsini sizin gerçekliğiniz olarak algılıyor. Yani beyin için, elmayı görmek ile elmayı düşünmek arasında fark yok. Bu zaafı bizim hem sorunumuzu oluşturuyor hem de çözüm orada yatıyor.

Gün boyunca binlerce düşünceyi kafamızdan geçiriyoruz. Bunların yüzde 90'ı bir gün önceki benzer düşünceler. Yıllarca bu şekilde devam edince bu düşüncelerimiz birer inanca dönüştüyor. Bu düşüncelerin çoğu da birbirine zıt. Sağlıklı uyumak istiyoruz ama yine de her gece geç yatacak bahaneyiz oluyor. Sağlıklı yemek istiyoruz ama bunu erteleyecek bin gerekçemiz çıkıyor. İşte bu 'zıt' düşünceler, o arapsaçı karmaşıklığını yaratıyor. Beynin elektrik akışı bir yöne bir bu yöne bir şu yöne gidiyor. Koherens yani uyum yok. Bu da kronik stres altında olmak demek. Sempatik aktivitedeyiz, hep 'on' modundayız. Meditasyon işte burada devreye giriyor. Fişi çekmenizi, düşünmeyi durdurmanızı sağlıyor.

İnsanlar çok şeye bağımlı olabilir; sigara, alkol, ilaç, şeker vs. ama asıl ortak bağımlılığımız düşüncelerimiz. Herkes kendi arapsaçını oluşturuyor. Kafada bin düşünce ve hepsi farklı yönlere. Meditasyon düşünmeyi bırakmamızı istiyor. Düşünmeye bağımlı bizler için daha zor bir talep olamaz. Çoğumuz yapamıyoruz. Ama meditasyon bunu kolaylaştırmak için 'dış uyaranları sıfırlayalım' istiyor. Yani karanlık, sessiz bir odada, gözler kapalı. Neden böyle? Çünkü gözümüzü açtıkten, ışığın yansıdığı her şeyi görüyoruz. Sesleri duyuyoruz. Dışarıda koca bir veriler datası var. Ve bu data akışını beyin sürekli algılıyor. Sessizlik ve karanlıkta hiç değilse dışarıdan gelen gereksiz veri akışını sınırlandırıyor. Yani arapsaçını azıcık taramış oluyoruz. Sessizce düşünceleri azaltarak bekledikçe başka bir şey yapmadan arapsaçı daha çok taranıyor. Koherens yakalıyoruz. Ve koherens varsa parasempatik sistem devreye girmiş demektir.

Parasempatik sistemin olduğu yerde tüm hücreler arası haberleşme maksimumdur. Bu haldeyken beyin, ayak parmağımıza kadar nerede ne olup bittiğinden haberdar olabilir. Gerekirse yenileme ve iyileşmeyi başlatır. Meditasyon halindeyken azalan karışık ve birbirine zıt tonla düşünceleri, işimize yarayacak az sayıda odaklı düşüncelere çevirebiliriz. Tıbbi açıdan parasempatik aktivitede olmak bir tür 'reset' düğmesidir. Gece uykuya yatma sebebimizdir.

Tüm hücreler gece reset olur. Olmalıdır. Ancak yine modern yaşamda buna izin vermiyoruz.

Şimdi nasıl reset olalım, nasıl daha parasempatik aktivitede kalamız, ona odaklanalım. İşin biyokimyası için, oturup sessizce beklemekten başka ne yapabiliriz bakalım:

- **Uyku**
- Öncelikle uykudan başlamalıyız. İyi bir uyku gerçek bir resetlemedir.
- Gece geç yemek yemek gerekir. Aç yatarsak daha kolay resetleniriz.
- Gece yatmamak gerekir. Saat 21'de melatonin tırmanmaya başlar, en geç 23'te yatması olmalıdır. Melatonin sempatik sistemi kapatan hormondur.
- Parlak ışıklar melatonin düşmanıdır. Gece bilgisayar ve cep telefon ışıkları kortizolu artırır. Kortizol parasempatik sistemin en büyük düşmanıdır. Kortizol varken reset yoktur.
- Yatak odası ısısının biraz düşük ve tam karanlık olması gerekir.

- **Beslenme:**
- Tüm işlenmiş gıdalar hücresel stres sebebidir. Hücreler için çöptür. Çöple beslenen hücreler (beyin dahil) reset olamaz. Özellikle şeker beynin elektriğini bozar. İşlenmemiş bitkisel gıdalar, tohumlar, baharatlar, yağlı besinler elektriği düzenler. Gündüz beslenme halinde bunlara ağırlık verilmeli, gece açlık halinde kalınmalıdır.
- Yeşil yapraklı sebzeler içlerinde magnezyum barındırır. Magnezyum ise en basit en kolay reset edicidir. Yatarken magnezyum almak gece boyu bizi daha kolay parasempatik moda sokar. Arapsaçı daha kolay taranır.

- **Oksijen:**
- İyi bir oksijen seviyemiz olmaz. Uykuyu apnesi, horlama, diş sıkma, burundan değil ağızdan nefes alma mikro düzeyde oksijensizlik sebebidir. Oksijene az ulaşan beyin yine reset olamaz. Acil durum modu savaş-kaç halinde kalır. Oksijensizlik, siz iyi şeyler düşünmeye çalışsanız bile o arapsaçını artırır.

- **Egzersiz-masaj:**
- Egzersizin yarattığı endorfinler ve dolaşan kanın her yere pompalanması, egzersiz sonrası parasempatik aktiviteye geçmeyi kolaylaştırır. Ancak masaj yaptırmak egzersizle bu konuda yarışır. Çoğumuzun günlük rutininde masaj yoktur. Ama egzersiz kadar önemli.

- **Doğa-hayvanlar:**
- Ev hayvanı beslemek, çiçek yetiştirmek, bahçede çalışmak parasempatik aktiviteye yardımcıdır.
- Özellikle doğada, çıplak ayakla topraklanarak, çıplak gözle ışığı alarak çok hızlı reset olabiliriz. Bilirsiniz 10 dakika çimlere yatsanız veya denize girip kumlara uzansanız düşünceleriniz azalır. Gevşeyip düşünmeye 'üşenir' hale gelirsiniz.

Meditasyonu kendi okumalarıma göre anlatmaya çalıştım. Konunun özünü sempatik-parasempatik sistem arası geçişler oluşturuyor. Biz ne kadar parasempatik olursak o kadar olumlu odaklı düşüncelerimiz oluyor. Olumlu odaklı düşünceler, olumlu odaklı hisler yaratıyor. Bu hisler giderek karakteriniz oluyor. Arapsaçımızı taradıkça daha iyi birer insan oluyoruz. En çok da hücrelerimiz için daha iyi şartlar sağlıyoruz. Tüm iyileşmeler başlıyor.

Arapsaçımızı bir an önce taramaya başlamanız dileğiyle. •

KARANTİNA YÜZÜNDEN ÜÇ AY MAHSUR KALDILAR

Vietnam dünyada koronavirüs tedbirlerini en sert uygulayan ülkelerden biri. Kısıtlamaya uymayarak virüsü başkalarına bulaştıranlara 5 yıla kadar hapis cezası veriliyor. Ülkenin en büyük kenti Ho Chi Minh City, yaklaşık üç aydır bir tür abluka altındaydı. Şehre giriş çıkışlar kapatılmış, yüksek riskli bölgelerde sokağa çıkma yasakları uygulanmıştı... Sokaklarda askerler devriye geziyordu. Geçen hafta nihayet karantina kaldırıldı. Ho Shi Minh City'de 'mahsur' kalan binlerce kişi evlerine dönebilmek için kontrol noktalarında uzun kuyruklar oluşturdu. Askerler, herkesin aşı kartlarını tek tek kontrol etti. Aşılı ve hasta olmadığını kanıtlayanların kentten çıkışına izin verildi.

'Sızıntı' tartışmasını alevlendiren doküman

Covid-19'un insan eliyle üretildiği ve laboratuvarından sızdığına yönelik iddialar, ortaya yeni çıkan 2018 tarihli bir dokümanla daha da karmaşık bir hal aldı

Salgının başından bu yana virüsün kaynağı konusunda hep farklı teoriler ortaya atıldı. Önce virüsün yarasalarda ortaya çıktığı, bir ara konakçı üzerinden insanlara bulaştığı söylendi. Ardından Wuhan'da koronavirüsler üzerine çalışma yapan Wuhan Viroloji Enstitüsü'nden virüsün sızmış olabileceğine dair tartışmalar ABD ile Çin arasında gerilim yarattı. Dönemin ABD Başkanı Donald Trump bu teoriyi destekleyen açıklamalar yapı. Dünya Sağlık Örgütü'nün virüsün kaynağına ilişkin incelemesi net bir sonuca ulaşamayınca yeni Başkan Joe Biden istihbarat örgütlerine araştırın talimatı verdi. Ancak 1 aylık incelemede yine laboratuvar sızıntısı konusunda yeterli veri olmadığı sonucuna ulaşıldı.

İçin neler yapılabileceğinin inceleneceği belirtiliyor. Peter Daszak'ın çalışmada yer alacağını belirttiği isimlerden biri koronavirüslere yeni özellikler kazandırma çalışmalarıyla uğraşan Kuzey Carolina Üniversitesi uzmanlarından Ralph Baric. Diğeri ise Wuhan Viroloji Enstitüsü'nden Shi Zhengli.

Teklifte, araştırmacıların koronavirüslerin genetik materyallerini inceleyerek insan hücrelerine sızmasını sağlayacak spike proteininde bir açık bulmayı hedefledikleri yazıyor. Bu da tam günümüzde Covid-19'un insanlara bulaştığı durumu bire bir anlatan bir cümle. Ancak bazı uzmanlar bu açığın virüste doğal yollardan da oluşabileceğini savunuyor. Alanında uzman 21 kişinin hazırladığı bir rapor, bunun virüsün doğal evrim sürecinde yaşanabileceğini doğrulamıştı.

DARPA kayıtlarında var ama...

The Atlantic muhabirleri belgenin orijinal olup olmadığını anlamak istediğinde, üzerinde yer alan başvuru numarasının DARPA kayıtlarında yer aldığını doğrulattı. Ancak başvurunun DARPA tarafından kabul edilmediği ve talep edilen fonun aktarılmadığı anlaşıldı. Ama bu fonun verilmemiş olması, bahsedilen çalışmanın yapılmadığı anlamına gelmiyor. The Atlantic, virüsün genetiğiyle oynama işleminin belgede yer alan Baric'in laboratuvarında gerçekleştirilmiş olabileceğini yazdı. Tabii laboratuvarın salgının çıkış noktası olan Wuhan'a 10 bin km mesafede olması yeni bir soru işareti doğuruyor. Anlaşılan virüsün kaynağı net bir şekilde tespit edilmediği sürece bu spekülasyonlar da devam edecek.

The Atlantic dergisi ortaya çıkardı

Tam konu kapandı derken ortaya çıkan bir doküman tartışmanın yeniden alevlenmesine sebep oldu. The Atlantic dergisi ortaya çıkardıktan sonra sosyal medyada büyük yankılar uyandıran bu pdf belgesinin peşine düştü. Doküman, EcoHealth Alliance isimli, enfeksiyon hastalıkları konusunda çalışmalar yürüten bir vakfın başkanı olan Peter Daszak'ın imzasını taşıyor. **2018'de hazırlanan belgede Peter Daszak, Pentagon'un yeni teknolojiler üzerinde çalışan AR-GE kurumu DARPA'dan "yarasalardan kaynaklanması muhtemel bir salgına karşı mücadele" için 14.2 milyon dolarlık fon talep ediyor.** Çalışmada, laboratuvar ortamında bu tür bir virüs üzerinde çalışma yapıp insanlara bulaşır hale getirileceği, ardından da bu virüsü bertaraf edilebilir

Hep aşığı konuştuk artık sıra ilaçta

Tarihte görülmemiş bir hızla Covid aşısı geliştiren bilim dünyası, şimdi tüm gücüyle Covid'e karşı etkili antiviral için çalışıyor. ABD'li ilaç şirketi Merck'in acil kullanım onayı için gün saydığı Molnupiravir umut ışığı yaktı. Pfizer ve Roche'a ait iki ilaç daha FAZ denemelerinde

Covid-19 tedavisinde şimdiye dek sıtma ilaçlarından sarıhumma hastalığına karşı kullanılan haplara kadar birçok tedavi yöntemi denendi. Amaç, hasta ağırlaşmadan virüsü gidermekti. Bazıları kısmen başarılı olsa da şimdiye dek kullanılan hiçbir ilaç Covid-19'a karşı tam tedavi sağlamadı. Bilinen tüm antiviraller de koronavirüse karşı beklenen etkiyi gösteremedi. Tüm sağlık kaynakları aşı bulunması ve üretimine aktarıldığı için tedavi edici ilaçların geliştirilmesi hep ikinci planda kalmıştı. Ta ki bugüne kadar. Şimdi dünyada yüzlerce sağlık merkezi ve laboratuvar, koronavirüse karşı etkili bir ilacı hayata geçirmek için yoğun bir çalışma içinde. ABD yönetimi yeni antivirallerin geliştirilmesi için 3.2 milyar dolarlık destek bütçesi ayırdı.

Amaç, vücuda giren virüsün çok hızlı bir şekilde bağışıklık yanıtıyla karşılaş-

FDA'dan yıl sonuna kadar acil kullanım izni alınması için çalışmalar yürütülüyor.

masını ve sağlıklı hücrelere girişini engelleyerek çoğalmasını önlemek. Bu şekilde viral yükü azaltarak hastanın ağırlaşmasının önüne geçmek. Bu doğrultuda geliştirilen 3 ilaç şimdiye dek yapılan testlerde olumlu sonuçlar verdi. Sonbahar sonu, kış başında net sonuçlar alınmış olacak. İşte milyonların beklediği o ilaçlar ve detayları:

MOLNUPİRAVİR: Emory Üniversitesi tarafından geliştirilen formül Merck ve Ridgeback Biotherapeutics ilaç şirketleri tarafından satın alındı. Molnupiravir, şimdiye

dek en umut verici sonuçları aldığı aday oldu. İlaç, virüsün genetik materyalini kopyalayıp çoğaltan enzimin çok sayıda hata yapmasına sebep olarak Covid-19'un vücutta çoğalmasını engelliyor. Bu da virüs yükünün azalması hastalığın süresinin kısaldığını gösteriyor. İlaç şu an Faz-3 testlerinde son aşamaya gelmiş durumda. Yıl sonuna kadar acil kullanım onayı için başvurusu yapılacak. Yıl sonuna dek 10 milyon kutu ilacın üretilmesi hedefleniyor. ABD'ye Biden yönetimi, 1.7 milyon Molnupiravir satın al-

mak için şimdiden 1.2 milyar dolarlık anlaşma imzaladı.

PF-07321332: Pfizer'in geliştirdiği ilaç için Faz-2 ve Faz-3 çalışmaları 1 Eylül'de aynı anda başlatıldı. Her iki testin sonuçlarının bu yılın sonuna kadar açıklanması bekleniyor. İlaç ilk pozitif testin ardından 5-10 gün süreyle kullanılacak. İlacın 2015 yılında Nobel Tıp Ödülü getiren parazit ilacı Ivermectin'in 'klonu' olduğu iddiası nedeniyle sosyal medya kullanıcıları henüz isim verilmeyen bu hapa 'Pfizermectin' adını taktı.

AT-527: Roche ve Atea Pharmaceuticals şirketleri tarafından geliştirildi. Faz-2 çalışmaları hastanede tedavi görecektir kadar ağır olan 70 kişi üzerinde yapıldı. İlaç verilen hastalarda ikinci günde yüzde 80'e varan virüs yükü azalması tespit edildi. Virüs sayısındaki gerilemenin 8 gün boyunca devam ettiği gözlemlendi. Faz-3 çalışmalarına birden fazla ülkede başlandı. •

Covid'in ilacı yarasalarda olabilir

Koronavirüs ilk ortaya çıktığında genel kanı yarasa kaynaklı olduğuydu. Avustralya Monash Üniversitesi'nde bir grup bilim insanı tedavide de yarasaların kilit rol oynayabileceğine dair fikir ortaya attı. Avustralyalı bilim insanları, virüs taşıyıcısı yarasaların akciğere ya da diğer organlarında bir tahribat olmadığını, bunun nedeninin de yarasaların bağışıklık sistemlerinin ürettiği bir protein olduğunu belirledi. Aynı bağışıklık tepkisini insanlara öğretecek bir ilacın geliştirilmesi için yarasalar üzerinde incelemelerin devam edeceği belirtiliyor.

Covid ömrümüzden ömür çaldı

Oxford Üniversitesi, aralarında ABD, Avrupa ülkeleri ve Şili'nin de bulunduğu 29 ülkede salgının ortalama yaşam süresine etkilerini inceledi. Bu ülkelerin 27'sinde beklenen ömrün koronavirüs etkisiyle kısaldığı görüldü. Kadınlar bu süreci erkeklerden daha az hasarla atlattı. Erkeklerin yaşam süresinde en büyük düşüş 2.2 yıl ile ABD'de görüldü. Onu 1.7 yıllık düşüşle Litvanya izledi. İngiltere, son 40 yılda ilk kez ortalama ömürde düşüş yaşadı. Erkeklerde 0.2 yıl azalan ömür 79'a geriledi. Kadınlarda ise 82.9 yaş sabit kaldı. Çalışmanın başında bulunan Dr. José Manuel Aburto, "İspanya, İngiltere, Galler, İtalya, Belçika'da ortalama ömür sadece İkinci Dünya Savaşı'nda bu oranda azalmıştı" dedi. 8 ülkede kadınların yaşam süresinde görülen düşüşle, 11 ülkede erkeklerin ömürlerinde kaydedilen azalma, bu ülkelerde ortalama 5.6 yılda ulaşılan artışı tamamen silmiş oldu.

Dr. Özlem Cankurtaran

cankurtaranozlem@gmail.com

İyi genler güzeldir ama neşe her şeydir

Çocukluğumda zeka IQ testleri ile ölçülür, standardizasyonu yapılmış olan bu testlerden alınan puana göre kişiler IQ'su (Intelligent Quotient) yüksek ya da düşük olarak adlandırıldı.

Sonra büyüdükçe EQ (Emotional Quotient) yani 'duygusal zeka' diye bir kavramla karşılaştık. EQ insanın duygularını anlama, kontrol etme, değerlendirme ve ifade etme şeklinin bütünüydü ve IQ'ları ne kadar yüksek olursa olsun duygusal zekası düşük bireylerin hayatta başarılı olma şansları düşüktü.

30'lu yılların başındayken dünya bambaşka bir şeyi konuşmaya başladı: Sosyal zeka. Çocukluk yıllarınızda herkesle iyi geçinen ve her şartta insanlara yardımcı olmaya çalışan arkadaşınız aklınıza geliyor mu? İşte o büyük ihtimalle sosyal zekası yüksek biriydi. Sosyal zeka, insanları rahat ve doğru biçimde anlama ve anlaşma, insanlarla doğru etkileşim kurma yeteneğidir. Ablam Sıla hep der ki 'dünyayı sosyal zeka yönetiyor'. Buna bütün kalbimle inanıyorum. İş ve aile hayatımızdaki başarılarımızın eksik kalan parçası budur.

Sosyal zeka sadece iş ve aile hayatımıza değil aynı zamanda sağlığınıza da etki ediyor. Bunun en önemli nedenlerinden biri de zayıf sosyal becerilere sahip insanların hayatında daha fazla stres ve yalnızlık olmasıdır.

Bu konuda Arizona Üniversitesi'nde yapılan geniş bir çalışma sosyal becerilerin 4 spesifik göstergesine odaklandı:

- Başkalarına duygusal destek sağlama yeteneği
- Kendini ifade etme ve kişisel bilgileri başkalarıyla paylaşma yeteneği
- Olumsuz iddialara ve başkalarından gelen makul olmayan taleplere karşı koyma yeteneği
- İlişki başlatma becerileri ve kendinizi başkalarına tanıtmaya ve onları tanıma yeteneği...

Bu becerilerde eksiklikleri olan katılımcılarda daha fazla stres, daha fazla anksiyete, depresyon ve dolayısıyla daha kötü zihinsel ve fiziksel sağlık göstergeleri saptandı.

Stresin vücut üzerindeki olumsuz etkileri uzun zamandır bilinmesine rağmen yalnızlık daha yakın zamanda tanımlanan bir risk faktörü. Uzmanlar 'Yaklaşık 15 yıl önce yalnızlığın aslında sağlık sorunları için ciddi bir risk olduğunu anlamaya başladık. Bu sigara içme, obezite, egzersiz eksikliği veya fazla yağlı bir diyet kadar ciddi bir konu' diyor.

İyi haber şu ki sosyal zekamızı geliştirmek için çalışabiliriz. İnsanlar için terapi, danışmanlık ya da sosyal beceri eğitimleri var. Buradaki sıkıntı, iletişim yetenekleri kısıtlı insanların sosyal farkın-

dalık eksikliği. Kendilerini bir sorun olarak görmüyorlar. O yüzden arkadaş ya da ailelerin araya girip teşvik edici olması gerekli.

Sosyal beceriler çoğunlukla aileden başlayarak ve yaşam boyu devam ederek zamanla öğrenilir. Ailede bir rol model olması önemli. Yine de sosyal ve sosyal kaygı gibi bazı özelliklerin kalıtsal olabileceğine dair kanıtlar var.

Teknoloji, hayatımıza kattığı olağanüstü kolaylıklara karşın sosyal becerilerimizi pek desteklemiyor. Özellikle çocuklarımız ve gençlerimiz çok hızlı bir dünyada yer alıyorlar. Online olarak çok konuşan, görüşen ve oyun oynayan çocuklar yüz yüze geldiklerinde çekingen olabiliyor ve konuşacak bir şey bulamıyorlar. Elbette onların elinden akıllı telefonlarını, tabletlerini ve bilgisayarlarını almak doğru değil ama yüz yüze iletişimde bulunmaları için daha çok destekleyici olmalıyız. Çünkü iyi iletişimin kronik hastalıklarla mücadelede dahi olumlu etkileri var.

Bir bilgi daha vermek istiyorum size. Oldukça düşündürücü. Journal of Alzheimer's Disease'de yayınlandı. Depresyon ve demans ilişkisi hakkında kanıtlarımız vardı. Fakat bu çalışma 20'li yaşların başındaki depresyonun, 10 yıl sonra daha düşük biliş ve yaşlılıkta bilişsel gerilemeye yol açabileceğini gösteriyor. Ne yazık ki zamanımızda gençlerimiz hayatın ağırlığı altında daha çok eziliyor. Çok fazla sorumluluk ve çok fazla rekabet var. Bireysel hareket etmeyi sevseler de

aslında bizlerin desteğine her zamankinden daha fazla ihtiyaçları var. Birkaç mekanizma, depresyonun demans riskini nasıl artırabileceğini açıklıyor. Bunlar arasında vücuttaki strese karşı olan tepkiyle stres hormonları glikokortikoidlerin üretimini artırarak beynin yeni hatıralar oluşturmak, düzenlemek ve depolamak için gerekli kısmı olan hipokampusun zarar görmesine yol açması var. Biliş ve mutluluk arasındaki ilişkiye tamamen engellilik (fiziksel ya da ruhsal), depresyon, yalnızlık ve arkadaşlarla temas sıklığının aracılık ettiği bulundu. Yani sosyal beceriler sadece dünyamızı değil aynı zamanda sağlığımızı da yönetiyor.

Bu konuyu destekleyen çok enteresan bir yayın daha var. 80 yıllık Harvard Yetişkin Gelişimi Çalışması toplumu kucaklamamın daha uzun yaşamamıza ve daha mutlu olmamıza yardımcı olduğunu kanıtladı. Yıllar boyunca araştırmacılar, katılımcıların sağlık parametrelerini kariyer ve ilişkilerindeki başarıları ve başarısızlıkları da dahil olmak üzere geniş bir yelpazede inceledi. Çalışma insanların yaşamı boyunca mutlu eden şeyin para ve şöret değil yakın ilişkiler olduğunu ortaya koydu. Bu bağlar insanı hayatın hoşnutsuzluklarından korur. Zihinsel ve fiziksel gerilemeyi geciktirir. Uzun ve mutlu yaşamın IQ'dan ve hatta genlerden daha iyi bir belirleyicisidir.

Sağlıklı yaşlanma için önemli diğer bileşenleri de unutmayalım: Fiziksel aktivite, alkol ve sigara içmemek, hayatın iniş ve çıkışlarıyla başa çıkmak için olgun mekanizmalara sahip olmak, tavsiye edilen kiloda kalmak ve istikrarlı bir ilişki.

Yazımı yine Harvard'dan bir alıntı ile bitirmek istiyorum: İyi genler güzeldir ama neşe her şeydir...

'Uzun Covid'in şifresi çözülüyor'

Financial Times, 'Uzun Covid' dosyasını açtı. Koronavirüsü atlattım diye düşünen milyonlar testleri negatif çıkmasına rağmen hastalığın birçok yan etkisinden bir türlü sıyrılamıyor. ABD çözüm bulunması için 1.1 milyar dolarlık fon ayırdı

Koronavirüse yakalandınız, neyse ki virüs sizi çok kötü etkilemedi. Hastaneye yatmak zorunda kalmadınız. Öksürük, baş ağrısı, yorgunluk gibi sorunlarla geçen bir haftanın ardından son testiniz negatif çıktı ve artık virüsle birlikteliğinizin sona erdiğini düşündünüz. Ama aradan aylar geçse de yorgunluk, unutkanlık, nefes darlığı, sürekli uyuma isteği, baş ağrısı gibi belirtiler bir türlü yakanızı bırakmadı. Bilim dünyasında bu duruma verilen isim PACS (post-acute sequelae of Covid-19). Ya da halk arasında bilinen tabirle "uzun Covid."

Sağlık uzmanları ise hastalığın bu yönünü anlamlandırmak konusunda çaresiz. Çünkü hastalığın neden böyle bir kalıcı etki bıraktığını ve tedavisinin ne olduğunu henüz bilmiyoruz. Üstelik Uzun Covid sadece hastalığı ağır geçirenlerde

değil, hastaneye hiç yatmadan koronavirüsü atlatanlarda da görülüyor.

1 yıl bile sürebiliyor

Avustralya'da her 3 Covid hastasından birinde hastalığın üzerinden 8 ay geçmesine rağmen bu tür yan etkilerin devam ettiği görüldü.

ABD'de Uzun Covid'ten etkilenen en az 3 milyon kişi var. Aşı olmaksızın Uzun Covid problemi yaşayan kişilerin yarısında şikayetlerin ortadan kalktığı görüldü.

380 bin Uzun Covid hastasının bulunduğu İngiltere'de hastalıklardan 1 yıl sonra bile şikayetlerin sürdüğü tespit edildi.

Koronavirüse yakalanan her 7 çocuktan birinin Uzun Covid belirtileriyle baş etmekte zorunda kaldığı sanılıyor.

Hastalığı hafif atlatan 30-40'li

yaşlardaki binlerce kişi, Covid öncesi hayatlarının çok daha fit ve sağlıklı olduğunu, ancak virüsten sonra eski güçlü durumlarına hiç dönemediklerini belirtiyor.

11 organı etkiliyor, 203 belirtisi var

Financial Times'ta yer alan habere göre uzun Covid konusunda yapılan en kapsamlı araştırma tıp dünyasının saygın dergisi Lancet'ta yayınlandı. Buna göre Uzun Covid, vücutta 11 organı etkileyebiliyor ve 203 farklı semptom gösteriyor. Uzmanlar bu durumu çözülmesi zor bir puzzle'a benzetiyor.

Dünya genelinde sağlık otoriteleri Uzun Covid'in şifrelerini çözmek için yapılan yüzlerce araştırmaya büyük fonlar aktarıyor. ABD'de bu rakam 1.15 milyar dolar, İngiltere hükümeti ise 50 milyon sterlinlik bir bütçe ile çalışma-

lara destek veriyor. İngiltere'nin ilk Uzun Covid departmanı Londra'da University College Hastanesi'nde kuruldu. Hastalığı hastaneye hiç yatmadan atlatan ancak belirtileri geçmeyen 4 bin 500 Uzun Covid hastası üzerinde geniş kapsamlı bir araştırma yapılacak. MR çekimleri, kan testlerinin yanı sıra Covid tedavisinde ümit veren 3 ilaç da bu kişiler üzerinde test edilecek.

California Üniversitesi'nden Steven Deeks'e göre bağışıklık sisteminin virüse karşı verdiği yanıt, otoimmün bir rahatsızlığın kapısını aralıyor olabilir. Yani bağışıklık sisteminin koronavirüse savaş verirken bir yandan da vücudun diğer organlarını olumsuz etkilediği şüphesi üzerinde duruluyor. Özellikle yorgunluk, baş ağrısı ve unutkanlık gibi problemler beyinde oluşan bağışıklık yanıtıyla ilişkilendiriliyor. •

Sonbahara Hazırız!

A ve D vitaminleri; Bağışıklık sisteminin normal fonksiyonuna katkıda bulunur.

D
Vitamini

A
Vitamini

E
Vitamini

Dengeli ve çeşitli beslenme sağlıklı yaşam için önemlidir. İlaç değil, takviye edici gıdadır.

FARMAVITA

www.mollers.com.tr

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

İklım krizinin etkilerini önleyecek son kuşağız. Bireysel çabaların ötesinde devletlerin, kurumların adımları çok değerli ve bu adımlar geleceği şekillendirecek. Koç Topluluğu olarak nasıl bir sorumluluk duyuyorsunuz?

Haklısınız, dünyanın en zor ve en öncelikli meselelerinden biri iklim krizi. Ve bu öyle bir kriz ki; çözümünde hiçbir aktörün tek taraflı çabasının yeterli olmayacağı, yoğun iş birliği gerektiren küresel dev bir sorun. Koç Holding olarak iklim değişikliğiyle mücadele ve düşük karbon ekonomisine geçiş yolculuğunda tüm şirketlerimizi ve ekosistemimizi harekete geçirme sorumluluğumuz var. Kuruluşumuzdan bu yana işimizi, içinde yaşadığımız toplum ve çevreyle bir bütün olarak görüyoruz. İşimizi büyütürken, insanı odağına alan, dünyayı ve toplumu gözetken bir yaklaşımla hareket etmeye özen gösteriyoruz. Sürdürülebilirlik çerçevesinde düşük karbon ekonomisine geçişimizi daha stratejik yönetmek ve daha iddialı hedefler belirlemek için Koç Topluluğu Karbon Dönüşüm Programı'nı başlattık. "Düşük Karbon Ekonomisine Geçiş" yolculuğumuzun önemli adımlarından biri olarak, sıfır karbona ulaşmayı hedefleyen, dünyanın önde gelen kuruluşlarını bir araya getiren "İklimle Bağlantılı Finansal Beyanlar Görev Gücü"ne (TCFD) destek veren şirketler arasına katıldık. Ayrıca şirketlerimizin iklim risklerini analiz ettiğimiz bir çalışma başlattık. 2050 yılına kadar karbon nötr olma taahhüdümüz doğrultusunda şirketlerimiz de hedeflerini ortaya koymaya başladı.

Koç Topluluğu son yıllarda çok yüksek sesle dile getirmese de bir kültürel dönüşüm yaşıyor. Karbon dönüşümünü de bu kapsamda mı ele alıyorsunuz?

2016 yılında Topluluk genelinde dijital dönüşüm programımızı başlatırken "Sonraki dönemlerde bizi farklı dinamikler de değiştirecek zorlayacak. Bu sebeple de amacımız değişimden korkmayan, değişimi kucaklayan, hatta değişime liderlik edecek bir kültür yaratmak" demiştim. Onun için de çok daha geniş kapsamlı bir kültürel dönüşüm programı olarak ele aldık. Dijital dönüşüm, inovasyon, kurum içi girişimcilik, sıfır bütçe gibi zihniyet değişimi sağlayacak programlar takip etti. Bütün bu dönüşümü destekleyecek şekilde yönetim modellerini benimsedik. Bütün bunları yaparken aslında sürdürülebilirlik her zaman bizim odağımızdaki bir konuydu.

Bir taraftan Yeşil Mutabakat da hayatınıza girdi...

Paris Anlaşması'ndan sonra umutlarımız çok artmıştı. Fakat Trump yönetiminde Amerika'nın çekilmesi büyük bir hayal kırıklığı oluşturdu. Geçen yıl olumlu gelişmeler art arda geldi. Japonya, Güney Kore, Güney Afrika gibi ülkeler peş peşe karbon nötr olmayı hedefledikleri tarihleri açıkladılar. Başkan Biden ABD'nin Paris Anlaşması'na döneceğini belirttiği sonradan çok iddialı bir yol haritası ortaya koydu. Ama buradaki tetikleyici esasen Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakatı oldu.

Yeşil Mutabakat Türkiye'nin ihracatını çok etkileyecek. Peki siz bu kapsamda neler yapıyorsunuz?

Bu dış ticaretinin yüzde 50'sini Avrupa Birliği ile gerçekleştiren ülkemiz ve Topluluğumuz için çok önemli. Pandemi önce-

6 yıldır Koç Holding'in tepe yöneticisi

1967 doğumlu Levent Çakıroğlu Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra ABD'de Illinois Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. Maliye Bakanlığı'na hesap uzmanı olarak girdi. Bilkent Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalıştı. 1997'de Maliye Bakanlığı Mali Suçları

Araştırma Başkan Yardımcısı oldu. 1998'de de Koç Holding'e girdi. Koçtaş, Migros ve Arçelik Genel Müdürlüğü yaptı. 2015 yılında Koç Holding'in CEO'su oldu.

KOÇ HOLDİNG CEO'SU LEVENT ÇAKIROĞLU

2020 yılında Koç Holding konsolide bazda toplam 183.8 milyar TL ciro elde ederken, 10.7 milyar TL kombine yatırım gerçekleştirdi. Topluluk son 5 yılda 42 milyar TL'lik yatırım yaptı.

İklim krizi büyük risk, 2050'ye kadar karbon-nötr olacağız

Levent Çakıroğlu, 110 bin çalışanı olan, 150'den fazla ülkeye ihracat yapan, Türkiye dışında 64 farklı üretim ve pazarlama tesisi olan Koç Holding'in CEO'su. Aynı zamanda global platformlarda hem şirketini hem de Türkiye'yi temsil eden bir CEO. Çakıroğlu ile Koç Holding'in düşük karbon ekonomisine geçiş sürecindeki adımlarını konuştuk

si AB'nin Yeşil Mutabakat ilanı, pandemi sürecinde de hiç vazgeçmeden, kararlılıkla bu alandaki çalışmalarını sürdürüp, agresif hedefler koyması belirleyici faktör oldu diyebilirim. Yeşil Mutabakat uluslararası ticarete köklü değişikliklere yol açacak. AB'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinin merkezine koyduğu bir program olsa da, esas itibarıyla üye devletlerin dijital dönüşümünü hızlandıracak, rekabetçi üstünlük kazanmalarını sağlayacak ve istihdamı artıracak bir ekonomik büyüme modeli. Sınırdan karbon vergisi kararıyla da tüm endüstrileri ve sektörleri etkileyen bir durum da ortaya çıktı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Paris İklim Anlaşması'nı Meclis'in onayına sunmayı planladıklarını açıklaması ülkemiz için önemli gelişmelerden biri oldu. Önümüzdeki ay gerçekleşecek BM İklim Değişikliği Konferansı 26'ncı Taraflar Toplantısı'ndan önce Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylamasını, ardından da Türkiye'nin 2053 yılı net sıfır hedefi için eylem planlarını belirlemesini bekliyoruz. Biz de ürünlerimizi, girdilerimizi, tedarik zinciri mimarisini o gözle değerlendirmeye başladık. Tedarik zinciri açısından da çok büyük bir ekosistemin merkezindeyiz. Dolayısıyla kendi teknolojilerimizi geliştirerek, karbon emisyonumuzu azaltmamız, ürün tasarımlarımızı değiştirmemiz yeterli olmuyor. Onun girdisini üreten tedarik zincirinin de aynı bilinçle ve hassasiyetle hareket etmesi çok önemli. O bakımdan da bizim Topluluk içerisinde uyguladığımız bu Karbon Dönüşüm Programımızın büyük bir etki gücü olduğuna inanıyoruz.

Ofislerimizde 48 farklı dil konuşuluyor

Bir tarafta hizmet sektörü, bir tarafta beyaz eşya, otomotiv var...Nasıl bir etki ekosisteminiz var?

Koç'un tüm ekosisteminde dönüştürücü bir etkisi var ve bu etkinin tedarik zinciri-

mizde yıllardan beri farklı şekillerde somutlaştığını görüyoruz. Bugün Türkiye otomotivde, beyaz eşyada dünyanın en büyük üretim merkezlerinden biri ve bunda Koç Topluluğu'nun çok büyük bir katkısı var. Otomotivde de beyaz eşyada da dünya çapında üretim yapan tedarikçilerimiz var. Ana şirketin beklentileri, ana şirketin mühendislik gücünün, Ar-Ge gücünün tedarik zincirine yansması, oradaki kalite kontrolleri, verilen destekler bu sanayiye, tedarikçilerimizi geliştirdi, büyüttü. Tedarik zincirindeki diğer yan sanayi şirketlerimiz de ayrı ayrı ihracatçı haline geldi. Benzerini Karbon Dönüşüm Programı sürecinde de başaracağımıza inanıyoruz. Düşünün ki; 150'den fazla ülkeye ihracat yapıyoruz. Türkiye dışında 64 üretim tesisimiz ve pazarlama şirketimiz var. Ofislerimizde 48 farklı dil konuşuluyor. 110 bin çalışma arkadaşımızla, 10 binin üzerinde bayimiz, servislerimiz

ve tedarikçilerimizle iyi bir etki gücüne sahibiz. Kendi dönüştürücü etkimizin arkasındaki unsurlardan en önemisini "samimiyet" olarak görüyorum. Bir konuda liderlik ediyorsak, paydaşlarımız bu konuda samimiyetle elimizden gelenin en iyisini yaptığımızı emin oluyor. Sözlemlerimiz ve sahadaki faaliyetlerimiz arasındaki tutarlılığı görüyorlar.

Bu dönemde sürdürülebilirlikten konuşmak modaymış gibi algılanıyor. Oysa dipten gelen bir değişim sağlanamazsa "mış gibi" yapmış oluyorsunuz. Şirketlerin sürdürülebilirlik karnesi gerçekçi mi?

Evet, dijitalleşme, sürdürülebilirlik sanki moda tabirler gibi görülüyor. Oysa işlerimiz açısından, oradaki sorumluluğumuz açısından baktığımızda "gayet gerçekçi bir yaklaşımla" süreci değerlendiriyoruz. Sürdürülebilirlikle ilgili parametreler, dinamikler iş modelimizin önemli bir unsuru ve girdisi olmak zorunda.

İklim krizi en büyük sürdürülebilirlik riski ve özel sektör olarak çok büyük sorumluluklarımız var. Orman yangınları, kasırgalar, seller, bütün bunlar işlerimizi, tedarik zincirimizi etkiliyor. İş dünyası olarak bu riski yönetmek zorundayız. İkincisi artık talep de o yönde. Tüketicinin talebi, yatırımcının talebi, çalışanın talebi... Sizden bu konularda somut adımlar ve taahhütler bekliyorlar. Dolayısıyla iş modelinizi öyle bir kurgulamanız lazım ki bütün bu talebe cevap verecek, riskleri yönetecek, tehditleri bertaraf edecek, fırsatları değerlendirebilecek şekilde gelsin.

Ağır bedel ödememek için dönüşüm şart!

Yeni dünyada Türkiye'nin avantajları ve dezavantajları neler? Türkiye'nin üretim gücünü artırması için neler yapılması gerekiyor?

Türkiye'deki özel sektörün en büyük avantajı iyi karnesi ve bunun getirdiği özgüven. Biz artık "Yapabilir miyiz?" diye sormuyoruz, şartlar oluştuğunda yapabileceğimizi gördük, herkese de gösterdik. Bilhassa 1995 yılında Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin tesis edilmesinden sonra pek çok sanayi kolunda mühendislik ve üretim yetkinlikleri geliştirdik. Hizmet sektörlerimiz de büyüyen sanayimizle birlikte hem çeşitlendi, hem güçlendi. Bugün artık rekabetçi bir ulusal kapasite var ve başarılarımız bize ilerisi için cesaret veriyor.

Ancak, bu kapasiteyi yarının gereklilikleri doğrultusunda sonraki versiyona yükseltmemiz gerekiyor. Hızla gelişen yeni teknolojiler, yeşil dönüşüm dinamiği ve toplumsal taleplerdeki değişim, bugün tatmin edici görünen iş modellerimizin bir kısmını değiştirecek, bir kısmını ise ortadan kaldıracak. Sadece fiziksel altyapımıza değil, ondan da çok insan kaynağına yatırım yapmamız şart. Yeni nesilleri geleceğin henüz adını dahi bilmediğimiz iş alanlarında küresel rekabete hazırlayacak formasyonla

CEO'ların gündemi

Hem sizin hem de dünyanın dev şirketlerini yöneten CEO'ların gündem maddelerinde en zorlandıkları noktalar neler?

Özellikle son yıllarda dünyamızı şekillendiren dinamikleri belirsizlik ve değişim kavramları üzerinden değerlendiriyorum. Değişim aslında her zaman vardı ama hızı ve etki alanı arttı. Belirsizliğin nedenlerinden biri de bu hızlı değişim aslında. Böyle ortamlarda CEO'lar için en önemli zorluk, değişimden korkmayan, değişimi kucaklayan, değişime liderlik edecek bir kültür yaratmak. Değişim devam edecek ve böyle bir ortamda mevcut iş modellerini de süratle yeni koşullarına göre değiştirmeyen şirketler geride kalacaklar. Düşük karbon ekonomisine geçiş, yeşil dönüşüm benim de farklı platformlarda beraber görev yaptığım küresel şirketlerin CEO'larının gündeminde en ön sırada. İklim krizi iş dünyası için en önemli sürdürülebilirlik risklerinden birisi. Dolayısıyla işlerimizi yönetirken her zamankinden daha çevik, hızlı ve esnek olmak durumundayız.

Çalışan sayımız 110 bini geçti

Pandemide sizin istihdamınız nasıl etkilendi?

2020 yılı boyunca istihdamı koruduk. Her çalışma arkadaşımıza tam maaş ödedik. Gururla söylemek isterim ki pandemi başında 97 bin olan çalışan sayımız bugün 110 binin üzerine çıktı.

yetiştirmek zorundayız. Mevcut iş gücümüzü de uygun eğitim programlarıyla hazırlamamız gerekiyor. Aksi halde ağır ekonomik ve sosyal bedeller öderiz.

Sizin bir de global anlamda yüklediğiniz sorumluluk oldu bu süreçte. Türkiye'den bir CEO'nun bu görevleri almasından çok gurur duyduk... Oradan bu tarafa baktığımızda neler görüyorsunuz?

Uluslararası küresel platformlarda yürüttüğümüz çalışmalar, bize ülkemizi temsil etme fırsatı veriyor. AB ile güçlü ticaret bağlantıları olan, ancak AB menseli olmayan şirketlerin duyarlılıklarını ve her şeyden önce ülkemizin menfaatlerini gözetken bir yaklaşımla iki konunun savunuculuğunu üstleniyoruz. Öncelikle, AB ile sahip olduğumuz ticari ilişkileri göz önünde bulundurarak, tedarik zincirlerine yönelik daha kapsayıcı adımlar atılması ve yeşil dönüşümü teşvik edecek fonlardan AB'ye üye olmayan ülkelerin de yararlanmasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin inovasyon ve teknoloji geliştirme kapasitesine bu fonlar yoluyla kaynak sağlanması- na ihtiyaç var.

İkinci olarak, yine AB dışında faaliyet gösteren şirketlerin değerlendirilmesinde sürdürülebilirlik performansının dikkate alınması gerektiğini ifade ediyoruz. Özel sektörün rolünü net şekilde tanımlayıp somut adımlar ortaya koymak amacıyla Dünya Ekonomik Forumu bünyesinde oluşturulan ve 30'dan fazla küresel firmanın davet edildiği CEO Eylem Grubu'na Koç Holding olarak dâhil olduk. Dünya Ekonomik Forumu'nun Advisory Council for The Fourth Industrial Revolution isimli danışma kuruluşunda da görev yapıyorum.

Bir taraftan şirketler dijital dönüşümü başarıyor, kamunun dijital dönüşümü konusuna da nasıl destek verilebilir, oradaki ihtiyaç nedir gibi gündemlerimiz oluyor. Diğer yenden bize de diğer CEO'larla tecrübelerimizi paylaşma fırsatı veriyor. •

Daron Acemoğlu

Bitcoin yeni zirveleri görmeye devam ediyor; üstelik El Salvador ve Küba tarafından geçerli kanuni para olarak kabul edilmesine karar verildi. Yani kripto paralar hayatımızda kalıcı olacak gibi görünüyor. Peki bu durumun para ve politika açısından ne gibi sonuçları olabilir?

Para güvene dayalıdır. Mal ve hizmetlere karşılık parayı kabul etmemizin sebebi, aynı paranın gelecekte başkaları tarafından da kabul edileceği varsayımdır. Amerikan doları için de altın için de aynı şey söz konusudur. Bitcoin gibi kripto paraların dolandırıcılıktan ya da birçok ekonomistin altını çizdiği gibi spekülasyon bir balondan ibaret olduğunu iddia etmek, bunların popülarlığını görmezden gelmek olur.

Öte yandan kripto paralar kamuoyunun güvenini kazanacak sağlam kurumsal temellerden yoksun. Bu yüzden, Bitcoin'de görülene benzer şiddetli iniş çıkışlar, bu araçları kırılgan ve oynak hale getiriyor.

Dahası, Bitcoin ve "emek ispatı" mekanizmalarına dayalı diğer kripto paralarda, işlemlerin sürekli olarak doğrulanması ve merkezi olmayan (blok zincire dayalı) bir kütüğe kaydedilmesi gerekiyor. Bunun için milyonlarca bilgisayarın işlemi güncellemek ve doğrulamak için sürekli çalışması şart. Bu çalışmalar, yeni Bitcoin çıkarma karşılığı verilen ödüllerle teşvik ediliyor.

Bitcoin'in beş sırrı

Bugün söz konusu "madencilik" işlemlerine harcanan enerji, Malezya veya İsveç gibi orta büyüklükteki bir ülkenin enerji sarfiyatından fazla. İklim değişikliğine bağlı tehlikelerin (ve şu ana kadarki müdahalemin zayıflığının) farkına vardığımız bir dönemde, bu muazzam tüketimin insanların Bitcoin'den uzaklaştırması beklenebilir.

Amma Bitcoin bütün oynaklığına, kırılganlığına ve devasa karbon ayak izine karşın birçok insana cazip görünüyor.

© GETTY IMAGES

Bitcoin'in özgürlüğü fanteziden ibaret

Bitcoin bizi devletin ekonomi üzerindeki abartılı tahakkümünden kurtarır mı? Pek öyle görünmüyor. Kripto paraların bireysel üstünlüğü özgür kılmak için kibirli devletlerle savaştığına dair özgürlükçü vizyon bir fanteziden ibaret

Bunu beş faktöre bağlıyorum: Politik anlattısı; suç faaliyetlerini mümkün kılması; senyoraç dağılımı; çağımızın teknolojik iyimserliği ve cazip ekonomik fırsatların kit olduğu bir dönemde çabuk zengin olma arzusu. Gelin sondan başa doğru hepsini sırayla ele alalım.

Ekonomik beklentilerin küçüldüğü bir çağda yaşıyoruz. Üniversite mezunları bile iyi ve düzenli bir maaş aldığı sağlam bir iş bulacağından emin değil. Ekonomik fırsatlar kıtlasınca, çabuk zengin olma mekanizmaları her zamankinden de çekici hale geliyor. Şu anda koskoca bir sektör, köşeyi dönmek için Bitcoin'e yatırım yapılması gerektiğini anlatmaya adanmış durumda. Kripto paralara para aktılıyor çünkü gerek ABD'de gerekse dünyanın geri kalanında milyonlarca insan buradan kayda değer gelir elde edeceğini düşünüyor.

Kripto paranın amatör ve bireysel yatırımcılara devasa gelir sağlayacağı anlatısı, teknoloji takıntılı çağımıza uygun bir söylemi besliyor. Sürekli olarak teknolojik becerimiz sayesinde daha parlak bir geleceğin inşa edildiğini duyuyoruz. Yüzeysel bakınca, Bitcoin'in bir teknolojik inovasyon olduğuunu inkar etmek mümkün değil. Herhangi bir denetim veya devlet yaptırım olmadan işleyebilen böylesine karmaşık, merkezi olmayan bir sistem oluşturmak, hakiki bir yaratıcılığı ve ustalığın ürünü.

Bitcoin'in cazibesini yaratan bir diğer unsur senyoraç, yani para arzı kontrolünün (genellikle hükümetlere) getirdiği ek satın alma gücü. Amerikan hükümeti dolayısıyla yeni para soktuğunda, bunu hizmet satın almak veya borcunu ödemek için kullanabiliyor. Senyoraç kazanma beklentisi çok cazip ve şu anda bin 600'ü aşkın kayıtlı

kripto para bulunması biraz da bunun üzerinden açıklanabilir. Bitcoin örneğinde, merkezi bir otoritenin olmaması senyoraç dağıtıldığı anlamına geliyor; bu da şu an dünyada bir milyondan fazla insan tarafından yürütülen madencilik çalışmaları için gereken teşviki yapıyor.

Yarıya yakını suç faaliyetlerinde kullanılıyor

Yeni bir paranın güvenebileceği, kendine has bir talep kaynağına sahip olması, ona sağlam bir dayanak sağlar. Genelde kripto paralar ve özellikle Bitcoin için bu dayanak suç dünyasından geliyor. Bitcoin talebi başlarda Silk Road gibi, her tür kânsunusuz işlemi mümkün kılan "dark-web" siteleri tarafından artırdı. Bazı tahminlere göre, bugüne kadarki Bitcoin işlemlerinin yarıya yakını suç faaliyetlerinden oluşuyor.

Bu dört faktörün her biri Bitcoin'e yapay bir kuvvet getirdi. Elbette toplumumuzun ekonomik dertleri, Bitcoin'den para kazanan insanlar tarafından çözülmeyecek. Teknoloji konusundaki mevcut iyimserlik de henüz gerçek dünyada teyit edilmiş değil. Madencilik aracılığıyla senyoraç dağıtmak ne kadar yarar getirirse getirsin, israf edilen muazzam miktardaki enerji bunu fazlasıyla örtüyor.

Geriyeye politik argüman kalıyor: Bitcoin bizi devletin ekonomi üzerindeki abartılı tahakkümünden kurtarabilir mi? Pek öyle görünmüyor.

ABD Merkez Bankası'nın bazen tuhaf şekillerde işlediği doğrudur; üstelik 2008 mali krizindeki Wall Street kurtarma paketinin, sıradan insanları harcamak uğruna bankalara ve bankalara yarayan, içeriden destekli bir hamle olarak görülmesi de haklı bir bakış. Dolayısıyla, politikacıların ve karar alıcıların aşırı gücünü azaltma arzusu son derece anlaşılır.

Ancak bu derdin devası Bitcoin değil. Bitcoin, tek başına bir dâhinin bireysel üstünlüğü özgür kılmak için kibirli devletle savaştığı çocuksu bir özgürlükçü ideolojiye karşılık geliyor. Hakikaten de gerçek dünyada Bitcoin'i tasarlayan ve Satoshi Nakamoto takma adıyla ilham verici manifestosunu yazan kişi veya kişiler, "vizyoner" etiketini (Ayn Rand'ın *Atlas Silkindi* romanının kahramanı) John Galt'tan daha çok hak ediyor.

Gelgelelim bu vizyonun kendisi fanteziden ibaret. Batılı hükümetlerin aşırı enflasyona yol açması veya uluslararası para sisteminin altını oyması gibi riskler giderek azaldı. Bugünkü gerçek hayati tehditler ise siyasi kutuplaşma, demokrasinin çözümlenmesi, demokratik sistemlerin ekonomik seçkinleri ve otoriter siyasetçileri kontrol altında tutma yetersizliği.

Bu sorunlar yeni bir parayla çözülmeyecek. Siyasetçilerin, bürokratların, Silikon Vadisi ve Wall Street krallarının sorumlu davranmasını sağlayacak tedbirler ihtiyacımız var. Bunun için hem demokratik katılım hem de aktif sivil katılım gerekiyor. Yapılması gereken gerçek işler ortada böylece dururken, Bitcoin dikkatimizi dağıtan bir numaradan fazlası olamaz. •

© Project Syndicate

"Varlık yönetim sektörünün önü açık, yatırımcılar bu gelişime ortak olmalı"

Gelecek Varlık Genel Müdürü Sezin Ünlüdoğan

Bankacılık sektöründe donuk alacaklar, yakın izlemeye ikinci grup krediler ve bilanço dışına atılan kredilerin büyüklüğü 600 milyar TL'ye yaklaştı. BDDK tarafından pandemi süresince takip edilen alacakların sınıflandırılmasına yönelik getirilen istisnaların 30 Eylül'de son bulmasıyla birlikte bankaların aktiflerinin iyileştirilmesi için gözler varlık yönetim şirketlerine çevrildi. Finansal kuruluşların varlık yönetim şirketleriyle işbirliklerinin önünü açan düzenlemelerin bankacılık sektörünün aktif kalitesinin iyileştirilmesine katkı sağladığını belirten Gelecek Varlık Genel Müdürü Sezin Ünlüdoğan bu durumu "Tahsil Gecikmiş Alacak (TGA) rasyosu, BDDK'nın takibe düşen alacaklara uyguladığı süre uzatımının bitmesinin ardından bir miktar artabilir. Fakat varlık yönetim sektörüne yeni portföy satışlarının yapılmasının, bankaların yılı daha düşük bir TGA rasyosu ile tamamlayabilmesine katkı sağlayacağını düşünüyoruz" diyerek değerlendiriyor.

Varlık yönetim şirketlerinin finans sektörüne katkısı ne?

Varlık yönetimi şirketleri olarak, banka ve diğer finans kuruluşlarının tahsilat gecikmiş bireysel ve ticari alacak portföylerini yatırım yaparak devir alıp borçların çözümlenmesi alanında önemli bir görev üstleniyoruz. Organizasyonel ve kurumsal esnekliğimiz

sayesinde, bireysel kredilerin yanısıra ticari kredilerde de hem alacakların tasfiyesi hem de finansal ve operasyonel olarak yeniden yapılandırma konularında çözümler üretiyoruz.

Sektörümüz Haziran 2021 sonuna kadar bankalardan 66,6 milyar TL sorunu alacağına denk gelen 3 milyondan fazla borçlunun takipteki kredisini, 5,4 milyar TL yatırımına satın alarak, finansal sistemin sürekliliğine büyük bir katkı sağladı. Sektörde Haziran 2021 itibarıyla satın alınan portföylerin anaparasının yüzde 19'u kapatıldı. 2021 Haziran itibarıyla toplam takipteki alacakların yüzde 27'si varlık yönetim şirketleri tarafından yönetilmektedir.

Bankalar alacaklarını neden devretmeyi tercih ediyor?

Varlık yönetim şirketleriyle çalışmak bankalara; bilanço ve rasyolarının iyileştirilmesi, kredi derecelendirme notlarının olumlu yönde etkilenmesi, tahsilat ve takip fonksiyonlarının operasyonel yükünün ve maliyetlerinin azaltılması, esas faaliyet alanlarına odaklanmalarına fırsat sunulması ve finansal özgürlüğe ulaşan borçluların yeniden bankalarla çalışabilmesi yönünde birçok katkısı var. Dünya çapında yapılan araştırmalar da bir ülkede sorunu kredi oranlarındaki düşüşlerin takip eden yıllarda işsizlik oranında kalıcı azalma, GSYH'da ise kalıcı artış sağladığını gösteriyor. Bu açıdan, sorunu alacakların azalmasına yönelik yapılan her düzenleme ülke ekonomileri için büyük değer taşıyor.

Borçlular bu süreçten nasıl etkileniyor?

Borç sahipleri borçlarını, daha esnek ve kendilerine uygun koşullarla ödeyebiliyor. Bu süreç hem kötü kredi sicili ile finansal ve hukuki sınırlamalardan kurtulmalarına hem de finansal sisteme kazandırılmalarına ve yeniden bankalarla çalışabilmelerine imkan sağlıyor. Varlık yönetim şirketleri sektöre özel vergisel ve hukuki maliyetlerinin daha az olması sayesinde, borçlular için daha düşük maliyetli çözümleri hayata geçiriyor.

Sektör bugüne kadar kaç kişinin tahsilat işlemlerini tamamladı?

Bugüne kadar 1,2 milyondan fazla kişi ibr olarak finansal özgürlüğüne kavuştu. Bu sayının yaklaşık 500 bininin borç kapama işlemi de Gelecek Varlık aracılığıyla gerçekleşti.

Gelecek Varlık olarak toplam alacak portföyümüz, bugüne kadar yapılan toplam yatırım tutarı ve tahsilat büyüklüğü ile varlık yönetimi sektörünün lider şirketiz. Bugüne kadar gerçek ve tüzel kişilerden yaklaşık 1,6 milyon kişinin borcuna çözüm üretme hedefiyle bankaların 17 milyar TL'nin üzerinde anapara büyüklüğündeki alacağı devraldık. Kuruluşumuzdan bu yılın ikinci çeyreğine kadar olan süreçte 4,2 milyar TL tahsilat gerçekleştirerek finansal sistemin sürekliliğine büyük katkı sağladık.

Bizim temel özelliğimiz, müşterilerimizi sabırla dinlememiz, çözüm odaklı sorular sormamız ve kişiye özel alternatifler üretmemiz. Bunun için uzlaşarak anlaşmaya, borçlularla iyi ve uzun soluklu iletişim kurmaya büyük önem veriyoruz. Bizce bu işin özünde anlayış ve karşılıklı saygı var.

Pandemi sürecinden nasıl etkilendiniz?

Pandemi etkisiyle sorunu alacak takibine esneklikler getirilmişti. Fakat kısıtlamaların kalkmasıyla birlikte, ekonomide yaşanan normalleşmenin ödeme gücünü artırdığını ve borçluların pandemi döneminde erteledikleri ödemelerini üçte bir oranında hız kazandığını gördük. Gelecek Varlık olarak biz de yılın ilk yarısında 29 bin borçluyu işletme ve bireysel borçluyu daha finansal özgürlüğüne kavuşturduk.

Tahsil Gecikmiş Alacak rasyosu, BDDK'nın takibe düşen alacaklara uyguladığı süre uzatımının bitmesinin ardından yeniden yükseltilir. Eylül ayı sonunda pandemi nedeniyle yapılan TGA düzenlemelerinin normalleşmesiyle birlikte, şu ana kadar 2,7 milyar TL olan TGA satışının yılsonuna kadar 5-6 milyar liraya çıkmasını bekliyoruz. Yeni portföy satışları yapılmasının da bankaların yılı daha düşük bir TGA rasyosu ile tamamlayabilmesine katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Bu trend sizce devam eder mi?

PwC tarafından Mayıs 2021'de yayınlanan Türkiye Tahsil Gecikmiş Alacaklar Satış Piyasası raporunda, önümüzdeki 3 yıl içinde 63 ile 88 milyar TL arasında alacak satışı yapılabileceği ve toplam varlık yönetim şirketlerine devredilen bakiyenin 136 milyar TL seviyesine çıkabileceği belirtiliyor. Biz de TGA satışlarının 2022'de hızlanarak artacağını, 2023'te ise zirve yapacağını tahmin ediyoruz.

Sektörün bu satış karşılatabilecek öz sermayesi var mı?

Varlık yönetim şirketlerinin, bankalardan gelecek TGA satışlarını yerel sermaye ile kaldıracak gücü var. Ancak yakın izlemeye krediler, aktiften silinenler ve hatta canlı krediler ve yabancı banka ve finansal kurumların alacaklarında yapılacak arzlar olması durumunda sermaye ve finansman imkânlarının da bir sınırı var. Bu amaçla, hem yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları yapıyor hem de yabancı yatırımcılarla görüşmeler yürütüyoruz. Ancak tüm dünyada TGA'lar arttı ve yabancı yatırımcılar genelde tüm dünya ile ilgileniyor, en doğru pazarları seçmeye çalışıyor. Bu noktada başta halka arz olmak üzere, alternatif finansman yöntemleri de devreye giriyor.

Fiba Grubu olarak bunun ilk adımı attık ve Gelecek Varlık'ın 15 yıllık başarılı geçmişi ile hissesizimiz halka arz etmek üzere SPK'ya başvurumuzu yaptık. Bu sürecin sektördeki tüm oyunculara ilham vereceğine inanıyoruz.

Sektörün önünün açık olduğuna inanıyoruz. Yatırımcılar sektörteki bu gelişime ortak etmeye ve yanımızda görmeye de büyük önem veriyoruz.

Yatırımcılarımızın varlığıyla birlikte, müşterilerimize sunacağımız yeni imkânlarla, daha fazla kişi ve kurumu finansal özgürlüğüne kavuşturmayı ve sektördeki pozisyonumuzu güçlendirmeyi planlıyoruz.

417 milyar TL

Yakın İzlemeye Değerli Krediler

149 milyar TL

Takipteki Krediler

*Kaynak: BDDK

TEMLİK ALINAN BORÇ TUTARI

66,6 milyar TL

Sektör

GELECEK ÜÇ YIL İÇİNDE BEKLENEN TGA SATIŞI

70 milyar TL

Sektör

TOPLAM YATIRIM

5,4 milyar TL

Sektör

1,9 milyar TL

Gelecek Varlık

FINANSAL ÖZGÜRLÜĞÜNE KAVUŞAN KİŞİ VE KURUM SAYISI

1,2 milyon

Sektör

500 bin

Gelecek Varlık

17 milyar TL

Gelecek Varlık

GELECEK VARLIK'IN TEMLİK ALDIĞI BORÇ TUTARI

4,2 milyar TL

Gelecek Varlık

GELECEK VARLIK'IN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ TAHİLİT TUTARI

ÇALIŞAN SAYISI

2150

Sektör

573

Gelecek Varlık

Gelecek Varlık Geleceğiniz Güvende

Gelecek Varlık bir FIBA GROUP iştirakidir.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

AB elektrikli araçta 5. vitese geçti

Sektör temsilcileri, elektrikli araca geçiş sürecinin birinci vitesten beşinci vitese çıktığını söylüyor, Avrupa'da 2018 yılında 198 bin adet olan satışların bu yıl 1.17 milyona çıkması bekleniyor. 2025 için global tahmin 10.7 milyon

PETER CAMPBELL
JOE MILLER

Elektrikli otomobil üreticisi Polestar'ın yöneticileri, 2021 başında İngiltere için iddialı satış planları hazırladı. Ama talep öyle hızlı artıyordu ki birkaç hafta sonra planlarını yırtıp attılar ve üçte bir oranında daha yüksek hedefler koydular. Volvo destekli şirket şu anda sadece İngiltere'de ayda bin test sürüşü yapıyor.

Bu olağanüstü talep artışı Şangay'dan Stuttgart'a, Tokyo'dan Toronto'ya kadar dünyanın her yerinde, yeni markalardan sektörün geleneksel devlerine kadar herkes tarafından hissediliyor.

Avrupa özelinde ise sıçrama daha da büyük. Nisan-Haziran döneminde Avrupa'da satılan 12 otomobilden biri tamamen bataryayla çalışıyor. Hem motor hem bataryaya kullanan hibrit modeller hesaba katılınca, oran üçte bire çıkıyor. Avrupa'da elektrikli otomobil satışı 2018 yılında 198 bin iken bu yıl 1.17 milyona çıkması bekleniyor.

Elektrikli araçlar hala dünyadaki toplam binek otomobillerin sadece yüzde 1'ini oluşturuyor ancak satışlar ciddi hız kazanmış durumda. BloombergNEF rakamlarına göre dört yıl içinde, Çin'de satılan her dört yeni otomobilden birinin elektrikli olması bekleniyor; Almanya'da ise aynı dönem için yüzde 40'lık bir oran öngörülüyor. Global elektrikli araç satışlarının 2025'te 10.7 milyona, 2030'da ise 28.2 milyona ulaşması bekleniyor.

Yakın zamana kadar elektrikli araçlar birçok sürücü için bugünün değil geleceğin konusuydu. Ama şu anda bir sonraki aracınız elektrikli olacağını düşünmek çok yaygın bir tutum.

2010 yılında sektördeki ilk seri üretim elektrikli otomobil olan Nissan Leaf'in piyasaya sürülmesinde önemli rol üstlenen eski Nissan yöneticisi Andy Palmer, yaşanan değişimi "attan otomobile geçiş sürecine" benzetiyor.

Şimdilerde Switch Mobility adlı elektrikli otobüs şirketinin CEO'su olan Palmer'a göre "Bu sürece yeterince hızlı ayak uyduramayanlar ve yatırım yapmayanların ayakta kalması zor."

Tesla ve Çin etkisi

Elektrikli araçlara yönelik ilgi, genellikle Tesla'nın çarpıcı başarısı ve Çinli şirketlerin iddialı hedefleri üzerine odaklanıyor. Ancak son bir iki yıldaki bir diğer önemli değişim, kabul görmüş otomobil üreticilerinin harekete geçmesi oldu.

Dünyadaki birçok büyük marka, geleceği elektrikli araçlara yaptığı yatırımlara bağlıyor. Aralarında F150 Lightning pikabı ile Ford ve ID serisiyle Volkswagen da var. Pandemi yüzünden iki yıldır Avrupa'da düzenlenebilen ilk büyük fuar olan

Şarj istasyonu yatırımları elektrikli araçların geleceği açısından hayati.

Eylül ayındaki Münih Otomobil Fuarı'nda, tanıtımı yapılan yeni modeller arasında benzinli ve dizel araç sayısı yok denecek kadar azdı.

Mercedes'ten iddialı plan

McKinsey'e göre, 2020 başından bu yana elektrikli ve akıllı araç sektörü 100 milyar dolardan fazla yatırım aldı. Bu daha başlangıç. AlixPartners danışmanlık firması verilerine göre, otomobil üreticilerinin önümüzdeki beş yıl içinde elektrik ve batarya teknolojisine toplam 330 milyar dolar yatırım yapacak. Söz konusu yatırımlar son 12 ayda yüzde 40 artmış durumda.

AlixPartners idari müdürü Andrew Bergbaum, "Bu bir dönüm noktası mı?" diye soruyor ve yine kendisi yanıtıyor: "Sanırım cevap evet."

Çok sayıda üretici içten yanmalı motorları aşamalı olarak tamamen bitirmeye hazırlanıyor.

Tüm Mercedes-Benz otomobillerin üretiminde kullanılan sistemler, birkaç yıla kadar elektrikli modellerin imalatında kullanılmak üzere değiştirilecek. Mercedes'in sahibi olan

Daimler'in CEO'su Ola Källenius, "Birkaç yıl önce düşündüğümüze kıyasla çok daha hızlı gidiyoruz" diyor.

Neden şimdi?

Peki bütün bunlar neden şimdi oluyor? Otomobil üreticileri yıllardır elektrikli modelleri piyasaya sürmekten bahsediyor-du ancak dışı dokunur sayıda satış yapmaları için siyasi baskı gerekti.

Geçen yılki birinci dalga elektrikli araç satışının arkasında Avrupa emisyon kuralları vardı. LMC Automotive verilerine göre, pandemi kaynaklı kapanmalara karşın 2020 yılında kitada tam 734 bin bataryalı model satıldı. Bu rakam 2019'u ikiye katlarken, önceki üç yılın toplamından fazlaydı.

Düzenlemeler günden güne sıklaşıyor. Bir ay içinde uluslararası COP26 İklim Zirvesi için Glasgow'da toplanıyor; birçok hükümetin emisyonlarını azaltma yönünde ciddi taahhütlerde bulunması bekleniyor. Elektrikli araç kullanımını yaymaya yönelik iddialı planlar, hedeflere ulaşmak için en net yollardan biri.

İngiltere 2035 itibarıyla benzinli ve dizel araç satışını tamamen bitirmeyi

planladığını açıkladı bile. Norveç ise 2025'i son tarih olarak belirledi. AB fiili yasak için 2035 yılını işaret ediyor.

Bu vaatlerin tüketicileri kitleler halinde elektrikli taşıtlara geçmeye ikna edecek şarj istasyonlarının kurulmasını teşvik eden harcama taahhütlerini beraberinde getirmesi bekleniyor.

Emisyonu azaltanlar sadece ulusal hükümetler değil.

Birçok kent yönetimi, eski araçları temiz hava bölgeleri olarak anılan alanlardan uzaklaştırıyor; temiz taşıtlara geçmeyen araç sahipleri kentin dış bölgelerine doğru itiliyor.

Cazip modeller

Piyasadaki elektrikli araç devriminin en büyük sebebi ise taşıt arzı. Otomobiller artık her tür alıcıya hitap edecek durumda.

Otomobil üreticileri konsept araçları yıllarca otomobil fuarlarında tanıtıyor; bugüne müşterilere küçük şehir araçlarından büyük steysinlara kadar bir dizi model sunuyorlar.

Birçok elektrikli araç, akaryakıtla çalışanlardan hala daha pahalı ancak üreticiler işletme giderlerini ciddi şekilde azaltmakla övünüyorlar.

AlixPartners verilerine göre, şu anda piyasada 330 adet tamamen elektrikli veya batarya ile geleneksel motoru birleştiren hibrit model var; beş yıl önce bu rakam sadece 86'ydı. Sayının 2025 itibarıyla 500'ü aşması bekleniyor.

Geçen yıl pandeminin etkisiyle çoğu otomobil üreticisi harcamalarını sadece olmazsa olmaz projelerle sınırlı tuttu. Yanmalı motorların geliştirilmesine dair projelere ara verilirken, elektrik teknolojisine dönük harcamalar arttı.

BMW temkinli

Ancak tüm bu heyecana karşın, en büyük üreticiler arasında hala temkinli davrananlar var.

BMW CEO'su Oliver Zipse, "2030 yılında Avrupa piyasasının yüzde ellisinin bütünüyle elektrikli araçlardan oluşacağını söylemek, yüzde 50'nin hala eskisi gibi kalacağı anlamına geliyor; bu yüzde 50'lik kesime hizmet sunmayı bırakırsanız, küçülme yoluna girmişsiniz demektir" diyor.

Alman firma 2023 itibarıyla her araç sınıfında bataryalı bir model piyasaya sürme sözü verdi ancak şehir sınırları dışında geleneksel motora geçiş yapmadan önce yolun belli bir bölümünde kullanılabilecek hibrit

Global elektrikli satışlarının on yıl içinde büyük artış göstermesi bekleniyor

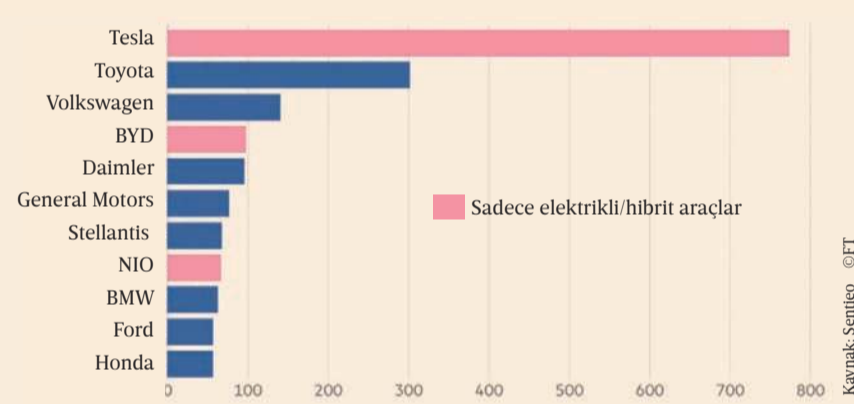
Adet (milyon)

*Tahmin Kaynağı: BloombergNEF ©FT

Tesla ve rakipleri

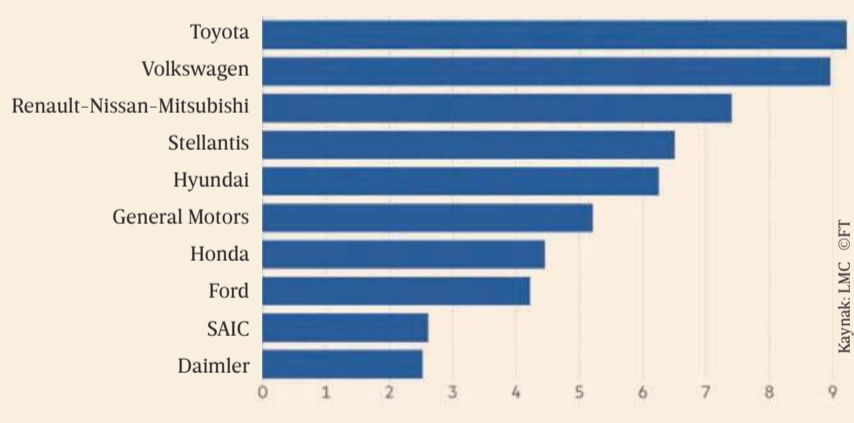
Toplam piyasa değerine göre lider otomotiv şirketleri (milyar dolar)

Kaynak: Sennio ©FT

Dünyanın en büyük otomotiv şirketleri

2020 yılı itibarıyla birim satışa göre (milyon adet)

Kaynak: LMC ©FT

modellere çok inanıyor.

Mevcut otomotiv devlerinin önünde iki sorun duruyor. Birincisi, Tesla'dan başlayıp çok daha yeni girişimcilere kadar uzanan start-up'lar; ikincisi ise piyasadaki pay almakta kararlı gözükken çok sayıda Çinli rakip.

Yine de eski üreticilerden gelen sinyaller olumlu. İlk olarak, hızlı bir teknolojik ilerlemeye imza attılar. Yerleşik tesislerden çıkan ilk elektrikli otomobillerin menzili sınırlı, şarj süreleri çok uzundu. 2012'de 420 kilometre menzile sahip Tesla Model S'in ortaya çıkışı, sektör için standart belirledi; bugüne kadar sadece Jaguar ve Audi, son ürünleriyle bu rakama ulaşabildi.

Volkswagen'in hesabı

Ancak büyük oyuncuların yeni modelleri fiyat, menzil ve performans konularında çok daha rekabetçi.

Polestar İngiltere'nin patronu Jonathan Goodman, "Şu anki elektrikli araçların harika sürüş kalitesine sahip olduğu bir gerçek" diyor. "Renault ve Nissan eski patronu Carlos Ghosn 10 yıl önce 'gelecek, elektrikli

araçlarda' derken yanlıyordu. Ama bugün bu doğru."

Volkswagen Grubu CEO'su Herbert Diess, sektöre yeni giren şirketlerin kendisini o kadar da kaygılandırmadığını belirtiyor. Diess'in geçmişte övgüyle söz ettiği Tesla'nın bile bugünkü konumuna gelmesi ve global otomobil satışlarında yüzde 1'lik paya ulaşması 15 yıl sürdü.

Mevcut otomobil üreticileri için en büyük tehdit yeni girişimlerden ziyade Çin'den gelebilir.

Yeni firmalar kısa süre içinde müşterilerin aşına olduğu markalarla rekabete girmek zorunda kalacak; zira bilinen üreticiler yeni modellerini piyasaya çıkarmaya başlıyor. Geçen yıl Volvo'nun Batı Londra'daki Reading bayisinde satılan 10 araçtan dokuzu tamamen benzinli veya dizeldi. Bugün ise hibrit veya tamamen elektrikli araçların oranı yarıya yaklaşmış durumda.

Berkshire'daki Waylands Automotive'in patronu John O'Hanlon, "Tüm şartlar olgunlaşıyor" diyor.

Citygate satış grubunun patronu Jonathan Smith'e göre ise ilgi muazzam çünkü "insanlar elektrikli araçları bağrına bastı."•

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

'Agresif Almanya' nasıl Batı'nın en aklıseline dönüştü?

Financial Times'ın dış politika baş yazarı Gideon Rachman'a göre 21. yüzyıl Alman siyaseti ender bir karaktere büründü. Uzlaşma kültürü yerleşti, tahminlerin aksine aşırı politik yükselmedi, mülteci dostu tutum devam ediyor

GIDEON RACHMAN

İyi ki Almanya var. Bunu, 20. yüzyıl boyunca çok fazla hissetmemiştik. II. Dünya Savaşı sona ererken, ABD Hazine Bakanı Henry Morgenthau, Almanya sorununu çözmenin ancak ülkenin endüstriyel kapasitesini yok etmekle mümkün olduğunu iddia ediyordu. Fransız yazar François Mauriac, ülkenin bölünmesini alaycı bir memnuniyetle karşılamış, "Almanya'yı öyle çok seviyorum ki iki tane olmasına çok sevindim" demişti.

1990'da Almanya'nın yeniden birleşme süreci yaklaşırken Margaret Thatcher'ın düzenlediği ve İngilizler başta olmak üzere çok sayıda entelektüel bir araya getiren toplantıda, Almanya'nın ulusal karakteri tartışılmıştı. Thatcher'ın dış politika başdanışmanı toplantı tutanağında bu karakter özelliklerini "kayı, agresiflik, kararlılık, zorbalık, bencillik, aşağılık kompleksi ve duyarlılık" biçiminde kaydetmişti.

Otuz yıl sonra, Alman ulusal karakterine dair bu klişeler tamamen tersine dönmüş durumda. Bugün "kayı ve agresiflik", hatta Cermenlere has olduğu düşünülen tüm diğer istenmeyen özelliklere yatkın bir siyaset anlayışı için ABD ve İngiltere'ye bakmak daha isabetli görünüyor. Alman kamusal yaşamı şimdilerde sakinlik, ölçülülük, rasyonellik ve uzlaşmacılık gibi, İngilizlerin genellikle kendilerine atfettiği özelliklerle ifadesini buluyor.

Seçimler değişimi yansıttı

Geçtiğimiz günlerdeki Almanya seçimleri ve sonrasında yaşananlar bu değişimin kanıtı oldu. Seçim başa baş gitti, ama kaybeden taraf sonucu nezaketle kabul etti. Kimse oylamada hile yapıldığını veya karşı tarafın "pislik" olduğunu, ya da ülke için ölümcül bir tehlike arz ettiğini söylemedi.

Sosyal Demokratlar (SPD) 2005'ten bu yana ilk kez Alman hükümetine liderlik etmeye hazırlanıyor. Ancak ABD'dekinin aksine, bu iktidar geçişi genel politikalarda ani bir kopuşu veya siyasi muhalefetin iktidarı felç etme girişimlerini beraberinde getirmeyecek.

Şansölye olması beklenen SPD'li Olaf Scholz, bir devamlılık adayı olarak mücadele etti. Financial Times'tan meslektaşlarının bildirdiği üzere, seçmenler "sakin tavrı, iktidardaki ve pragmatik siyasetteki büyük tecrübesi sebebiyle, Scholz'u Merkel'in doğal halefi" olarak gördü. Donald Trump ve Boris Johnson'ın liderlik profilinden ancak bu kadar farklı olabilirdi. Ülkeler

Berlin'deki ünlü Brandenburg Kapısı önünde bir grup insan dans ediyor. Alman kamusal yaşamı artık gerginlikle değil sakinlik ve uzlaşmacılıkla anılıyor.

arasındaki bu rol değişimi, tarihin bir cilvesinden ibaret değil. Almanya bildiğim kadarıyla, en büyük ulusal utancının anıtını, başkentinin merkezine yerleştiren tek ülke. Berlin'deki 'Katledilen Avrupalı Yahudiler Anıtı', şehrin geleneksel merkezinde, Brandenburg Kapısı'nın yanı başında duruyor. Anıt, modern Almanya'nın Nazizm'in dehşetini kabullenme ve bundan ders çıkarma kararlılığını simgeliyor.

Merkezdeki Alman siyasetçilerin demagojinin nereye varabileceğini bildikleri için, lider kültüne alerjileri var. Trump'ın aksine, hiçbir şansölye adayı çıkıp da "Sadece ben hallederim" diye böbürlenmiyor; rakibi aleyhindeki "Tık şunu içeri" tezahüratlarına çanak tutmuyor. Son seçimden önceki açık oturumlarda parti liderleri birbirlerine son derece saygılı ve ölçülü yaklaştı. Siyasetin ciddi bir iş olduğunu biliyorlar.

Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in, İngiltere Başbakanı Johnson'u küçük gördüğü söyleniyor; çünkü Cumhurbaşkanı'na göre, Johnson siyaseti oyun olarak görüyor.

Yanılmışım

Modern Almanya'nın siyasi aşırıçılık kaynaklı tehlikelere maruz kaldığı da oldu. 2020 yılında aşı karşıtlarından ve çeşitli aşırı gruplardan oluşan bir kalabalık, meclis binası Reichstag'a başarısız bir baskın girişiminde bulundu. 2015'teki mülteci krizinin ardından, Merkel'in 1 milyon göçmen ve mültecinin ülkeye girişine izin vermesi üzerine, benim de aralarında bulunduğum birçok yorumcu, Almanya'da siyasi aşırıçılığın yükselmesini bekliyordu. 2017 seçimlerindeki hava genellikle pek hoş değildi. Aşırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) partisi, mecliste ciddi sayıda sandalye kazandı.

Ancak son seçimlerde hem aşırı sağ hem de aşırı sol oy kaybetti. Merkez siyaset mevzi korumakla

Almanya ile diğer büyük Batılı uluslar arasındaki fark, yüksek miktardaki göçün merkez sağda radikalleşmeye yol açmamış olması. Trump duvar inşası vaadiyle iktidara gelmişti. Johnson, Britanya'nın sınırlarını ve kanunlarını – ama özellikle sınırlarını – "yeniden kontrol altına alma" vaadiyle Brexit referandumunu kazandı. Fransa'da, merkez sağın cumhurbaşkanı adayı Michel Barnier, AB dışından göçlerin tamamı için moratoryum çağrısı yaptı. Aşırı sağın yükselen yıldızı Éric Zemmour ise 2 milyon insanı ülkeden kovmakla tehdit ediyor.

Buna karşın Alman hükümeti göç lehine görüş bildirmeye devam ediyor. Ağustos ayında Almanya federal iş kurumu başkanı, ülkedeki iş gücünün yaşlılığı sebebiyle Almanya'nın her yıl 400 bin yeni göç-

mene ihtiyacı olduğunu, aksi halde "kalifiye çalışan eksikliği yaşanacağını" söyledi. Bu fikre doğrudan karşı çıkan tek parti AfD oldu.

Koalisyon görüşmeleri aylar sürebilir

Almanya'da merkezin bu kadar güçlü olması, tartışmaların bittiği anlamına gelmiyor. Koalisyonun kurulması aylar sürebilir. Yeşiller, Hür Demokratlar ve SPD arasındaki politik farklılıkları uzlaştırmak zor olacak. Ancak koalisyon kurma ihtiyacı, Anglosakson dünyada standart haline gelmiş siyasi kutuplaşmaya ve karşı tarafı şeytanlaştırmaya baskın çıkacak gibi görünmüyor.

21. yüzyıl Alman siyaseti yine ender bulunan bir karaktere büründü. Ama bu kez iyi anlamda.●

Görüntülü Bankacılık ile Kiraz Hesap'ta kazanma sırası sizde!

Fibabanka Mobil'i indirin, anında Kiraz Hesaplı olun.

%19
Hoş Geldin
Faizi

Detaylı bilgi için QR kodu cep telefonunuzdan okutabilirsiniz.

Fibabanka

Hoş geldin faiz oranı brüt olup, Fibabanka Mobil ve İnternet Bankacılığı kanallarından 1.000.000 TL'ye kadar ilk defa açılan yeni TL Kiraz Hesap'ınız için 60 gün boyunca geçerlidir. Faiz ödemesi fibabanka.com.tr adresinde belirtilen tutar aralıklarına göre değişen vadesiz bakiyelerin üzerinde kalan tutarlar için gerçekleşir. Fibabanka A.Ş., ürün koşullarını ve faiz oranını dilediği zaman durdurma ve/veya değiştirme yetkisine sahiptir.

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

Elektrikli marka oluyor

Elektrikli markaya dönüşeceğini açıklayanlara süper lüksler de ekleniyor. 117 yıllık Rolls-Royce, ilk elektrikli modeli Spectre'yi 2023'ün son çeyreğinde çıkaracak. 2030'a kadar tüm Rolls-Royce'lar tamamen elektrikli olacak, içten yanmalı motorlara veda edecek.

Akıllı cep işine girdi

Son dönemde teknoloji devleri elektrikli otomobile ilgi duyarken, bu kez bir otomotiv şirketi akıllı telefon işine girdi. Volvo, Lotus, Polestar markalarının sahibi Çinli Geely, yeni bir girişim kurarak 2023'te akıllı telefon çıkarmayı hedefliyor. Geely, iPhone'a rakip olacak.

Dünyanın en hızlı şarjı

Elektrikli otomobille en büyük sorunlardan biri şarj süreleri. İsviçre merkezli teknoloji şirketi ABB, buna çözüm olacak dünyanın en hızlı şarjını üretti. Terra 360, aynı anda 4 aracı 15 dakikada şarj edebiliyor. Ünite, 3 dakikadan az bir sürede 100 km'lik menzil için gereken enerjiyi sağlıyor. Terra 360, 2022'nin ilk çeyreğinde ülkemize gelecek.

AUTO AJANS

Mete Tansu

metetansu@gazeteoksjen.com

Türkiye'de otomobil müşterilerinin tercihleri değişiyor. SUV satışları ilk kez sedanları solladı. Hibritlerin payı yüzde 10'a dayanırken, dizel dibeye vurdu. Matraha dayalı ÖTV nedeniyle C segmentten B'ye yöneliş hızlandı

Elektrik almaya başladık

'Taycan' vergisiyle her ne kadar elektrikli otomobillere ulaşmak zorlaşsa da ilgi giderek artıyor. Yeni modellerin gelmesi, menzilin artması ve özellikle büyük şehirlerde altyapının yavaş yavaş yaygınlaşmaya başlaması, talebin büyümesini sağlıyor. Yılın 9 aylık döneminde elektrikli satışları yüzde 498 artarak, 1.560 adede ulaştı. Sadece Eylül'de 364 elektrikli satıldı. Renault Zoe (381 adet), BMW Taycan (310 adet), Porsche Taycan (284 adet), Mercedes EQC (268 adet) ve MG ZS EV (206 adet) en çok satılan 5 model olarak sıralandı. 2022'de birçok markanın yeni modelleri getirmesiyle voltaj iyice yükselecek gibi görünüyor.

Yaşasın yeni kral

Dünyada olduğu gibi Türkiye otomotiv pazarında da değişim yaşanıyor. Tüketicilerin alışkanlıkları değişiyor, yeni trendler hızla yayılıyor. Sedan, dizel ve C segment otomobillerin ağırlığının hissedildiği ülkemizde ilkler yaşanıyor. "Geçer mi, ne

zaman sollar' derken, Türk halkının gözdesi sedanlar koltuğunu kaptırdı. SUV satışları Eylül'de ilk kez sedanları geçti. Otomotiv Distribütörleri Derneği'nin (ODD) verilerine göre, SUV'ların pazar payı yüzde 39.3'e ulaştı, sedanlar yüzde 33.2'de, hatchback'ler yüzde 22.9'da kaldı. Geçen yılın aynı döneminde SUV'ların pazar payı yüzde 26.9, sedanın

2022 yılı pazar tahminleri ne?

Çip krizi gölgesinde Eylül'de otomotiv satışları beklentilerin üzerinde yüzde 36.9 daralarak, 60 bin adedin altında kaldı. 9 ayda satışlar yüzde 13.1 artışla

558 bin adede ulaştı. ODD, yıl sonunda 790 bin-840 bin arasında otomobil ile hafif ticari araç satışı bekliyor. Bu da tedarik sorununa rağmen 2020'nin bir miktar üzerine

payı yüzde 43.9 seviyesindeydi. Yılın 9 aylık döneminde ise sedan otolar yüzde 40.1 pay ile liderliğini sürdürdü. SUV'ların yakın takibi sürdü, üç otodan biri SUV oldu. Dikkat çeken bir diğer nokta, matraha dayalı ÖTV sistemi nedeniyle tüketicilerin C sınıfından B segmentine yönelmesi oldu. Yüzde 50'lik vergi diliminde yer alan modellerin tercih edilmesi, küçükleri öne çıkarttı.

Dönüşüm hızlanacak

Eylül sonu itibarıyla B sınıfı otomobillerin pazar payı yüzde 25'ten yüzde 30.5'e çıktı. C segmentlerinin payı yüzde 61.3'ten yüzde 54.9'a indi. SUV'larda da C'den B'ye doğru kayış sürdü. Yakıt tipinde de dönüşümün hızlandığı dikkati çekti. Dizellerin pazar payı Eylül'de yüzde 15.6 ile dibeye vurdu. Eylül 2020'de bu oran yüzde 38.3'tü. Hızlı kan kaybında, birçok markanın artık dizel araç üretmemesi etkili oldu. Alternatif yakıtlı araçların çıkışı devam etti. Hibritler yüzde 9.1 ve elektrikli yüzde 0.8 pazar payı ile zirveyi gördü. Önümüzdeki dönemde pazardaki bu dönüşümün daha da hızlanması bekleniyor. •

Başarı öykülerini artık romancılar değil yazılımcılar yazıyor!

Genç işsizliğin bu kadar yüksek olduğu Türkiye'de bilişim sektörü 'yazılımcı' bulmakta çok zorlanıyor. Bu insan kaynağı sıkıntısına rağmen yerli yazılım şirketi 'Etiya'ya Kanada'dan stratejik ortak geldi

Levent Ertem

leventmetre@gmail.com

Türkiye'den çıkan start up'lar yurt dışı yatırımcılardan önemli yatırımlar alıyor. Peak Games, Getir, Hepsiburada ve Trendyol aklı ilk gelenler. Üstelik bu yatırımlar Türkiye'de dijital alanda faaliyet gösteren tüm şirketlerin harıl harıl yazılımcı aradığı bir döneme denk geldi. Yani aslında bir taraftan yüksek orandaki genç işsizliği diğer taraftan da yazılımcı açığı artık bir Türkiye anomali haline geldi. Bilişim sektöründe başarı öyküsü yazmanın, unicorn'lar falan çıkarmanın ilk şartlarından biri iyi yazılım ekipleri kurabilmek. Fakat ne yazık ki Türkiye'de bir türlü yeterli bilişim elemanı bulunamıyor. Bu alanda faaliyet gösteren ve Türkiye'nin en büyük kurumsal yazılım şirketi olan Etiya, geçtiğimiz hafta Kanadalı Quebecor Media şirketi ile stratejik ortaklık kurduğunu açıkladı. Yani Türkiye'de faaliyet gösteren bir yazılım şirketi, hisselerinin yüzde 28'ini satarak kasasına koyacağı nakitle daha da büyümek için önemli bir hamle yaptı. Ortaklığın ilk kez duyurulduğu basın buluşmasında bile bu başarı öyküsü kadar Türkiye'nin yazılımcı açığı konuşuldu. Etiya'nın kurucusu ve CEO'su Aslan Doğan, bu eksiği şu sözlerle özetledi: "Almanya'da nüfusun yüzde 1'i Hollanda'da nüfusun yüzde 2'den fazlası bilişim sektöründe çalışıyor. Türkiye'de ise bankaların IT departmanları falan dahil bilişim sektöründe toplam 140 bin çalışan var. Yani bizde de nüfusun yüzde 1'i bu sektörde çalışacak olsa en az 800 bin kişinin istihdam edilmesi gerekir. Demek ki bu sektörde bir yere gelebilmek için Türkiye'nin en az 600 bin kişilik bir bilişim istihdamına daha ihtiyacı var."

İşini evden yaparak dolar kazanma devri

Peki yazılımcıların bir bir yurt dışına gittiği ya da uzaktan çalışma sistemi ile evden dolarla maaş alma şansı yakaladığı bir dönemde bu sektör nasıl başarı öyküleri yazacak?.. Aslan Doğan, 800'ü mühendis unvanlı, 300'ü üniversitelerin sayısal bölümlerinden yetişmiş toplamda 1200 kişinin istihdam edildiği bir şirketin CEO'su olarak bu alandaki sıkıntıdan dert yanyanıyor. Üniversitelerin çeşitli bölümlerindeki öğrencileri şirkete çekebilmek ve yazılımcılığı sevdirmek için nasıl uğraştıklarını anlatıyor. ODTÜ, Ege ve Yıldız üniversitelerinin sayısal bölümlerinin mezunlarına kapılarını açtıklarını söylüyor. Doğan, biraz matematik kafası ya da analitik düşünme yeteneği olan herkes aslında iyi bir yazılımcı olabilir diye ekliyor. Etiya olarak kendi kadrolarıyla bu alandaki dünya devi şirketlerle Oracle, SAP ya da Microsoft'un montajcısı (taşeron) olmadıklarını; kendi yazılımlarını kendilerinin yazdıklarını söyledi. Dijital ürünlerde artık son kullanıcının ana karar verici olduğu bir çağda kendi geliştirdikleri ürünlerin büyümelerine büyük katkı verdiğini anlattı.

Mutlaka start up olmak şart değil

Etiya'yı ODTÜ'den 2001'de mezun olduktan sonra üç arkadaş olarak 2004 yılında kurduklarını anlatan Aslan Doğan, "Bu yabancı ortaklığa gidene dek Türkiye yazılım sektörünün global pazarlarda markalaşma hedefiyle hareket ettik. Bu nedenle, gelen yatırımın sadece Etiya için değil, Türk yazılım sektörü açısından da anlamı büyük. Bu anlaşma sadece start up'lar için değil, Etiya gibi Türkiye'nin kurumsal yazılım şirketlerinin de yatırım almaması açısından oldukça önemli." dedi. Aslan Doğan sözlerini şöyle tamamladı: "Bu ortaklık sonrası önümüzdeki döneme ilişkin ciddi hedeflerimiz var. 5 yıllık stratejik planımız içinde, kendi alanında en iyi müşteri deneyimini sunan bir SaaS şirketine dönüşme hedefimiz bulunuyor. Kanadalı ortağımızdan 1 Ekim itibarıyla aldığımız bu yeni yatırım, global bir marka olma yolculuğumuzda hızlandırırken, uluslararası rekabette güç ve yeni bakış açıları kazanmamızı sağlayacak." •

YENİ MODELLER...

Defender'in Bond versiyonu

Land Rover, Defender, James Bond'un son filmi No Time To Die'da kullanılan Defender'dan itham olarak özel bir versiyon üretti. Defender V8 Bond Edition, Santorini Siyahı rengi, kendine has 007 tasarım detayları, 5 litre V8 silindirli 525 beygir güç üreten motoru, Xenon Mavis

ön ve parlak siyah arka fren kaliperleri, 22 inç Luna Gloss Black alayım jantları ile öne çıkıyor. Bond versiyonundan sadece 300 adet üretilecek. Defender V8 Bond Edition'dan Türkiye'ye bir adet kota ayrılmış. Land Rover modellerinin 1983'ten bu yana Bond filmlerinde yer aldığı ekleyelim. No Time To Die filminde ayrıca Range Rover Sport SVR, Land Rover Series III, Range Rover Classic ve yeni Jaguar XF karşımıza çıkıyor.

Patronlara özel yeni Maybach

Mercedes-Benz, yeni Maybach S-Serisi ile çıtayı iyice yükseltti. S-Serisi Long'a oranla dingil mesafesi 18 cm uzatılırken, iç mekanda her şey düşünülmüş. 5 adet OLED ekran, 12.3 inçlik 3 boyutlu dijital gösterge ekranı, çalışma ile salon aydınlatma özelliği, masaj özelliği

ve yatma pozisyonuna uygun koltuklar ilk akla gelenler. MBUX İç Mekan Yardımcısı da 3D lazer kameralarla yolcuların hareketlerini kaydedebiliyor. Örneğin, kullanıcının el hareketini tespit eder etmez emniyet kemeri uzatma fonksiyonunu etkinleştiriyor. Otomobilde elektrik destekli 503 beygir güç üreten 4 litrelik motor yer alıyor. 6 milyon 38 bin liralık satış etiketi dudakları uçuklatıyor.

Hepimizi titretecek bir kış kapıda

Dünya hala bir yandan güçlenen koronavirüsle uğraşırken, bir yandan da günlük hayata etkileriyle mücadele etmeye çalışıyor. Geçen yıl hızlı bir fren yapan küresel ekonominin, alınan önlemler ve aşılardan etkileriyle tekrar yükselişe geçmesi ekonomiyi hızlandırdı ancak beraberinde enflasyonu da getirdi.

2008 krizinden bu yana pozitif faize geçmek için yüzde 2 civarı bir enflasyon yaratmak isteyen AB ülkelerinde 2020 Eylül ayında eksi yüzde 0.3 olan enflasyon yüzde 3.4'e çıkarken, ABD'de tüketici fiyatlarının yıllık artışı yüzde 5.3'e ulaştı.

Bu beklenmedik artışlar başta ABD olmak üzere tüm dünyada faiz oranlarını yukarı doğru zorlarken, gelişmiş ülkelere hane halkı varlıklarının ciddi bir kısmını oluşturan hisse senetlerine ise kaçınılmaz düşüşlere yol açıyor.

Küresel fiyat artışlarında, deniz nakliyatındaki sıkıntılar nedeniyle meydana gelen tüketim ve ara mal darboğazları, merkez bankalarının para basması nedeniyle yükselen konut fiyatı ve kira bedelleri, aniden açılan ekonomilerin talebi nedeniyle artan iş gücü fiyatları etkili. Bunların yanında çok daha etkili bir faktör var: Tarihin en yüksek seviyelerine ulaşan enerji fiyatları. Başta da doğal gaz ve kömür. Bu iki önemli ticaret malında fiyatları tetikleyen unsurlara tek tek bakalım.

Sadece ısınma değil

Doğal gaz: Kömür ve sıvı yakıtlara oranla iklime olan etkisi daha kabul edilebilir olan doğal gazın iki önemli kullanım alanı var: Isınma ve elektrik üretimi.

Her yıl kış başında mevsimsel olarak artan doğal gaz fiyatları bu yıl akıllara durgunluk verecek seviyelere çıktı. Yılbaşından beri 8 kat artış gösteren doğal gaz fiyatları, çarşamba günü 1000 metreküp başına 1960 dolara kadar yükseldi.

Bu yükselişin birkaç nedeni var:

1 2021 Nisan ayı Avrupa'da geçen yıllar ortalamasına göre oldukça soğuk geçerken, başta ABD olmak üzere bazı bölgelerde ortalamaların üzerinde sıcaklar yaşandı. Avrupa'da ısınma için, diğer bölgelerde soğutma amaçlı ortalamaların üzerinde enerji kullanıldı.

2 Avrupa, beklenmedik bir mevsimde fazla doğal gaz kullanırken, yaz döneminde Rusya'dan istediği ölçüde gaz alamadı. Avrupa'da kışık doğal gaz depoları yüzde 75 seviyesinde dolu. Bu da geçmiş yıllar ortalamalarının altında. Dünyanın en önemli LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) ihracatçısı ABD'de de stoklar geçmiş yıllar ortalamasının yüzde 7-8 kadar altında.

3 Rusya'nın derdi Avrupa'ya gaz taşıyacak olan Nord Stream 2 gaz hattının devreye girmesi. Ancak ABD Başkanı Biden'in bu konuda AB ülkelerini sıkıştırması nedeniyle proje gecikmeye uğradı. Hatta Angela Merkel'in giderayak en büyük başarısızlığı olarak bu konuda ABD'yi ikna edememesi gösteriliyor. Moskova ise sevkıyatı düşürmesine gerekçe olarak Doğu Avrupa'daki boru hatlarında bazı bakım çalışmalarını gösteriyor.

4 Başta Almanya ve Danimarka olmak üzere AB'de ciddi bir rüzgar enerjisi kapasitesi var. İngiltere de büyük bir kapasiteye sahip. Avrupa'da beklenmedik derecede rüzgarsız bir yaz sonu yaşanması, Birlik ülkelerini başta doğal gaz olmak üzere fosil yakıtlardan enerji üretmeye zorladı. Bu da gaz talebini artırdı.

5 Brezilya, Hindistan, Çin gibi nüfusu çok yüksek ülkelerde yaşanan kuraklık

Küresel enerji fiyatları rekor üstüne rekor kırıyor. İklim değişikliğinin etkileriyle tetiklenen kriz, kendini besleyen bir canavar gibi. Çünkü doğal gaz ve kömür fiyatları arttıkça, elektrik üretim maliyetleri de yükseliyor

hidrolik santrallerin çok düşük kapasitelerde üretim yapmasına yol açtı. Bu tip ani krizlerde, tek çözüm doğal gaz santrallerinin devreye alınması. Nitekim bu yapıldı ve gaza talep artınca fiyatlar zıpladı.

Ve sıra elektrikte...

Çoğu AB ülkesindeki serbest fiyat tarifesi nedeniyle gaz fiyatlarındaki artış elektrik fiyatlarına da yansdı. AB genelinde fiyat artışları yüzde 17'yi aştı.

İspanya, İtalya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde halk desteği düşük seviyelerde olan iktidarlar zora girdi.

İspanya, doğal gazla üretim yapmayan özel elektrik üreticilerini "fırsattan istifade kazanç elde etmekle suçlayarak" kararının bir kısmına el koyma kararı aldı, elektrikten alınan vergileri de düşürdü.

İtalya dar gelirliyle 13 milyar euroluk yardım paketi açıkladı. Popülaritesi dibe vuran Macron ise Fransa'da halen devlet yardımı alan 6 milyon hane halkına 100'er euroluk yeni yardım yapılacağını açıkladı.

Kömürün uçuşu

İngiltere'de elektrik ve gaz şirketleri, yıllık 1277'lik sterlinlik üst sınıra karşın tüketicilere yıllık 2 bin sterlinde 2 yıl boyunca fiyatların sabitlendiği tarifeler önerdi. Buna karşın devlet ve tüketici örgütleri, halka mevcut tariflerinde kalmaları çağrısını yaparak, fatura üst limitinin 2 bin sterlinin altında kalacağı izlenimini verdiler.

Fosil yakıtlar arasında "en büyük günahkar" olan kömür de son aylarda uçuşa geçti. İklim krizi önlemleri nedeniyle baskı altında olan fiyatlar pandemiyi pik yaptığı sıralarda ton başına 50 dolarlık fiyatlardan 250 dolara kadar yükseldi. Çin gibi bir devin yanı sıra, başta Hindistan olmak üzere pek çok az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkede kömür hala en önemli elektrik enerjisi ham maddesi olarak kullanılıyor.

Dünya elektrik enerjisinin yüzde 40'ı halen kömürle üretiliyor. En büyük kömür tüketicisi Çin, en büyük ihracatçı ise Avustralya. Çin dahil Uzak Asya'nın kömür ihtiyacının üçte birini yıllık 85 milyon ton ihracatıyla Avustralya karşıyor. Güney Kore ve Japonya gibi ülkelerin demir-çelik sektörlerinin talebiyle birlikte başta Güney Afrika olmak üzere pek çok kömür zengini ülke Uzak Asya için devreye giriyor.

Pandemi sonrası dönemde bu karmaşık tedarik zincirinde de aksaklıklar yaşandı. Avustralya'daki yoğun yağışlar, Güney Afrika'da eski Cumhurbaşkanı Zuma'ya verilen hapis cezasının yol açtığı toplumsal

olaylar, Brezilya'da kuraklık nedeniyle iç tüketim gereksinimlerinin artması, Çin'deki çok sert Covid önlemleri nedeniyle üretimin sektöre uğraması piyasadaki dengeleri bozdu ve günümüzün lanetli madeni kömürü kıymete bindirdi.

Çin, ülkenin yüzde 10'unu etkileyen elektrik kesintileriyle uğraşiyor. Pekin yönetiminin "yeşil enerji" hamlesi nedeniyle devre dışı kalan kömür santralleri, yeni bir emirle kısmen de olsa üretimleri artırdı. Bu kez de elektrik fiyatlarındaki üst limit nedeniyle, zararına satış krizi baş gösterdi. Pekin, bu kez de günün pik saatlerinde sadece sanayi şirketlerine yönelik yüzde 25'lik elektrik zammı yaptı.

Hindistan'da ise durum daha karışık. Hint hükümeti Pekin gibi büyük bir mali güce sahip değil. Hindistan'ın elektrik üretiminin yüzde 66'sı kömürle çalışan santrallerden geliyor. Bu yıl Muson yağmurlarında yaşanan düzensizlik, hidrolik santrallerin kapasite altında çalışmasına yol açarken bütçedeki yetersizlikler ne-

deniyle nükleer santrallerin daha yüksek kapasiteli çalışmasını sağlayacak bakım ve iyileştirmeler yapılamıyor. Sıkışan Hint hükümeti de kömür santrallerine yükleniyor. Ayrıca her iki ülkede de zaten yüksek olan enflasyon nedeniyle hane halkı tüketicilerine yönelik elektrik fiyatlarına zam yapılmasından kaçınılıyor.

Türkiye'de durum ne?

Önce elektrik... EPDK verilerine göre Temmuz'da Türkiye'nin elektrik üretiminin yüzde 37.2'si doğal gaz santrallerinden, yüzde 16.2'si ise ithal kömürden geliyor. Neredeyse tamamı ithal olan ve fiyatları astronomik seviyelere yükselen bu iki kaynağın toplam elektrik üretimimizdeki payı yüzde 53.4. 2020 Temmuz'da ise doğal gazın payı yüzde 24.2, ithal kömürün payı ise 22 seviyesinde gerçekleşmiş. Toplam pay yüzde 46.2 olmuş. 2021 Temmuz'undaki yaklaşık yüzde 7'lik pay artışı, hidrolik santrallerde aynı orandaki üretim düşüşünden kaynaklanmış. Bu rakamlar-

dan kabaca anlaşılacak şu: Türkiye kuraklık nedeniyle, üretim maliyeti çok düşük olan hidrolik enerji açığını, maliyeti çok daha yüksek olan doğal gaz ve kömürle üretilen elektrikle kapatmış.

Doğal gazda ise daha karışık bir durum var. İkili anlaşmalardaki gizlilik maddeleri nedeniyle ithal doğal gaz fiyatları açıklanmıyor. Basına yansıyan son bilgilere göre BOTAŞ, Rus doğal gazına 1000 metreküp başına 250 ila 280 dolar arasında bir ödeme yapıyor. Yukarıdaki bilgilerden hatırlatalım, çarşamba günü öğle saatlerinde Avrupa spot piyasasında 1000 metreküp gazın fiyatı 1.950 doların üzerindeydi.

Hesaplar karışık

Peki evlerde durum ne? Doğal gazın fiziksel özellikleri nedeniyle tüketim ve tarife hesaplamaları oldukça komplike. Ayrıntılarda boğulmadan şu anda Türkiye'de evlerde kullanılan doğal gazın 1000 metreküpünün 2 bin TL civarından faturalandırıldığını söylemek yanlış olmaz. Buna vergilerin eklendiğini de unutmamalı.

Bu durumda karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor: Avrupa spot piyasasının tepe noktasında 1000 metreküp başına 2000 dolara yakın olan fiyat, Türkiye'de hanelere yaklaşık 220 dolara fatura ediliyor.

Rusya lideri Vladimir Putin'in çarşamba gece saatlerinde Avrupa'ya gaz sevkiyatının artırılacağını açıklamasıyla spot fiyatlar yüzde 20'ler seviyesinde geriledi. Bunun üzerine, Türkiye'nin Rusya, İran, Azerbaycan'la yaptığı uzun vadeli anlaşmalardaki fiyatların spot piyasa fiyatlarının altında olduğu dikkate alınsa da, yerel tüketici fiyatlarının üzerinde büyük bir zam baskısı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Son piyasa gelişmelerinin bize anlattığı gerçek şöyle: Ya devlet doğal gaz ve elektrik fiyatlarındaki artışı sineye çekip halka yansıtmayacak, ya da bütünü dünya tüketicileri gibi Putin'in insafına gelmesini ve Çin'in iştahının kesilmesini bekleyeceğiz. •

TEB Turbo Pratik ile yeni nesil bankacılık deneyimi

Türk Ekonomi Bankası (TEB), gelişen teknolojiyi operasyon süreçlerinde kullanırken müşteri odaklı anlayışıyla bankacılık iş modellerini ve hizmet kanallarını geliştiriyor. Müşterilerinin beklentileri ve talepleri doğrultusunda dijital bankacılık alanında işlemlerin hızlı, kolay ve pratik yapılması hedefiyle hareket eden TEB'in bu alanda hayata geçirdiği projelerinden biri de,

bankanın bilgi işlem ve operasyon departmanları ile Ar-Ge'deki mühendis kadrosu tarafından geliştirilen TEB Turbo Pratik.

TEB, ilk defa Aralık 2017'de Denizli'de hizmete açtığı ve özellikle son iki yıldır ülke genelinde yaygınlaştırdığı TEB Turbo Pratik ile müşterilerine farklı bir dijital bankacılık deneyimi sunuyor. Şubeden hizmet almak isteyen müşteriler için inovatif

hizmet vermek üzere geliştirilen TEB Turbo Pratik ile herhangi bir şube gişesinde yapılabilen işlemlerin yaklaşık yüzde 90'ı, sıra beklemeden, pratik, hızlı ve kolay bir şekilde yapılabiliyor. Bu işlemler arasında para çekme, yatırma, tüm ödeme işlemleri, kredi kartı teslimi gibi fiziksel alışveriş gerektiren işlemlerin yanı sıra ıslak imzamanın zorunlu olduğu kredi kullanımı da yer alıyor. TEB müşterileri

işlemlerini self-servis yapabildiği gibi çağrı merkezinde konulan müşteri temsilcileri aracılığıyla canlı görüntülü destek olarak da gerçekleştiriliyor. TEB Turbo Pratik'i kullanarak işlem yapanların önemli bir kısmı tekrar şubeye geldiklerinde makineye yöneliyor ve kullanımları arttıkça online destek almaktan ziyade işlemlerini self-servis yapmayı tercih ediyor.

Müşteri memnuniyeti yüksek

TEB, her yaş grubu ve segmentten müşterinin dijital deneyim talebinin giderek arttığı günümüzde, TEB Turbo Pratik'i kullananların müşteri deneyimini ve memnuniyetini de değerlendiriyor. Makinelerle gerçekleştirilen işlemlerin ardından Net Tavsise Skoru ölçümlemesi yapan TEB, hem işlem bazlı hem de müşteri memnuniyeti bazı araştırmalarıyla sunulan hizmetin gelişime açık yönlerini tespit ediyor ve bu konuda gereken aksiyonları alıyor. Ölçümlerlerde tavsiye skorlarının yüksek çıkması müşteri memnuniyetinin yüksek olduğunu gösterirken, TEB'de bu alanda daha fazla yatırım yapma yolunda motive ediyor.

Önümüzdeki dönemde daha da yaygınlaşacak

TEB, şu anda sayısı 200'ü aşan TEB Turbo Pratik'leri 2021 yılının sonuna kadar farklı il ve lokasyonlarda da hizmete sunmak üzere planlamalarını yaptı. İşlemlerin büyük kısmının TEB Turbo Pratik ile yapıldığı "Pratik" şubelerinin sayısını dörde çıkaran TEB, içerisinde sadece TEB Turbo Pratik bulunan ve tamamen dijital olarak hizmet veren ilk KIOSK şubesinde de bu yıl hizmete açtı. TEB, 8 Mart'ta Malatya İnönü Üniversitesi yerleşkesinde açtığı KIOSK şubesinden gelen geri bildirimleri yakından takip ediyor, geliştirmelerine devam ederek KIOSK şube modelini de yaygınlaştırmayı hedefliyor.

Putin konuştu, fiyat düştü

Geçtiğimiz çarşamba günü yılın başındaki seviyelerinin 10 katına kadar yükselen Avrupa doğal gaz fiyatlarında Rusya lideri Vladimir Putin'in yaptığı açıklamayla nispi bir düşüş görüldü.

Putin, Rusya'nın devlet destekli doğal gaz şirketi Gazprom'un Avrupa'nın enerji krizinden kaçınmasına yardımcı olmak için arzı artırabileceğini ima etti.

"Piyasadaki arzı artırmayı etrafıca düşünelim ama bunu dikkatli bir şekilde yapmamız gerek. Gazprom'la bunu konuşup anlaşın" diyen Putin "Bu spekülasyon bize bir faydası yok" diye devam etti. Gaz piyasası,

fiyatlarındaki yükselişin ana sebeplerinden birinin, Rusya'nın Avrupa gaz arzını uzun vadeli sözleşmelerdeki seviyelerle sınırlandırması ve Gazprom'un kitadaki depolama tesislerinin çok düşük seviyelere düşmesine izin vermesi olduğunu söylüyor.

Moskova, Rusya'yı Almanya'ya bağlayan Nord Stream 2 projesi hızlandırmak amacıyla Avrupa'ya gaz tedarikini kasıtlı olarak azaltmakla suçlanıyor.

Putin ise Rus enerji yetkilileriyle televizyonda yaptığı bir toplantıda krizle ilgili olarak Avrupalı suçladı. Rusya "Hata yaptılar" diye konuştu.

UMUT VEREN İŞLER
ELİF ERGU

imece

KURUCU ORTAKLAR :

ATÖLYE S360 ZORLU

Umut Veren İşler köşesi daha iyi bir gelecek için çalışan imece'nin katkısı ile hazırlanmaktadır.

imece, değişim yaratan insanların ve kurumların toplumsal, ekolojik ve kültürel meselelere çözüm üretmek üzere bulunduğu ve birlikte çalıştığı bir sosyal inovasyon platformudur.

“Yeşil altın” fıstık bollaşıyor!

Gaziantep ve Şanlıurfa'da 92 köyde 177 fıstık bahçesinde uygulanan “Fıstığımız Bol Olsun” projesiyle fıstık üretiminde yüzde 149 üretim artışı sağlandı. 10 yılı geride bırakan projede hedefler büyüdü

Antep fıstığının ana vatanlarından Türkiye, İran ve Afganistan gibi Türkiye de fıstığın gen merkezi. Ama maalesef yıllardır verimli fıstık üretimini sağlamaktan uzamız. Fıstık bahçelerinde yanlış budama ve aşılama nedeniyle beklenen verim alınmıyor. Yukarı Fırat Havzası'nda çok uzun zamandan bu yana fıstık üretiliyor ancak İran'daki üretime göre Türkiye'deki üretim verimsiz. Türkiye'nin dünya fıstık üretimindeki payı yüzde 12'lerde kalıyor.

Erkek ağaç şart

Bölgede “yeşil altın” denilen fıstığın protein değeri yüksek, kalp sağlığına da iyi geliyor. Bunları uzmanlar söylüyor. Dünyada da tüketim trendi artıyor.

Fıstık bahçelerinin güçlendirilmesi, verimliliğin artması için bundan 10 yıl önce TEMA ve Nestle Damak “Fıstığımız Bol Olsun” projesini başlattı.

TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Deniz Ataç (sağda), Nestlé Çikolata ve Şekerleme İş Birimi Genel Müdürü Umud Tavaşoğlu projeyi anlattı.

Projenin ilk iki fazında başan sağlanınca 3'üncü faza geçiş kararı alındı.

Küçük, pilot bir bölgeden başlayan proje zaman içinde tam bir kırsal kalkınma projesi oldu.

Neler mi yapıldı? Örneğin yıllardır Urfa, Antep civarındaki fıstık bahçelerinde erkek ağaçlar ihmal edilmiş, dişi ağaçlara ağırlık verilmiş. Çünkü meyveyi veren dişi ağaçlar. Ancak erkek ağaç yetiştirilmeyince, yeterli tozlanma olmadığı için dişi ağaçlarda da verim düşmüş. Bu yüzden de İran'daki üretimin gerisinde kalmış Türkiye. Çiftçilere

bu proje kapsamında erkek ağaçlar dağıtılınca verim de artış yakalanmış.

Fıstığımız Bol Olsun projesinin ayrıntılarını TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Deniz Ataç, Nestlé Çikolata ve Şekerleme İş Birimi Genel Müdürü Umud Tavaşoğlu ve Dilara Koçak'tan öğrendik. Hatırlatmakta yarar var, Türkiye'de 1933 yılında üretilen Damak dünyanın ilk fıstıklı çikolata markası. Türkiye'de satılan her 100 liralık çikolatanın 30 lirasıyla fıstıklı çikolata alınıyor. Her gün 100 bin paket Damak çikolata satılıyor ve Damak 15 ülkeye

ihraç ediliyor.

Malum iklim krizinin etkileri, bahçelerin verimli kullanılmaması fıstık üretimini etkiliyor. Proje devam ederken yeni hedefler de belirleniyor.

Projenin 10 yıllık sonuçlarına bakarsak; “Fıstığımız Bol Olsun” projesi ile çalışılan bahçelerde komşu bahçelere kıyasla yüzde 149 üretim artışı sağlandı. 92 köyde 177 bahçe projeye dahil oldu.

2011 yılından beri projeden yararlanan çiftçilerin yüzde 90.9'u, 2014 yılından itibaren projeden yararlanan çiftçilerin ise yüzde 61.3'ü proje faaliyetleri ile artık her yıl ürün alabildiklerini, “bir yıl var bir yıl yok” yaşamadıklarını, böylece hem toprakların sürdürülebilir kullanımının ve hem de her yıl gelir elde etmenin mümkün hale geldiğini belirtti. Proje kapsamındaki faaliyetlerin Türkiye'deki tüm Antep fıstığı bahçelerinde uygulanmasıyla üretimde yüzde 50 artış sağlanması halinde, Antep fıstığından 2-6 milyar TL arasında ek ulusal hâsıla elde edilebileceği öngörülüyor. Bu projenin bölgede daha etkili olması, bölgenin kalkınması için de çok önemli.

Fıstık Şenliği

Projenin yeni adımlarından biri de ilkököl çocuklarına yönelik eğitim ve farkındalık çalışmalarının başlaması oldu. 2 bin 300 öğrenciye eğitim verildi. Ve Fıstık Şenliği düzenlendi. Proje eğitimleriyle 2023 yılına kadar 4 bin 500 çocuğa ulaşılması hedefleniyor.

Bu çalışmaların etkisi katlansın, gerçekten de fıstığımız bol olsun. •

Şiddet gören kadınlara iş fırsatı

Şirketlere örnek olsun diye yazıyorum. Çünkü yıllardır kadına yönelik şiddet üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda en çok zorlanılan noktalardan biri, kadınları korumak kadar kadınların yeni hayatlarını kurarken kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamak oluyor.

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu 46 yıllık bir üst çatı örgütü. Yıllara dayanan deneyimleri var. Ve yıllardır da kadına karşı

şiddet vakalarında çözüme özel sektörü katmaya çalışıyorlar. TKDF Başkanı Canan Güllü ile konuştuk.

Çatısı altında otelleri ve restoranları toplayan Accor Grup ile

TKDF 7 yıldır ciddi bir iş birliği yapıyor. Gruba bağlı İbis, Novotel, Mövenpick, Rixos gibi otellerde çalışanlara “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimleri veriliyor.

Yedi ülkede anlatıldı

Accor Grubu'nun sosyal sorumluluk ekibi ile otellerin bulunduğu illerde kadın istihdamında iş birliği yapılıyor. Accor sosyal grubu RIISE, Türkiye'de yapılan bu çalışmaları Dubai'deki dünya toplantısında da ödüllendirdi. Özellikle Covid 19 döneminde evde yaşanan şiddet olaylarının artması üzerine Accor Grubu otelleri şiddet gören kadınlara ücretsiz barınma olanağı tanıdı. Ayrıca Türkiye örneği Accor 7 ülkede anlatıldı.

Bu iş birliğiyle şiddet gören ancak meslek deneyimi olmayan kadınların yaşadığı travmayı göz önüne alan bir kabulde kadın istihdamında yükseliş trendi sağlandı. Accor Grubu yetkilileri sığınaktan çıkmış kadınların yeni hayatlarının kurulması için de iş birliği görüşmeleri yapılıyor.

Şiddet gören kadınlara yönelik bu istihdamı destekleyen iş birliği örnek olmalı. •

Çevreye duyarlı markalar tercih ediliyor

Seller, yangınlar, kuraklık...Hayatımızı artık çok etkiliyor. Göllerimiz kuruyor, Van Gölü'nde inci kefalı kafesleri gölün çekilmesiyle karaya vuruyor. Konya'dan Güneydoğu Anadolu'ya irili ufaklı 60 göl artık yok. Yazın yangınlarla içimiz yandı. Seller Karadeniz'i vurdu.

Dünya susuzluğa doğru gidiyor. Gelecek yıllarda başta Hindistan olmak üzere Türkiye'nin doğusunda yer alan birçok ülkeden göçlerin olacağını artık biliyoruz.

Türkiye'de de iklim krizinin etkilerinin önüne geçmek için çalışan oluşumların sayıları da etkinlikleri de artıyor. Vurdum-duymaz kişilere, “o günler gelene kadar keyfimizi sürelim” kafasında olanlara, hala elindeki çöpü yere, denize fırlatanlara, elinde hortumla araba yıkayanlara, sınırsızca tüketenlere evet sıkça rastlıyoruz ama değişimler, hayatını hızla değiştirenler de var.

Yuvar Dünya Derneği ve Konda Araştırma ve Danışmanlık ekipleri “Türkiye'de İklim Değişikliği Algısı” Araştırması gerçekleştirdi. Araştırma, Türkiye'de 74 ilin merkez dahil 372 ilçesinde 15 yaş üstü yetişkin nüfusu temsil eden 3.022 kişiyle yapılan görüşmelerle ele alındı.

Yuvar Dünya Derneği Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Levent Kurnaz, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Genel Müdürü Bekir Ağır ve Yuvar Dünya Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Kıvılcım Pınar Kocabiyik da araştırmanın sonuçlarını Gonca Karakas'ın moderatörlüğünde

değerlendirdi.

Rapora göre, her 3 kişiden ikisi iklim değişikliğinden dolayı meydana gelecek olaylara karşı başkalarına kıyasla zorlanacağını söylüyor ve kendini daha kırılgan hissediyor. Toplumun yüzde 72'si iklim değişikliğinin etkilerinin başında gelen gıdaya erişim konusunda da kaygılı. Toplumun önümüzdeki yıllar için tedirgin olduğu olay da yüzde 54 ile sağlık sorunu yaşamak, yüzde 38 ile de susuzluk sorunu yaşamak olarak belirtiliyor.

Araştırmada umut veren sonuç da şu: Kişilerin bireysel olarak iklim değişikliğiyle mücadelede yönelik aldığı önlemler yüzde 83 oranında evde veya iş yerinde enerji tüketimini azaltmak yönünde öne çıkarken, bu oranı yüzde 45 ile çevreye duyarlı markaların ürünlerini tercih etmek takip ediyor. •

Kıvılcım Pınar Kocabiyik

Istanbul Portföy

P R E - I P O
Girişim Sermayesi Fonu

twozero Ventures
Girişim Sermayesi Fonu

Yatırımı Olan **sporttz** 'dan

CANLI SKOR PORTALINA
YILIN YATIRIMI

mackolik MATCH EN DIRECT
Sahadan.com

Girişim Sermayesi Fonları sadece “Nitelikli Yatırımcılara” satılabilen bir fon olup;

* II-5.2 sayılı Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği (II-5.2 Sayılı Tebliğ) nin 4. (dördüncü) maddesi uyarınca nitelikli yatırımcı; “Sermaye Piyasası Kurulu'nun yatırım kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerinde tanımlanan ve talebe dayalı olarak profesyonel kabul edilenler de dahil profesyonel müşteriler”

SEZON

BORUSAN İSTANBUL FİLMARMONİ ORKESTRASI

AÇILIŞ KONSERİ

14 EKİM 2021 PRŞ 20.00

ZORLU PSM TURKCELL SAHNESİ

PATRICK HAHN şef

ALICE SARA OTT piyano

RAUTAVAARA In the Beginning, *orkestra için*
RAVEL Sol El İçin Piyano Konçertosu, Re Majör
MAHLER Senfoni no.1, Re Majör, "Titan"

BÜYÜK RESME BAKMAK

4 KASIM 2021 PRŞ 20.00

ZORLU PSM TURKCELL SAHNESİ

GÜRER AYKAL şef

PABLO FERRÁNDEZ viyolonsel

SAYGUN Concerto da Camera, op.62
SAINT-SAËNS Viyolonsel Konçertosu no.1, La minör, op.33
ÇAYKOVSKİ Uyuyan Güzel, op.66a; Kuğu Gölü, op.20a; Fındıklıran, op.71a'dan bölümler

EŞSİZ VE BENZERSİZ: MOZART

9 ARALIK 2021 PRŞ 20.00

ZORLU PSM TURKCELL SAHNESİ

MAXİM EMELYANYCHEV şef / piyano

KATIA & MARIELLE LABÈQUE iki piyano

MOZART Piyano Konçertosu no.23, La Majör, K 488
MOZART İki Piyano için Konçerto no.10, Mi bemol Majör, K 365/316a
MOZART Üç Piyano ve Orkestra için Konçerto, Fa Majör, "Lodron" (Konçerto no.7), K 242
MOZART Senfoni no.31, Re Majör, "Paris", K 297/300a

RÜYALARIMDAKİ MÜZİK

16 ARALIK 2021 PRŞ 20.00

ZORLU PSM TURKCELL SAHNESİ

KAREL DESEURE şef

KATIA & MARIELLE LABÈQUE iki piyano

DAVID CHALMIN gitar

BRYCE DESSNER gitar

NIELSEN An Imaginary Trip to the Faroe Islands
DESSNER St. Carolyn by the Sea, *iki gitar için*
DESSNER İki Piyano için Konçerto
STRAVINSKY Petruşka Süiti (1910-11), 4 sahnelik burlesk

BORUSAN QUARTET

RUSYA'DAN SEVGİLERLE

22 KASIM 2021 PZT 20.00

KADIKÖY BELEDİYESİ SÜREYYA OPERASI

BORODIN Yaylı Çalgılar Dörtlüsü no.1, La Majör
ÇAYKOVSKİ Yaylı Çalgılar Dörtlüsü no.3, Mi bemol minör, op.30

FIRTINA ÇAĞININ RENKLERİ

20 ARALIK 2021 PZT 20.00

KADIKÖY BELEDİYESİ SÜREYYA OPERASI

PUCCINI Crisantemi (Chrysanthemums), SC 65, *yaylı çalgılar için elegy*
FANNY MENDELSSOHN Yaylı Çalgılar Dörtlüsü, Mi bemol Majör
BRAHMS Yaylı Çalgılar Dörtlüsü no.2, La minör, op.51

SOSYAL MEDYADA BORUSAN SANAT

f borusansanat t borusansanat i borusansanat v borusansanat

t bifoturnede y borusansanat in borusansanat s borusansanat

Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası

www.borusansanat.com

ÇOK SESLİ VE ÇOK RENKLİ!

2021-2022 konser sezonu başlıyor. Dört bir yanımızın müzikle dolacağı, Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası ve Borusan Quartet konserleri yeni sezonda izleyicilerini bekliyor.

BORUSAN İSTANBUL FİLMARMONİ ORKESTRASI KONSERLERİ

Tam Fiyat 300 / 225 / 175 / 100 TL

BİFOKART Gold 210 / 158 / 123 / 70 TL

BİFOKART Klasik 240 / 180 / 140 / 80 TL

BORUSAN QUARTET KONSERLERİ

Tam Fiyat 100 / 75 / 50 TL

BİFOKART Gold 70 / 53 / 35 TL

BİFOKART Klasik 80 / 60 / 40 TL

GENEL SATIŞ

9 Ekim 2021

Passo gişeleri ve passo.com.tr'den.

65 yaş üstü, emekli, engelli, öğrenci ve öğretim elemanlarına %10 ek indirim.

BİFOKART SAHİPLERİ İÇİN ÖNCELİKLİ SATIŞ DÖNEMLERİ

BİFOKART Gold

1-4 Ekim arası %30 indirimli / 5 Ekim'den itibaren %20 indirimli

BİFOKART özel müşteri temsilcisinden.

BİFOKART Klasik

5-8 Ekim arası %20 indirimli / 9 Ekim'den itibaren %10 indirimli

passo.com.tr'den.

İZLEYİCİLERİMİZ İÇİN ÖNEMLİ BİLGİ: Tüm konserlerimiz Covid-19 önlemleri altında gerçekleştirilecektir. İçişleri Bakanlığı'nın genelgesi uyarınca izleyiciler etkinliklere aşı kartlarını veya en fazla 48 saat önce yapılmış negatif sonuçlu PCR testlerini göstererek girebileceklerdir. Giriş için kontroller Hayat Eve Siğar (HES) uygulaması üzerinden sağlanacaktır. İzleyicilerimizin konserlerimize gelmeden önce HES uygulamasının güncel sürümünü mobil cihazlarına indirerek aşı, hastalık ve test durumu alanlarını paylaşma açmalarını önemle rica ederiz.

Öldü mü, yaşayacak mı diye merak edilen Beyoğlu'nu romanlarında sokak sokak yazan Ahmet Ümit ile turladık. Ümit eliyle caddede akan kalabalığa işaret edip "Bu dinamizm ölür mü?" diye sordu ve cevaplar birbirini izledi

ALİ KAYALAR

Istanbul'un vitrini Beyoğlu'na neler oluyor sorusu yıllardır akılları kurcalıyordu. Ancak geçtiğimiz günlerde sosyal medyada başlayan mütevazı bir "kurtarma operasyonu" tartışmayı alevlendirdi. "Beyoğlu'nu geri alıyoruz" başlığıyla açılan kampanya, insanları önemli mekanlara sahip çıkmaya çağırıyor.

Bugünkü durumu daha iyi anlamak için semti bir Beyoğlu yazarıyla, Ahmet Ümit ile turladık. Sohbeta Ümit'in ofisinde, 1920 yılında devrimden kaçan bir Rus generalin eşi için yaptırdığı Manuşka Apartmanı'nda başladık, birazdan İstiklal Caddesi'ndeydik...

Sorun Batılıların gelmemesi

Beyoğlu'nda yaşanan değişim, önce "yabancılar" üzerinden konuşulmaya başlandı. Sizin romanlarınızdaki Beyoğlu karakterleri arasında da göçmenler var. Sizce Beyoğlu ve göç nasıl bir ilişki içinde?

Bunu yanıtlamak için Beyoğlu'nun tarihine, Galata'ya değinmemiz lazım. Galata gerek Roma İmparatorluğu gerek Doğu Roma İmparatorluğu gerekse Osmanlı İmparatorluğu döneminde özerk bir yerd. Ticaret yapılan, gemicilerin geldiği bir yer. Aynı zamanda bir eğlence merkezi.

Ama Fransız elçiliğinin daha sonra da diğer elçiliklerin gelmesiyle beraber, burada farklı bir yapı ortaya çıktı. İstiklal Caddesi'nin sağında solunda yerleşimler oluştu. Bu yerleşimlerin çoğu da aslında bu yabancı elçiliklere hizmet veren Ermeni ve Rumlandı. Yahudileri daha çok ticari tarafta görebiliriz. Dünyada farklı Hristiyanlık mezheplerinin bu kadar küçük bir alanda bu kadar çok mabedinin bulunduğu başka bir yer belki de yoktur.

Bütün bu yapı bize Osmanlı'nın çok dinli, çok dilli, çok uluslu yapısını anlatıyor. Buraya yabancılar geldi demek, yabancılar tanımlamasını kullanmak abes bir şey. 19. yüzyıl sonlarında 30'dan fazla dilin konuşulduğu söylenir.

Yabancıların şikayet edenler, Araplara vurgu yapıyor...

Osmanlı Arap ülkelerini de kapsayan bir imparatorluktu. İskenderiye, Kahire, Şam... Bunların hepsi Osmanlı vilayetleriydi. Elbette buraya gelen birtakım Arap

unsurları vardı ama Beyoğlu esas olarak Osmanlı'nın Batı tarafını anlatan bir yapıydı. Zaten bence bugünkü mesele yabancıların gelmesi değil, Batılıların gelmemesi. Bugün buraya İranlılar ve Araplar kadar Hollandalılar, Almanlar, İngilizler, Amerikalılar, Norveçliler, İspanyollar, İtalyanlar da gelse bu zaten göze batmayacak.

Burada tehlikeli olan şey Arap düşmanlığı, İran düşmanlığı, Doğu düşmanlığı. Çünkü Beyoğlu çağdaş bir Babil Kulesi'dir. Böyle bir dışlama, Beyoğlu'nun kendisiyle çelişir.

Bu çok kültürlü yapı ne zaman bozulmaya başladı?

Varlık vergisi ve 6-7 Eylül olaylarıyla. Bunlar olmasa inanırım bana Avrupa Birliği'ne girme sürecimiz çok daha kolay olurdu.

Beyoğlu'nda tiyatrolar vardı; Tepebaşı Tiyatrosu, Taksim Bahçesi vardı. Dönemin çok ünlü müzisyenleri Osmanlı döneminde sahne alıyordu. Pera Palas gibi, Londra Oteli gibi, Tokatlıyan Oteli gibi, Park Oteli gibi Batılılara yönelik oteller vardı.

Fakat azınlıklara yönelik tavırlardan sonra bu insanlar gittiler ve bir çökme dönemi başladı. Bundan sonra burası bir fuhuş merkezine, seks filmlerinin oynatıldığı, uyuşturucu satılan, insan eti satılan, arbedelerin yaşandığı, kanunsuz işlerin döndüğü bir yere dönüştü. İnsanlar uzunca bir süre gitmeye çekindi.

Ne zamana kadar?

Özellikle 1990'lı yıllarda Beyoğlu altın çağını yaşamaya başladı. Beyoğlu Güzelleştirme Derneği gibi birtakım sivil toplum yapıları ortaya çıkmaya başladı. Eski binalar, tiyatrolar, sinemalar yeniden açıldı. Bence Beyoğlu, Gezi olaylarına kadar yükselme dönemini yaşadı.

Gezi olaylarına kadar hükümet zaman zaman bundan söz etse de yaşam tarzına açıkça müdahale etmiyordu. Ancak Gezi'den sonra otoriterleşmeye başladı. Tahammülsüzleşti. Bunun sonucunda Batılılar da çekildi.

Sosyal medyadaki "Beyoğlu'nu geri alıyoruz" kampanyasına bu tarihsel perspektifle bakacak olursak... Bu tartışmanın bir karşılığı var mıdır?

Beyoğlu'nu geri almak, İstan-

1978'den beri İstanbul'da, 1994'ten beri Beyoğlu'nda yaşayan Ahmet Ümit, 'Elveda Güzel Vatanım' adlı romanında 20. yüzyılın başındaki Beyoğlu'nu, Beyoğlu Rapsodisi'nde İstiklal Caddesi'ni, Beyoğlu'nun En Güzel Abisi'nde ise Tarlabası'nı tasvir etti.

Ahmet Ümit, Sent Antuan Kilisesi'ni, Hüseyin Ağa Camii'ni semtin zenginlikleri arasında sayıyor.

bul'u geri almak... Bu taleplerin altında bir hakikat var. Ne yazık ki bu şehir artık önüne geçilemez bir şekilde büyüyor, kendi ruhunu kaybeden, müsülaj örneğinde gördüğümüz gibi doğası kirlenen bir yer haline geldi. İstanbul'un eski haline getirmek ya da Beyoğlu'nu almak, haksız bir talep değil.

Kim alıyor, kim alacak meselesine gelinece... Şehir kendi başına bir şey yapamıyor. O yüzden bu şehre sahip çıkan insanların böyle bir talepte bulunmasını son derece normal karşılıyorum.

İnsanlar sadece Beyoğlu'nu

değil, Türkiye'yi geri almaya çalışıyorlar. Türkiye'de bir dönüşüm başladı. Seçimlerde büyük ihtimalle bunun sonucunu göreceğimizi düşünüyoruz ben. Bu dönüşümün kendisi özlediğimiz, çok sesli, çok dilli, çok dinli Beyoğlu'na dönüşü sağlayabilir.

Burası çok demokratik

Tartışmanın bir tarafı Beyoğlu öldü, bir tarafı da Beyoğlu ölmez diyor. Siz ne diyorsunuz?

Ölmez, her zaman kendi küllerinden yeniden doğar. Beyoğlu yeniden doğmaya başladı bile.

Tarihte bunun örneklerini çok gördük. Savaş döneminde, işgal döneminde, daha sonra dekadans, yani çöküş döneminde...

Çünkü öncelikle Beyoğlu'nun dinamikleri çok güçlü. İkinci, burası çok güçlü bir çekim merkezi. Bir de çok demokratik. Çocukların birçoğu AVM'lere giremeyecek, lüks semtlerdeki eğlence merkezlerine gidemeyecekler. Ama herkes buraya gelebilir. Her cumartesi ofisimin girişinde bira şişeleri görüyorum. Bu çocukların birahaneye gidecek parası yok. Bakkaldan bira alıyorlar, buraya

Ben bile şu binalara bakmadan geçiyorsam...

İstiklal Caddesi ve Beyoğlu'nda ne değişti? Bu soruyu semte rengini veren, köklü esnaflara sorduk. Onlar da artık kendilerini Beyoğlu'nda gibi hissetmiyor

40 dakikadır oturuyorum

Cüneyt Filik - Mandabat maz Kahvecisi sahibi

Beyoğlu'nda 50 yıldır kahve satıyoruz, ben 30 yıldır bu sokakları biliyorum. Şimdi virüsün azalmasıyla Beyoğlu eski günlerine geri dönüyor ama canlanma işlere çok yansımıyor. Önceden aralıksız kahve yapardım. Şimdiyse sizinle konuşana dek 40 dakika boyunca kalkmadan video izledim. Esnafın çoğu Arap turistlerden şikayetçi ama onlar olmasa para kazanamayacaklar.

Sıradan bir pazarda çalışıyor gibiyim

Bayram Arslanoğlu-Terkos Pasajı esnafı, Asmalı Mescit

İstiklal Caddesi'nde önceden Vakko, Beymen gibi kaliteli markaların mağazaları vardı. Şimdi her yer tatlıcı, lokumcu... 42 yıldır bu dükkanda tekstil ürünleri satıyorum. Avrupalı turistler eskiye kıyasla çok daha az. Terkos, sıradan bir pazar haline geldi, hiçbir özelliği kalmadı, ben de kendimi sıradan bir pazarda gibi hissediyorum.

Yabancı gibiyim

Ali Bahçivan - Şen Balık, Balık Pazarı

Ben artık bu bölgedeki bir binanın tarihini merak etmeden, güzelliğine bakmadan yoldan geçenlerin şekli şemaline bakıyorsam bu iyi bir şey değil. Kendimi yıllardır yaşadığım bu yere yabancı hissediyorum artık.

Eski müşterilerimiz şimdi başka yerlerde

İbrahim Ulaş - İnci Pastanesi, Mis Sokak

1944 yılından beri Beyoğlu'ndayız. Eski esnafın büyük

çoğunluğu kalmadı, onlar gidince Beyoğlu kültürü kayboldu. Eski Beyoğlu ziyaretçilerinin çoğu şimdi Kadıköy'de, Beşiktaş'ta.

Cade tekrar canlanabilir

Barış Batur - Tarihi Beyoğlu Çikolatacısı, İstiklal Caddesi

90 yıldır Beyoğlu'ndayız. Buradaki değişimden işlerimiz etkilenmedi. Ama Galataport açılacak yakınlarda. Buraların hareketleneceğini düşünüyorum. Atlas Pasajı'nı da yenilediler.

Şikayetçi olanlar buraya gelmeli

Yıldırım Aslan - Yakup 2 Meyhanesi, Asmalı Mescit

Müşteri profilimiz değişti. Buna bağlı olarak mekanlar, çalışanlar, mekan sahipleri değişti. Bu değişimden söz edenler gelmiyor artık. Beyoğlu'nu Geri Alıyoruz da tam bu sebeple önemli. Eskiden gelenlerin yine gelmesi lazım,

bu bir sahip çıkma meselesi. Korkutucu olan, tarihi mekanları kaybetmek. Bu mekanların önemi kültürel değer taşımaları. Buralardan fikir çıkar, sanat çıkar.

Mahmutpaşa gibi

Ercüment Sezer - Gözde Müzik, Tünel

Evvelden Galip Dede Caddesi'nden sadece müzik dükkanları vardı. Tutunamayanlar kapandı, elbise ve ayakkabı satıcıları geldi. Mahmutpaşa'ya dönmeğe üzereyiz.

Arap turistlere göre ürün satıyorum

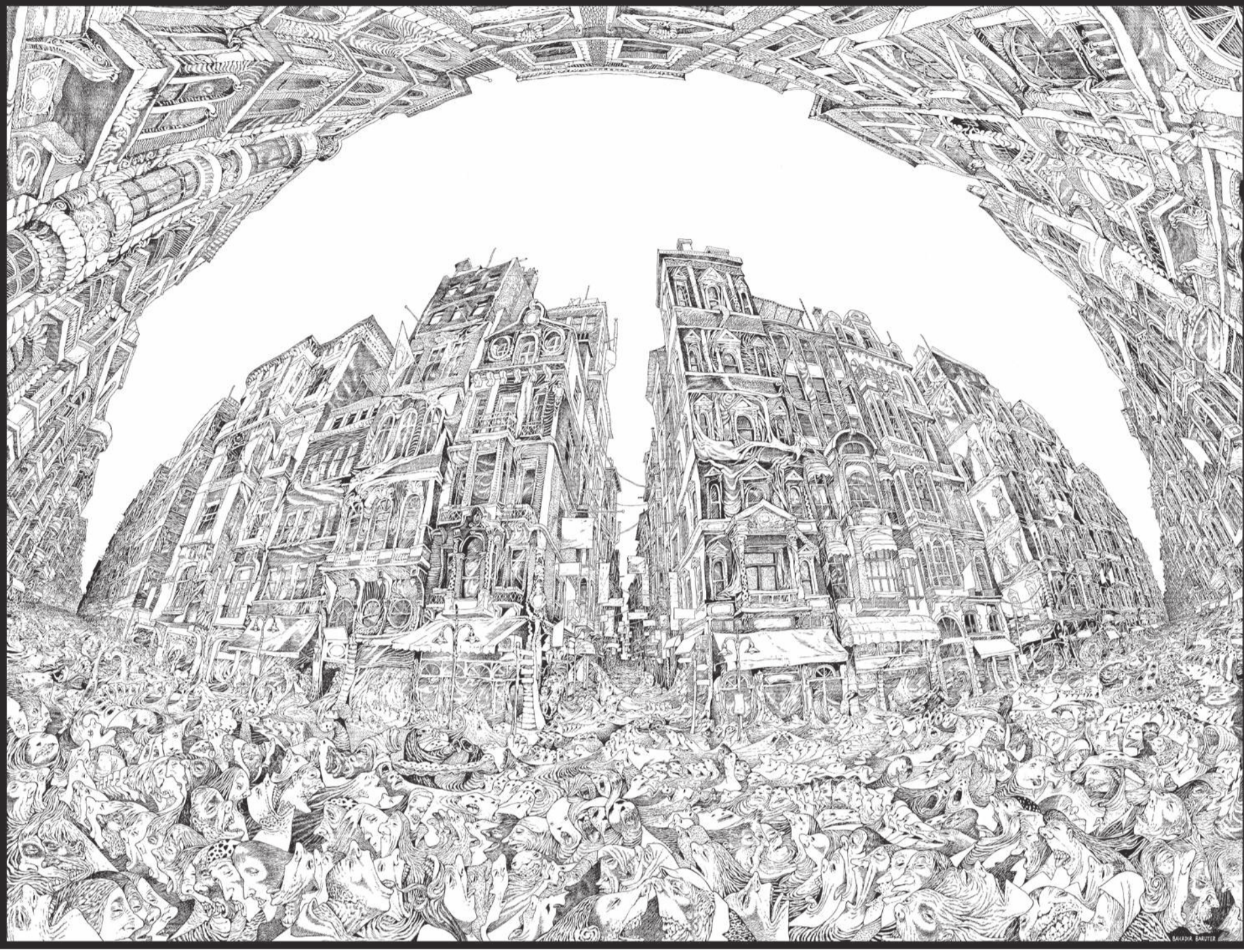
Özdemir Koç, Peramona Kuyumcusu, Galatasaray

Batılılar el ayak çekti. Şimdi burada ayakta kalmak için Arap turistlere yönelik bir şeyler yapmak zorundasınız. Bunu biz de yapıyoruz. Arapça müzikler de koyuyoruz mesela. Onlara hitap edecek takılar satıyorum. •

Beyoğlu iğrençtir ve çok güzeldir

Geçen haftalarda, sanatçı Bahadır Baruter'in bu deseni sosyal medyada büyük ilgi gördü. Baruter etkileyici işinin hikayesini Oksijen'e anlattı

Bahadır Baruter bu tabloya hiç isim vermemiş. "Galiba insanlar aralarında 'İstiklal çizimi' diyorlar" diyor. Eseri Baruter'in izniyle yayınlıyoruz.

2003-2004 yıllarıydı. Ressam Ömer Uluç, Beyoğlu temalı bir serginin küratörlüğünü üstlenmişti. Çeşitli disiplinlerden sanatçılardan işler istemişti. Bana da "Beyoğlu'na bak, İstiklal'i düşün ve bir şey çiz" dediler.

O zamanlar balık gözü lensler bu kadar yaygın değildi. Bilgisayar cam-bazlıkları yoktu. Ben de bir uçtan bir uca her şeyi gören bir gözün bakışıyla çizmek istedim. Hem her yeri görüyoruz hem de her yerini içimize alıyoruz. Biri-cik bir şey yapma heyecanıyla başladım. O kaos, duvarlar ve insanlar...

Bugün olsa benzer bir şey yaparım, belki biraz Arap nüfus da yerleştirmek gerekir. Ama aynı hisle yaparım. O his de şu: Beyoğlu bereketli bir lağım akıntısıdır. Her zaman ilham veren bir gübre deposudur. Besleyici bir kargaşadır.

Beyoğlu ve İstiklal örneğin pandemi zamanı ya da bombalar patladığında ya da eski günlerdeki sayım günlerindeki gibi en uyuz, en boş haliyle de olsa... Ya da buradaki gibi dünya kadar insanla dolu da olsa... O lağım akıntısı, o kanalizasyon hattından geçerken hem şenlendirir hem sıkır. Manik depresif, şahane bir yoğunluğu vardır. Her zaman başımızın üstündedir. İğrençtir ve çok güzeldir.

15 gün boyunca günde 15 saat çalıştım. Kafayı kaldırmadan. Zaten o zamanlar çizgi makineleri yoktu.

ÇİKOLATANIN USTASI,
YENİLİKLERİN MARKASI ELİT ÇİKOLATA'DAN
ŞEKER İLAVESİZ, GLUTENSİZ
PREBİYOTİK ÇİKOLATA TABLET

shop.elitcikolata.com.tr

@ f t y i n / elitcikolata

97.YIL

HALIKARNAS BALIKÇISI CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI'NIN 48. ÖLÜM YILDÖNÜMÜ

Devrim Devicioğlu

dsevimay@gmail.com

Saat kaç?
-İki
-Bir koku geliyor.
-Ne kokusu?
-Çiçek... Çok sancım var İsmet.
-Nerede baba?
-Karımda.

(Tetem telaşla altıncı kattaki teyzeyi çağırır, başında beyaz örtü, bir şeyler okuyor, onu gördü. Ben uzaklaşması için işaret ettim. Babam farkına vardı:)

-She doesn't go away... (Gitmiyor)(Öksürmeye başladı. Hırılı gibi, kesilmiyor. Doktor Behzat Okay'ı aradım. Geldi, tansiyonunu ölçüyor)
-Ne kadar?

12 üstüydüm. (Bana yan taraftan elini açarak 5 işareti yapıyor. Ben yavaş bir sesle soruyorum. "Bir şey yapmayacak mısınız?" Doktor: Çok sevdiğim bir insan, elimde kalmasını istemem... Annemi dışarı çıkarıyorum. Teyzem ve ben yanındayız. Teyzeme dönüyor.)

-Nero, fresco. (Rumca su, taze su) Saat 15.15 ve bitti.

13 Ekim 1973, Cumartesi günü İzmir Hatay Caddesi, Merhaba Apartmanı, 3. kat...

"Sanki büyük bir heykel kaldırdı büyük bir alandan."

Necati Cumalı

ÖLÜM KARŞISINDA DURUŞU...

"Her yaşayan insan hayatın askeridir. Ölüm var her zaman. Ölüm hayata sığıyor ama hayat ölümü aşılıyor. Hayat doğadır. Çıkarıcılar, başkasının üzerinden geçeninler, ölümün hayata karşı askeridir. Şimdi ne yapalım, doğaya karşı bir düşman var yani ölüm. Bu böyle. Ama doğa alt olmuyor. Antidoğa beni öldürür, ama ben çocuklarımla aşarım ölümü. Çocuklarım olmazsa akrabam, sevdiğilerim. Onlar da olmazsa insan var".

YOLA ÇIKMADAN ÖNCE

Kızı İsmet Noonan devam ediyor: Bugün bile bana, "Hayatınızda ki en büyük acı neydi?" diye sorulsa, "Baba kaybı, ardından da anne kaybı" derim. Etrafımdaki herkesin varlığına rağmen ben bir boşlukta idim. Yapayalnız bir İsmet vardı artık. Babamın ölümü büyük bir travmaydı, sarsılmıştık. Cevat (Balıkçı'nın torunları) beyaz çarşafı örtülü dedesinin acısını karyolayı yumruklamakla çıkarıyor. Kuki'nin gözleri ağlamaktan kıpkırmızı. Dodo babamın bedeninin üzerine konan bıçağı kaldırıp, dışarıdan topladığı ot ve çiçekleri, içinden mırıldanarak dedesinin üzerine koyuyor. Bütün aile perişan, babam sanki hiç ölme-yecekti.

Arkadaşı, arkeolog ve yazar Azra Erhat: Bekliyordum. İşkencesi sona erdi diye ferahladım. Ertesi günü öğleyin oyumuzu kullandıktan sonra zaten gidecektik İzmir'e Füreya ile. Ben kılığımı hazırlamıştım bile: Balıkçı gibi lacivert tayyör, içine sarı gömlek ve başıma mavi eşarp giyecektim.

İsmet Noonan: O sabah ben Ayşe Abla'ya (Türkiye'nin ilk kadın ortodontisti Ayşe Mayda) koştum. O anda, zamanın İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar'la (AP'li) konuşuyor, belediyeden cenaze arabası temin etmesini rica ediyordu. Karşı tarafın reaksiyonunun Ayşe Abla'yı üzdüğünü anlıyorum, dayanamadım "Bırakın Ayşe Abla, arabayı vermezlerse vermesinler" dedim ve eve döndüm. Bir dolmuş minibüs kiralandı, içi tümüyle boşaltıldı. İzmir Belediyesi cenaze arabasını çok gördü, ama Ayşe Abla'nın zorlamasıyla bando mızıkayı yolladı.

Azra Erhat: Odada Balıkçı'nın yattığı yatak boştu, hastaneye götürmüşlerdi naaşını. Yatağının yanında kocaman bir çelenk duruyordu. Ecevit göndermiş. Kara

haberi duyar duymaz telefon etmiş, yardım yapalım demiş. Yardım da gerekliydi, çünkü İzmir cenaze arabası Bodrum'a kadar götürmezmiş Balıkçı'yı, çıkamazmış şehir sınırları dışına. Çıkamadı ya sonunda, bir minibüse bindirdiler tabutu.

Bodrumlu Rüştü Gür: Kim bilir, Cevat Şakir ölümünden sonra olabilecekleri öngörmüş ve Bodrumlular bana sahip çıkar diye düşünüyüp Bodrum'a gömülmeyi vasiyet etmişti belki de.

VASİYET...

"Bodrum'a gömülmek istiyorum. Bittabi orayı çok severim. Mindos Kapısı tarafında bir yere gömsünler beni, yanımda Hatice'ye de bir yer ayırsınlar. Sakın mermer, beton filan istemem ha. Bir taş bulun, uzunca bir taş, yazısız. Onu dikin mezarımın başına. Falanca oğlu filancaymış da şu tarihte doğup, şu tarihte ölmüşüm. Katiyen yazı istemiyorum, basit bir taş. Eh benim tekne su almaya başladım. Şatafatı da sevmem, tepelere, deniz gören yerlere gömülmem şart değil. Nasıl olsa yattığım yerden denizi seyrederemem, denizi ruhumda yaşıyorum, gönül gözüyle her zaman görüyorum. Suat, sık sık ziyaret edebilmeleri için İzmir'e gömmek istediklerini söylüyor. İstemem yahu. Bodrum'u severim bilirsin. Beni ziyaret için çocuklar ara sıra da olsa geçmiş, hava almış olurlar. Zaten ben saygı duruşu isteyecek değilim ya. Balıkçıya bir merhaba yarasır."

İZMİR'E VEDA...

İsmet Noonan: Merhaba Apartmanı'na geldiğim zaman Bodrum'dan gelen arabaların önünde babamın resmi, hepsi arka arkaya dizilmiş, Halikarnas Balıkçıları'nın son yolculuğuna götürecektim can dost Bodrumlular evin önünde bekliyorlardı. Babamı taşıyacak olan beyaz minibüs de evin önüne geldi. Kuki dedesinin üzerine alelade bir örtü koymaya kıyamamış, mavi atlas bir örtüyle sarılmasını istemişti tabutun; öyle de yaptık. Üzerine de torunlarından bembeyaz kalalar demetini koyduk. Bodrum'a gidemeyen annem ve tetelerim babamın evinin balkonundan uğurladılar.

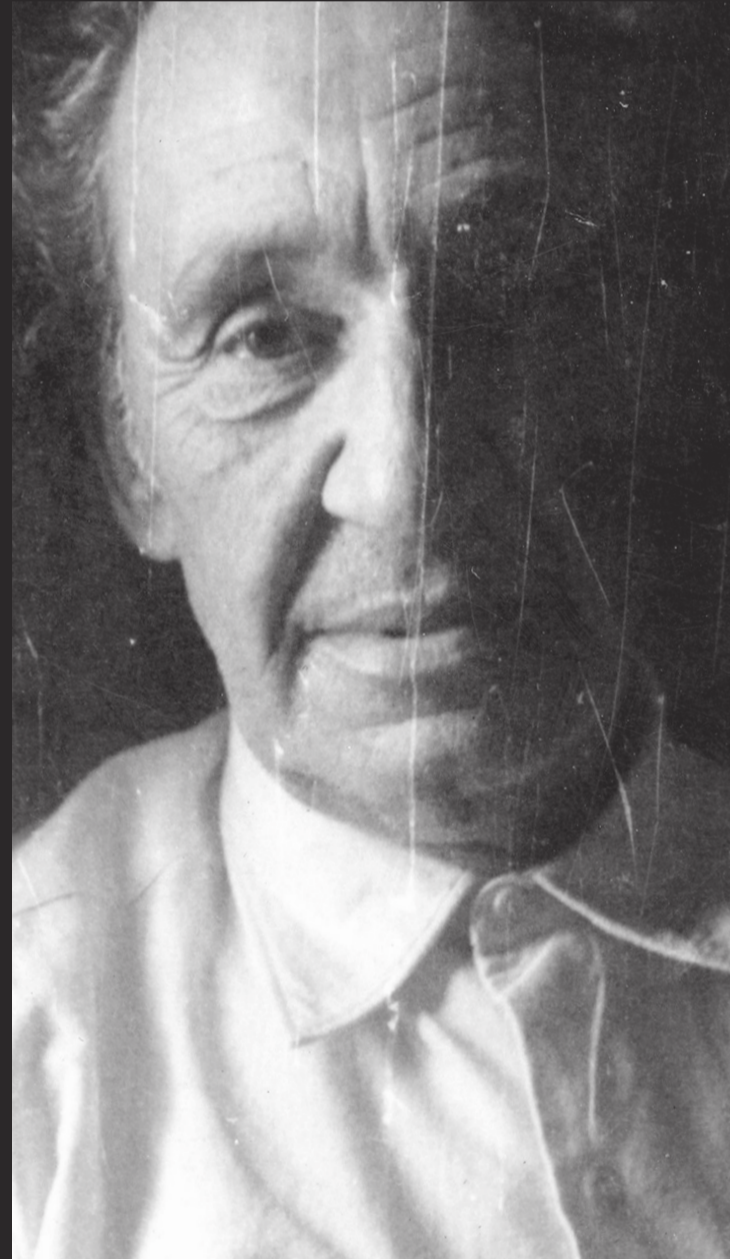
Azra Erhat: 9'da evin önündeydik. Bir minibüs geldi. Balkonda Hatice Hanım ve komşuları bağıra bağıra ağlıyorlardı. Çıktım yukarı, "Bacım" dedim, "Ağlama, Balıkçı bunu sevmez."

Damadı John Noonan: Pazartesi günü hayatımın en inanılmaz deneyimini yaşadım. Sabahın 4'ünde Halikarnas Balıkçısı'nı mezarına nakletmek için gelen Bodrumlulardan oluşan bir konvoyla birlikte Cevat Bey'i çok sevdiğim Bodrum'a götürdük.

Yeğeni seramik sanatçısı

Onu denize gömdüler aslında...

Dünyanın kaç yerinde bir yazarın cenazesi için koca bir kasaba halkı sokaklara dökülür? Aralarında süngerciler, futal kadınlar, önlüklü çocuklar ve bastonuna dayanmış yaşlılarıyla birlikte... Hepsini bir olup mavi atlasa sarılmış bir tabutu dalgaların üzerinde gezdirir... Deniz kabuğundan trompetleriyle yeri göğü inleterek... Sadece Bodrumlular... Sadece Halikarnas Balıkçısı için...

Girit'te dünyaya geldi, Büyükkada'da büyüdü, Robert Kolej'de okudu, Oxford'dan mezun oldu, Babiali'de çalıştı, İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı, Bodrum'da yeniden doğdu.

Füreya Koral: Cenazeyi taşıyan minibüs önde, ailenin ve eşin dostun dolduğu arabalar arkada, peş peşe yola koyulmuştuk. Verdiğimiz bürokratik mücadeleden bitkin, kızgın ve acı içinde dolana dolana tırmanıyoruz Bafa Gölü'ne çıkan yokuşu... "Babam Bodrum'a ömrünü ve gönülünü verdi. Acaba Bodrum da babamı o kadar sevdi mi?" diye sormuştum kızı İsmet. Yanıtını Milas'tan itibaren almaya başlamıştık.

BODRUM'DA BEKLEYİŞ...

Bodrumlu Tuncay Özsert: Bodrum haber alır almaz bu aziz dostun vefatını, hazırlıklara başlamış, İskele Meydanı'nda bütün halk, denizciler, süngerciler, sağlamlar, vurgun yemişler ve biz öğrenciler, kasabanın yöneticileri toplanmıştık. Herkes bir intizam ve düzen içinde bekliyordu. Balıkçı'yı, Ege Denizi'nde son seferine çıkacak motorlar ve kaptanlar hazırdı.

Gazeteci Jale Mutlu: Bodrumlu'nun yüreğinde acılı bir ağıt oldu. Hele vasiyeti üzerine cenazenin Bodrum'a getirileceği duyulunca, ağıt büyüdükçe büyüdü.

Bodrumlu Mehmet Yavaş: Balıkçı'nın öldüğü duyulur duyulmaz Bodrum birbirine karıştı. Kendiliğinden şimdiki "ulusal yas" gibi yasa büründü. Bodrum'a bir yas havasının karanlığı çöktü.

Rüştü Gür: Cevat Şakir'in İzmir'de ağırлаştığını duydum. Belediye Başkanı Reşat Öncü başkanlığında meclis kararı ile mezar yeri tescil edildi... Ölüm haberi geldiğinde biz hazırlıklarımızı tamamlamıştık.

YOKUŞBAŞI'NDA KARŞILAMA...

Füreya Koral: Milas'tan itibaren her köşe başında bir araba, birkaç motosiklet ve bisikletler katılıyordu konvoyla... Bodrum'u tepeden gören uzun bir konvoy halinde yaklaştığımızda bir şey fark etmiştik yolun ilerisinde. Bir şey... Bir dalgalanma... Bir yığılma... "Kaza mı olmuş, ne var" demişti Azra. Şoför yavaşlamıştı, "Valla bir durum var ama..." "Bir bu eksikti" demiştim. Yaklaşınca gördük ki Bodrumlular, Bodrum'u Bodrum yapan dayıma haklarını helal etmeye gelmişlerdi.

Azra Erhat: Yol ne kadar sürdü bilemem, arabada çok konuşuyorlardı, başım zonkluyordu. Biz öndeydik. Bodrum'a yakın tepede, şehir manzarasının görüldüğü, Torba yolunun ayrıldığı yere vardık ve indik. Bir konvoy otomobil vardı ve birçok bekleyen insan. Güzel gençcik insanlar, çoğu kadın. Gülri Sururi geldi öptü beni. Bir de polis Muzaffer... Kahvede bir çay içtik. Nasıl içten bir hava seziyordum ta Bodrum'un ötesinde. Muzaffer ta-

fiği idare ediyordu. Bir de üstü açık bir cenaze arabası vardı, masmavi çelenkle. Bodrum çiçekleri, o mavi çiçeğin adını unuttum, ama ne olacak, hepsi Balıkçı'nın çiçekleriydi.

Rüştü Gür: Cenazeyi, palmye yaprakları üzerine mavi mineler bağlanarak özenle süslenmiş cenaze arabamıza aldık. Halk öğrenciler Torba kavşağına kadar gelmiş ellerinde çiçeklerle bekliyordu.

Tiyatro sanatçısı Gülri Sururi: Balıkçı için hazırlanmış çelenkler ve çiçeklerle bir anda süsleyip bezediler tabutu. Minibüs çiçeklerin örtüsü altında minibüs-lüğünü unutmuş, Halikarnas'ın ayakları olmuştu sanki ve o andan sonra Bodrumlular ve Halikarnas Balıkçısı vardı sadece.

İsmet Noonan: Yokuşbaşı'nda artık yola sığmıyorduk. Babam cenaze arabasına alındı. Başlarında beyaz kasketleri olan kaptanlar sıra olmuş, selama durmuşlardı. Bodrumlular Balıkçıları alıp yokuş aşağı inmeye başlamışlardı bile...

Jale Mutlu: Balıkçı, sevdiği yerin sevdiği kişilerin arasındaydı şimdi. Yaşamının en güzel yıllarını geçirdiği bu belde yaptıklarının karşılığını alıyordu.

BODRUM'A GİRİŞ...

Gülri Sururi: Arabalar ardına düştüler Balıkçı'nın, kornalarını, sirenlerini çalıyorlardı artık susmacasına ve sanki güzel sirenler, denizden, tiz çılgınlıkları ile çağırıyorlardı sevdiği güzel denizleri dibine Balıkçı'yı. Bin kere anlattığı, bin kere yaşadığı denizlere doğru yol alıyordu Balıkçı. Artık her şey renk değiştirmişti o andan sonra. Yaşamım boyunca benzerini göremeyeceğim bir törendi bu. Tiyatro dışı, ama çok teatral bir törendi. Kesinlikle gerçekleştirilen bir tören. Siren sesleri altında Cevat Şakir'in ardından Bodrum'a girdiğimde, birden başka bir yere geldiğimi sandım. O güne kadar görmediğim insanlar, yollarını iki yanına sıralanmıştı. Ancak bir cenaze geçecek kadar dar olan beyaz Bodrum sokakları, ince siyah çizgili beyaz futalarını örtünmüş yaşlı kadınlarla dolmuştu. Hemen yanlarımda, gene yaşlı, o güne kadar görmediğim ihtiyar erkekler yola dizilmişlerdi sessiz ve saygılı. Yıllardan beri ilk kez evlerinden çıkan çok ihtiyar vardı o gün. Güzelim Bodrum insanları, Halikarnas Balıkçısı'nın güzel Bodrumluları. Onların yıllar önce Balıkçı ile nasıl konuşup şakaştıklarını görür gibi oluyorum. Belki şu iki büklüm, bastonuna dayanmış dede ile balığa çıkıp beklenmedik bir fırtınada ölümüne savaşmıştı. Belki şu ihtiyar nenenin çocuğuna isim koymuştu, pek çok Bodrumlu çocuğun ismini koyduğu gibi. Onları, Halikarnas Balıkçısı'nı tanıyan onun Bodrumlularını ilk kez gördüm. Bunca yıl Bodrum'u gezdim, gördüm, tanıdım derken, yıllar sonra tanıştım o gün Bodrum'la, gerçek Bodrumluyla.

John Noonan: Gerçekten herkes yol boyunca sıralanmıştı, tam bir kitlesel sevgi gösterisiydi. Ellerinde çiçeklerle okul çocukları, yüzlerce köylü ve balıkçı...

Azra Erhat: O dul kalan Bella Sombra'nın önünden girdik şehre, sola saptık, ta Halikarnas oteline kadar yol dolu, dolu ama nasıl dolu, sorma gitsin.

BODRUM SOKAKLARINDA...

İsmet Noonan: O zaman Bodrum'un tek giriş yolu olan ve Cevat Şakir Caddesi adını taşıyan caddeye girdiğimizde, aman Allah'ım bütün Bodrum yola dökülmüş, binlerce insan caddenin iki yanına sıralanmıştı. Ta tepeden caddenin bitim noktası olan belediyeye kadar bir insan seli oluşmuştu; bastonuna yaslanmış yaşlılar, genç delikanlısı, şehirlisi köylüsü, kaptanı balıkçısı, süngercisi, hepsi ama hepsi buradaydı. Hele öğrenciler, ellerinde babamın çiçeklerinden yaptıkları demetleri cenaze arabası geçerken babamın üzerine atıyor-

Ailesi tıpkı Balıkçı'nın istediği gibi sade bir mezar hazırladı; "başına bir taş, ayağına taş".

© MEHMET UYARLI

lardı. Babam ölümlünden iki gece önce bu çocukları görmüştü sanki. Ağabeyim Sina'nın nöbetçi olduğu gece, gördüğü halüsinasyon esnasında babam, "Bu çocuklar çok yoruldu yahu. Para da verelim, gitsinler yavrucaklar; yollayalım evlerine" diyormuş.

Füreye Koral: Tabutun üzerinde yeşil çuha değil denizi simgeleyen mavi atlastan bir örtü vardı. Bütün dükkanlar kapalıydı. Bodrum halkı bugün Cevat Şakir Caddesi denen yola karşılıklı dizilmişlerdi.

Mehmet Yavaş: O kadar uzak mesafede herkes onun tabutuna dokunmak için birbirleriyle yarıştı.

İsmet Noonan: Cevat Şakir Caddesi'nden sonra Cumhuriyet Caddesi'ne girdik. Kumbağçe Mahallesi'nde, denizin üzerindeki unutulmaz çocukluğumuzun geçtiği evin önünde durduk, sonra şimdiki Halikarnas Disko'nun önünde bekleyen Salih Cengiz'in "Halikarnaslım" isimli teknesine alındı babam.

Gülriiz Sururi: O gün Balıkçı, son kez yaşadığı anılarıyla dolu sokakları dolaştı. Sonra Girit Mahallesi'nde, şehrin ucundan, denize sıralanmış tüm teknelerin düdükleleriyle karşılandı.

Jale Mutlu: Kıyıda en iyi arkadaşları olan balıkçılara ve denize teslim edildi.

BODRUM'UN DENİZİNDE...

Gülriiz Sururi: Özel yatlar yerli teknelerin ardında yerini almışlardı. Ve ağırlığını koydu Bodrumlu kaptanlar, süngerciler, balıkçılar. Gâvur Ali'ler, İsmail Kasa'lar. "Bu bizim hakkımız" dediler, "Balıkçıyı son yolculuğuna çıkarmak bizim hakkımız." En görkemli özel yatlar "evet" dedi buna, baş eğdi bu isteğe.

Tuncay Özsert: Minibüs ağır ağır geldi yanaştı. Balıkçı'nın naaşı eller üstünde motora taşındı. Biz öğrenciler de dahil motorlara bindik, halk da bindi. Necdet Kaptan, Şerif Kaptan, Elçin Kaptan, Ali Kaptan, Barka Kaptan, Memet Kaptan ve diğerleri sırayla çıktılar limandan.

Mehmet Yavaş: Bodrum'da ne kadar tekne varsa törende görev almak için gelmişlerdi. Sayısını bilemem, ama diyelim ki yüz tekne vardı, hepsine insanlar dolmuştu. Teknelere binebilen insan kadar da binemeyen insan vardı.

Azra Erhat: Biz de bindik. Sonra açıldık, bir de baktım sağıma soluma, üstleri insan dolu motorlar, beş, on, on beş, bir filo... Rüzgar vardı, fiş fiş gidiyordu denizci Balıkçı, koca Reis, dalgalar cümbüş yapıyordu altında.

Füreye Koral: Allah bilir denizin altında da tüm balıklar, yosunlar, süngerler, amforalar törendeydiler.

Mehmet Yavaş: Halikarnaslım hareket eder etmez yüzlerce kişi unutulması olanak dışı bir gösteride bulundu. Hani, denizlerden çıkarılan "böcek" diye isimlendirdiğimiz (Triton kabuklusu) uzun borusu olan bir şey vardır; onun bir tarafını kırıp diğer tarafından üflediğinde insanın içine işleyen bir ses çıkarır. Yani, tam da cenaze uğurlamaya uygun iş dokunan bir ses. İşte insanlar bundan edinmiş. Tekne hareket edince, hep birlikte o borular öttürüldü. Ağlamayan kimse kalmadı desem abartmış olmam.

Jale Mutlu: Motor kıyıda uzaklaşırken bir oh... çekti Balıkçı, rahatladı. Belki de özgürlük türküsünü söyledi. Belki de roman ve öykülerindeki deniz kızlarıyla, balık ve süngerlerle, deniz gurbetçileriyle son kez konuştu. Çok sevdiği Karaada ve Salmakis'e veda etti.

Mehmet Yavaş: Halikarnaslım Balıkçı'nın tabutu ile önde, diğer bütün tekneler tek sıra halinde arkasında, teknelere binemeyenler de kıyıda kortej oluşturdular. Kıyıyı takip ederek şimdiki marina, Bardakçı koyu, Gumbet sahili dolaştırıldı ve aynı yol takip edilerek geri döndü ve Denizciler Derneği önünde tabut tekneden indirildi.

PARMAKLARIN UCUNDA

© ALİ ŞENGÜN ARŞİVİ

Tuncay Özsert: Huşu içinde geziden dönüldü.

Jale Mutlu: Limandaki halkın gözü denizdedeydi. Motorlar acıyla Halikarnas Balıkçısı'nı getiriyorlardı.

İsmet Noonan: Limanda çok gür bir ses duyuldu; "Yalnız denizciler gelsin!" Bu ses, sanıyorum o zamanın emniyet müdürü olan, "Serif" lakaplı Mustafa Yeşilova'nındı. Babamın çok sevdiği yalın deniz insanları tabutu kucaklayarak, Halikarnaslım'dan aldılar; meydana hazırlanmış olan podyuma koydular.

Gülriiz Sururi: Bodrumlular, sonra bizler, sonra yabancı turistler. Herkes öğretilmeden yerini almıştı. Balıkçı, en önde Bodrumluların elinde, meydana hazırlanmış yerine geldi. Şiirler söylendi o gün adına, anılar anlatıldı.

Jale Mutlu: Düşüncesi gibi maviyedi her şeyi. Çelenklerdeki narenciye dalları, palmyeler, yaseminler, mimozalar, kendilerini yetiştiren ellerinden öpmek için birleşmişlerdi orada.

Azra Erhat: Meydan dopdolu, gene okullar, çocuklar, gençler, ufak ufak, taze taze, mavi... Biri bir nutuk söyledi kurulan katafalkın önünde. Sonra bir ezan sesi duyuldu.

UÇARAK YENİ CAMİİ'DE

İsmet Noonan: Orada konuşmalar yapıldı, şiirler okundu, ama bu aşamada ben "yoktum" artık! Sadece hatırladığım mavi atlasa sarılı, üzerinde kalalar, narenciye dalları, palmyeler, begonviller, mimozalar bulunan babamı Bodrumluların omuzlarına almalarıydı. Çarşıdaki bütün dükkânlar kapatılmıştı; sadece yolu kaplayan insan seli vardı. Ben babamın bu insan selinden yukarı doğru uzanan eller üzerinde, bir elden diğerine kaydırılarak uçarcasına geçip gittiğini gördüm. Babam havada uçtu gitti...

Jale Mutlu: O kadar kalabalıklı ki, taşımak isteyenler sıranın kendilerine gelmemesinden korkuyorlardı.

Azra Erhat: İşte sonra cümbüş başladı. Cenaze katafalktan alındı, iki sıra insan, baktım ihtiyar, yarı yumru balıkçılar, süngerciler, çarşının ta başından ta ucuna duruyorlar, aldılar tabutu ellerinin üstüne, hayır parmaklarının üstüne, üstünde tek o mavi Bodrum çelengi bulunan tabut uçtu uçtu, parmaklar üstünde uçtu, koşuyordum arkasından. Nasıl uçtu halâ ükülerindeki deniz kızlarıyla, balık ve süngerlerle. Vardık camiye.

Gülriiz Sururi: Tören belli süreyi aşmış olacak ki, ikinci namazına yetişemedi. Ama caminin imamı "Önemi yok" dedi, "Cenaze namazı geç de olsa kılınacaktır." Ve galiba bir saat gecikerek namazı kılındı Balıkçı'nın. Erkeklerin büyük bir çoğunluğu namaza durdu meydana.

İsmet Noonan: Cenaze namazı Yeni Camii'de kılındıktan sonra tekrar arabalara binildi. Babamın naaşı gene el üstünde.

Jale Mutlu: Merkez Camii'deki dini törenin ardından

arabaya konulan cenaze, çevreyi saran halka son kez Merhaba!... dedi. Yetiştirdiği palmyeler bu acı görüntüyü izledi. Yüze yakın araba oradan uzaklaşırken, halk eksilmeşiğini daha çok duydu.

MEZARINI KENDİ SEÇİYOR

İsmet Noonan: 1972 yılında babamla beraber Bodrum'a geldik. Artemis Pansiyon'da kaldık. Babam hasta olduğu için yanından hiç ayrılmıyordum. Babamın Hasip diye bir arkadaşı vardı. Bana onun yanına gideceğini söyledi. Turizm müdürü Çam'ı, arkadaşı Hasip'i ve Belediye Başkanı'nı alarak gömülmek istediği yeri göstermiş. Biz babamın naaşını getirdiğimizde mezar hazırlanmıştı.

Eski Turizm ve Kültür Bakanı Müsteşan Mukadder Sezgin: Mezarını Bakanlık olarak bizim yaptıracağız, üstlenmemiz gerektiğini bildirdim arkadaşlara. Belediye Başkanı'nı aradım, onlardan yer istedim. Zaten o da orayı istiyormuş, o yeri verdiler. Oradaki büyük kayayı falan ben eleman gönderdim. Adım adım dolaştım, benzerlerini Güllük tarafında gördüm. Kıyıkışlacık'ta büyük taş küriyorlardı, oraya gönderdim hatta bakanlıktaki arkadaşımı, Işık Nural'ı (Bodrum ve Mardin'in şehir planlamacısı) gönderdik.

GÖNÜL TEPE'Sİ'NE TAŞINMASI...

Gülriiz Sururi: Sonra, sonra nasıl oldu bilmiyorum, tüm Bodrumlu iki sıra oldu birden dar sokaklarda ve elleri arasından birbirlerine geçirdiler Balıkçı'yı yerlerinden kıpırdamadan, birbirlerine uzattılar

Azra Erhat: Başladılar mezarı kazmaya. Bütün halk yardım etti. Sonra başladılar toprak yığmaya, bulutlar kara kara birikiyordu, akşam olacaktı neredeyse. İkinci namazına zor yetişmişti. Toprak yığıldı, herkes çekildi. Sonra Gavur Ali (Bodrum'un en sevilen eski denizcilerinden Ali Karayel) yaklaştı, başladı toprağı elleriyle yoğurmaya, yalnız elleri mi, göğsü ile abanıyordu toprağın üstüne. Kara toprak, onu kucaklıyor, düzlü-yordu. Bir şeyler söylüyordu elbet Balıkçı'ya, çilekş dostuna.

İsmet Noonan: Her şey bittikten sonra mezarın üstünde oluşan çiçek kümesinin yanında, sarı sarı saçlı bir çocuk toprağı çömelmiş dalgin ve düşünceli bakıyor. Desininin Dodo'su bu. Sesler, sesler, sesler... Ağlayanlar, başsağlığı dileyenler... Duymuyorum çoğunluğu; o anda gene ben orada "yokum." Bir sonbahar akşamının güneş batışı ve o anda birdenbire gelen sağanak yağmurun toprağı ıslatan damlaları var...

Füreye Koral: Dostlarım arasında dayıma en yakışan benzetmeyi sağolsun Ara (Güler) yapmıştır. En güzel resimlerini de o çekmiştir. Ara, savaş arabasının üstünde gökleri yararak giden, saçları rüzgarda uçan keskin bakışlı bir Yunan Tanrısı'na benzetirdi Cevat Şakir'i. "Gür sesiyle bir 'Merhaba' çekti miydi sesi ve yüreğini delecekmiş gibi dimdik bakan bakışları sizi yerinize mihlar" derdi. Nitekim biz onu tepedeki mezarında bırakıp mızda göklere buyruğunu vermiş olmalıydı gür sesile.

Azra Erhat: Birkaç damla yağmur aktı yüzüme, rahmet diye bir mırıltı dolaştı kalabalığı. Dua okundu. Hep birden, çepeçevre. Sanki Balıkçı'nın sesi de vardı bu duada. Bir çömelmiş insan yığını. Böyle anlam güzelliği... Madde "empykhos"tur, canlıdır, derdi Balıkçı, öyle. Canlı ve devinekiydi bütün doğa insanlarıyla birlikte. Sonra bitti. Yavaş yavaş aşağıya inmeye başladı kalabalık. Balıkçı orada kaldı.

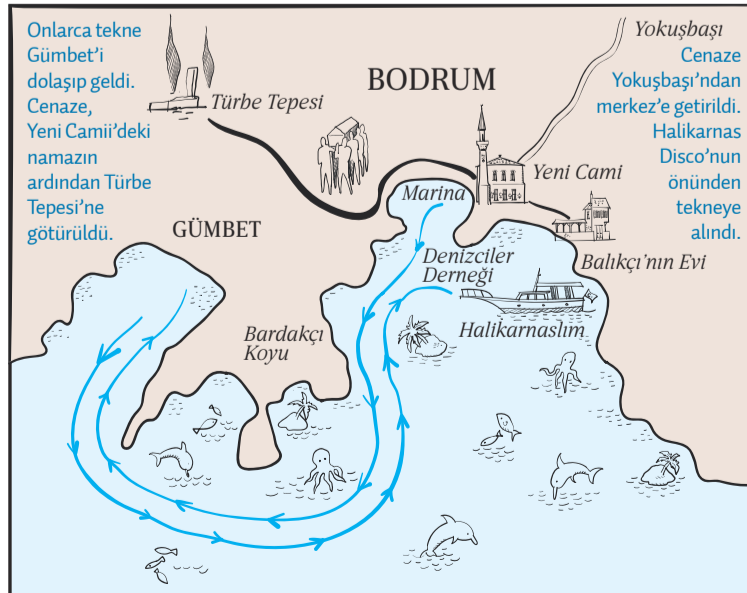
Azra Erhat: Birkaç damla yağmur aktı yüzüme, rahmet diye bir mırıltı dolaştı kalabalığı. Dua okundu. Hep birden, çepeçevre. Sanki Balıkçı'nın sesi de vardı bu duada. Bir çömelmiş insan yığını. Böyle anlam güzelliği... Madde "empykhos"tur, canlıdır, derdi Balıkçı, öyle. Canlı ve devinekiydi bütün doğa insanlarıyla birlikte. Sonra bitti. Yavaş yavaş aşağıya inmeye başladı kalabalık. Balıkçı orada kaldı.

Azra Erhat: Birkaç damla yağmur aktı yüzüme, rahmet diye bir mırıltı dolaştı kalabalığı. Dua okundu. Hep birden, çepeçevre. Sanki Balıkçı'nın sesi de vardı bu duada. Bir çömelmiş insan yığını. Böyle anlam güzelliği... Madde "empykhos"tur, canlıdır, derdi Balıkçı, öyle. Canlı ve devinekiydi bütün doğa insanlarıyla birlikte. Sonra bitti. Yavaş yavaş aşağıya inmeye başladı kalabalık. Balıkçı orada kaldı.

Azra Erhat: Birkaç damla yağmur aktı yüzüme, rahmet diye bir mırıltı dolaştı kalabalığı. Dua okundu. Hep birden, çepeçevre. Sanki Balıkçı'nın sesi de vardı bu duada. Bir çömelmiş insan yığını. Böyle anlam güzelliği... Madde "empykhos"tur, canlıdır, derdi Balıkçı, öyle. Canlı ve devinekiydi bütün doğa insanlarıyla birlikte. Sonra bitti. Yavaş yavaş aşağıya inmeye başladı kalabalık. Balıkçı orada kaldı.

BODRUM'UN TOPRAĞINDA...

İsmet Noonan: Babam toprağı verilirken belleğimde yer eden birkaç fotoğraf karesi var. John slayt çekmeye çalışıyor, Sina ağabeyim mezarın içinde ve Cevat da dayılarına yardım ediyor.

John Noonan: Ertesi sabah güneş doğarken yine oradaydım. Hemen yakınında Bodrum, Karya dağları ve mavi Akdeniz manzarası ile muhteşem bir insan için muhteşem bir yer burası. Bodrum onun üzerine bir anıt yapacak, ama bunun için İslam geleneğine göre mezar üzerine herhangi bir inşaatın önce bir yıl bekleyecekler. Zaten en büyük anıt 15 Ekim'deki inanılmaz gösteri olmuştu.

İsmet Noonan: Bodrum'dan ayrılmadan önce gene çıkıyoruz çocuklarla birlikte tepeye. Patikanın sağında tek katlı, küçücük bembeyaz badanalı bir taş ev; iki büküm bir teyze, bastonuna dayanarak "Merak etme gizim, ben gider bubene su dökерim. O benim gomsüm gayri" diyor. Sıkı sıkı sanlıp öpiyorum tezeyi. Onun solunda da bir gecekonduya yaşayan Osman amca ve develeri var. Hepsisi bu!

SON BİRKAÇ SÖZ...

Mehmet Yavaş: Bir kentte, o kentli olmayan yabancı birisinin bu denli sevdiği görülmemiştir. Kaldı ki bu kent yerlilerinden birisinin bu kadar sevdiği de görülmemiştir. Bütün bunların dışında Balıkçı'nın cenazesindeki kalabalığı Bodrum, Bodrum olalı bundan önce görmemiş, bundan sonra da görmeyecektir.

İsmet Noonan: Babamın sağlığında ben aralıklarla düşünürdüm, "Babam Bodrum'a ömrünü adanmış, canını vermiş, bu kadar çok sevmiş; acaba Bodrum da babamı böyle benimsemiş, sevdi mi?" diye kendi kendime sorardım. 15 Ekim 1973 günü kadirşinas Bodrumlular babamı öyle sahiplendiler, kucak açtılar, kalplerini verdiler, karşıladılar ve uğurladılar ki sorunun cevabını aldım.

"Keşke herkes onun gibi yaşayabilse, onun gibi ölebilse."

İlhan Selçuk

DD'nin Notu: Bu yazıdaki her kelime sahibine aittir. Ben sadece yayınladıkları yerleri bulup belli bir akışta bir araya getirerek 15 Ekim 1973 gününü an be an nakletmeye çalıştım.

Farklı kameralardan bir çekim gibi... Bunun dışında "Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı kimdir, onu bu kadar önemli yapan nedir veya cenazesini neden bu kadar benzersizdir"e dair başka hiçbir cümle yazmaya gerek yok sanıyorum. Ki zaten <https://gazeteoksijen.com/yazarlar/iyiki-dogdun-halikarnas-balikcisi/> ve <https://gazeteoksijen.com/yazarlar/halikarnas-balikcisi-anlatmakla-bitmez/> yazılarında dört tam sayfa anlatmıştık.

Yine de bir not düşelim. Belki 13'ünde Balıkçı'ya onun parçalarıyla "Merhaba" demek istersiniz: Piyano başında annesinden dinlemeyi çok sevdiği Bellini'nin Norma uvertürü, Charlie Chaplin'in 'nin Limelight', Nibelungen'in bölümleri, William Tell uvertürü (onu en animasyonlu olarak TRT İzmir Radyosu'ndan ısrarla istediği Manuel De Falla'nın Jota'sı ya da Enrico Caruso'dan bütün Çağaloğlu'nu inlemediği herhangi bir arya. Ve son olarak "Şah boylum" türküsü. •

KAYNAKÇA: 1-Azra Erhat (Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı) 2-Gülriiz Sururi (Kıldan İnce, Kılıçtan Keskince) 3-İsmet Noonan (Halikarnas Balıkçısı'nın Kızından Anılar Akın Akın) 4-Füreye Koral (Ayşe Kulın'ın kaleminde Füreye) 5-Mehmet Yavaş (Halis Açıcaç'ın kaleminde Süngercim) 6-Rüştü Gür (Bodrum 1930-1980) 7-Tuncay Özsert (Bodrum Beldiyesi'nin hazırladığı Bodrum'un Mavi Merhabası) 8-Jale Mutlu (19 Ekim 1973, Melengeç Gazetesi) 9-John Noonan (Balıkçı'nın dostu Washington Post Eski Genel Yayın Yönetmeni Alfred Friendly'ye yazdığı 17 Ekim 1973 tarihli mektup) 10-Sönmez Taner-Rüştü Tezcan (Halikarnas Balıkçısı'nın Mirası) 11-Hulki Aktunç (Son Bin Fen) 12-İlhan Selçuk (16 Ekim 1973, Cumhuriyet gazetesi)

YOLDA

Bahar Akinci

@baharakinci

“Lyon’da yapılacak en güzel şey yemek yemek” demiş 19’uncu yüzyılın ünlü romancısı Stendhal. Aradan 200 yıl geçtikten sonra bugün bile Fransa’nın üçüncü büyük şehrinde yemek her şeyin önünde...

Nasıl olmasın ki? İsmi Fransa’nın en ünlü şefi Paul Bocuse’den alan geleneksel restoranlar (bouchons) burada; St. Marcellin peynirinin, elde yapılmış sosisin en lezizi burada; Rönesans mimarisi, Roma kalıntıları, geniş sanat mekânları, yetenekli tasarımcılar, hepsi burada!

Ancak pandemi sonrası süreçte, daha önce hiç olmadığı kadar yükselişe geçen bir gastronomi hareketi var ki o da yemek pazarları ve sokak yemeği. Her ne kadar geleneksel fine dining şefleri bu gidişattan rahatsızlık duysa da Lyon’da yeni nesil şefler ve gençlerin ısrarcı kreatif tavrı ile yemek pazarları ve sokak lezzetleri lokantaları ardı ardına kapılarını açmaya başladı. İşte Fransa’da gastronominin başkenti kabul edilen Lyon’dan sokak arası izlenimlerim...

Şehrin kalbi gastronomi pazarları

Lyon yeniden eski bereketli günlerine yeniden dönmüş görünüyor. Sonbahar-la birlikte

St Antoine Pazarı

kentin sokak pazarları, üreticinin de daha aktif rol oynaması ve halkın yoğun ilgisi ile civil civil.

St Antoine,

geleneksel açık hava gıda pazarı. St. Antoine nefes kesen panoramik bir manzaranın keyfini çıkarabileceğiniz Saône Nehri rıhtımları boyunca yer alan Lyon’un en büyük gıda pazarı. Hafta içi 100’den fazla üretici ve şefin katıldığı pazar-da taze sebze-

La Croix Rouss Pazarı

ler, balıklar, ev yapımı meyve suları, kasaplar ve şarküteri var, nefis çiçekler satılıyor. 1910 yılından beri kurulan St. Antoine, pazar ve pazartesi günleri hariç her gün sabah 6’da açılıyor ve öğlen 13:00’te kapanıyor.

La Croix Rouss, görülmesi gereken bir diğer Lyon gıda pazarı. Şehrin en büyüğü. Köy havasındaki bu semtte, etrafta dolaşip güzel stantları keşfedebilir; bazen sakatat meyhanesi gibi biraz şaşırtıcı şef lokantala-

rına rastlayabilirsiniz. **Les Halles de Lyon (Les Halles Bocuse)**, üzeri kapalı ilk Lyon gıda pazarı olarak 1859’da Place des Cordeliers’de kurulmuş. Yüz yıldan fazla bir süre sonra, şehirde büyük bir projeye yeniden yenilik yapılmaya karar verilmiş ve gelişen La Part Dieu bölgesinde gastronomik talepleri karşılamak için yeni bir alan inşa edilmeye başlanmış. 1 Ocak 1971’de bugünkü üç katlı, 13 bin 500 metrekarelik ünlü Halles de Lyon açılmış. 2004 yılında yeniden yapılandırılmış

Les Halles de Lyon’dan

Sokak yemeği festivali

Fransa’nın güneydoğusunda bulunan Lyon, çok entresandır ki Sinop’un da kardeş şehri. Türkiye ile sosyal ilişkisi bu kadarla sınırlı değil. Şehrin İzmir’le de gastronomi konusunda güçlü bir bağı var. 2018 yılında gerçekleşen Lyon Sokak Yemekleri Festivali’ne katılan üç konuk şehirden biri İzmir’di. Dört gün boyunca İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan stantta zeytinyağlılar, söğüş, lokma, İzmir köfte, boyoz, gevrek ve İzmir tulumu ikram edildi. Stant

Les Halles Bocuse

Keşfetmeye değer adresler

Traboules: “Eski Lyon” olarak adlandırılan mahalle, UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi’nde. Benim şehirde en sevdiğim bölge. Adını “geçiş” anlamındaki Latince “trans-ambulare” kelimesinden alan dehliz-tünel karışımı yapılar, ilk olarak 4. yüzyılda inşa edilmiş. 17. yüzyılda bir kız okulu olarak inşa edilen **Lyon Belediye Sarayı** sakini bir meydana hareket ve görkem katan muhteşem bir bina.

Fourviere Notre Dame Bazilikası: 19. yüzyılın ikinci yarısında şehre tümüyle hakim bir konumda inşa edilerek

şehrin simgelerinden biri haline gelmiş. Mozaiklerin, vitrayların, oymacılık sanatının cömertçe kullanıldığı bina, gece ışıklandırıldığında şehir gelenleri büyülemeye devam ediyor.

Bellecour Meydanı: Avrupa’nın en büyük meydanlarından biri. Ortadaki heykel Fransa Kralı 14. Louis’ye ait. Meydana açılan sokaklarda ve etrafta bulunan çok sayıda dükkan alışveriş yapmak isteyenleri beklerken, kafeler yorgun gezginlerin soluklanmasına yardımcı oluyor. Bellecour Meydanı daha çok lüks markalardan hoşlanana hitap

ederken eskilere ve antikaya ilgi duyanlar rotalarını **Auguste Comte** veya **Villeurbanne Pazarı’na** çevirmeli.

Parc de la Tête d’Or (Altın Baş Parkı): 1170 dönümlük alanıyla Fransa’nın en büyüğü

olan parkın gölünde tekneyle gezinti yapabilirsiniz. İçindeki 18. yüzyılda kurulan **Jardin botanique de Lyon’u** da gezmeyi unutmayın. Bu botanik bahçesinin ev sahipliği yaptığı 15 bin kadar bitkinin arasında yaşı

100’ü geçmiş tropikal bitkiler, etobur bitkiler, Amazon’da yetişen çiçekler de var.

St. Pierre Sarayı: Louvre Müzesi’nden sonra ülkenin en büyük sanat müzesi. 17. ve 18. yüzyıllarda manastır olarak

açık hava gıda pazarı. Bistro teraslarıyla çevrili bir mahalle meydanında bulunan büyüleyici pazar sizi ekmek üzeri lezzetler, tapenades ve muhteşem sebze kremalarının kokuları ile karşılıyor. El yapımı taze bademli kruvasanlar ve ünlü Fransız marmelatları turunuza eşlik edecek. Yalnızca organik ürünlerin satıldığı pazar yaklaşık 20 büyük üreticili ağırlıyor. Her gün sabahın ilk ışıklarından 13.30’a dek açık.

Les Halles de la Martinière, diğer bir çevre dostu pazarı. Şehrin tam merkezinde sürdürülebilir gıdaya adanmış ilk ortak

Lyon gıda pazarı ve yemek alanı olma özelliği taşıyor. 1838 ve 2010 yılları arasında Les Halles de la Martinière, Lyon’un merkezi ve çevresinin sakinlerine taze ürünler sağlamış. 2017 yılında özgün mimarisine zarar verilmeden ekolojik olarak yenilendi ve organik ürün ve üreticilere ev sahipliği yapmaya başladı.

İster gezgin bir gurme olun, ister sadece oradan geçiyor olun, tüm gün boyunca geniş ürün yelpazesi ile etkisinden kurtulamayacaksınız. Gece yansına dek açık.

Biz artık daha büyük bir dünyanın çocuklarıyız

İclal Aydın

Bursa'da bir gece. Masada iki doktor, iki kadın girişimci, 50 yıllık bir eğitimci ile oturuyoruz. Konular hep aynı; iş hayatı, aile, çocuklar, şehir... Masadaki doktor arkadaşlarımızdan biri Bursa'dan çıkıp İstanbul'a gitmek istiyor. Masadaki girişimci iki genç hanım altı yıldır ortak bir işletmenin sahibi. Biri İstanbul'a da açılmak istiyor diğeri yerimizde kalalım diyor. Masamızın mesleğinde en kıdemli ise Bursa'nın adı en çok bilinen öğretmeni. İstanbul'a gitmeyi hiçbir zaman düşünmemiş. Hep Bursa'da kalmış, okullar açmış, öğrenci yetiştirmiş. Şehrin bir parçası, bir sembolü olmuş.

İstanbul'dan Ege'ye kaçanlardan biriyim ya, "Ne yapacaksınız İstanbul'a gidip?" diyorum. "Olduğumuz yerde olabileceğimizin en iyisi olsak yetermiş." İnsanlar artık iyi bir şey neredeyse oraya geliyor, onu buluyor. İstanbul artık bir marifet gösterebileceğimiz fırsatlar şehri değil. Her geçen gün daha çok insan yutan bir girdap."

İstanbul kime ait?

Masadakilerin kimi katılıyor bana kimi katılmıyor. Aktardıklarında samimiyim. 2018'de terk ettiğim İstanbul ondan ayrı kaldıkça, uzaklaşıkça daha dayanılmaz geliyor bana. Gününbirlik toplantılar için her gidişimde "Vay be, nasıl yaşamışsın buca zaman burada!!" diyorum.

Üstelik artık İstanbul kime ait bir şehir bilemiyorum. Sınırlarına girer girmez her yanda büyük otoritenin varlığını gösteren, insanı ezen fotoğraflar, sloganlarla karşılaşıncaya daha iyi anlıyorum: Beni çaresiz hissettiren o büyük güç sevdiğim şehri benden alıp başkalarına vereli çok olmuş. Bir zamanlar sokakta Kürtçe kelime duymaya tahammül olmayanların önce Rusça şimdi de Arapça levhalar altında, Arapça bilenleri çalıştırarak çevirdikleri ticarete teslim edilmiş. Sağlıkta, burun yaptırmaya gelip, bir de iki oda bir salon ev alarak İstanbullu olan yeni topluluğa özel hastaneler yerli hastalarından daha çok değer veriyormuş. Sadece sağlık hizmeti değil, emlak sunumları da yapan hastaneler, özel üniversiteler yanında yaşamaya çalışan küçük esnafın da bu yeni İstanbullulara tutunması çok olağanmış.

Evet evet. Bu şehir çoktandır benim değil. Hiç olmadı belki de. Ankara'da büyümüş biriyim ve onu da kaybedeli çok oldu. Son yıllarda Bursa'da, Eskişehir'de, İzmir'de daha iyi hissediyordum kendimi. Bir yere ait olma hissini, çabasını bırakıp, oradan geçivermek, geçtiğim yerde böyle dostlarla oturmak, bir duraklık huzuru kuşanmak iyi geliyor olmalı.

★ ★ ★

Bursa'daki o akşamdan birkaç gün sonra Bozcaada'da yaşayan üç arkadaşım geliyor Urla'ya. Benim de imza turne-

si arasında kasabada olduğum bir gün. Güneşli bir Pazartesi. Bütün şef restoranları, önemli ziyaret noktaları kapalı olur Urla'da pazartesi. Ben yine de kızıl bağları, ormanları, şaraphaneleri gezdiriyorum. Sonra iskeleye inip medar-ı iftiharımız ünlü Yengeç'e oturuyoruz. Yer bulmak hep zordur ama pazartesi daha da zor olur. İki saatlik bir masa bulmuşuz mutluyuz. 18.30'da kalkma sözü veriyoruz.

Misafirlerimi Bozcaada'dan sonra başka bir denizin kenarında olmak hoşnut ediyordum. "Urla güzelmiş ya..." diyor bir tanesi. Bir diğeri "Ben de buraya taşınabilirim. Sen mutlusun değil mi burada?" diye soruyor bana.

"Mutluyum. Mutluyum da burası da kaçtığım yere dönüyor ufaktan ufaktan. Kavafis haklı galiba. Bu şehir arkandan gelecektir diyor ya. Arkamdan geliyor İstanbul. Ama aslında Kavafis insanın kendi iç şehirden kaçamayacağını kast ediyormuş. İskenderiye'den ziyade kendi içindeki sokaklarımız kaçtığı..."

Şehirler değişiyor, sokaklar, gelip geçenler değişiyor. Hayatımız renk değiştiriyor. Kimse hiçbir toprak parçasının gerçek sahibi değil. Evinin tapusunun bile değil

Yengeç'in efsane mezeleri geliyor o sıra birer birer. Bir yandan konuşuyor bir yandan arkadaşlarının tabaklarına servis yapıyorum. Urla'da ev sahibi olmayı seviyorum. Bence Yengeç'te mutlaka tadılması gerekenler masada: bademli şevketi bostan, elmalı pancar, isli barbun, Rum böreği, pabucaki, ballı kalamar, çtır bamyası...

"Bunları bir tek burada yersiniz diyorum" böhrlenerek. Yengeç'i Yengeç yapan Urla'nın zarif beyefendisi Oğuz Bey konuklarıyla ayaküstü sohbet o sırada. Yemeyi içmeyi, seyahati benden çok seven arkadaşlarım neredeyse benden daha iyi biliyorlar zaten Urla'da kim kimdir, kim hangi işletmenin başındadır. Biraz Urla'dan biraz Bozcaada'dan konuşuyoruz. İçimizden biri hâlâ işi nedeniyle İstanbul'da yaşıyor ve Urla'dan doğrudan İstanbul'a geçecek. Paz gelecek zamanı biliyoruz" diyor.

Kent sevenler, şehrin çığırın karmaşasını arayanlar için sorun yok. Onlar da bizim bu dingin yaşamımızdan sıkılıyor muhtemelen. Buradaki dinginliğin bozulmakta olduğuna

dair net ve büyük işaretler var artık. Söyleniyorum kızlara. Elimle Urla'nın simge binalarından birini Batis'in kahvesini gösteriyorum.

"Orada, o binanın altında bir suçici açılacakmış. Bak, o sahil yolunu devam et. Güzel bir eski fabrika binası var yolunda sonunda. Ona da 3'üncü nesil bir kahveci geliyormuş. Ne garip değil mi? Belki de değildir. Batis'in kahvesinde bir suçici olması fikri garip geliyor bana. Tabii yıllar önce burada yaşayanlara bugünü anlatsan onlara da kim bilir neler garip gelirdi."

Konuşa konuşa yemeğimizi yiyor, gün batmadan kalkıyoruz Yengeç'ten. Arkadaşlarımı yolcu ediyorum.

Ertesi sabah gün doğmadan uyanıyor, her sabah olduğu gibi bahçemdeki yüzlerce yaşındaki üç zeytin ağacına selam vererek güne başlıyorum. Yakışıklı oğlum Marlon sevinçle kuyruğunu sallıyor. Yürüyüşe çıkacağımız için çığınca mutlu. Daha bahçe kapısından çıkar çıkmaz çışiyle ilk işaretini bırakıyor.

"Burası benim bölgem ha! Bizim ev burası tamam mı!" Komşularının bahçede büyüdüğü sekiz on köpek çığınca havlamaya başlıyor. Bu her sabah ve her akşam aynı, hiç değişmiyor. Marlon sokakta her yana işaret bırakıyor ve onlar da deliler gibi arkasından bağıyor.

"Hayır ya, hayır! Burası bizim mahalle oğlum. Bizim duvarın dibine işemesene len!"

Marlon'un umuru değil. Beni de peşinden sürükleyerek koşturuyor. İstanbul Sarıyer'de başlayan bu iz işaret bırakma maceramız bu köyden taşınıp başka bir yere geçtiğimizde, yeni sokakta, yeni sokaklarda da devam edecek. "Bizim burası tamam mı! Bizim! Benim noktam, benim sınırimi!"

Eve dönüp Marlon'un mama kabını yıkarken düşünüyorum. Şehirler değişiyor, sokaklar, gelip geçenler değişiyor. Hayatımız renk değiştiriyor. Kimse hiçbir toprak parçasının gerçek sahibi değil evet. Kendi evinin, tapusunun bile değil. Şu zeytin ağacı kaç

medeniyetin gelip geçişine tanık oldu kim bilir? Kaç insan ömrü geçti onun varlığı boyunca. Mama kabına taze mama dolduruyor, sonra kedi Leyla Hanım bahçeye çıksın diye mutfak kapısını açıyorum. Nazlı nazlı

söylenerek çıkıyor kapıdan. Marlon'a tıslıyor yine.

"Sen sonradan geldin. Eskiden beri ben buradayım. Bu evin sahibi benim. Haddini ve yerini bil!" diyor her sabah olduğu gibi. Marlon hiç yüzüne, gözüne bakmıyor kedi Leyla'nın. Onu ya da mahallenin diğer çocuklarını görmüyor, duymuyor gibi yapmanın onları daha da delirttiğinin farkında. Kendi dalgasında devam ediyor hayatına. Marlon ayaklarının dibinde, kedi Leyla yaşlı zeytin ağacının altına kıvrılmış. Kahvemi içerken haberleri okuyorum.

Fenerbahçe'yi 3-0 yenen Olympiakos'un sahibi Marikanis'in demeci fırtınalar koparmış.

"İstanbul'da, kendi şehrimizde böyle bir galibiyet elde etmek çok önemliydi. Bizim için çok anlamlı bir zaferdi. Bu zafer bana 2012'de İstanbul'da EuroLeague şampiyonu olduğumuz

geceyi hatırlattı. Çocuklara da soyunma odasında söyledim, 'Bu akşam burada kazanırsanız efsane olursunuz' dedim. Bu zaferi şehrimizdeki tüm Yunan halkına adıyorum" demiş. Bunları okuyunca

merak ediyordum. Kimmiş bu Marikanis?

Aileden zengin bir armatör ve medya patronu. Yunanistan ve İngiltere'de futbol takımı sahibi. Dünya üzerinde güç sahibi olan sayılı zenginlerden. Bu zenginliğin bir parçası olamayacaklara bir aidiyet vad ederek onların bağlılığı ile daha da güçlenen bir erk, kaos yarattıkça o toz duman içinde yol alabilen bütün patronlar, yöneticiler, siyasiler gibi...

Göç üstüne göç veren o köylerden birinde, sabahın erken bir saatinde, belki 300 yaşında bir ağacın yanında, hiçbir şeyin sahibi olmadığım anlayan biriyim...

Çok sevdiğim Yunan arkadaşlarımdan birinin Ayasofya'da paylaştığı bir fotoğrafı görmüş, altındaki Yunanca yazıyı çevir butonuna basarak okuduğumda şok olmuşum. Bizi çok seven, birlikte yemekler yapıp yediğimiz, aynı şarkılarla gülüp ağladığımız, dans ettiğimiz, okumuş yazmışlardan, bilip anlayanlardan saydığımız biriydi ve yazdıkları bu yüzden çok şaşırtıcı gelmişti. Marikanis'in sözlerinden farklı değildi o fotoğrafın altındaki cümle.

Şehri geri alma arzusunu anlayamadığım gibi arkadaşlarıma da böyle şovenist bir dili yakıştıramamıştım. Bunu da ona yazmıştım. Samimiyetle üzüldüğümü ve ne yaptığını

ben yazdıktan sonra anladığını gördüğüm bir yanıt göndermişti.

"Biz böyle büyüdük. Sizin büyütüldüğünüz gibi aslında. Siz bizden nefret ederek büyüdünüz, biz de sizden. Fakat hayatın bizzat öğrettiği barış duygusunun özgürlüğünü, kardeşliğin konforunu unutmamışım affet. Haklısın. Biz artık daha büyük bir dünyanın çocuklarıyız."

Bu mesajı yazan arkadaşından değil ama bir başkasından şunu duymuştum bir vakit:

"Kendini kötü hissetme, dağılımsın, perişan hissetme de yimi gibidir. Nasılsın sorusuna verilen 'Türkün eline düşmüş İstanbul gibiyim' derler. Kim bilir daha neler neler söylemiştir..."

Kim bilir?

Necati Cumalı'nın yazdığı büyük hikayelerin yaşandığı, göç üstüne göç gören o köylerden birinde, sabahın erken bir saatinde, belki 300 yaşında bir ağacın yanında hiçbir şeyin sahibi olmadığını anlayan biriyim. İhtimal bunu yine unuttuğum. Anlık bir öfke ile Marlon gibi "Burası benim" diye daylanacağım birilerine. Leyla gibi "Önce ben vardım" diye kapris yapacağım. Kendim bile inanmıyacağım çıkan o seslere.

Ama aslında ait olmadığımı hissettiğim yerden yine uçacağım. Barutla dolu huzurlu nefesler, varoluşa saygı duşu verken... Benden sonra ne olacak bilemeyeceğim... Bildiğim: Artık daha büyük bir dünyanın dört yana savrulan çocuklarıyız. Peşimizden gelense içimizdeki o eski şehir... ●

KÄRCHER

ALMAN TEKNOLOJİSİ
ALMAN TEKNOLOJİSİ

WOW! YENİDEN MÜKEMMEL

Buharlı Temizlik Makinelerimizi keşfedin.

Yaklaşık 100°C buhar gücüyle bakterilerle savaşın! Makineler doğru kullanıldığında, evlerde yaygın olarak görülen bakterileri %99,99 oranında öldürür. Kärcher Buharlı Temizlik Makineleri ile kimyasal kullanmadan maksimum temizlik ve hijyen sağlayabilirsiniz.

Müşteri Hizmetleri Destek Hattı: 0850 288 30 00
Mail Adresi: info@tr.kaercher.com

* Testler Kärcher buharlı temizlik makineleri ile yapılan eksiksiz temizlik ile sert yüzeylerdeki bakterilerin (Staphylococcus aureus, Pseudomonas aeruginosa) %99,99'unu yok ettiğini göstermektedir.

Efsane Denizler Kitabevi yerine Arap turistler için *falafel dükkanı*

Gidişat gerçekten ürktücü! İstanbul'da, mesela İstiklal Caddesi'nde aylıklık gezilerimin en hoş duraklarından biri olan Denizler Kitabevi kapandı-taşındı. Yerine de 'İstisnai kültürel zenginlik durağı' bir falafel dükkanı açılacakmış. Bir yanda eşsiz bir kitapçı; gravürler, haritalar, nadir koleksiyon kitapları... Diğer yanda falafel, yani bildiğiniz nohut-bakla köftesi, yanında da naneli yoğurt...

Dünyanın başka hangi metropolü böyle bir kültür erozyonuna izin verir? Gerçekten bilemiyorum... Mesela 'Paris'te Seine Nehri kıyısındaki Shakespeare and Company kapanıyor, yerine St. Germain'de yüzlerce benzerini görebileceğiniz bir Greek gyros (döner), ya da ister misiniz, Amerikalı turistler için bir hot-dog (sosizli sandviç) büfesi açılıyor' gibi bir durum... Vallahi, Parisliler Notre Dame önünde buluşur ve tüm Paris'i topa tutarlar!

Marsilya rıhtımlarında şaşırtıcı bir gün...

Vieux Port de Marseille (Marsilya Eski Liman) Akdeniz'in ortasında yaklaşık 1.5 km derinliğinde büyücek bir girintidir. Asırlardır kullanılan bu korunaklı liman, sağlı sollu yaklaşık 3-4 bin tekneye ev sahipliği yapar.

Batı Anadolu Foça'dan (o zamanlar bir küçük İonia kenti) göçenlerin M.Ö. 600 yılında kurdukları bu limanın güney yakasında, kordon boyunca, 25 yıldır 'Librairie Maritime La Cardinale' isimli bir deniz kitapçısı var. 3 katlı kocaman bir bina. İçinde çocuk denizciler, yetişkin denizciler, amatörler, profesyoneller için 3-4 bin kitap, haritalar, çizgi romanlar, denizle ilgili objeler sergilenir.

La Cardinale, önceleri daha küçükmiş. Limanın kuzey yakasında, Marsilya'nın efsanevi eski mahallesi Le Panier'de (Sepetçiler mahallesi) 1825'te kurulmuş. Yani iyi kötü, 200 yıllık bir kitapçıdan söz ediyoruz.

Bilmem kaç yıl önce ıssız Marsilya rıhtımlarında dolaşırken, bu kitapçıyı keşfedip, o sıralarda elimden düşmediğim 'Uzun Yol' isimli kitabın yazarı Fransız seyyah Bernard Moitessier'nin raflarda 5 kitabı ve hakkında yazılmış 20'ye yakın kitap bulunduğunu şaşkınlıkla görmüştüm. Arkama döndüm Jacques Y. Cousteau özel köşesi, 25-30 kitap, okyanus araştırmaları yıllıkları, çektiği 50'ye yakın belge, kısa film, tv dizisinin dvd'leri... Dünya denizlerinden farklı dillerde pilot kitaplar, anılar, haritalar, edebi eserler, bilimsel araştırmalar...

Pek hayıflanmış, "Neden Türkiye'de böyle eksiksiz bir denizcilik kitapçımız olamıyor" diye isyankâr düşüncelere saplanmıştım.

Ve oysa, böyle bir kitapçı vardı aslında: Denizler Kitabevi...

Hem de Pera'da, İstiklal Cad-

Denizler Kitabevi'nin sahibi Turgay (Erol) Kaptan, kitap koleksiyonculuğuna daha küçük bir çocukken başlamış, tam bir kitap tutkunu...

desi'nin tam da ortasında... Yine 3 katlı, hem İstanbul tarihine tanıklık etmiş (20'nci yüzyıl başlarında Hollanda Başkonsolosluğu lojmanı olarak inşa edilmiş) hem de bir zamanlar denizcilik kültürümüzün çok önemli isimlerinden biri olan rahmetli Ahmet Muhittin Öney'e ait bir bina. (Bugün de mülkiyeti kızı, hatırı sayılır uzak yol denizcilerimizden Banu Öney'indir.)

21 yıldır bu binanın kiracısı Turgay (Erol) Kaptan. Denizler Kitabevi'nin kurucusu, eski bir uzak yol kaptanı. Koleksiyonculuğa nümizmatik (eski paralar) ile başlamış, oradan hızla bilgi, yani kitap koleksiyonuna adım atmış diplomalı bir denizci ve deniz aşığı bir yayıncı, kitapçı ve en önemlisi de sahaftr. 200 yıl önce Londra'da yayınlanmış bir Ege seyahatnamesinin 40 farklı baskısı arasındaki farkları ezbere anlatır. Hangisinin uluslararası piyasada daha değerli olduğunu da bilir.

Denizler Kitabevi 1993'te kuruldu ve bugüne dek denizcilik kültürüne katkı yaratan sayısız kitap yayınladı. (Sonunculardan biri de benim yazdığım 'Mavi Yolculuk Rehberi'dir. Kişisel olarak tanışmıyorduk. Bir gün gittim, projemi anlattım. Turgay Kaptan şöyle bir gözümüne baktı, fazla da düşünmeden "Tamam ben varım, kitabı yaz, hemen yayınlayalım" dedi. Cesur ve müteşebbis bir ruh vardır.)

Turgay Kaptan, Denizler Kitabevi binasının ikinci ve üçüncü katını değerli-nadir eski basım eserlerin sergisine ayırmıştı. Belki 2-3 bin nadir kitap, eski-yeni haritalar, gravürler, eski paralar, pullar, hat eserleri ve efemera tutkunları için binbir çeşit obje, o katlardaki raflarda sergilenirdi. Yerel ve uluslararası mezar dünyasındaki değeri belki akıl almaz boyutlarda koleksiyon kitapları ve objeler...

Bitmedi. İkinci katta pencerenin önündeki antika çalışma masası ve 3-4 maroken koltuk her akşamüstü kitapseverlerin ve denizseverlerin bulunduğu bir lokale dönüşürdü. Gelenlerin kimi bir eski kitap ararken koltuğa oturmuştu, kimi kafasındaki çılgın bir projeyi anlatmaya gelmişti, kimi de geçerken uğramıştır Turgay Kaptan sohbetine davet etmiştir. Yeni dostluklar kurulan, ilginç öyküler dinlenen

sıra dışı bir mekândı.

Bir gün çevremizi saran binlerce koleksiyon kitabının arasında yine öylece laflıyoruz. "İnsan mı kitap biriktirir, yoksa kitap mı insan biriktirir, belli değil. Bu kitaplar elden ele, kitaplıktan kitaplığa geçer, biz de onlara beklilik yaparız" demiştik...

Gel zaman, git zaman! İstiklal Caddesi'nin ortasındaki Denizler Kitabevi, pandemi döneminde tüm esnaflar gibi muazzam bir darbe yedi. Bir İstanbul hatırası peşindeki turistler artık yoktu. Koleksiyonerler bir anda buhar olmuş, İstanbullular evlerine kapanmıştı. Akıl almaz değerdeki bu kitaplar da bir anda hurda kağıt haline dönüşmüştü. Kitapevi mali darboğaza girdi. Nasıl yani?

2020 pandemi olmuş ve Arap turiste teslim İstiklal Caddesi...

Bir gün... 'Mavi Yolculuk Rehberi'nin ikinci baskısını yapan Ege Yayınları'nın sahibi kuzenim Ahmet Boratav ile İstiklal Caddesi'nde yürüyoruz. Sağda solda dilenciler var... Amatör bir Beyoğlu uzmanı olan kuzen Ahmet diyor ki, "Bak bunlar 2-3 yıl önceye kadar Fince, İtalyanca, Almanca dilenirlerdi, şimdi hepsi Arapça dileniyor. Çoğunu tanyorum ve soruyorum 'Ülen bu hızlı değişim ne?' diye, 'Abi devir değişti, Arapça öğreniyoruz' diyorlar."

Uzatmayalım... İstiklal Caddesi'ndeki değişim öyle ultra seviyelerde ki, denizciler mabedi Denizler Kitabevi de 2021 Eylül sonu itibarıyla kapandı. Ve Turgay Kaptan iyi bir anlaşma ile Galata Kulesi yanındaki yeni mekânına taşındı. (Galip Dede Caddesi, No: 97.) Hayırlı, uğurlu olsun! Söylenti şu ki, efsane güzellikteki Denizler Kitabevi yerine de İstiklal Caddesi'ni kaplayan Arap turistlere yönelik bir FALAFEL dükkanı açılacakmış...

Denizler Kitabevi kurucusu Turgay Kaptan'a 'nasıl yani' diye soruyorum. Diyor ki, "Basit. Pandemi öncesi dükkana günde ortalama 500 kişi giriyordu, son 2 yılda ortalama 40-50 kişi. Ciro kaybı yüzde 90 ve ötesi..."

Vay benim denizsever ülkem...

Denizcilğe pandemi döneminde müthiş bir öykünme, heves... Her ne dersiniz... Bir ilgi var... Peki denizcilik hakkında bilgi almaya, okumaya, ufuk geliştirmeye?

Vitrinde kitap yerine falafel olacak

diğini söylememe gerek var mı, bilmiyorum.

Zaten, ülkemizdeki en önemli denizcilik kitapevi olan Denizler Kitabevi'nde bile 'denizcilik eserleri' bölümüne bakarsanız toplam 5-6 rafta 70-80 eser bulabilirsiniz. Raflardaki denizcilik kültürümüz işte bu kadar...

Peki bizim denizcilik kültürümüz bu mudur?

Kesinlikle hayır! Ama sanırım, denizcilği pek seviyoruz, ama yazılı kültürümüzü pek önemsemiyoruz.

Oysa... Piri Reis'ten Ahmet Rasim Barkınay'a, George E. Bean'den Sadun Boro'ya, Cevat Şakir'den Azra Erhat'a, Orhan Duru'dan İlhan Akşit'e, derin denizlerin tarihçisi Geogre E. Bass'tan kültür tarihçisi Gürol Sözen'e, mavi yolculuk tanıkları Mina Urgan'dan Gençay Gürsoy'a hiç de azımsanmayacak bir mavi kültür yazılı kaynağımız var.

Tanıl Tuncel, Ekrem İnözü, Osman Atasoy... Dünya gezgini 15'e yakın denizci anılarını kitaplaştırdı.

Ekrem Akurgal'den Bilge Umar'a, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'dan Nevzat Çevik'e kıyılarımızın tarihi ve arkeolojisi hakkında yüzlerce değerli eser var. Bir de buna Strabon'dan Homeros'a... Antik dönem tarihçilerini ekleyin...

Karia ve Lykia kıyıları gezi anlatılarını; donanma subaylarının, uzak yol kaptanlarının araştırmalarını, anı kitaplarını ekleyin...

Ne kadar farkındayız? Oysa farkında olmamız gerek; bu topraklar, bu denizler, bu kültür bizim!

Bugüne kadar mavi yolculuk kıyılarımızın yerel kültürünü yansıtan yabancı dildeki eserlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Sadun Boro'nun yabancı dile aktarılmış bir eseri hala yok, sonraki dünya gezginlerimizden de... İnsanın içini açtan bir tablo...

2021 yılının sonbaharında bir hedefimiz de şu olabilir mi?

Madem ki, Turgay (Erol) Kaptan ülkemizin en önemli denizcilik kültürü merkezini mevcut koşullarda İstiklal Caddesi'nde koruyamadı ve Galata-Kuledibi yolundaki yeni adresine taşıdı.

Gidelim yeni adrese ve mesela... "Kaptan kardeşim, gel burada Türkiye denizcilik kültürü kitaplığını kapsamlı şekilde oluştur, seni destekleriz, yanında oluruz" diyelim. Sorunumuz ve çözümümüz bu mudur?

Emin değilim ama... Belki de denizcilik kültürümüzün korunması ve gelişimi için iyi bir başlangıç olabilir.

Denizler Kitabevi ve onu takip eden pek çok yayınevimiz deniz kültürünü yaşatmak için ülkemizin parlayan yıldızlarıdır.

Bu ışıkları korumamız, desteklememiz lâzım. •

21 yıllık kitabevinin raflarında yılların birikimi var...

Marsilya'da Eski Liman'daki Cardinale Kitabevi

İstiklal Caddesi Denizler Kitabevi'ni yaşatamadı...

Emin değilim. Ya sizce... Körfezlerimizde gördüğünüz yeni denizciler, bir tatlı 'mavi tekne-kondu' kültürü mü, yoksa gerçek denizciler mi?

Bunlar gerçekten zor sorular... Zaten... Eğer bu deniz ilgisi, denizcilik kültürüne de olsa, sizce Denizler Kitabevi İstiklal Caddesi'ndeki bu köklü mekândan taşınmak zorunda kalırmıydı?

Peki, bir başka soru...

Bu yazının ilk satırlarında,

Fransa'nın, aslında herhangi bir deniz kenti olan Marsilya'daki La Cardinale Kitapçısı'nda 3-4 bin civarında deniz eseri okurla buluşuyor, demiştik...

2021 yazında bir amatör denizci arkadaşımız (Ahmet Büke), okumaya meraklı denizcilerin desteğini alarak Türkçe yazılmış ve Türkçe'ye çevrilmiş denizcilik külliyatını topladı. Bu araştırmada toplam 1007 basılı eser çıktı. Bu 1007 Türkçe eserin en azından dörtte üçünün eski tarihli eserler olduğunu ve piyasada bulunma-

İnternet bir avuç şirkete emanet

M. Serdar Kuzuloğlu

serdar@kuzuloglu.com

Telgrafın icat edildiği döneme ait meşhur bir hikaye vardır. Ne işe yarayacağına dair soruların bir soruya "Artık çok uzak ülkelerde dahi ne olduğundan anında haberdar olacağız." yanıtını alan kişi, "Demek ki bizi hiç ilgilendirmeyen bir şey meseleyle uğraşacağız." şeklinde karşılık verir. Sosyal medyanın eş zamanlı ve ortak gündemli hale getirdiği yaşamı düşündüğümüzde bu tespiti bir kehanet olarak tanımlamak mümkün. Yine de bugün bu dijital ağların, milyarlarca insanın ve milyonlarca işletmenin günlük hayatının merkezi olduğu gerçeğini değiştiriyor. Ve bu denklemde Facebook'un şüphesiz özel bir yeri var.

2004'te sadece ABD'deki Harvard Üniversitesi öğrencilerinin kullanabildiği bir site olarak kurulan Facebook sosyal medyanın ilk temsilcisi değil. Ancak 2006'da herkese açıldıktan sonra ulaştığı yaygınlıkla birlikte bugün 111 farklı lisan kullanan 2.9 milyar kişinin ortak paydası. 2012'de Instagram, 2014 yılındaysa WhatsApp ve Oculus'u satın almasının ardından hizmet verdiği kitle çok daha geniş bir çepere ulaşmış durumda.

Başlarda internette gerçek isim kullanılarak sosyalleşilen ilk platform olma özelliğine sahipken, bugün ticaret ve iletişim başta olmak üzere daha pek çok şeyin merkezi. Sadece geçtiğimiz yıl dahi 86 milyar dolar ciro ve 30 milyar dolar net gelir elde etmesini bunun rakamsal bir ispatı olarak tercüme edebiliriz.

Bir siteden çok daha fazlası

Bu boyuta ulaşan bir yapının alelade bir ticari işletme olarak kalması elbette

Facebook, WhatsApp ve Instagram işlemez hale gelince kafası kesilmiş tavuğa dönen milyarlarca kişinin farkına varması gereken bir gerçek var

mümkün değil. Son dönemde birçok ülkede, pek çok eleştirinin öznesi olması da bu yüzden. Facebook devletler nezdinde diplomatik bir muhataba dönüşmüş durumda. Artık ulusal temsilcilikler açmak, yasa ve yönetmeliklere uygun özelleştirmeler yapmak, terör örgütleriyle mücadele etmek gibi hesapta olmayan sorumluluklara sahip. Bizzat kendi ülkesinin senatosunda dahi sıkça hesap vermek zorunda kalan Facebook, şu günlerde Frances Haugen adlı eski bir çalışanın iddialarıyla bir kere daha gündemde.

Sekiz suç duyurusu

Google, Pinterest ve Yelp gibi şirketlerde veri analisti olarak çalışan ve "algoritma tabanlı yönetim" konusunda uzmanlaşmış Haugen, 2019'da Ürün Müdürü unvanı ve mezenformasyon (kasıtlı olmadan yanlış bilgi yayma) ile mücadele göreviyle Facebook'a katıldı. Ancak görevi süresince yaşadıklarının ardından geçtiğimiz ay şirketi aleyhinde 8 suç duyurusunda bulundu ve bu hafta ABD Senatosu'nda verdiği ifadeyle Facebook'u gücünü kötüye kullanmak ve kamuoyundan bilgi saklamakla suçladı. İddiasına göre Facebook kar etme hırsıyla üyelerini istismar ediyor ya da edilmesine göz yumuyordu. Sitede daha çok zaman geçirmeleri adına yanlış ve yanıltıcı içeriklerin yayılmasına ve site kurallarına aykırı olarak küçük yaşta kullanıcıların üye olmasına göz yumulması da iddiaları arasındaydı.

Aynı günlerde Haugen'in ifadesinde bahsettiği (Türkiye'ye de kapsayan) araştırmalarından biri Facebook tarafından paylaşıldı. Buna göre Instagram kullanıcılarının yüzde 45'i yeme, yüzde 59'u

uyku problemi çekiyor; yüzde 52'siye fiziki görünümüyle ilgili sorun yaşıyordu. Sebepse bizzat Instagram'ın kullanıcıların ne göreceğini belirleyen algoritmasıydı. Şirket yönetimi bu bulguların ardından hiçbir iyileştirme yapmamış; aksine raporu sümen altı etmişti. Çünkü iyileştirme demek, daha kısa süreli kullanım ve daha az reklam gösterimi anlamına gelecekti. Haugen'in beyanına göre Facebook kendine yönelik olası yaptırımları engellemek için mecliste milyonlarca dolarlık lobi faaliyetleri yürütüyordu.

Bu tartışmaların en hareketli günlerine denk gelen 4 Ekim tarihinde Facebook ve çatısı altındaki bütün hizmetler bir anda karanlığa gömüldü. Web siteleri ve uygulamaları çalışmaz hale gelen Facebook, WhatsApp, Instagram ve Oculus, dünya genelinde

milyarlarca kişi için kelimenin tam anlamıyla "hayatı durdurdu". Bu hizmetlere ulaşamayan kullanıcılar alternatiflere yönelince DNS hizmeti veren yapıların trafiği 30 kat arttı ve internetin tamamı yavaşladı. Aynı sırada kurum içi bütün iletişim çöktüğünden Facebook çalışanları da felç olmuş haldeydi. Hatta personelin bir kısmı güvenlik kartları çalışmaz hale geldiği için kesinti boyunca binalarda mahsur kaldı.

ABD, Avrupa ve Asya'ya dağılmış 16 dev veri merkezinden yönetilen sisteme ne olduğunun anlaşılması epey zaman aldı. Yöneticilerinin Twitter üzerinden yapmak durumunda kaldığı açıklamayla sebebin DNS altyapısındaki rutin güncelleme sırasındaki bir hata olduğu ortaya çıktı.

Trilyon dolar değerinde bir şirketin 6 saat süreyle hizmet veremez hale gelmesinin faturası tahmin edileceği gibi ağır oldu. 1 Ekim'de 344 dolardan işlem gören hisse değeri önce Frances Haugen'in itirafları, ardından bu kesinti yüzünden 323 dolara kadar geriledi. Dolayısıyla Mark

Zuckerberg'in serveti birkaç saat içinde 6 milyar dolar geriledi.

Kullanıcıların kaybını hesaplamak mümkün olmasa da toplamda çok daha büyük bir tutara denk geldiğini tahmin etmek güç değil. Yayınlanmayan reklamlar, alınmayan siparişler bir yana; pek çok ülkede hayatı konularda rol oynayan WhatsApp ve Messenger'in yokluğu hemen her şeyin durmasına sebep oldu.

Her şeye hakimler

Bütün bu acı tecrübeler dünyaya düşünmeye fırsat bulamadığı acı bir gerçeği hatırlattı: "Büyük bir bölümü dijitalleşen hayatımız esasen bir avuç şirketin elinde". Facebook, WhatsApp ve Instagram bir yana; denkleme Google, Microsoft, Apple ve Amazon'u katınca, hepi topu 5 şirketin hayatın akışının tamamına hakim olduğu ortaya çıkıyor.

Amazon (AWS) bulut tabanlı internet hizmetlerinin yüzde 31'ini, Microsoft Azure yüzde 22'sini, Google Cloud ise yüzde 8'ini oluşturuyor. Başka bir deyişle sadece 3 şirket internetin yarısından fazlasını sırtında taşıyor. Yüz binlerce şirketin, milyarlarca site ve uygulamanın kaderi onların elinde. Bu musibet vesilesiyle esasen ne kadar "kırılgan" bir yapıda olduğumuzu "bir kere daha" görmüş olduk. (Bunu fırsat bilip "yerli ve milli çözümlere duyulan ihtiyacı" gündeme getirmek pekala mümkün ancak onun da kurnazca "bir başka cendere" olduğunu akıldan tutmakta fayda var.)

Milyon dolarlık makine halüsinasyonları

● Türkiye kökenli Dijital Sanatçı Refik Anadol'un 2016 yılında başlattığı "Machine Hallucinations" adlı sergi serisi, NASA'nın çektiği milyonlarca görselin yapay zeka algoritmalarıyla harmanlanmasından oluşuyor. Sergiye ait eserleri kapsayan ve bu hafta Sotheby's Müzayede Evi tarafından satışa sunulan 8 lotluk NFT koleksiyonu, 5.1 milyon dolara satıldı.

● Alman Besteci Ludwig von Beethoven'ın "10. Senfoni" adlı eseri, sanatçının 1827'de hayatını kaybetmesiyle yarım kalmıştı. Sanat konusunda uzmanlaşan Playform adlı yapay zekanın desteğiyle yürütülen 2 yıllık bir çalışma sonucu senfoni tamamlandı. Eserin 194 yıl sonra tamamlanmış hali 9 Ekim Cumartesi günü

müzikseverler ile paylaşılacak. ● Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Michelle Bachelet, yüz tanıma sistemleri başta olmak üzere insan haklarını tehdit eden yapay zeka teknolojilerinin kullanımını engellemek için tüm paydaşlara genel bir çağrıda bulundu.

● Çin yönetimi de yine bu hafta -nazire yaparsın- kendi düzenlemesini "Yeni Nesil Yapay Zeka Etik Özellikleri" adıyla kamuoyuna sundu. Kontrolün her zaman insanda olmasının temel hedef olarak konduğu çalışmada yapay zekanın güvenilir, adil, mahremiyete saygılı, güvenli, etik ve yasalara saygılı olması da prensipler arasında yer aldı.

● Siber güvenlik şirketi Zimperium tarafından

Refik Anadol

keşfedilen bir organize dolandırıcılık yönteminde Android platformunda yer alan 200 farklı uygulama ile kullanıcılardan ayda 42 dolar haksız kazanç elde edildiği ortaya çıktı. Dünya genelinde 10 milyondan fazla mağdur yaratan sistemde sıradanmış gibi görünen uygulamalar yükleyen kişiyi fahiş bir aylık bedelle hizmet sunan özel bir SMS hattına yönlendirdi.

● Microsoft'un sahip olduğu LinkedIn, Çin'deki muhalif gazetecilerin profillerinde sansür uygulamaya başladı. Sitenin sözcüsü, ülkenin kurallarına uymak zorunda olduklarını belirterek uygulamayı savundu.

● Rusya, sakıncalı bulunduğu içerikleri silmeyen Facebook'a ülkedeki ciro sunun

yüzde 10'u tutarında para cezası kesmeye hazırlanıyor.

● Youtube, aşırı karşıtı içerikleri yasaklama kararı aldı. Sitenin resmi blogunda yapılan açıklamanın ardından ABD'den başlayarak her ülkedeki irili - ufaklı pek çok kanal ve video erişilemez hale geldi.

● İsviçre merkezli ABB, dünyanın en hızlı şarj çözümünü geliştirdi. Terra 360 adlı istasyon elektrikli araçları 3 dakikada 100 km menzile kadar, 15 dakikadaysa tam kapasiteyle doldurabiliyor.

● Merck şirketi tarafından geliştirilen Covid-19 hapı insan üstündeki üçüncü faz sonuçlarını paylaştı. Söz konusu ilaç Covid-19 belirtilerinin görüldüğü ilk 5 gün içinde alındığında ölüm ve hastaneye yatma ihtimalini yüzde 50 oranında düşürüyor.

● 2012 yılında yürütülen bir çalışma, beyindeki merkezi sinir sisteminin metabolik atıkları temizleyen gıymatik sisteminin uyku kalitesindeki etkisini ortaya çıkarmıştı. Bu bulgulardan yola çıkan ABD / Rice Üniversitesi, yolladığı sinyal-

lerle bu yapının daha etkin çalışmasını sağlayan ve böylece uyku kalitesini artıran bir kafa bandı geliştirdi. Proje ABD Ordusu'ndan 2.8 milyon dolar yatırım desteği aldı.

● ABD / UCSF Üniversitesi ağır depresyonu "neredeyse anında" tedavi eden bir implant geliştirdi. Beyne yerleştirilen ve nöral etkinliği gözlemleyen aygıt, depresyon belirtilerini fark ettiği elektrik sinyalleriyle müdahale ederek süreci engelliyor. Bu teknolojik çözümün 2020'den bugüne dek Sarah adlı 36 yaşındaki kronik depresyon hastasında denendiği ve son derece başarılı sonuç verdiği açıklandı.

● "Kidney Project" adlı bir girişim dünyanın ilk yapay böbreğini geliştirerek KidneyX yarışmasının 650 bin dolar ödülünü kazandı. Bir akıllı telefon boyutundaki yapay organ, organik böbreğin bütün yaşamsal işlevlerini yerine getirebiliyor. Amaç böbrek nakli bekleyen ve diyaliz makinelerine mahkum olan milyonlarca hastaya umut olabilmek.

Sayfada yer alan haberlerin ayrıntıları için kare kodu okutabilirsiniz.

facebook neden çöktü?

Facebook, Whatsapp ve Instagram. Bu üçlü dünya üzerinde hatırı sayılır bir insan grubu için eşittir internet demek. Kısa mesaj yazmanın uzun geldiği günler hafızamızda hala tazeysen, bugün kısa mesaj eşittir Whatsapp. Modern hayatın her saniyesine temas eden, yalnızca sosyal medya vazifesi değil, ikamesi güç bir iletişim fonksiyonu da gören bu üçlü 4 Ekim 2021 saat 18.40'ta altı saatliğine sustu.

Panikleyen kullanıcılar ellerinde kalan diğer iletişim olanaklarıyla "başlarına ne geldiğini?" anlamaya çalıştı. Kimileri için geçmek bilmeyen o altı saat, Facebook CEO'su Mark Zuckerberg'in "utanç verici" bir şekilde en büyük rakibi Twitter üzerinden yaptığı duyuruyla sona erdi. Fakat soruna dair hiçbir ipucu barındırmayan bu açıklama, skandalın üzerine tüy dikti. Sosyal medyada Facebook'u yerden yere vuran paylaşımlar peş peşe geldi.

Facebook'ta ve Instagram'da takılmamak can sıkıcı olabilir ama Whatsapp'ın olmaması birçokları için felaket demektir. Facebook'un 2014'te satın aldığı mesajlaşma uygulaması, dünyanın pek çok yerinde birincil iletişim aracı olarak kullanılıyor. Facebook itibarını bitirecek noktaya gelmeden fişi geri takması olabilir ama görüldü ki, internet tarihinin gördüğü bu en büyük kesintinin üzerini örtmek o kadar da kolay olmayacak.

Sorunun nedeni neydi?

İnternet yüz binlerce ayrı ağa ayrılan bir yapıdır. Facebook gibi otonom sistemlerin internet üzerinde kendi büyük ağları vardır. Facebook, Whatsapp ya da Instagram'a erişmek istediğinizde, bilgisayarları bu ağa yönlendiren sistem olan Border Gateway Protocol (BGP) devreye girer. BGP, talep gönderen kişinin bu ağa ulaşabileceği tüm yollara bakar, en makul rotayı seçer ve hangi servis sağlayıcının kimi nereye taşıyacağını söyler. Pazartesi günü Facebook'un sistemi, rota bilgilerini sağlamayı bıraktı. Olan biten aslında buydu. Tarayıcılar "facebook.com" adresini nerede bulacaklarını bilemedi ve hata mesajı verdi. Facebook kesintiden iki gün sonra yaptığı açıklamada sorunun "BGP sistemindeki rutin bir güncellemeden kaynaklandığını" doğruladı.

Kesintileri takip eden Downtdetector, dünya çapında yaklaşık 10.6 milyon sorun rapor edildiğini ve bunun şimdiye kaydedilen en yüksek rakam olduğunu açıkladı.

Neden bu kadar sürdü?

Facebook'un devre dışı kalan tek sistemi halka açık olan değildi. Workplace ve personel e-postaları dahil olmak üzere aynı ağ üzerinde çalışan iç iletişim araçları da kesintiden etkilendi. Dış internete ulaşmayı başaramayan çalışanlar, dolayısıyla sorunu da çözemedi. The New York Times'e göre Facebook mühendisleri binaya da giremedi ve çözümün gecikmesinin nedenlerinden biri de buydu. Ancak bu bilgi doğrulanamadı.

Kim, ne zarar gördü?

Facebook'a göre bu işten en çok Facebook zarar gördü. "Sabotaj" gibi kötü niyetli müdahaleler gündeme gelse de Facebook iddiaları net bir dille yalanladı. Veri sızıntısına dair delil olmadığı açıklayan şirket, kullanıcıların kesintiden zarar görmediğini savundu. Ama ticari faaliyetlerini de bu ağlar üzerinden yürüten kullanıcılar hesabı tutulamayacak bir zarara uğradı.

Diğer tarafta ise şirket hisselerinde bir gecede yaşanan yüzde 5'lik kayıp var. Bu çöküş, Zuckerberg'in servetinin 6.7 milyar dolar erimesine neden oldu. Zuckerberg'in servetindeki birkaç haftalık gerileme ise 20 milyar dolara yaklaştı. Facebook'un kapalı kaldığı her 1 saat için ABD'de 545 bin dolarlık reklam geliri kaybettiği de belirtiliyor.

Facebook'un kayıpları bunlarla sınırlı değil. Eski çalışanı Frances Haugen'ın ortalağıştığı "içeriden" bilgilerle ve Instagram'ın genç kızlar üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koyan raporu sümen altı ettiği iddiasıyla zor günler geçiren şirket, son yaşananlarla ciddi bir itibar erozyonuna uğradı. Üstelik ilk değil, dünyanın en büyük sosyal ağının kısa tarihinde benzer pek çok skandal var. Belli ki bir yenisi, sadece zaman meselesi... ●

ABB

kalbinizdeki ev

hayalleriniz =

adresistanbul

Sakin ve huzurlu ya da enerji dolu... Şehirli ve modern ya da doğal ve sade...
Aksesuardan mobilyaya hayallerinizi süsleyen onlarca marka ve mağaza
Türkiye'nin ilk ev dekorasyon ve tasarım merkezi adresistanbul'da.

adresistanbul.com

0212 320 62 62

Halide Edip Adıvar Mah. Darülaceze Cad.
No: 3A Şişli - İstanbul

Cem Say

twitter: @say_cem

Eğitimin önemi

Boğaziçi Üniversitesi'nin 35 yıl önce efsane hocamız Oya Başak'ın girişimiyle başlamış olan, müzik, sinema, heykel, tiyatro, müzecilik, dans gibi konuları kapsayan bir seçmeli "Kültür Sanat Dersleri" grubu var. Bu dersler, alanlarında isim yapmış ve akademik kimliği olmayan fakat sanata gönül vermiş kişiler tarafından verilir. Hoca adayları çok titiz bir değerlendirme sürecinden geçerler, ancak en iyileri hocamız olabilir. Bu yoldan geçip önemli sanatçılar olan mezunlarımızı bu köşeye sığdırmak olanaksız. Mithat Alam bu programımız kapsamında yıllarca ders verdi; Nuri Bilge Ceylan'ı yetiştirdi. Mithat Alam'ın "formel sinema eğitimi" ve dereceleri yoktu.

Feyzi Erçin, Robert Kolej yıllarında başlayan piyano eğitimine hiç ara vermemiş; Ayşegül Sarıca, İdil Biret, Emre Elivar ve Germaine Mounier ile master class'lar almış; sayısız makale ve CD eleştirisi yazmış; 2010'dan beri de İKSV İstanbul Müzik Festivali danışmanlığı yapan değerli bir müzik otoritesi. Müzik ve sinema buluşması konusundaki çalışmaları ufuk açıcı. Erçin'in Boğaziçi'nde yıllardır verdiği çok sevilen film müziği dersleri, ilgili bölüm ve fakültenin kararları hiçe sayılarak, kendisinin hukukçu olması ve "formel müzik veya sinema eğitimi" bulunmaması gerekçesiyle yeni yönetimde engellendi. Dersler açılmadı.

Columbia'da Türkiye'yi temsil etti

Caz konusunda önemli bir uzman olarak kabul gören Seda Binbaşgil, Bilgi Üniversitesi ve Koç Üniversitesi gibi kurumlarda hocasına ek olarak, 23 yıldır Açık Radyo'da her hafta caz üzerine "Esin-tiller" başlıklı programı yapıyor. 2007'de Columbia Üniversitesi tarafından düzenlenen uluslararası "Jazz in the Global Imagination: Music, Journalism & Culture" başlıklı panele "Türkiye'de Caz" çalışması ile davetli konuşmacı olarak katılan ve halen Akbank Uluslararası Caz Festivali'nin danışmanlığını yapmakta olan Seda Binbaşgil'in caz üzerine çeşitli dergi ve gazetelerde yazılan bulunmakta. Binbaşgil'in Boğaziçi'nde ilgili bölüm ve fakültenin kararıyla 16 yıldan beri verdiği, çok sevilen Caz Kültürü dersleri, yeni rektör tarafından "konuyla ilgili formel eğitimi olmaması" gerekçesiyle onaylanmadı. Dersler açılmadı.

Özcan Vardar, 2011'de Berlin Uluslararası Film Festivali (Berlinale) Talent Campus ve Locarno Film Festival Summer Academy'de master class'lar aldı. Editörlüğünü yürüttüğü belgesel ve kurgu olmak üzere sayısız filmi var. 2012'de kurgusunu gerçekleştirdiği Tepenin Ardı adlı yapım Berlin Film Festivali'nin Forum bölümünün en önemli ödülü olan Caligari Ödülü'nü kazandı. Aynı film kazandığı ödüller arasında Palic Film Festivali'nin En İyi Film Ödülü ve Sarajevo Film Festivali'nin Özel Jüri Ödülü bulunmakta. 2014'te editörlüğünü üstlendiği Deniz Seviyesi adlı film Uluslararası Adana Altın Koza Film Festivali'nde en iyi kurgu (editör), en iyi yönetmen ve görüntü yönetmeni dahil olmak üzere toplamda 6 dalda ödül kazandı. Aynı yıl, Kumun Tadı filmi, dünya prömiyerini Berlinale'de yaparak Türk sinemasını temsil etti. Film Çalışmaları alanında eğitimci olarak 2013'te başlayan Vardar Boğaziçi'nin yanında İstanbul Şehir Üniversitesi Sinema ve Televizyon Bölümü'nde ve Kadir Has Üniversitesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü'nde film kurgusu dersleri veriyor. Vardar'ın Boğaziçi'nde ilgili bölüm ve fakültenin kararıyla 8 yıldan beri verdiği, çok sevilen Film Kurgusu dersleri, yeni yönetim tarafından "konuyla ilgili formel eğitimi olmaması" gerekçesiyle onaylanmadı. Dersler açılmadı.

Olmaması gereken hukuk fakültesi

"Demek bu yeni yönetim formel eğitime edebiyat diploması olmayan Orhan Pamuk'a kredili edebiyat dersi verdiren Columbia Üniversitesi'den bile daha çok önem veriyormuş!" mu dediniz? Peki şuna ne dersiniz?

Boğaziçi'ne hukuk dışı şekilde bir "Hukuk" Fakültesi açıldı. Günün birinde öğrendik ki okulumuza bu konuyla yetkili Üniversite Yönetim Kurulu'nun haberi bile olmadan başka bir üniversiteden hoca ıvınlanmış. "Allah Allah, nasıl olmuş?" diye araştırırken bir de ne görelim? Bu işi (kanuna göre oluşamaması gereken) Hukuk Fakültesi Fakülte Yönetim Kurulu yapmış. O kurulun üyeleri kimmiş, biliyor musunuz? Biri fizikçi, diğer ikisi mühendis olan şimdiki rektör ve yardımcıları. Hiçbirinin hukuk diploması yok.

Yani yönetimimizin sanata verdiği büyük önem, koscoca Hukuk Fakültesi'ne Fakülte Yönetim Kurulu üyesi olmak için kendilerinde aramadıkları "konuda formel eğitim almış olmak" şartını kültür-sanat derslerini verecek uzman hocalarda aramalarından anlaşılıyor.

Not: "Can Candan'ın kovulmasından bahsetmedin!" diyebilirsiniz. Onun kapı gibi sinema diploması var, ona tweet atma suçu bulundu. •

Romanovlar'ın düğünü muhteşem oldu, ya dönüşü?

Hanedanın kurşuna dizilmesinden 104 yıl sonra Rusya'da ilk kez bir kraliyet düğünü yapıldı. Romanov'ların son kuşak üyelerinden biri, St. Petersburg'da görkemli bir törenle evlendi

ZEYNEP MİRAC
miraczeynep@gmail.com

Bundan 104 yıl önce bir ekim günü tarih sahnesinden silinmişti Romanov'lar. Ve yine bir ekim günü, şaşıla bir törenle geri döndüler. Romanov ailesinin son kuşak üyelerinden biri, Bolşevik Devrimi'nden 104 yıl sonra ilk kez Rusya topraklarında kraliyet düğünüyle evlendi.

Damat, George Mikhailovich Romanov. Annesi Maria Vladimirovna, Bolşevik devriminde öldürülen Çar II. Nikola'nın kuzeni Grandük Kirill'in torunu. Babası Prusya Prensi Franz Wilhelm. George Romanov, 1981'de Madrid'de doğmuş, Oxford'da okumuş, babası İtalyan bir diplomat olan Rebecca Bettarini ile Brüksel'de Avrupa Parlamentosu'nda çalıştığı sırada tanışmış. Altı yıl sonra Moskova'ya taşınmışlar. Romanov bir süre maden şirketlerinde yöneticilik yaptıktan sonra Rus şirketlerin AB ile ilişkilerini düzenleyen bir şirket kurmuş. "Georgina Perosh" imzasıyla romanlar yazan Bettarini ise Ortodoks mezhebine geçip Victoria adını almış.

Düğün, belli ki "Dönüşümüz muhteşem olacak" düsturuna göre planlanmış. Resmi nikah Moskova'da kılınmasına rağmen düğünün 700 kilometre uzaktaki St. Petersburg'da yapılması bir tesadüf değil. Adını bizim Deli Petro diye bildiğimiz, Batı'nın "Peter the Great" olarak andığı Çar I. Petro'dan alan şehir, Bolşevikler Moskova'yı seçene kadar Çarlık'ın başkentiydi. 1914 yılında Rusya Almanlar ile karşı karşıya gelince adı Petrograd'a dönüştü, 1924'ten sonra ise 67 yıl boyunca Leningrad olarak anıldı. İlk adına geri dönmesi için SSCB'nin dağılması gerekti.

Katedralin önemi

Avrupa'daki pek çok kraliyet üyesinin katıldığı düğünün mekânı St. Isaac Katedrali'ydı. Fransız mimar Montferrand'ın imzasını taşıyan katedralin inşası o kadar uzun sürmüştü ki (tam 40 yıl!), Finlande'de uzun süren işler için kullanılan bir deyimle ilham vermişti: "Rakentaa kuin Iisakinkirkkoa" (Isaac'ın kilisesini inşa etmek). Belki bundan sonra 40 yıldan çok ama çok daha uzun sürmüş birer bekleyiş deriyle Romanovlar gibi geri dönmek!

Dile kolay, 104 yıl bekledi bu düğün için. Ekim Devrimi'nden bugüne kadar... Romanov'ların olduğu kadar Rus İmparatorluğu'nun da 'son Çar'ı II. Nikolay'dı. Tahta 1894'te çıktığında ülkesi dünyanın en büyük güçleri arasındaydı ama o bu gücü elinde tutmayı başaramadı. Zaman içinde hem askeri hem de ekonomik yenilgiler Rusya'yı çöküşe sürüklerken Nikolay'ın da otoritesini kaybetmesine yol açtı. Rus halkı mutsuzdu, 1905 yılının 22 Ocak'ında büyük bir protesto gösterisi başladı. Çar Nikolay yüzleşmek yerine kaçmayı seçti ve protestocuları bürokratlarının insafına bıraktı.

St. Isaac Katedrali'ndeki tarihi törende kilisenin üst düzey yetkilileriyle birlikte tören üniformalı Rus askerler de hazır bulundu.

Tarihe Kanlı Pazar olarak geçecek olayın fitili böylece ateşlenmişti. Aralarında çocukların da olduğu kalabalığa ateş açıldı, üzerlerine kılıçlarını kuşanmış süvariler sürüldü. Ok yaydan çıkmıştı bir kere. Önce 1905 Devrimi geldi, Çar Duma adındaki meclis yapısını kabul etmek zorunda kaldı. Ne var ki verdiği sözleri tutmaya niyetli değildi, Duma'nun yetkilerini kullanmasını sürekli engelledi.

Çarlıktan çekildi ama...

1914'te başlayan Dünya Savaşı, Rus topraklarında tırmanan gerilim, mistik danışmanı Rasputin'in Çar üzerindeki etkisi ve basiretsiz yönetim sonucunda başlayan ayaklanmalar onu sonunda tahtından etti. 1917 Mart'ında çarlıktan çekildiğinde ülkede 1000 yıldır süren monarşi de son buldu. O ve ailesi önce Sibirya'da gözetim altında tutuldular, 25 Ekim'de gerçekleşen Bolşevik Devrimi'nin ardından ise Yekaterinburg'a nakledildiler.

Devrik Çar Nikolay, ailesi, hizmetkarları ve ailenin doktoru, 1918 yılının 16 Temmuz'u 17 Temmuz'a bağlayan gecesi hapsedildikleri evin bodrum katına götürüldüler. Burada kurşuna dizildikten sonra tanınmasınlar diye bedenleri yakılıp ormanın içine gömüldüler. Mezarları belli olmasın diye de üzerlerine ağaçlar dikildi.

Mezar yerleri saklı olduğu için bir de rivayet yayıldı; ailenin 17 yaşındaki kızı Prenses Anastasia kurtulmuş, kimlik değiştirip hayatına devam etmişti. Kendini Anastasia ilan eden pek çok kadın oldu, en bilineni ise Anna Anderson'du. 1922 yılından 1984'teki ölümüne kadar sürdü bu iddiası...

Çar, Çariçe, Anastasia ve kar-

deşlerinin mezarı kayıptı. Aslında Anderson hayattayken, 1979 yılında bir arkeolog yerlerini tespit etmişti. Ne var ki SSCB yönetimi bu bilginin ortaya çıkmasına izin vermedi. Ancak 1989 yılında Sovyetler'in dağılmasıyla gün yüzüne çıkabildi. Yapılan DNA testleri sonucunda mezarların son Çar ve ailesine ait olduğu kesinleşti.

Tıpkı Nilhan Osmanoğlu'nun Galatasaray Adası'nı talep etmesi gibi George Romanov da kendisini Velihaht Prens ilan etmiş durumda

Üstelik bu analize en büyük yardım Edinburgh Dükü Prens Philip'ten geldi. Çariçe Aleksandra ile aynı soydan gelen Prens'in DNA'sı düğünün çözümünde etkili oldu.

Sıra iade-i itibara gelmişti. Tarih, geri dönülmez kararların nice sonra yarattığı pişmanlıkların telafi ihtilali sonrasında asılan Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın mezarlarının 1990 yılında devlet töreniyle anıt mezara taşınması gibi Çar ve ailesi de bir topraktan alınıp daha muteber bir toprağa defnedildiler. Kurşuna dizilmelerinin tam 80'inci yıldönümünde Devlet Başkanı

Yeltsin'in de katıldığı bir törenle Peter ve Paul Katedrali'ne gömüldüler. Bununla kalmadı, 2000 yılında da Rus Ortodoks Kilisesi tarafından aziz ilan edildiler. 2008 yılında toplanan Rusya Yüksek Mahkemesi bu idamın "siyasi cinayet" olarak tanımlayıp itibarlarını resmi olarak da iade etti.

1917'den sonra Romanov'ların sağ kalan 47 üyesi sürgüne gitti. Bir yandan çoğalırken öte yandan bölündüler.

Anne destekli iddia

Şartları zorlamak hanedanın şanıdan olsa gerek. Tıpkı bir süre önce Osmanlı hanedanından Nilhan Osmanoğlu'nun Galatasaray Adası'nı talep etmesi gibi George Romanov da kendisini Velihaht Prens ilan etmiş durumda, hatta Grandük unvanını kullanıyor. Annesinin başkanı olduğu Russian Imperial House da onun iddiasını desteklediği gibi bunu da Çarlık yasalarına dayandırıyor. Bettarini de Instagram hesabında kendisini "Victoria of Russia" olarak takdim etmiş bile. (145 milyonluk Rusya'da 12 bin takipçiyse epey enerji harcaması gerekecek.)

Ailenin bir de Çar II. Nikola'nın kardeşi Mihail Aleksandroviç'in soyundan gelen ve kendini Romanoff Family Association olarak tanıtan kanadı var ki, onlar da tabiri caizse "Biz bu arkadaşları tanımayız" diyorlar. Onlara göre hanedan ancak Mihail Aleksandroviç'in torunlarıyla kısıtlı, Maria Vladimirovna ve ailesi de bunun dışında...

Onlar tartışadursun Rusya'nın monarşi konusunda yasaları net. Yönetim, bu düğünün geçmişle bağının altını çizip "hepsi bu kadar" mesajını verdi bile.

Zaten 21. yüzyılda yeni bir Rus Çarı doğacaksa adının George değil de Vladimir olacağından kimin şüphesi olabilir? •

Her yiğidin gönlünde bir aslan yatıyor

Her 100 kişiden 35'i oy tercihini ideolojik bir bakıştan yapıyor. Parti programını okumamış olabilir ama "ideolojik seçmen" diye adlandırdığımız bu 35 kişinin kendini ait hissettiği, doğru bildiği, inandığı bir ideolojisi var ve o bakıştan bir tercihi var

BEKİR AĞIRDİR
bagirdir@gmail.com

Bes altı yıl önce genç bir iş insanı ofisine davet etmişti. İşinde başarılı, hem sektöründe hem de magazin dünyasında önde ve popüler biriydi. Gittiğim de yanında önceden tanımadığım, bir partinin aktif üyeleri olduğunu öğrendiğim üç kişi daha vardı. Merak ettikleri ve cevabını aradıkları soru, o iş insanının popüleritesi ve yaşı nedeniyle bir partinin genel başkanlığını ve liderliğini hak ettiği, yanındaki kişilerin bu konuda teşvik ve önerilerinin olduğu, benim önerimin ne olacağı idi. Ben parti liderliğinin parasızlıkla inilen bir yer olmadığını, ideoloji, program, örgüt gibi konulara dikkat çekerek, her parti esnafının böyle lider mühendisliği peşinde olmasının yaygın ama başarılı örneği olmadığını ve gaza gelmesi gerektiğini söylemiştim.

Bugünlerde de köşe yazarlarından aydınlara, iş insanlarından siyaset esnafına herkes, elde kâğıt kalem siyasi mühendislik tasarımları yapıp, Cumhurbaşkanı adayını arıyor. Temenniler, örtük arzular, yakıştırmalar, nabız yoklamalar, manipülasyon hedefli kasıtlı isim yaymalar, parti başkanlarına önerilmesi gerekenler, o genç iş insanı gibi gaza getirilmeye çalışılanlar hemen her toplantı odasının, her masanın gündemi.

Bu çabaların meşurlaştırıldığı bir varsayım var, bu ülke seçmenin liderci olduğu. Kusura bakmayın ama bu bir şehir ya da siyaset efsanesi. Elbette lider önemli ama işin başlayıp bittiği yer de lider değil. Bu yazıyı buraya kadar okuyan dostlar, bir an düşünün ve düşünün, siz yalnızca lidere bakarak mı o veriyorsunuz? Siz farklı dürtülerden, farklı açılardan bakıyorsunuz da diğer insanlar mı

yalnızca lidere bakıyor?

KONDA'da geliştirdiğimiz seçmen davranış modellerinden birisi üzerinden anlatmaya çalışayım. Her 100 kişiden 35'i oy tercihini ideolojik bir bakıştan yapıyor. Parti programını okumamış olabilir ama "ideolojik seçmen" diye adlandırdığımız bu 35 kişinin kendini ait hissettiği, doğru bildiği, inandığı bir ideolojisi var ve o bakıştan bir tercihi var. 25 kişi ise liderin kim olduğunu önemiyor, partinin ve ideolojinin önüne lideri koyuyor. Biz onlara "lider takipçisi seçmen" diyoruz. "Tarafdar seçmen" olarak adlandırdığımız 20 kişinin partisiyle rasyonel değil duygusal bir ilişkisi var. Onlar kolay parti değiştirmiyor, gerekçeleri farklı dürtülerden beslense de futbol takımı taraftarı gibi davranıyor. "Partisiz seçmen" dediğimiz 10 kişi, benim gibi her şeyi bildiğini sanan, partilerin hiçbirini beğenmeyen ama seçim günü de gidip yine hayat tarzına en yakın partiye oy veren seçmen. Son grup olan 10 kişi ise "son dakikacı seçmen", siyasetle hiç ilgilenmeyen, çoğunlukla seçime de gitmeyen, kampanyalara, sloganlara açık seçmen.

Korkular, algılar, beklentiler belirleyici

Buradaki her bir grubun davranışını bu model açıklasa da o davranışın arkasında eğitim seviyesi, hayat tarzı, etnik kimlik, inanç aidiyeti ve seviyesi gibi somut, korkular, algılar, beklentiler, umutlar gibi soyut bir dizi başka belirleyici var.

Bu modeli her partinin seçmenine uyguladığımızda elbette çok net farklılıklar var. Ak Parti seçmenin yarısı lider takipçisi iken en düşük liderci seçmen CHP içinde. Halbuki CHP seçmenin neredeyse üçte ikisi ideolojik seçmen. HDP seçmenlerinin büyük çoğunluğu ise taraftar seçmen. Çünkü Kürtleri temsil eden o günün partisi ya da aday kimse ona oy veriyorlar.

Demem o ki 2021 sonbaharında seçmen yalnızca bir lider aramıyor. Ülkenin kadim sorunlarını da güncel ekonomik meseleleri

de gözecek, toplumsal huzuru ve mutabakatları üretecek, gidişatı değiştirecek, ülkeyi bu kasırganın gözünden çıkarak bir ütopyayı, hikâyeyi, iddiayı ve bunları temsil eden kadroları arıyor.

Seçmen ekonomik sorunlar kadar siyasi sorunların da farkında

Seçmen iktidardan yalnızca ekonomik kriz nedeniyle şikayetçi değil, ülkeyi soktuğu yoldan da kutuplaşmadan da ötekileştirilmekten de partizanlıktan da yolsuzluktan da keyfilikten de şikayetçi. Haneleri bu kadar derinden etkileyen ekonomik kriz aynı zamanda tüm problemleri görünür kıldı için böyle. Memleketin insanı bireysel hayatı ile ortak hayatı iki paralel evrende gibi iki ayrı değer seti ve pratikleriyle yaşıyor. Bireysel hayatı yolunda iken ortak hayatın sorunlarını görüyor olsa da hoşnutsuzluğunu dışa vurmak yerine gözlerini kaçırıyor. Şimdi ise pandeminin ürettiği can riski ile işsizlik ve enflasyonun ürettiği yoksulluk derdi aynı zamanda alarm etkisi ürettiği için, reel dertlerin ortasında iktidardan bencilliğini, keyfilikliğini, otoriterliğini de ortak hayatın sorunlarını da bir arada görüyor ve değerlendiriyor.

O nedenle "Erdoğan vs. X" seçiminin değil "düzenin, gidişatın değiştirilmesi" seçiminin esas olduğunu düşünüyorum ben. O nedenle Erdoğan'a veya iktidara muhalefetin değil nizamın, bu yönetim sistemine itirazın esas olması gerektiğini yazıyorum sık sık. Yine o nedenle adayın kim olacağı meselesinin tüm tartışmaların önüne geçmesini yanlış

Her ne kadar partiler uzlaşmış olsa bile o sabah mühür elinizde ve siz tüm partilerden ayrı ve başka bir güç ve aktörsünüz artık

buluyoruz.

Elbette Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı önemli. Süreci hatırlarsak, muhalefet ittifakının öncelikle liderleri o isim üzerinde mutabık olacak, o isim Erdoğan karşısında seçimi kazanacağı güvenini önce ittifak partilerinin liderlerine ve örgütlerine kabul ettirecek sonra seçmene kabul ettirecek ve oyunu alacak.

İlk zorluk ittifak liderlerinin teveccühü

Aday adayları açısından birinci zorluk ittifak liderlerinin güvenini ve teveccühünü kazanmak. Liderlerin o karar anında ne düşündüklerini, neleri önceleyeceklerini, aralarından birisini mi dışarıdan birisini mi aday göstereceklerine dair bugünden senaryo yazamayız. Kabul edelim ki bu çarpık siyaset kültüründe o karar anında liderlerin dürtülerini, gerekçelerini, tercihlerini, hayallerini yalnızca onlar biliyorlar.

Yine de belirlenen adaya homurtular olsa da örgütler ve ideolojik seçmenler kabul etmeye daha yatkınlar. Unutmayalım ki Ekmelettin İhsanoğlu'nu CHP örgütü ve seçmeni kabul etmişti. Basit bir hesaplama 62 milyon seçmen var, yüzde 90 katılım bile olsa geçersiz oylar sonrası kabaca 56 milyon geçerli oy olacak. Yani Cumhurbaşkanı adayının 28 milyon oyu geçmesi gerekiyor. Yüzdelemlerle konuşurken "yüzde 50+1 oy" demek belki kolay geliyor da tekrarlayayım, adayın en azından 28 milyonu aşan yurttaşın inandırması, kendine güvenilmesini sağlaması lazım.

Kutuplaşmalar, negatif kimliklenmeler gibi nedenlerle adayın kimliğinden bağımsız bir muhalefetin ortak adayı isminden bağımsız olarak belki 23-24 milyon oydan başlayarak ama kritik mesele ilave 4-5 milyon oy nasıl kazanacağını.

O ilave 4-5 milyon oy için yalnızca kendi hayatınızdaki başarılarla dolu özgeçmişiniz de sihirli bir slogan da iyi bir iletişim ekibi de yetmez.

Bugünkü siyasi sistem gereği

seçilen kişi inanılmaz merkezi, keyfi, denge denetleme mekanizmaları olmayan, adeta frenleri olmayan bir otobüsün direksiyonuna geçecek. Üstelik otobüs buzla kaplı bir yolda savrula savrula aşağı doğru gidiyor, içindeki yolcuların cama, koltuk demirlerine vura vura gözleri kaşları patlamış ve daha da kötüsü uçurumdan da düşeceğimiz paniği ve fevranı içindeler. O sabah otobüs, yolcular, yan tarafı uçurum buzlu yol ve siz, yalnız başınasınız. Ne yapacaksınız? İlk nelere ve hangi yönde müdahale edeceksiniz? Nasıl müdahale edeceksiniz? Hangi acil yardım ekiplerini işe koşacaksınız?

Her ne kadar partiler uzlaşmış, ilkeler, hedefler belirlenmiş bile olsa o sabah o mühür elinizde ve siz tüm o partilerden ayrı ve başka bir güç ve aktörsünüz artık. 1.5 trilyon liralık bütçe, 5 milyon çalışanıyla omurgası kırılmış bir bürokratik mekanizma emrinizde, mültecilerle beraber 90 milyonun gözleri sizin üzerinizde.

Sistem değişecekse ihtiyaç duyulan oy 32-33 milyona çıkar

Mesele bununla da bitmiyor. Sizi aday yapan ittifakın sistemi değiştirmek, parlamenter sisteme geçmek iddiası var. Muhalefet ittifakının bu değişikliği yapabilecek siyasi güce ulaşması için 28 milyon değil 32-33 milyon oyla parlamentoyu seçmelerini kazanması gerekiyor ki Meclis'te veya halkoyu ile anayasa değiştirilebilsin. Önümüzdeki bir-bir buçuk yılda neler değişir ayrı bahis ama bugünden henüz bu sa- yıda oyun kazanılacağı gösteren bir tablo yok.

Bu oya ulaşırsanız, gerekli süreçler nedeniyle bile iki yıla yakın bir zaman seçilecek Cumhurbaşkanı yönetecek güncel meseleleri. Bu siyasi güç ve oy kazanılmadıysa da bir daha ki seçime kadar Cumhurbaşkanı seçilen kişi her şeyin başı ve sorumlusu olacak. Bu durumda da muhtemelen arkanızdaki partiler erken seçim isteyecek ve aradıkları siyasi güce ulaşmayı arzulanacaklar. O zaman da seçilen Cumhurbaşkanı'nın o muazzam güçten vazgeçmesi ve belirli bir

saatte ülkeyi seçime götürmesi beklenecek.

Seçmen tüm bu siyasi süreçleri adlı adınca bilmeyebilir. Ama kuşkunuz olmasın ki meselelerin ne olduğunu biliyor. Seçmen müthiş nutuklarla, televizyon ekranlarındaki herhangi bir banka reklamını andıran reklamlarla, sihirli sloganlarla, boş vaatlerle düşüncüyü değil. Hiçbirimiz değiliz. Elbette zihni ve duygusal meselelerimiz, zihin ve gönül haritalarımızı belirleyen kimliklerimiz, deneyimlerimiz, bilgilerimiz, umutlarımız, korkularımız, beklentilerimiz, ezberlerimiz, ruhi ve zihni ambargolarımız var.

Güvenin bana demek yetmez güven inşa etmek gerek

Lider kadar ideolojiniz, ideolojiniz kadar yönetme maharetiniz, siyaset tarzınız, diliniz, üslubunuz da önemli. Bunlar varsa kampanyanızın, projelerinizin, sloganınızın anlamı var. Güven adım adım inşa ediliyor. Güveni oluşturmak için de bu memleketin insanı samimi, sahici olup olmamanıza, adaletli olup olmamanıza ve vizyonunuza, vadinize bakıyor.

Hepsinden önemlisi de onların size güvenmesini hatta sadakatini istiyorsanız önce siz bu memleketin insanına güveneceksiniz, güveninizi ve sadakatinizi göstereceksiniz. Bunun yolu da kâğıt kalem siyasi mühendislikler değil seçmeni dinlemek, anlamaya çalışmak, bugünün farklı ihtiyaç ve taleplerine çözüm üretirken bu memleketin her bir yurttaşının onurlu yaşam hakkını tanımadan geçiyor. Hayatınızda hiç gıymediğinizi kot pantolonları giyip öğrenci buluşmalarını yapınca sahici ve samimi olmadığınızı onlar biliyor ama siz kendinizi kandırmaya devam ediyorsunuz.

Elbette her siyasi aktörün ve yurttaşın bir senaryosu var. Ama hangi senaryonun tutup tutmayacağına bu memleketin insanlarının karar vereceğini, onların da kendilerine dair kararları verebilecek olgunlukta olduklarını unutmamak gerek. ●

Levent Erden

Yaşı otuzun altındakilerin gündemine girmeyen, ellinin altındakilerin elleri ekme tuttuğunda pek hissedemedikleri, daha yaşlıların ise hayatlarını tanımlamış olan konudur enflasyon. Genel kanı, enflasyonu makro parasal politikalarla değerlendirir. Doğrudur ama çok daha fazlasıdır. Bu ülkede farkında olmadan herkesin DNA'sına işlemdir. Bir yaşama, dünyayı ele alma biçimidir. İnsan hayatının da iş hayatının da göbeğine oturur. Gider-gelir makasının açılmasının da çok ötesindedir. Bugünkü pek çok şeyi anlamak için enflasyon süreci parametre olarak kullanılmak durumundadır.

Kırılma noktası 1974. İkinci Dünya Savaşı sonrasında müthiş ekonomik kalkınması, soğuk savaş gerginlikleri içindeki uzay ve silahlanma yarışlarına Vietnam'ın tuz biber ekmesi, yol açması... Öte yandan sinemadan müziğe, doğum kontrol hapından mini eteğe, çiçek çocuklardan sömür-

EN FLASYON BİZİM FLASYON

gelerin bir bir bağımsızlaşmasına, dünyada bir özgürlük hareketi başlamıştı. Ama birden 73-74'te OPEC krizi olarak bilinen, Orta Doğu askeri hareketlerine tepki olarak başlayan petrol krizi bir bomba etkisi yarattı. Benzin için salon salamanje, silindir zengini Amerikan arabalarının yerini atom bombası sonrası kendini toplamış çekik gözlü markalar almaya başladı. Enerji en değerli şeydi. Büyüme durdu. Bütün dünyada.

Petrol krizi ile yüzyıl sonuna kadar olan büyüme, savaş sonrası ile petrol krizi arasındaki dünyanın toplam büyümesinin yarısına düştü. Nüfus katlanırken, büyüme yarıya düştü. Dünya düştü.

Aynı dönemde beklenmeyen bir askeri operasyon da, askeri darbeler, muhtıralar, ambargolarla yıpranmış, yanlış politikalarla yalpalayan ekonomiyi temelden etkiledi. 74'te yüzde yirmi beş olan enflasyon, 80'in ilk altı ayında üç haneyi aşmıştı bile! 80 sonrasında "düşecek-düşür" deyince, emre çok kısa süre itaat eden enflasyon, hızını yakala-

yacak 94'te dolar kısa sürede sekiz bin liradan yetmiş bin liraya çıkacaktı. Enflasyonun deldiği tavandan gökdelelenlere bile yoktu: O yıl yüzde yüz yirmi beş rekoru da kırılıverdi. Ta ki duvara vurup durup hırpalanıp doğruluncaya kadar. Otuz yıl boyunca, yüzde otuzun altını neredeyse hiç görmeden yaşamış olmanın verdiği kimselerde olmayan alışkanlıklar ve işleyişlerle.

Erken tahsil, geç ödeme

Adet olduğu üzere cumaları yapılan ödemede pazartesiyeye çekerseniz bile bir puan kazanabiliyordunuz. Ama adet ortalama 6 (altı) ay vade ile çalışmaktı. Hangi maliyet, hangi kar marjı bununla baş edebilir ki. Bütün ticari işleyiş iki harf belirdi. "V" ve "T"; vade ve iskonto. Strateji de tekti: "Erken tahsil et, geç öde". Çeklerin arkasına bazen metrelere uzunluklara varan ciro kağıtları yapıştırılıyordu. Bireyler cepte ortalama beş-altı kredi kartı ile dolaşır, alışveriş tarihine göre en uzak ödeme tarihi olanla öderdi. Her şey ama her şey ancak

taksitle satılabilirdi. Hafta sonu gazetelerden firmaların taksit ekleri çıkar, bir ütü için birkaç kere katlanmış, upuzun iki yıllık taksit, ara ödeme alternatifleri tabloları düşerdi. Ama taksitler de bir süre sonra kendi sarmalını yarattı. Geçen yıl Ağustos'ta gidilen tatilin taksitleri, bu yıl Mayıs'ta tatil planlarken henüz bitmemişti. Taksit tek çözümdür yine de. Fiyat anlamını yitirmiştir. Ne zaman ödendiği, taksit sayısı önemlidir. Taksit kartlar bile çıkar, dünyanın ağzını açık bıraktıracak. Tutarlılık için maaşlar, kiralar, ev-otomobil bedelleri, ithal ürünlerin perakende fiyatları, döviz üzerinden belirlenir. Eş-dost akraba arası borçlarda bile faiz yoktur ama döviz üzerinden hesaplamak tek çaredir.

Zaten sayıların da anlaşılması akla ziyandır. Sadece astrofizikte kullanılan birimler, günlük hayata dalıverir. Trilyonlar, katrilyonlar havada uçuşur. Dolar, euro tek ölçü birimi olur. Akşamdan sabaha değişmesi de normaldir. Herkes ama herkes, bakkal, manav, emekli, meşhur Ayşe Tezde...

hepsi kuru bilir, en çok yüzde bir sapma ile! Bunun için enflasyon konu değilken bile, DNA'larına işlediği için herkes kuru hep takip eder.

Uyum sağlamak zor

Buraya kadar ekonomik gibi görünen hikaye aslında günlük hayatı daha farklı etkiler. Ekonomik değerler, birimler neredeyse anlık değiştiği ama gelirler anlık değişmediği için uyum zordur. Harcanmayan para erir. Mevduatta kalırsa biraz daha yavaş erir. Ama erir. Hızlı ve hemen düşünmek, taksit-peşin dengelerini ve önceliklerini saptamak gerekir.

Şirketler için de durum farklı değildir. "Kar" sadece finansal araçlardan elde edilir hale gelir. "Operasyonel" karın anlamı kalmaz. Fiyata değil tahsilat-ödemeye sistemine yoğunlaşıyor. Yine şirketlerde, sektör ne olursa olsun hazineciler çalışmaya başlar, üst düzey yönetime sadece finansçılar gelir.

Otuz yıllık dönemde gsm sektörü hariç hiç marka yaratılmamıştır. Markanın, pazarlama faaliyetlerinin önemi kalmaz. İletişim, taksit, vade ve indirimle sınırlı kalmaya mahkum olur. Bu da devam ettirilemez olduğu için

bir süre sonra eşek çöker. Oyun biter. Çokmuş eşek fiyatına birilerine okutulabilirse ne ala.

Ama insanı asıl etkileyen şey hayalleri ve mutluluğudur. Enflasyon altında kısa vade bu hafta, orta vade gelecek hafta, uzun vade ay sonudur... ötesi bilim kurgu...

Bu herkesi çok kısa vade düşüncü ve davranmaya zorlar. Bugün "Gelecek deyince beş yıl sonrası"ni anlatanlar şaşırtırken, yıl sonunu düşünemeyenler şaşırtılmayacak.

Bu yüzyılda ilk defa çift haneyi görenlerin duruma alışması otuz yıl içinde yaşamışlara göre epey zor olacaktır. Pazarın işleyişinin tekrardan enflarist koşullara uyum sağlaması hala aktif yaşlı yöneticiler sayesinde pek de hızlı olacaktır.

Enflasyon bir sonuçtur. Hayalleri budur, yutar...

Etrafta pek şehvetle konuşulan dönüşüm uzayabileceği gibi çevre ve insana yatırım da buharlaşır. Yani enflasyon kötü bir sonuçtur. Biliyoruz. Yaşadık. Yaşamadık.

Bugünkü kurlar kaç oldu? En son ne zaman bakmıştınız? Yıl sonu kaç olur? Size ne? ●

Hemşirelik eğitimimi tamamladıktan sonra 27 Temmuz 2020'de resmen göreve başladım. Ertesi gün eğitimimle birlikte Tennessee eyaletinde, Nashville'deki bir hastanenin Covid yoğun bakım ünitesine atandım. Görev belgesi elime geçtiğinde göğsümden bir ağırlık hissettim. Korku ya da dehşet değil, tarihi daha zor bir şeydi bu.

Aylar süren stajyerliğim sırasında, savaşmaktan bitip düşmüş hemşirelerin Covid odalarından nasıl çıktıklarını, KKD dediğimiz kişisel koruyucu donanımlarını zırlarını çıkaran savaşçılar gibi nasıl çıkardıklarını, kullandıkları solunum cihazlarının yüzlerinde bıraktığı o çizgileri gördüm. Yüzlerine o zaman tam anlayamadığım bir ifade kazınmıştı. Koronavirüs hastalarına bakmanın ağırlığı, üzüntüden daha derine işleyen bir his olmalıydı. Şimdi hemşirelik ve tıp dünyasına girerek bu acımasızlıktan payıma düşeni alma sırası ben-deydi. Sarı kıyafetimi giyip, solunum maskemi taktım. Hemşireliğin nasıl yapılacağını çöken akciğerleri desteklemeye yetmeyen ventilatörlerin bipleme ve tıslama sesleri arasında öğrendim. Ölüm peşimdeyken...

İşe yeni başladığım için normal koşullarda hemşireliğin ne demek olduğunu bilmiyordum. Yaptığımız her şey boşa gidiyordu, kendimi sürekli ölüme doğru kürek çeken bir kayıkçı gibi hissediyordum. Evet, ciğerlerine ulaşması gereken havayı kesintisiz dışarıdan iten, BiPAP adlı maskeye ihtiyaç duyacak seviyeye gelmemiş insanlardan bazıları hayatta kaldı. Ama çoğu öldü. Bize geldiklerinde çok hastaydılar. Böbrek, solunum, karaciğer ve kalp yetmezlikleri vardı. Önce organ sistemlerinden biri çökecek, sonra domino taşı gibi diğerleri onu izleyecek, tahmin edebileceğim ama durduramayacağımız korkunç bir akıntıya kapılacaklardı.

Çaresizlik içinde her biri daha fazla oksijen desteği gerektiren aşamaları geçişlerini izledim: Burundan oksijen, yani nazal kanül, sonrasında Vapotherm cihazı ve BiPAP.

Covid ünitesi, lekeli uzuvlar, kavrulmuş deri demek. Bir hastanın kalp ritmi bozulmuşken diğeri için çalan alarmlar, kesilmek bilmeyen alarm sesleri demektir

Buna rağmen terleyip, göğüsleri inip kalkmaya başlayan hastaların kısa süre sonra maalesef entübe olacaklarını anlıyordum. Doktoru "vakti geldi" demek için aradığım her seferi hatırlıyorum. Hattın diğer ucundan gelen sessiz onun ardından solunum cihazını takmanın, hastayı rahat ettirecek ilaçları hazırlamanın telaşı başlar. Her gece saat ikide, sevdipleri kişinin sesini en az bir kez daha duyabilinler diye hasta yakınlarına açtığım her telefon da zihnimde.

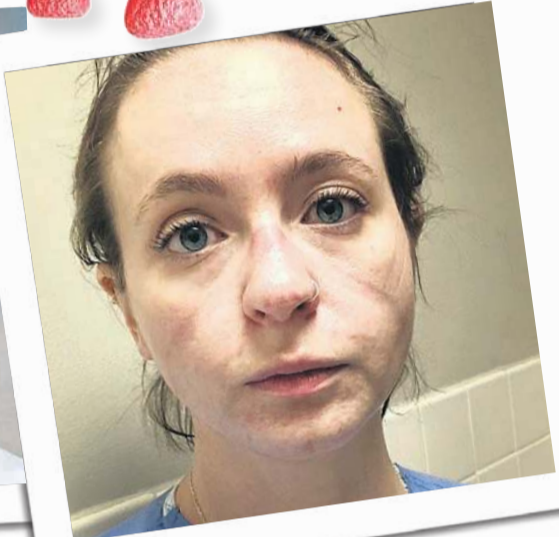
"İyi olacak mı?" diye sorarlardı. Yalan söylememeye, boş umut vermeye çalışırdım. Çaresizlik ve kedere boğulmuş ailelerin sesi çattı. "Yapabileceğimiz her şeyi yapacağız" diyebilirdim ancak.

Dönüşü olmayan yer

Ama siz gittiğinizde peşinizden gelececeğimizi yerler de var. Yoğun bakım ünitesi bir araf gibi, ceza gibiydi, sanki bedenleri artık umut kesilecek seviyede harap olmuş bu insanlara işkence ediyormuşuz gibi geliyordu. Hastaları hayal kırıklığına uğrattığımız hissini üzerimden atamadım. Bu hata yapıyor olma

BİR HEMŞİRENİN İSYANI:

Sizin yanlışlarınızın acısını biz çekiyoruz

Nashville kentinden hemşire Kathryn Ivey'nin Scientific American dergisine yazdığı yazı milyonlarca meslektaşının dünya üzerinde verdiği büyük kavgayı ve vurdumduymazlığa karşı hissettiği öfkeyi anlatıyor. Fotoğraflarsa Ivey'nin işe başladığı günden sonraki bir yıl içinde yaşadığı değişimi ortaya seriyor.

duygusu o kadar üstüme sınıyordu ki beni eve kadar takip ediyordu; boğulacak gibi oluyordum. Ama buna izin vermedim. Ölüme alıştım ve işimi yaptım. Ölümün onurlu bir şekilde, mümkün olduğunca nezaket ve huzurla gerçekleşmesini savunur oldum, çok geçmeden herkesi kurtarmayacağımı kabul ettim.

Covid biriminde çalışmayı belirli metaforlar, benzetmeler dışında bir yolla tarif etmeye kalktığımda beceremiyordum. Ancak şöyle anlatabilirim ki o süre boyunca işe gitmek, Dante'nin kendisini cehennemde gezdiren Vergilius'u takip ederek "Buradan içeri giren, ümidi geride bırakırsın" yazan kapıdan geçmesi gibiydi. Size Yunan mitolojisindeki cehennem nehri Stiks'ten, ölü ruhları cehennem ırmağı Akheron'dan geçiren Kharoon'dan söz etmem gerekir. Hemşireler, Covid koşullarına her gündüklerinde dünyadan dünyaya uçuyor, ölüm nehirlerini geçiyor.

Fazla mı dramatik?

Söylediklerim size fazla dramatik ve muhtemelen iddialı gelebilir ancak burası sözün bittiği nokta. Covid ünitesi, benek benek lekeli uzuvlar ve kavrulmuş deri demektir. Bir hastanın kalp ritmi bozulmuşken, bir diğeri için kanlı sarı bezleri ve kesilmek bilmeyen alarm sesleri demektir. Böbrek yetmezliği yaşayan hastaya, kendi süzemediği kanını dışarı çekip kan dolaşımını sağlayan, yani sürekli renal replasman tedavisi uygulayan Prismaflex cihazının "Yine pıhtılaşma var" diyen bip sesi demektir. Solunum cihazlarının alarm sesinin ise bin tane sebebi olabilir. Bunların bir kısmı düzeltilebilir şeylerdir, bir kısmı değildir. Odalar dolusu hastanın yaşam destek ünitesine bağlı olması, hastaların ölmek üzere olduklarını hatırlatan amansız çınlama ve bip sesleri dışındaki sessizlik, başarısız olduğumuzun kanıtıdır. Eve dönünce kafamda çalan o alarmlar, o hastaları kurtarmak için hangi yolu denesem deneyeyim işe yaramadığını bana hatırlatıyor. İnsan hayatlarının ekonominin sunağında feda edilmesine izin veren politik yanlışlarla başlayıp bir aileye elimizden daha fazlasının gelmediğini söylememizle son bulan

ölüm peşimi bırakmayan, sessiz arkadaşım olmaktan çıkmıştı. Covid ünitesinin dışında zaman geçirdikçe atlattığımız dönemin ne kadar kötü olduğunu daha iyi kavradım. Küçülen Covid yoğun bakım ünitesinde yürümek, huzur arayan ruhlarla dolu bir mezarlıkta yürümek gibiydi.

Ben de gardımı indirdim

Yakında özgür olacağımızı düşünmeye başlamıştım. Yanılmışım. Pek çok kişi gibi ben de gardımı indirdim, gittiğim market tika basa değilse maske takmadım, hatta erkek arkadaşımın tatile gittim. Ufukta kara bulutların görünmediği, ailemin güvende olduğu ve hastalarımın böyle yavaş yavaş yavaş, ac içinde ölmediği bir gelecek öngörmeye başladım.

Fakat sonrası hepimiz biliyoruz. Bu sefer durum çok daha kötü.

Verebileceklerimiz ise daha da kısıtlı. Geçen yılın ağır acısı hala taze, öfkemizi çıkaracak bir şeyler arıyoruz. Ama hastalar gelmeye devam ediyor. Öfke de artıyor. Bu öfkenin beni yendiğini hissediyorum. Yaptığımız hiçbir şey işe yaramıyor. Dünyayı durmadan bihaber koşuşturması sürerken karşımıza çıkan bu yeni dalgayla daha az personelle, daha az kaynakla ve daha isteksizce baş etmeye çalışıyoruz. Rakamlar hiç olmadığı kadar yüksek, gelen

hastalar daha genç ve daha kötü durumda. Ölüm yine omzumda, sessiz, bir o kadar da amansız.

Saat 3'te ailenizi arıyorum...

İnsanların bizi dinlemesini, bu kabustan çıkış yolumuz olan maske, aşı gibi temel adımları atmasını sağlamak için ne diyeceğimizi bilemiyorum. Keşke bu kadar çok insanı bencil uyuşukluklarından kurtarabilseydim ama yapamıyorum. İnsanların olan biteni zor yoldan öğrenmelerine seyirci kalıyorum. Boğazınızdan aşağı bir tüp indirildiğini hayal edin. "Mavi kod, mavi kod!" diye bağırıyor ve uyguladığımız baskının şiddetinden göğüs kemiğini çatlıyor. Sabah 3'te ailenizi telefonla ararken, ellerim hala az önce yaptığım kalp masajından dolayı titriyor, sesim de öyle. Birilerinin dünyasını darmadağın etmek üzere olduğumu biliyorum. Bir yıldan biraz uzun bir süre içinde, insanlara sevdiikleri birinin ölmek üzere olduğunu söylemeye alıştım.

Görüyorum ki meselenin ciddiyetini böyle zor yoldan öğreniyorsunuz. Sizin seçimlerinizin ağırlığını ve sebep oldukları acıyı taşıyorum.

Böyle olmak zorunda değildi. Bu korkunç hikayenin herhangi bir noktasında rotayı değiştirebilirdik; doğru olanı yapma kararını verebilirdik. Amerikalılar her zaman bireyci oldular, bu da kimi zaman çok yanlış bir seviyeye vardı, bunu pandemi sırasında her zamankinden daha net görüyorum. Hepimizin birbirimize bağlı olduğumuzu unuttuk; arkadaşlar, ebeveynler, çocuklar, kardeşler birbirlerine ışıktan iptiklerle tutunan dev bir altından ağ oluşturuyor. Tüm dünyayı kaplayan bu ağ bizi birbirimize bağlıyor. Tek bir kişinin eylemleri birçok kişinin hayatını etkiliyor ki pandemi bunu en acımasız şekilde gösterdi. Boğazı ağrıyan biri, süpermarkete girip virüsü sekiz kişiye, o sekiz kişi de sekiz kişiye, onlardan da her biri sekiz kişiye daha bulaştırıyor. Hiç kimse tek başına bir ada gibi yaşamıyor. Tüm eylemlerimizin dünya ve çevremizdeki topluluk üzerinde bir etkisi var. Meselenin özünde siyasi partilerden, aşılardan ve hatta bilimin kendisinden çok daha derine inen bir gerçek duruyor: Bu dünyada birbirine karşı iyi ve nazik olmaktan daha önemli bir şey yoktur. Bırakabileceğimiz daha önemli bir miras da yok. ●

Ülkemiz sular altında kalsa BM üyesi sayılır mıyız?

Çin ile ABD'nin nüfuz savaşları arasında sıkışan yoksul ülkeler, salgın ve iklim tehdidi altında. BM'den çözüm bekliyorlar

Javier Solana
Eski AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi, NATO Genel Sekreteri ve İspanya Dışişleri Bakanı; şu anda Global Ekonomi ve Jeopolitik Merkezi EsadeGeo'nun başkanı ve Brookings Institution'da kıdemli öğretim üyesidir.

mıbya Devlet Başkanı Hage Geingob, pandemiyi sona erdirmeye yönelik gelişmelere ket vuran bir "aşı Apartheid'i" olduğunu söyledi. Eski İngiltere Başbakanı Gordon Brown'un geçtiğimiz günlerde işaret ettiği gibi, düşük gelirli ülkelerde yaşayan yetmişkinlerin sadece yüzde 2'si tamamen aşılanmış durumda; yüksek gelirli ülkelerin çoğunda ise bu oran yüzde 50'yi aşıyor.

100 milyon doz aşı çöpe gidecek

Covid-19 aşılmasının üretimi verimli: Şu anda ayda 1.5 milyar doz üretiliyor. Ancak iş aşı dağıtımına gelince vahim bir savurganlık içindeyiz. Araştırma kuruluşu Airtivity'ye göre, aşılardan yeniden dağıtım için derhal harekete geçmezsek, bu yıl sonuna kadar 100 milyon kullanılmamış doz son tüketim tarihi geçmiş olacak. 2021 sonuna kadar düşük gelirli ülkelere en az iki milyar doz dağıtmayı amaçlayan Covid-19 Aşısına Global Erişim (COVAX) inisiyatifi, şu ana kadar sadece 300 milyon doz temin edebildi.

BM Genel Kurul toplantısı Hint-Pasifik'te jeopolitik cepheleşmenin giderek tırmandığı bir zamana denk geldi. ABD, Afganistan'dan çekilmesinin hemen ardından, Avustralya ve İngiltere ile birlikte yeni bir güvenlik ve teknoloji ittifakı oluşturdu; bu hamle Çin-ABD gerilimini daha da artırdı.

Dünya nüfusunun yüzde 65'ine, global GSYİH'in yüzde 62'sine ve toplam mal ticaretinin yüzde 46'sına ev sahipliği yapan Hint-Pasifik bölgesindeki husumetlerin tırmanması, yıkıcı olabilir.

ABD-Çin rekabeti, iki ülkenin giriştiği "aşı diplomasisi" yüzünden Covid-19 pandemisini bitirme çabalarını da sekteye uğrattı. Aşı diplomasisi uyarınca, iki taraf da aşı tedarikini diğer ülkeler üzerinde uzun vadeli siyasi bağımlılık ve jeopolitik nüfuz sağlama aracı olarak kullanıyor. Bu yaklaşım aşılardan güvenli ve adil dağılımını

tehlkeye atıyor çünkü virüsün kontrolsüz biçimde yayılması ve mutasyona uğramaya devam edeceği birçok Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika ülkesi gözmezden geliyor.

BM Genel Kurul toplantısı, katılanlarda bir dejavu duygusu yarattı. Barbados Başbakanı Mia Amor Mottley'in üzümlük ifade ettiği gibi, "Her şeyi bir daha bir daha bir daha söyleyip, sonunda hiçbir yere varmadığımız durumları daha kaç kez yaşayacağız?" Yanıt büyük ölçüde BM'ye bağlı.

BM eksiklerine rağmen uzun süredir çok taraflı siyasi sistemin kalbini oluşturuyor. Glasgow'daki BM İklim Değişikliği Konferansı (COP26) öncesinde, BM'nin bu eylem çağrılarını gerçek bir atılım dönüştürebileceğini kanıtlanması gerekiyor. Küresel Güney'e kulak vermeyi de unutmamalı.

Adaların çılgınlığı

Yükselen deniz seviyeleri Pasifik ada ülkelerindeki ekosistemi tamiri imkansız değişikliklerle tehdit ediyor; tamamen sular altında kalma tehlikesi söz konusu. Tuvalu Başbakanı Kausea Natano, "Ülkemiz sular altında kaldıktan sonra da BM üyesi olmaya devam edecek mi?" diye sordu.

Gelişmekte olan ülkelerin böyle acil tehditlerle karşı karşıya olması, iklim konusunda etkin iş birliğinin ahlaki açıdan da zorunlu olduğunu ortaya koyuyor. Ancak gelişmiş ülkelerin kendi iklim politikalarını onları motive etmek için başlı başına yeterli olmalı. Avrupa Merkez Bankası tahminlerine göre, iklim konusunda harekete geçilmezse Avrupa GSYİH'i yüzde 10 küçülerek şirket borçlarına ilişkin temerrütlerin yüzde 30 artmasına yol açacak.

Ancak iklim değişikliğinin en ağır sonuçlarından kurtulma şansımız giderek azalıyor. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin son raporuna göre, sera gazı emisyonlarında küresel ısınmayı sanayi öncesi döneme göre 1.5 – en fazla 2 – derece ile sınırlı tutacak acil, hızlı ve büyük ölçekli bir düşüş olmazsa, değişim imkansız görünüyor.

BM Genel Kurulu'nda Küresel Güney ülkeleri, Covid-19 krizi hakkında da önemli görüşler sundu. Na-

tehlkeye atıyor çünkü virüsün kontrolsüz biçimde yayılması ve mutasyona uğramaya devam edeceği birçok Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika ülkesi gözmezden geliyor.

Afganistan ve Türkiye: Panislamizmden anti-emperyalizme

Afgan Kurtuluş Savaşı ile Türk Kurtuluş Savaşı Avrasya'yı kuşatan İngiltere İmparatorluğu'na karşı direnişin iki önemli cephesidir. Bu iki hareket birbirleriyle ilişkili şekilde gelişmektedir. İngiltere'nin geniş bir antiemperyalist ve panislamcı (ve Hint milliyetçisi) bir hattan çektiği bellidir

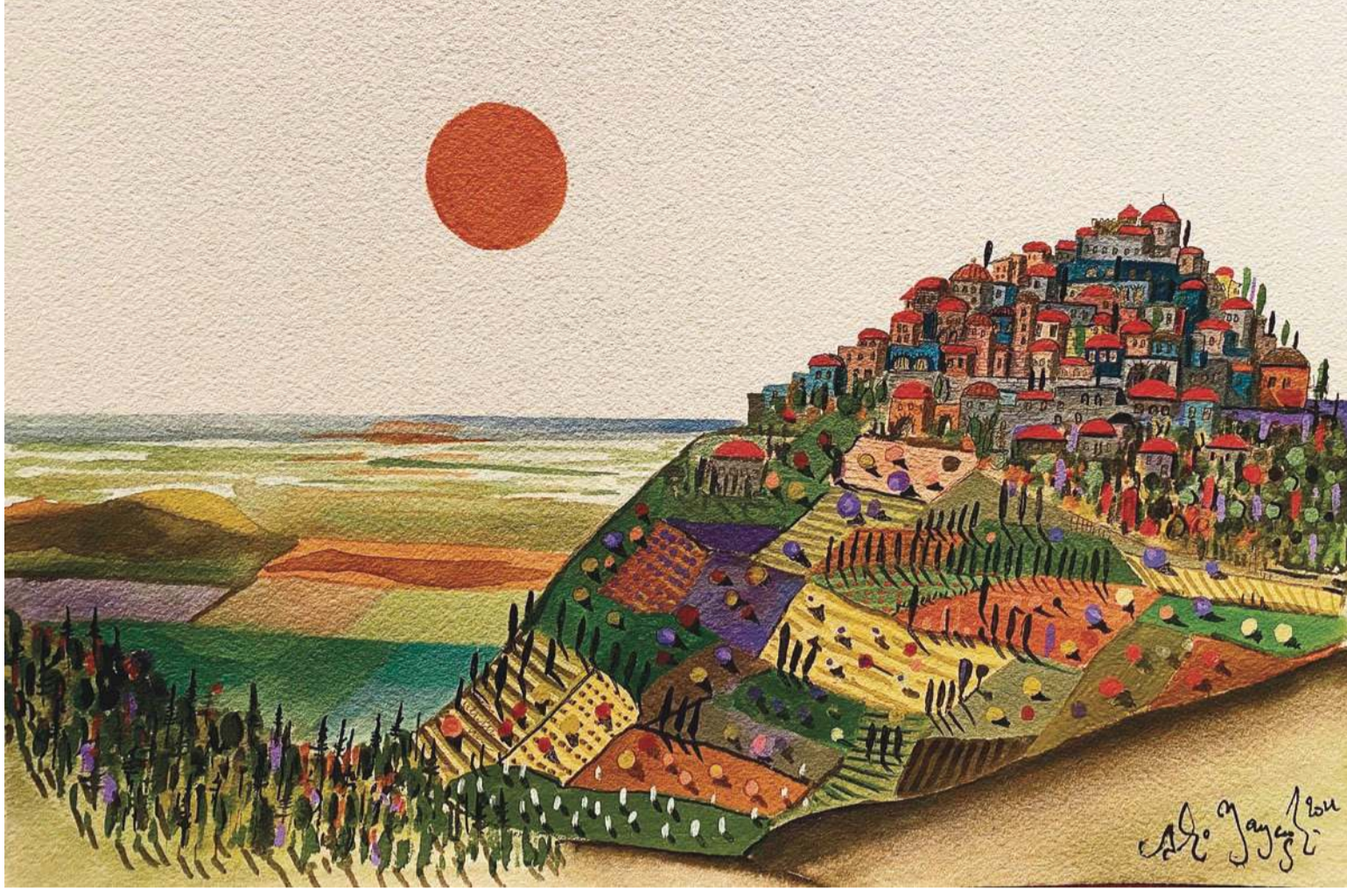
Ali Yayıcıoğlu

Ben Afganistan yazmaktan sıkılmadım. Umarım siz de okumaktan sıkılmadınız. Gazetenin yazı işleri "bıktık artık yeter hocam" diye iltimatom vermez ise, iki hafta daha Afganistan yazma niyetim var. Bu sayfayı takip eden ve önceki yazıları okuyan okurlar Afganistan'ın küresel tarihin önemli sahnelerinden biri olduğunu, Afgan halkının da bu sahnede edilgen değil, tam tersine belirleyici bir rol üstlendiğini takdir edeceklerdir. Aslında her "ülke tarihini" küresel bağlamıyla ilişkilendirerek çalışmak, analiz etmek gerekiyor. Ülkeleri sadece kendi dinamikleri ile açıklamak, onları etrafını saran dünyadan, gelişmelerden ve ülkeler arası ilişki ağlarından soyutlayarak sanki izole ve benzersiz organizmalarmış gibi anlatmak en basit tabirle kötü tarihciliklerdir. (İşin doğrusu, modern Türkiye tarihçiliği bu illetten mustarıptır. Ama bu başka bir yazının konusu.) Afganistan belki dünyanın birçok başka köşesine göre küresel tarihin daha yoğun yaşadığı bir coğrafyadır. Bunun en önemli nedeni Afganistan'ın Orta Asya ve İran ile Hindistan'ı birbirine bağlayan bir bölge olmasıdır. E hadi o zaman Afganistan'ın küresel tarihine kaldığımız yerden devam edelim.

Birinci Dünya Savaşı yolunda

1907'de İngiltere ve Rusya arasında imzalanan antlaşma ile Afganistan üzerindeki 19'uncu yüzyıl boyunca devam eden İngiliz-Rus rekabeti (1917 Bolşevik Devrimi'ne kadar) son bulmuştu. 1905'te Japonya karşısında aşağılanarak bir yenilgiye uğrayan Rusya'nın aslında hiçbir zaman çok da gerçekçi olmayan Afganistan üzerinden Hindistan'a inme planları artık doktan rafa kalkmıştı. Rusya, 1917 Devrimi'ne kadar iç karışıklıklarla, siyasal ve ekonomik krizle uğraşacaktır. Bu dönemde Habibullah'ın hanlığı altındaki Afganistan'da ise Osmanlı askerî ve idarî bürokratlarının ve eğitimcilerinin etkisinden geçen yazıda bahsetmişim. Afganistan'ın askerî ve idarî reformu bir anlamda çoğu Jön Türklerle bağlantılı, Abdülhamid muhalifi teknisyenlerle yürütülüyordu. Afganistan'da bir tür "Osmanlı reform hareketi" diyebileceğimiz bir süreç başlamıştı.

Bu aynı zamanda Panislamcı hareketlerin Osmanlı dünyası, Orta, Güney ve hatta Güney Doğu Asya'da alevlendiği döneme denk gelir. Evet Abdülhamid'in halifeliliği öne çıkaran küresel diplomasisi Panislamizmin yayılması önemli bir rol oynamıştı ama işin doğrusu Panislamcı hareketin merkezi Hindistan'a ve bir yönüyle Afganistan'a kaymaktaydı. 1870'lerdeki İngiltere yanlısı ve Rusya karşıtı Abdülhamidci

Turuncu sabahlar bize ne fısıldar?

Panislamizm, 1900'lerin başında Hindistan (ve Afganistan) merkezli İngiltere İmparatorluğu karşıtı antikolonyal bir küresel harekete dönüşmekteydi. Bu gelişmeler aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin yüzünü 19'uncu yüzyıl boyunca ittifak içinde olduğu İngiltere'den Almanya'ya çevirdiği dönemle el ele gider. 1909 Berlin-Bağdat demir yolu inşaatının başlamasıyla iyice derinleşen Osmanlı İmparatorluğu ve Almanya arasında kurulan ittifak Orta ve Güney Asya'daki dinamikleri ve Panislamcı uyanmanın gidişatını değiştirebilecek potansiyele sahiptir.

Kazım-Niedermayer girişimi

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen başlarında Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Afganistan hükümetini İngiltere'ye (ve Hindistan'a) karşı mobilize etme çabalarına tanık oluruz. Aslında Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun amacı Afganistan'ın İngiltere'ye karşı Hindistan bağımsızlık hareketini aktif olarak desteklemesi (zaten Kabil'de bir sürgünde Hindistan hükümeti kurulmuştu) ve hatta İngiltere'ye karşı savaşa katılmasıydı. Bu girişimler oldukça ilginçtir. 1914 Ağustosunda Alman ve Osmanlı delegasyonlar İran üzerinden Kabil'e ulaşır ve Habibullah yönetimi ile görüşmelere başlarlar.

Bu çoğu kaynakta Niedermayer-Hentig girişimi olarak tarihe geçer. Oskar von Niedermayer ve Werner Otto von Hentig Habibullah'ı İngiltere'ye karşı savaş ilan etmeye ikna etmek için Almanya'yı temsil eden gönderilen iki asker ve diplomatıdır. Niedermayer aynı zamanda Türkçe, Farsça ve Arapça konuşabilen bir oryantalisttir. Aslında girişimin bu şekilde adlandırılması belki doğru değildir zira bu girişimin en önemli aktörleri Kazım Bey'in liderliğindeki 25 kişilik Osmanlı delegasyonudur.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Afganistan hükümetini, İngiltere ve Hindistan'a karşı mobilize etme çabalarına tanık oluruz

Bu inisiyatif 1878'de Abdülhamid'in Şer Ali Han'ı İngiltere'nin yanında Rusya'ya karşı savaşa ikna etme girişimini hatırlatır. İran üzerinden Kabil'e ulaşan ve Alman delegasyonu ile buluşan Kazım Bey ve arkadaşları Kabil'deki Osmanlı diasporası tarafından karşılanır, resmi törenler düzenlenir ve Habibullah'a İslam halifesinin mektubunu sunarlar. Han delegasyonları oyalar. Aynı 1878'deki gibi değerli hediyeleri kabul ve temsilcileri taltif eder ama Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun teklifini de kabul etmez. Daha sonra Almanya, özellikle Amerika'daki Hint milliyetçilerinin de teşviki ile Werner Otto von Hentig'i Kabil'e gönderir. Bu sefer bir tür Hint-Alman inisiyatifi ile yeniden Kabil'i savaşa davet ederler. Habibullah savaşa girmesi karşılığında Osmanlı ve Alman imparatorluklarından ciddi bir malî ve askerî destek talep eder.

Osmanlı-Alman-Hint girişimi Afganistan'ı İngiltere'ye karşı savaşa sokmaya yetmez ama Hindistan ve Afganistan'da Panislamcı hareketin yoğunlaşmasına katkıda bulunur. Afganistan güneyinde İngiltere'ye karşı, Alman ve Osmanlı devletlerinin desteğinde bazı aşiretlerin İngiltere'ye karşı mobilize olduğu haberleri İngiltere'de yankı bulur. Tam da bu günlerde Diyubendî medresesiyle bağlantılı Kabil'deki sürgündeki Hindistan hükümetinin bakanı olarak çalışan Ubeydullah Sindî, Hijaz ve İstanbul'da Hindistan için destek toplayan Mahmud al-Hasan arasında ipek mendiller üzerine işlenmiş yazışmalar başlar. Diyubendîlerin amacı İngiltere'ye karşı bir kamuoyu oluşturmak, İngiltere'nin Arap dünyasındaki yayılmasını engellemek ve bunun sonucunda bir Osmanlı-Alman-Afgan-Hindistan ittifakı kurmak, hatta mümkünse, Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan arasındaki İran'ı da İngiliz ve Rus işgalinden kurtarıp bu ittifaka dahil etmektir.

Afganistan ve panislamizm

1919 Şubat'ında Habibullah bir cinayete kurban gider. Yerine darbar'da (kurultay) oğlu Amanullah Afgan emir ilan edilir. Amanullah Osmanlıların Kabil'de kurduğu Harbiye'nin mezunudur. Eşi Suraya Tarzi, bir Osmanlı-Afgan entelektüel ve bürokrati olan Mahmud Tarzi'nin kızdır. Birçok yönüyle Osmanlı İmparatorluğu'na çok yakın duran Amanullah aynı zamanda

koyu bir İngiliz karşıtıdır, Panislamcıdır ve Paştun milliyetçisidir. Amanullah'ın emir olması İngiltere karşıtı panislamist ve Osmanlı İmparatorluğuna sempati duyan Genç Afganlar (başta Mahmud Tarzi) için büyük bir fırsattır. İktidara gelişinden itibaren İngiltere'nin patronajından çıkma niyetini açık bir şekilde dillendirir. Hatırlatalım: İkinci İngiliz-Afgan Savaşı'ndan sonra İngiltere Afganistan'ın dış ilişkilerini kontrol etme yetkisini Kabil'de bir temsilci bulundurarak üzerine almıştır. Aynı şekilde Afganistan ve Hindistan'ı ayıran Durand sınırı, Paştun aşiretlerini ortadan bölmüştür. Amanullah ve Tarzi hem İngiltere mandasına karşıdır hem de Durand sınırını tanımadığını ifade etmektedir. 1919 yılında Durand sınırının iki yanında Paştunların ve Beluçların İngiltere'ye karşı gerilla hareketleri başlayacaktır. Bir süre sonra Amanullah aşiret liderlerinin katıldığı bir darbar'da İngiltere'ye karşı cihat ilan eder.

Afgan gerilla hareketleri tam da 1917 Ekim Devrimi'nin arkasından Sovyet rejimin oluşumu ve Birinci Dünya Savaşı'nı sonuçlandıran anlaşmaların müzakereleri dönemine denk gelmektedir. Lenin Hindistan Bağımsızlık Hareketi'ni desteklemektedir. 1919 baharında Hindistan karşıtı, İngiltere karşıtı gösteriler yoğunlaşmış, İngiliz yönetimi protestolara sert cevap vermiş, bunun sonucunda katliamlar meydana gelmişti. Amanullah'ın cihat çağrısı ile Ekim Devrimi sonucu yoğunlaşan Hindistan olaylarının bağlantılı olduğunu düşünmek yanıltıcı olmaz.

Aynı zamanda 1919 Ekim'inde Osmanlı İmparatorluğu Almanya ile savaştan mağlup ayrılmıştır. Arap isyanı ile imparatorluğun Arap eyaletleri kopmaktaydı ve daha önemlisi Anadolu ve Trakya'nın İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan arasında paylaşılması gündeme gelmekteydi. Tam bu bağlam içinde Hindistan'da Osmanlı İmparatorluğu ve Halifelik yanlısı hareketlenme de artacaktır. Sovyet hükümeti Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılmasını öngören 1916 tarihli gizli Sykes-Picot anlaşmasını ifşa eder. Bu Hindistan ve Afganistan'daki panislamist uyanışı daha da köpürtecektir. Diğer yandan Mahatma Ghandi liderlerinin bir olduğu Hint Milli Kongresi Halifelik hareketi ile dayanışma içinde olduklarını ilan ederler. Lloyd George

“
Cemal Paşa Afganistan'a gider ve Amanullah'ın danışmanı olarak çalışır. Mustafa Kemal'den ismini verdiği subayları göndererek Afganistan için askerî ve siyasî destek ister

hükümeti Afganistan'daki gerilla hareketini durdurmadığı takdirde Afganistan sınırındaki ve Hindistan'daki Panislamcı, halifelik yanlısı hareketlerin ve hatta Hint millî uyanışının önüne geçemeyeceğinden şüphelenir. 1919'da Üçüncü İngiliz-Afgan savaşını sonlandırmak için barış görüşmeleri başlar. Ama İngilizlere karşı gerilla savaşı barış müzakerelerine rağmen devam eder. Aynı zamanda Hindistan'ın farkı bölgelerinde koordineli bir şekilde İngiltere yönetiminin Osmanlı İmparatorluğuna ve halifeye karşı tutumunu kınayan ve İngiltere'yi Darül-Harp olarak nitelendiren fetvalar yayımlanır. Arkasından Hindistan'dan Afganistan'a bir Müslüman Hicret hareketi yaşanır, binlerce Müslüman Hiber Boğazı'ndan geçerek Afganistan'a göç eder.

Ankara ve Kabil hattı

Bu süreç içinde Mustafa Kemal ile Amanullah arasındaki yazışmalar Türkiye ve Afganistan tarihine yeni bir sayfa açar. (Ankara-Kabil hattının oluşumu konusunda Bilal Şimşir ve Zeki Sarıhan'ın önemli çalışmalarını zikretmek yerindedir.) Mustafa Kemal Kabil'deki özel temsilcisi Peşavarlı Abdurrahman Bey aracılığıyla Amanullah ile temas halindedir. Bu arada Sivas Kongresi'ne katılan Afgan delegasyonundan meslektaşımız Faiz Ahmed bahsetmektedir. Aslında Afganistan yeni Sovyet devleti ile Ankara hükümetini tanıyan ikinci ülke olur. Çok erken safhada Ankara'da büyükelçilik açılır. Bu arada Mustafa Kemal liderliğindeki Millî Kurtuluş Hareketi hem Afganistan'da hem Hindistan'da kamuoyu tarafından takip edilmekte ve hem Müslümanlardan hem Hindu ve Sihlerden destek almaktadır.

Bir yönüyle Afgan Kurtuluş Savaşı ile Türk Kurtuluş Savaşı 20'nci yüzyılın başından itibaren Avrasya'yı kuşatan İngiltere İmparatorluğu'na karşı direnişin iki önemli

Bu süreçte Mustafa Kemal ile Amanullah arasındaki yazışmalar Türkiye ve Afganistan tarihine yeni bir sayfa açar. Afganistan yeni Sovyet devletinden sonra Ankara'yı tanıyan ikinci ülke olur. Millî Kurtuluş hareketi hem Müslümanlardan hem Hindu ve Sihlerden destek almaktadır

cephesidir. Bu iki hareket aynı zamanda birbirleriyle ilişkili şekilde gelişmektedir. İngiltere hükümeti ise Türkiye, Afganistan ve Hindistan hakkındaki kararlarını bir arada düşünerek vermek zorundadır. İngiltere'nin geniş bir antiemperyalist ve Panislamcı (ve Hint milliyetçisi) bir hattan çektiği bellidir. Evet, Almanya yenilmiştir ama 1917 Bolşevik Devrimi Avrasya'nın bütün dengelerini yeniden değiştirmiştir. Bir Panislamcı hareketin Bolşevizm ile birleşmesi durumunda İngiltere İmparatorluğu'nun tarihe karışması işten bile değildir. Tabii ki ihtimal Sovyetlerin Orta Asya siyasetindeki değişiklik ve bununla beraber Enver Paşa'nın liderlerinden biri olduğu sonuçta başarıya ulaşmayan Türkistan direnişi ile ortadan kalkacaktır.

Cemal Paşa ve Afganistan

Tam bu zaman diliminde İttihat ve Terakki'nin Enver ve Talat ile üç liderinden biri olan Cemal Paşa'nın Afganistan'a geçmesi ve Amanullah'ın danışmanı olarak çalışması ayrıca çok ilginçtir. Cemal Paşa emrindeki Dördüncü Ordu İngilizlere ve Arap isyancılara karşı Arabistan cephesinde yenilmiş ve daha sonra Mondros mütarekesinin hemen ardından Talat ve Enver ile Berlin'e kaçmış, bu arada Temmuz 1919'da diğer ikisi ile İstanbul Yüksek Örfî Mahkemesi tarafından haklarında idam cezası verilmişti. Cemal, yanında yakın arkadaşları Bahaddin Şakir ve Bedri Beylerle, bir süre sonra Berlin'den Moskova'ya geçmiş, burada Sovyet yetkililerle ve Ankara Hükümeti'nin temsilcileri ile de görüşmüştü. Cemal, Mustafa Kemal Paşa'ya İran ve Hindistan'da İngiltere karşıtı ayaklanmalar hatta büyük bir devrim için elverişli bir ortam olduğunu; Hindistan'daki bağımsızlık hareketinin Ankara hükümeti üzerindeki baskıyı azaltacağını bildirmiştir. Mustafa Kemal'den ismini verdiği subayları göndererek siyasal ve askerî destek istemiştir. Cemal, Mustafa Kemal'den askerî destek için söz almasa da Afganistan'a geçmek için onay alır ve bir süre sonra Kabil'e geçer.

Cemal Paşa'nın Afganistan'da Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı mektuplar oldukça ilginçtir (Zeki Sarıhan, Bilal Şimşir ve Şevket Süreyya Aydemir'in çalışmaları). Cemal Paşa Afganistan merkezli büyük bir Müslüman-Hint Hindistan devriminin imkân dahilinde olduğunu düşünmektedir. Amanullah'ın danışmanı olarak düzenli ordunun yeniden örgütlenmesi üzerinde çalışmış aynı zamanda bir Merkez Bankası kurulması ve Afganistan madenlerinin işletilmesi konusunda iki rapor hazırlamıştır. Bir yandan da Moskova'da olan Enver'e ve Berlin'de olan Talat'a mektuplar yazarak, Afganistan'ın tanınması ve askerî ve mâlî destek için çaba harcamasını istemektedir. Şubat 1921'de Moskova ve Ankara hükümeti arasındaki anlaşmanın ardından Enver'in hüsranlı sonuçlanacak Türkistan macerası başlar. Bu hafta bu heyecanlı yerde keselim, haftaya devam edelim. •

Afganistan'da konuştuğum hemen herkes ülkeden gitmek için yardım istiyor. Taliban'ın işleri yoluna koymak adına istediği müddet, sanki her geçen gün koca bir ülkenin boynuna dolanıyor

Afganistan halkının nefes alma savaşı

NİMET KIRAC

nimetkircac01@gmail.com

Es-kiden Sağlık Bakanlığının tarafından kullanılan ahşap bina, bugün Taliban şehir emniyet güçleri tarafından karakola çevrilmiş. Bu binaya, hayatımın en enteresan röportaj düzeyine aslı parçası olacağımı bilmeden giriyordum. Uzun, ince bir odanın arka köşesinde, kocaman bir toplantı masasının çeperinde tek başıma oturmamı istiyorlar. Bulduğum yerden odanın öteki köşesinde oturan Taliban heyetine soruları bağırarak sormak zorundayım. Odadaki erkekler, sırtları bana dönük oturuyor.

Hapishaneleri görmek istediğimi söyleyince Kabil emniyetinden sorumlu Taliban mensubu küçük suçlar için birkaç saat tutulan mahkumlar dışında kimsenin olmadığını aktarıyor bana. "Bugüne kadar öldürülen, tecavüz edilen kimseyi duydunuz mu? Duyduysanız söyleyin" diyor gururla.

150 medya kuruluşu kapandı

Bunu bir de başka bir devlet dairesinde röportaj beklerken tanıştığım, Bahar adını vereceğimiz 23 yaşındaki Afgan gazeteciye sormak gerektiğini düşünüyorum. Bahar, doğal olarak, "Olsa bile nereden duyabilirsin ki? Patronları bakanlığa çağırıyorlar. Bir sürü gazeteci ülkeyi terk etti bile," diyor. Bahar, kendi cüretini, babasının cesaretlendirmesinden alıyor.

Berber Selim Durrani saç kesimlerinin sıkıcı hale gelmesinden şikayetçi.

Taliban yönetimiyle beraber ülke çapında yaklaşık 150 medya kuruluşunun yayın hayatına son verdiğini aktaran gazeteci, kendisinin de artık ekranda görünmek istemediğini nezaketle anlatıyor.

Taliban geldiğinden bu yana bir kadın gazeteci olarak yaşadıklarını, "İçimdeki acıyı anlatamam; nefesim daralıyor son verdiğini aktaran gazeteci, kendisinin de artık ekranda görünmek istemediğini nezaketle anlatıyor."

Bahar, dışarıda yürüeyibildiği de özünde bir tutuklu gibi hissettiğini paylaşıyor. "Kabil Üniversitesi rektörü biz yalnızca kadın olduğumuz için devlet düşmanı olarak görüyor ve bizimle konuşmuyor, üstelik kendisi gazetecilik bölümü mezunu" diyor genç gazeteci.

Şehrin en düzgün yerlerinden birindeki bir yetimhanenin, ancak maaş alamayan öğretmenlerin özverisi sayesinde işleme devam edebildiğini öğreniyorum. Yetimhane müdiresi Seyidde Müceddeddi, eskiden gelen yardımların hiçbirini alamadıklarını, bunu çocuklara yansıtmadan ne kadar devam edebileceklerini bilmediğini bakışlarını eğerek ifade ediyor.

Çocuklar, sınıfta parmak kaldırıp derslerini can kulağıyla dinlemeye çalışırken, öğretmenlerin aklında bin türlü soru işareti var.

Berberin sıkıntısı

Ekonomik sıkıntılar, ABD'nin Afganistan'daki en büyük üssünün bulunduğu Baghram ilçesinin de yer aldığı Pervan ilçesinin yıllar önce Kabil'e çalışmaya ge-

len 29 yaşındaki Selim Durrani'yi de es geçmemiş. Üç yıldır açık olan berber dükkanında, Gani döneminde maaşlarını alabilen memurların, henüz şehri terk etmemiş diplomatların geldiklerini; günlük müşteri sayısının 35-40'tan 10-15'e indiğini anlatıyor.

Durrani'nin yaşadığı sıkıntı, yalnızca ekonomik değil. "Eskiden şekil yapardık. Heyecan yaratan, dikkat çeken saçlar... Artık hiçbir şey yok" diyor genç esnaf. "Her stili isteyen oluyor aslında ama çevreden, dışındaki baskıdan dolayı yaptırıyorlar. Onları böyle görünce içim içimi yiyor."

Taliban'ın saç sakal konusunda henüz bir resmi yönetmelik yayınlamadığını aktaran Durrani, 20 yıl önceki Taliban'ın baskılarını henüz kimsenin aklından silemediğini anımsatıyor.

"Devlet henüz kurulmadı ancak Kadın Bakanlığı, Ahlak Bakanlığı oldu. Zamanla bunun sebebini anlayacağız. Şimdiden nefesim daralmaya başladı. Bilmiyorum, birkaç seneye ne yapacağım. Burası başkent; sağda solda dükkanlar var ama kimsede para yok, kalmadı" diyor.

Ayakkabı boyacılığı yapan 35 yaşındaki Halilu Rahman, dışarıdan duyduğu konuşmalarına dahil olmak için bekliyor ve birden söze şöyle giriyor:

"Gani döneminde günde iki üç bin Afgani kazanırdım. Şimdi cebimde 400 Afgani var, yedi kişiyiz. Yağ mı alayım,

su mu, ekme mi? Şuradaki bir arkadaş 100 Afgani veriyor her gün bana. Vermese çocuklarım iyice aç kalacak."

Baghram üssü, artık Taliban'ın komutası altında. Baghram ilçesinde doğup büyümüş Makbul Amanyar bu konuda farklı düşünüyor. "ABD'liler gitti, Taliban en azından bizden, en azından Müslümanlar. Aç mı kalacağım yoksa yabancı mı gelsin? Aç kalayım" diyor.

Baghram'a gitmeden bir gün önce Pervan'da Taliban aracına yapılan saldırı ve üzerine yaşanan silah çatışmalarını kendileri için yeni bir durum olmadığını aktaran

Amanyar, bugüne kadar en zor günlerini Sovyet işgali sırasında yaşadıklarını söylüyor.

"O dönem Baghram'da Ruslar havanla, topla sürekli ateş ediyorlardı. Şu gördüğün üzüm bağlarına saklanırdı millet. Ben küçüktüm. ABD gelmeden önce Ruslar çıktı. Sonra Dostum, Şah Mesut, Hikmetyar burada çatışmaya başladı. Sonra Taliban gelince bu üç grup Pençşir'e gittiler. İnsanlar çocuklarını ırmaklara bırakıp gitti. Açlık vardı. Sonra ABD geldi, ülkenin 34 ilinden buraya çalışmaya geldiler, bin dolar maaşla" diye geçmişe kısa bir yolculuk yapıyor Amanyar.

"Ben hiç elime silah almadım ama biliyorum ki silahlı bir grubun Afganistan'ı yönetmesi, gerçekleşmesi imkansız bir hayal olur."

Kabil'deki patlamanın hemen ardından kanşan şehir, ertesi gün büyük bir buhrana boğuluyor sanki. İnsanlar sokaklara, ancak, patlamadan önceki kaos, yerini bir umudun yasına bırakmışçasına sönmüş. Konuştuğum kim var kim yoksa Afganistan'dan gitmek için yardım istiyor. Ayrılrken, evet, gözüm arkada kalıyor. Taliban'ın istediği müddet, sanki her geçen gün koca bir ülkenin boynuna dolanıyor.

Gözümün önünde Afganistan'dan geriye, sindirmesi zor sahneler kalırken, bir çocuğun Kabil sirtlarında uçurtmasını zıplayarak havaya salması, zihninden hiç gitmesini istiyorum. •

Gizli atölyede Atatürk portresi yapan cesur ressam

Kabil'deki gizli atölyede Mustafa Kemal Atatürk'e duyduğu hayranlık nedeniyle yaptığı portreyi, gözümdeki neşeyi görünce bana hediye etmek istiyor. Portrenin yasak olduğu günümüz Afganistan'ında, çalışmayı bulabildiğim en güvenli yer olan Türk Büyükelçiliği'ne emanet ediyorum.

Atölyedeki tüm sanatkarlar, ülkelerinden gitmek istediklerini, özellikle duvar boyayanların Taliban tarafından fişlendiğini ve bunun intikamının kendilerinden alınacağı günün geleceğini paylaşıyorlar. Taliban sözcü vekili İnamullah Samanganı'nın kendisine yönelttiğim sanatla alakalı soruları başından savarak, ülkenin çok daha önemli konuları olduğunu söylediği an akıma geliyor.

24 yaşındaki ressam Meetra Khamoush'un soyadı, sessiz demek ancak kendisi hiç de sessiz değil. Taliban'ın 15 Ağustos'ta kuşatıp girdiği Başkanlık Sarayı yolunda, Khamoush'un eserleri, Kabil'in ve hatta Afganistan'ın sayılı kalan duvar sanat eserlerinden bazıları olarak şehri renklendiriyor. Meetra'nın kendisini çizdiği devasa duvar resminde, genç ressam, kucağında rengarenk bir Afganistan haritası taşıyor. "Ona bebek gibi bakarken görülmek istedim" diyor. "Yakında bunun üzerine de boyayıp Taliban sloganı yazarlar."

O duvarın hemen yanında, iskeletin tuttuğu bir afyon çiçeği, yanındaysa, sağlıklı bir elin tuttuğu buğday başağı var. "Öldü-resim, Azim'e göre zamanın ruhunu yansıtan, dürüst eserler."

"Gani döneminde Taliban'ın kadınlara ettiği zulmün resimlerini şehrin sokaklarına, duvarlarına çizmiştik. Şimdi bunların hepsinin üzerlerini kapattılar" diyor Azim. "Afganistan'ın renkli olmasını önemsiyorum çünkü insanların mutlu olmalarını, renkleri görünce

ilham almalarını dilerdim."

Mustafa Kemal Atatürk'e duyduğu hayranlık nedeniyle yaptığı portreyi, gözümdeki neşeyi görünce bana hediye etmek istiyor. Portrenin yasak olduğu günümüz Afganistan'ında, çalışmayı bulabildiğim en güvenli yer olan Türk Büyükelçiliği'ne emanet ediyorum.

Atölyedeki tüm sanatkarlar, ülkelerinden gitmek istediklerini, özellikle duvar boyayanların Taliban tarafından fişlendiğini ve bunun intikamının kendilerinden alınacağı günün geleceğini paylaşıyorlar. Taliban sözcü vekili İnamullah Samanganı'nın kendisine yönelttiğim sanatla alakalı soruları başından savarak, ülkenin çok daha önemli konuları olduğunu söylediği an akıma geliyor.

24 yaşındaki ressam Meetra Khamoush'un soyadı, sessiz demek ancak kendisi hiç de sessiz değil. Taliban'ın 15 Ağustos'ta kuşatıp girdiği Başkanlık Sarayı yolunda, Khamoush'un eserleri, Kabil'in ve hatta Afganistan'ın sayılı kalan duvar sanat eserlerinden bazıları olarak şehri renklendiriyor. Meetra'nın kendisini çizdiği devasa duvar resminde, genç ressam, kucağında rengarenk bir Afganistan haritası taşıyor. "Ona bebek gibi bakarken görülmek istedim" diyor. "Yakında bunun üzerine de boyayıp Taliban sloganı yazarlar."

O duvarın hemen yanında, iskeletin tuttuğu bir afyon çiçeği, yanındaysa, sağlıklı bir elin tuttuğu buğday başağı var. "Öldü-resim, Azim'e göre zamanın ruhunu yansıtan, dürüst eserler."

"Gani döneminde Taliban'ın kadınlara ettiği zulmün resimlerini şehrin sokaklarına, duvarlarına çizmiştik. Şimdi bunların hepsinin üzerlerini kapattılar" diyor Azim. "Afganistan'ın renkli olmasını önemsiyorum çünkü insanların mutlu olmalarını, renkleri görünce

ilham almalarını dilerdim."

Mustafa Kemal Atatürk'e duyduğu hayranlık nedeniyle yaptığı portreyi, gözümdeki neşeyi görünce bana hediye etmek istiyor. Portrenin yasak olduğu günümüz Afganistan'ında, çalışmayı bulabildiğim en güvenli yer olan Türk Büyükelçiliği'ne emanet ediyorum.

Atölyedeki tüm sanatkarlar, ülkelerinden gitmek istediklerini, özellikle duvar boyayanların Taliban tarafından fişlendiğini ve bunun intikamının kendilerinden alınacağı günün geleceğini paylaşıyorlar. Taliban sözcü vekili İnamullah Samanganı'nın kendisine yönelttiğim sanatla alakalı soruları başından savarak, ülkenin çok daha önemli konuları olduğunu söylediği an akıma geliyor.

24 yaşındaki ressam Meetra Khamoush'un soyadı, sessiz demek ancak kendisi hiç de sessiz değil. Taliban'ın 15 Ağustos'ta kuşatıp girdiği Başkanlık Sarayı yolunda, Khamoush'un eserleri, Kabil'in ve hatta Afganistan'ın sayılı kalan duvar sanat eserlerinden bazıları olarak şehri renklendiriyor. Meetra'nın kendisini çizdiği devasa duvar resminde, genç ressam, kucağında rengarenk bir Afganistan haritası taşıyor. "Ona bebek gibi bakarken görülmek istedim" diyor. "Yakında bunun üzerine de boyayıp Taliban sloganı yazarlar."

O duvarın hemen yanında, iskeletin tuttuğu bir afyon çiçeği, yanındaysa, sağlıklı bir elin tuttuğu buğday başağı var. "Öldü-resim, Azim'e göre zamanın ruhunu yansıtan, dürüst eserler."

Azim'in bana hediye ettiği Atatürk portresini güvenlik amacıyla Türk Büyükelçiliği'ne emanet ettim.

Gri Kabil'e renk veren terzi Amiri

Yol kenarına kurulu ve şehre bugünlerde en çok hayat veren kent öğelerinden sebze, meyve pazarlarından birisini geçip eski bir binanın ikinci katındaki bir terzi dükkanına çıkarken, ortalık gittikçe tenhalıyor, sesler azalıyor. Rengarenk vitrinli, belki on metre kadar büyüklükte bir kıyafet mağazasında, Gül Amis Amiri ve fotomodel olan 20'li yaşlardaki kızı, mesai saatlerini bugün de sıkılarak geçiriyorlar.

Amiri, memleketi olan Bamyan'dan güvenlik meselelerinden dolayı Baghlan iline göç ettiğini; önceki Taliban döneminde Taliban'ın Baghlan'ı almasıyla yürüyerek Bamyan'a geri geldiklerini anlatıyor. "Dağları aşarak gittik ama gidince gördük ki orada yiyecek içecek yok, iş yok; Kabil'e geldik. İş bulamadık, Pakistan'a gidip beş sene kaldık. İnan ki çalışmaktan kemiklerim sızlıyordu. Çocukların hepsi küçüktü, okul masrafları vardı" diye anlatıyor. "Hamid Karzai Cumhurbaşkanı olunca "Ne de olsa kendi toprağımız" diyerek Kabil'e dönmüşler

Elli yaşındaki Bamyanlı terzi, önceleri aile ekonomisine destek olmak için başladığı mesleğinde 25 yılı devirmiş. Gani hükümeti döneminde İsviçreli iş insanları buradayken kendisini temizlik işleri için istihdam

Terzi Amiri "Taliban kara çarşafın bizim kültürümüz olduğunu söylüyor" diyor.

etmiş de Amiri, bir yandan terzilik yapmaya hep devam etmiş.

Hiç satış yapmadım

"Taliban'dan önce de çok satış yapıyorduk gerçi çünkü diğer illerde savaş vardı ama Taliban geldiğinden beri neredeyse hiç satış yapmadım. Dükkânın kirasını nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum. Taliban geldiğinden beri, evet, aslında hiç satış yapmadım" diyen Amiri dükkanını bu gidişle en fazla iki ay daha açık tutabileceğini söylüyor.

Raflardan sarkan kaftanlar, aynalı paltolar, rengarenk süet elbiseler; askıya asılı Peştun şalvarları, Pervan pantolonları ve tezgâhın üzerinde

birbirine girmiş payetli şallar ve işlemeli kemerler, Amiri'ye göre, Afganistan'ın kültürünün mikrokozmetik bir yansıması. Ancak, böylesine renkli bir arka plana rağmen, Afganistan'ın geleceği hakkında ne hissettiğine cevaben, gözleri doluyor.

"Bu kara çarşaf Afgan kültürü değil ama Taliban bunun bizim kültürümüz olduğunu söylüyor, bunları giymemizi istiyor" diyor tedirginlikle.

Konuşmamızın ertesi sabahı Amiri'nin telefonu ve parasının olduğu çantasının çalındığını öğrensek de tüm bu zorlukların ve buhranın ortasında, kuru Kabil'e renk katanlardan biri olarak işini sürdürdüğünü biliyoruz. •

Güncellenmiş, 'gözü korkutmayan' şeriat

Sözcü vekili Samangani'nin Oksijen'e anlattıkları, Taliban'ın yardım beklediği dünyayı ikna etme çabalarını yansıtıyor

Kabil'deki Enformasyon ve Kültür Bakanlığı binasının duvarlarında asılı duran yağlı boya pastoral tablolar, üzerlerindeki mühimmat ve taşıdıkları AK-47 tüfekler sebebiyle paldır küldür yürümelere dikkat çeken Taliban güçleriyle enteresan bir tezat oluşturuyor.

Taliban sözcü vekili ve Kültür Komisyonu üyesi İnamullah Samangani ile görüşmek için buradayız.

"Biliyorsunuz, biz gelmeden önce Afganistan'ın genelinde 40 yıldır savaş ve emniyet sorunları vardı ve insanlar çok rahatsızlardı bu konuda. Biz geldiğimizden bu yana emniyet sorununun tamamını hallettik diyebiliriz" diye söze başlıyor sözcü. Hemen akla ülkenin doğusunda, Pakistan sınırında yer alan Celalabad'da daha geçtiğimiz haftalarda gerçekleşen IŞİD saldırıları geliyor.

"Afganistan'ın komşu ülkeler dahil olmak üzere Avrupa, Türkiye, ABD ve diğer ülkelerle ekonomik, siyasi, diplomatik ilişkiler tesis edip bağlarımızı sağlam tutmaya çalışıyoruz, sağlam da tutacağız. Bunun için de epey çaba gösteriyoruz. Biz kara kutumuzda kalmayacağız" diyor.

ABD'den para istedi

Ülke ölçeğinde yüzde 97 açlık sorununu yaşadığını, ülkenin refaha doğru yol alabilmesi için ABD'nin el koyduğu ve Afgan devletine ait olan 9.5 milyar doların elzem bir kapital olduğunu anlatıyor. "Hem ilerleme görmek istediklerini söylüyorlar hem de paramıza el koyarak zorbalık yapıyorlar. Bu, elbette bizim zorumuza gidiyor ve bu durumu hiçbir zaman kabullenmeyeceğiz" diyor.

İran ve Pakistan'ın da İslam cumhuriyetleri olduğunu, Çin ve Tacikistan gibi bölge ülkelerinin de kendine has düzenlemeleri olduğunu söyleyen Samangani, ABD işgali boyunca Afgan vatandaşların kendi iradeleriyle ve öz değerleriyle yaşama özgürlüklerinin ellerinden alındığını savunuyor.

Birleşmiş Milletler'de Taliban hükümetine tahsis edilmiş bir koltuk istemesinin sebebinin ise şöyle açıklıyor: "Yıllardır savaşla yaşayan Afganistan'ın gerçek sahiplerinin geldiğini dünyaya duyurmak istiyoruz. Bu yüzden de yabancı devletlerin bizi bir an önce tanımalarını ve buradaki sıkıntıları konusunda bizimle dayanışma içinde olmalarını umuyoruz."

Seçime inanmıyor

Afganistan'da onlardan önce yapılan seçimlerle ilgili de keskin fikirleri var:

"Ülkenin her yerindeki çocuklara Afgan Cumhurbaşkanı nereden seçiliyor diye sorabilirsiniz. Herkes ABD Büyükelçiliği'ni gösterecektir. Geçen seçimlerde 35 milyon nüfuslu Afganistan'ın sadece bir milyonu oy kullanabildi. Onun da ne kadar gerçek, ne kadar sahte, bilmiyoruz."

Önümüzdeki günlerde oturaklı bir devletin kurulacağını anlatan sözcü, ordunun kolordularına ve tümenlere kategorize edileceğini; an itibarıyla harem pantolonları ve Afgan elbiseleriyle dolaşan Taliban'ın yakında üniformayla kentlere dağıtılarak ülkenin genelinde polis gücünü temsil edeceklerini söylüyor.

"Meslek bilgisi olan herkesi, eski hükümette çalışmış da olsa değerlendir-

direceğiz. Öncelikle kendi İslam Emirliği güçlerimizi pozisyonlara yerleştirip gerekli personeli çağıracağız" diyor.

Samangani ülkeyi Birleşmiş Milletler'i dikkate alan, güncellenmiş, "gözü korkutmayan" bir şeriat anlayışıyla ülkeyi yöneteceklerini savunuyor. "Biz hiçbir eski cumhurbaşkanına sen dinden çıkmışın, kafirsin demedik. Bizim dediğimiz, ABD çıkarları için çalışıyor olmalarıydı" diyor.

Dünya kamuoyundan istedikleri o müddet, en çok kadınları ve çocukları tedirgin ediyor. Buna cevaben, Samangani, zaman içinde herkesin hakkının teslim edileceğini söylüyor.

"Mesela, kadınlar okusunlar tabii ki, çalışsınlar. Ancak şu an durum müsait değil. Belli bir zaman sonra her şey uygun olacak, o zaman her şey çok güzel olacak" diyor.

"Mesela önceki hükümet zamanında kadınlar okula, işe giderken sürekli taciz ediliyorlardı. Biz kadınların bunu yaşamasına asla izin vermiyoruz çünkü bir erkek bir kadına asla bakamaz. Bizim amacımız, okulda, üniversitede kadınların rahat olmaları" diye ekliyor. "Okumuş bir kadın okumamış bir kadına göre her açıdan iyidir" diyor Samangani, ve kız çocuklarının kesintisiz eğitimlerine devam edip etmeyeceklerine dair sorumuzu "Edecekler" sözü vererek yanıtlıyor.

Taliban'ın, kendi içindeki Hakkani grubu gibi daha radikal fraksiyonları ikna etmek için süre istediği duyularında, Kabil'de hayati, büyük bir belirsizlik, geçim sancısı ve endişeyle sürüyor. •

Taliban sözcü vekili Samangani, kadınların okula ve işe gitmesini onları erkeklerden korumak için istemediklerini söylüyor. Başkent Kabil'de gündelik yaşama belirsizlikler hakim.

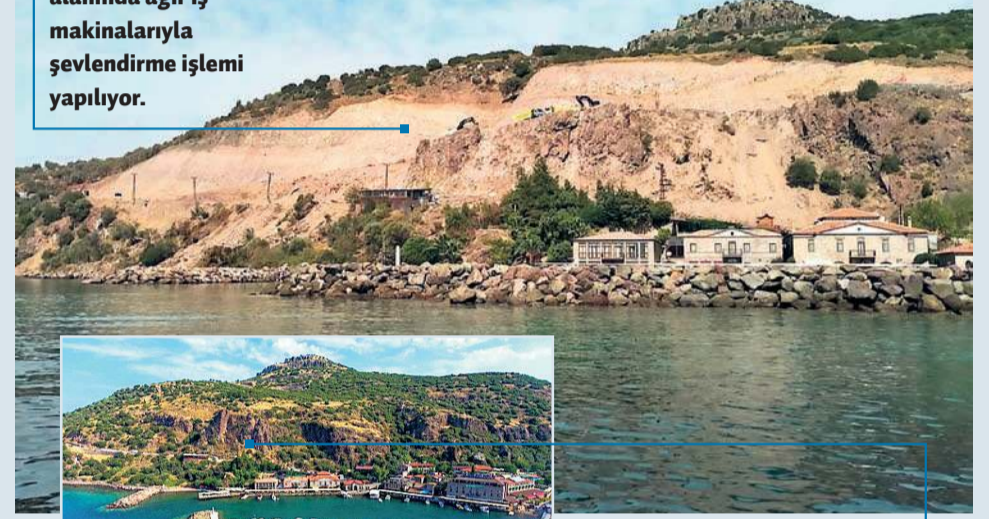
ASSOS'TAKİ KAYA ISLAH PROJESİNİ HAZIRLAYAN ŞİRKETTEN ACI İTİRAF

'Doğal yapı zarar görmedi diyemeyiz'

Kuzey Ege'nin en önemli tarihi ve turistik merkezi Assos'ta süren 'kaya islah çalışması', tüm itirazlara rağmen hız kesmeden devam ediyor. Ağır iş makineleri, 1'inci derece arkeolojik ve doğal sit alanı Assos'un 2 bin 600 yıllık topoğrafyasını her gün biraz daha bozuyor

Kaya islah projesini hazırlayan Dynamics Engineering şirketinin sahibi Dr. Mohammed Manzoor Nasery, Assos'un doğal yapısının zarar gördüğünü kabul ediyor ancak 'İtiraz için ameliyatın bitmesini bekleyin' diye ekliyor. Peki ya hasta masada kalırsa? Cevap yok

Birinci derece sit alanında ağır iş makineleriyle şevlendirme işlemi yapılıyor.

2 yıl önce çekilen fotoğrafta antik kentin doğal yapısı bu şikildeydi.

YUSUF AKCAKAYA
yusuf@gazeteoksijen.com

Assos'u tartışmaların odağına koyan proje 2019'un Ocak ayında Nazlıhan Otel'in üstüne düşen bir kaya parçasıyla başladı. Çanakakale Valiliği, Assos'un tarihi liman bölgesinde bulunan tesislerin risk altında olduğuna kanaat getirince 'kaya islahı' için ihale açtı.

İhaleyi Dynamics Engineering adlı şirket kazandı. Projenin uygulanması işi ise Mart 2021'de yapılan ihale ile Niday İnşaat'ta kaldı. Valilik Assos'u afet bölgesi ilan ederek 500 gün süreyle ziyarete ve turistik faaliyetlere kapattı. Nisan'da ilk kazma vuruldu.

Dynamics Engineering, bölgede tehlike yaratan 139 kaya bloğu tespit etmişti. 7 farklı bölgede kayaların parçalanması, şevlendirme ve yamaç temizliği yapılması, çelik bariyer, istinat duvarı ve çelik tel ağ gerilmesi gerekiyordu.

Assos'ta şu an herkesin tepkisini çeken görüntünün oluşmasına neden olan işlem ise 'şevlendirme'... Şev bir madencilik terimi. Kabaca araziye belli bir açı ile düzlemek anlamına geliyor. Projeye göre Assos

Projeye göre Assos sirtlarında 6 ayrı bölgede bu işlemin yapılması, arazinin 35-45 derece arasında 'düzelmesi' gerekiyor. İhale şartnamesinde bu işlem için metre kubik başına belirlenen maliyet ise 20.37 lira.

Assos'un 'düzelmesi' son hız devam ederken bilim insanlarından itirazlar geliyor. Jeoloji Mühendisi Prof. Dr. Doğan Perinçek onlardan biri... "Şevlendirme işlemi hatalı yapılıyor" diyor: "35-45 derecelik şevlendirme diyorlar ama 70 dereceye varan eğimler gördük. Açının artması çok

miktarda hafriyat yapılmaması, tahribatın büyümesi, bölgedeki düzlük alanın artması demek. Raporunda bir de 'doğal görüntü bozulmuyacak' yazıyor ama doğal görüntü tamamen değişmiş vaziyette. 1'inci dereceden doğal ve arkeolojik sit alanı olan bir yerde bu makinelerle çalışamazsınız. Yapılması gereken dağcıkların küçük kaya parçalarını temizlemesi, kalan büyüklerin ise çelik kafes içine alınıp kaymasını engellemektir."

Peki projeyi hazırlayan ana sorumlu Dynamics Engineering, bu iddialara ne cevap veriyor? Şirketin sahibi Dr. Mohammed

Manzoor Nasery, "Hazırladığımız projeye 8 farklı kurumdan onay aldık" diye konuşuyor. "En ince detaya kadar düşündük, oradaki arkeolojik mirasa hassasiyet gösterdik. Zaten gün boyu arkeologlar da çalışmaları takip ediyor. Mesela iki bölgede yaptığımız kazıda bir tapınak çıktı, orada çalışmaları sonlandırdık.

Ama elbette doğal yapı zarar görmedi demiyorum. Orada yaklaşık 10 bin metre küplük riskli kaya var ve onların oradan alınmasından başka bir yol yok. Bir hastayı sağlığına kavuşturmak için ameliyat edersiniz, karnı kesilmiş hali ile hastaya bakarak eleştiri yapmazsınız. Sonucunu görmek gerek. Biz işlemi tamamlayalım, sonra herkes görecektir."

5 yıl hapisle yargılanabilir

Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği ile Assos Dostları ve Kazdağları Ekoloji Platformu, Ayvıcık Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Avukat Burcu Özaydın "Arkeolog-

ların neredeyse iğneyle kazı yaptıkları alana ağır iş makineleri ile girdiler. Bu yüzden projeye izin veren, denetleyen, uygulayan herkesin yargılanmasını istiyoruz... 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası ile yargılanmaları gerek. Bunun kaya islah çalışmasını olduğunu söylüyorlar ama bu yıkım projesidir" diyor.

Doğa ve tarihi katlediliyorlar

Süheyla Doğan

Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Süheyla Doğan, "Biz 'kaya islah' projesi beklerken, ne yazık ki doğa ve

tarihin katledilmeye başlandığını gördük" diye konuşuyor. "2600 yıldan bu yana varlığını sürdüren Assos Antik Kenti'nde, antik limanın yamaçlarında, milyonlarca yıl önce oluşmuş ve eşsiz özelliğinden dolayı doğal sit ilan edilmiş bir doğa harikası, sahip olduğu tarihi varlıkları birlikte yok ediyor."

İçim acıyor bakamıyorum

Şebnem Karagöl 1974'ten bu yana Assos'ta yaşıyor ve Asosyal Hotel'i işletiyor: "Assos'un en bakir, en eski halini bilirim, 47 yıldır burada yaşıyorum. Bildim bileli Assos'ta kaya düşer, aslında büyük taş parçası demek daha doğru. Yola düştüyse eğer ya bir kişi biraz büyüğe iki kişi kaldırır kenara koyardı. Bu güne kadar bu olaya devlet müdahale etmemiştir. Tamam kaya islahı yapılabilir ama bu olay islahın ötesine geçti. Çok kolay halledilecek bir olay abartıldı, anlaşılacak bir yola girildi. Burada köyde temel kazılsa başında yetkili durur, kepçe, dozer sokamazsınız. Bu suçtur ama burada ağır iş makineleri çalışıyor. Fotoğraflara bakamıyorum, içim acıyor." •

GREENPEACE BİYOÇEŞİTLİLİK PROJE LİDERİ NİHAN ATAŞ:

Karadeniz ve Ege, Marmara'nın kaderini paylaşmamalı

AYŞE ACAR
acarayse@yahoo.com

Geçtiğimiz hafta Marmara Denizi'nin meşhur bir konuğu vardı. İklim değişikliğinin buzullardaki ilk tanığı, dünyanın tüm denizlerinde çevre sorunlarıyla mücadele eden, Greenpeace'in ikonik gemisi Arctic Sunrise "Vanayı Kapat, Marmara'yı Kurtar" demek için İstanbul'daydı.

Bu hafta İstanbul Boğazı'ndayız. Tek kullanımlık plastikler, plastik atık ithalatı, okyanuslarda koruma alanlarının oluşturulması konularında uzun zamandır Greenpeace çatısı altında mücadele veren, Greenpeace Akdeniz biyoçeşitlilik projeleri lideri Nihan Atas ile Ergene Havzası Koruma Eylemi'nin başta müsilaj olmak üzere Marmara'ya nasıl zarar verdiğini, Karadeniz ve Ege Denizi'nin nasıl risk altında olduğunu ve acil önlem planını konuştuk.

Arctic Sunrise gemisini bize tanıtır mısınız?

Greenpeace'in ikonik gemisi, iklim değişikliğinin buzullardaki ilk tanığı, bir buz kırıcı... 1997'de, James Ross Adası'nı Antarktika kıtasına bağlayan 200 metre kalınlığındaki buz rafı çöktüğünde imkansız gerçekleştirip adanın etrafını dolaşan ilk gemi. Güney Okyanusu'nda Japon balina avcılığı filosunu engellemek, Meksika Körfezi'ndeki petrol sızıntısının etkilerini değerlendirmek gerçekleştirdiği çevre mücadelelerinden sadece birkaçı.

Bu gemi niye İstanbul'da?
Ergene'de yapılan sanayi atık su boşaltımına dikkat çekebilme, "Vanayı Kapat, Marmara'yı Kurtar" diyebilme için.

Ergene Havzası Koruma Eylem Planı Avrupa'nın en büyük çevre projelerinden biri değil miydi?

Ergene Havzası'nı korumak

Nihan Atas

için geliştirilen Ergene derin deniz deşarjı yani bir diğer ifadeyle Ergene çevresinde bulunan 3 bin 409 sanayi işletmesinin kompleks kimyasal atıklarını Tekirdağ'da denizin 4.5 km açığına, deniz yüzeyinin 47.5 m dibine deşarj etmesini öngören sistem, Avrupa'nın en büyük çevre projesi olarak lanse edildi. Amaç Trakya'da kirliliği ile gündeme gelen Ergene Nehri'nin su kalitesini iyileştirmek, rengini doğal haline dönüştürmek ve bölgenin çehresini değiştirmekti. Kasım 2020'de kara boru hattının devreye girmesiyle artmış sular ilk kez Marmara Denizi'ne deşarj

edildi. Sonrasında Marmara'da sorunlar hızla yüzeye çıktı.

Tesadüf olamaz

Hangi sorunlar? Müsilaj bu nedenle mi oldu?

Bilim insanları, aynı tarihlerde Tekirdağ'dan Kumburgaz'a ve Gelibolu'ya kadar olan bölümde canlı ölümleri gözlediğini söylüyor. Balıklar söz konusu bölgede, Ocak-Şubat aylarında ölere doğa haline dönüştürmek ve bölgenin çehresini değiştirmekti. Kasım 2020'de kara boru hattının devreye girmesiyle artmış sular ilk kez Marmara Denizi'ne deşarj

Mart ayında Marmara Denizi'nde başlayan müsilaj oluşumunun nedeni, zamanlama göz önüne alındığında, tesadüf olmayacak kadar net.

Ama sebebi başka şeyler de olabilir.

Tabii, başka sebepler de var. 32 yıldır derin deniz deşarjı adı altında, artma yapılmaksızın evsel ve sanayi olmak üzere tüm atıklar Marmara'ya boşaltılıyor. Ergene derin deşarjı tetikleyici bir unsur ve Marmara'yı ne derece etkilediği güncel MAREM araştırma bulgularında açık. Marmara Denizi'nin rengi artık gri, deniz renk skalasında değil. Bu grilik, Ergene derin deniz deşarjı noktasından başlıyor ve bir elips şeklinde koyulaşarak yayılıyor. Renk değişikliği, denizin içindeki değişimleri anlamak için radikal bir göstergedir. Ayrıca denizde yaşam için gerekli değerlerin neredeyse anoksik (oksijen bulunmayan) seviyede olduğunu göstermektedir.

Müsilajdan deniz altındaki biyoçeşitlilik nasıl etkilendi?

Müsilaj yüzeyde gözükmesine de, MAREM araştırmasına göre, Marmara Denizi'nin farklı derinliklerinde halen mevcut ve ufalip bölünerek, dibe oturarak suyu etkilemeye devam ediyor. Biyoçeşitlilik geçmiş senelere kıyaslandığında dramatik şekilde düşmüş durumda. Bundan beş yıl önce Marmara Denizi'nde 124 canlı türü yaşarken, şu anda ancak 4-5 tür yaşıyor. Kılıç, orfoz, orkinos artık çıkmıyor. İstavrit, lüfer, mezbet, palamut çıkıyor bir tek. Ancak müsilaj buna neden değil, müsilaj kirliliğin bir sonucu, bir yardımcı

çacıdır. Daha önce de kırmızı alg patlamaları, deniz anası istilaları, denizin yemyeşil olması gibi durumlar olmuştur.

Derin deniz deşarjı dünyada nasıl yapılıyor?

Önce mühendislik çalışmaları ile alıcı ortamın yeterli artma kapasitesine sahip olup olmadığı tespit ediliyor. Sonra doğal artma süreçlerinden faydalanılarak atık suların sahillerden belli uzaklıklarda deniz dibine boru ve difüzörlerle deşarj edilmesi mümkün mü buna bakılıyor. Ancak, Marmara Denizi'nde bu yapılmamaktadır.

Ne yapılıyor?

Marmara iki akıntıdan oluşur. Altı Akdeniz kökenli, üstü Karadeniz kökenli su akıntısı.

Daha derinde olan Akdeniz akıntısını kullanıp, atıkların Karadeniz'e ulaşmasını umuyorlar, oysa Karadeniz'e atıkların sadece yüzde 10'u ulaşıyor. Tamamı ulaşsa, o da başka bir sorun. Sonuç olarak atıklar azalmıyor, yer değiştiriyor ve nitelikleri aynı kalıyor. Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği kriterlerine göre Marmara Denizi'ne hiçbir surette deşarj yapılmamalı.

25 milyon etkilenenecek

İnsan ve çevre sağlığı da etkileniyor bu durumdan değil mi?

Tabii ki, ekosistem olarak bir bütünüzdür. Ergene derin deniz deşarjının etkileri sadece havzada yaşayan 1,7 milyon insana değil, kümülatif etki ile Marmara Denizi çevresinde yaşayan 25 milyon insana zarar verecek. Su ürünlerinde birikecek toksik kalıntılar

balıkçılıkta kalite düşüşüne neden olacak. Yıkama sularına sızabilecek kirliliğe ise tam olarak öngörülemeyen etkileriyle insan sağlığını tehdit edecek.

Çok üzücü bu söyledikleriniz. Peki çözüm nedir?

Greenpeace Akdeniz olarak "Vanayı Kapat, Marmara'yı Kurtar" projesiyle Marmara'daki kirliliğin asıl tetikleyicisi olan Ergene derin deniz deşarjında vananın kapatılması gerektiğini söylüyoruz.

Çözüm için de Ergene'deki kompleks sanayi atıklarının, kirlenen tesisler tarafından, kimyasal artma yöntemleri kullanılarak yerinde arıtılmasını ve arıtılan suyun tarım ve sulama faaliyetlerinde kullanılmasını talep ediyoruz.

Bu yapılsa durum değişebilir mi?

Denemekten başka çare yok.

Marmara Denizi'nin özgün biyoçeşitliliğinin geri dönme ihtimali çok ama çok düşük. Ancak Boğaziçi ve Çanakkale biyolojik koridorları yolu ile farklı akıntı yönlerini kullanarak belli oranda rehabilite edilebilir. Tabii eğer o tarihe kadar Karadeniz ve Ege Denizi'ni de strese sokup kaybetmediyse...

Karadeniz ve Ege Denizi'ni de kaybetme ihtimalimiz mi var?

Eğer Ergene derin deniz deşarjı devam ederse, çok kısa bir süre sonra Marmara'yı, Karadeniz'i kaybedecek ve Ege Denizi'ni de çok büyük bir risk altına sokacağız. Marmara ekolojik koridoru vasıtasıyla kirlilik Türkiye'nin tüm denizlerini etkileyecek. Taşmakta olan bir bardak suya, bir kova su daha eklemeye çalışıyoruz! •

"Ergene derin deniz deşarjı sadece biyoçeşitliliğe değil, Marmara Denizi çevresinde yaşayan 25 milyon insana zarar verecek. Balıkçılıkta kalite düşecek. Yıkama sularının öngörülemeyen etkileri olacak."

Bitkisel bazlı
ve doğal olarak
laktosuzum

www.fomilk.com

Migros, Macrocenter,
Yemeksepeti Banabi app ve
shop.fomilk.com'da bulabilirsin!

FOMILK

Instagram icon and fomilk

Güneş Sistemi'nin dokuzuncu gezegeni

Güneş Sistemi'nde keşfedilmeyi bekleyen yeni bir gezegen var mı, tam olarak bilmiyoruz. Ama Neptün'ü de böyle bulmuştuk, bilmiyorduk fakat oralarda bir yerlerde olduğunu hesaplayabildik

Çağrı Mert Bakırcı

cmb@evrimmagaci.org

2006 yılı öncesinde lise ve altı bir seviyede mezun olmuş kişiler için Güneş Sistemi'nin 9'uncu gezegeni Plüton'dur. Ancak 2006 yılında yapılan gezegen tanımına göre bir gök cisminin gezegen olabilmesi için; 1) Güneş etrafında dönmesi gerekiyor. 2) En azından kabaca küresel olabilecek kadar iri olması gerekiyor. 3) Kütleye göre kuvveti sayesinde bulunduğu yörüngesini temizlemiş olması; yani kendi yörüngesini işgal eden başka hiçbir gök cismi olmaması gerekiyor. Bu tanım, Plüton'un bir "gezegen" değil de bir "cüce gezegen" olarak kategorize edilmesine neden oldu; çünkü Plüton'un yörüngesi "temiz" değil (3'üncü kriteri sağlayamıyor).

Bunun haksızlık olduğunu düşünüyorsanız, pek yanılmazsınız. Bu tanım, zaten Plüton gibi gök cisimlerini gezegenlikten dışlamak amacıyla bilerek bu şekilde yapıldı. Plüton, Kuiper Kuşağı'nın üyesi olan bir gök cismi. Kuiper Kuşağı, Neptün'ün ötesindeki buz ve kayalık gök taşlarından oluşan bir kuşak. Başta bir sorun yoktu, Plüton'dan sonra bir süre yeni bir gezegen keşfedilmedi. Ancak sonradan Güneş Sistemi'nde Plüton kadar büyük olan, Eris gibi diğer gök cisimlerini keşfettiğimizde,

Güneş Sistemi oluşurken çok daha fazla gezegen vardı. Bir kısmı birleşti, bir kısmı sistemin dışına fırladı, bazıları Güneş'e çakılarak yok oldu.

"gezegen" sayısının bir anda 20-30'a fırlayabileceğinden endişe edildi ve daha net bir tanıma gidilme vakti geldi. Böylece çok sayıda yeni keşfedilmiş gök cismini "gezegen" yapmaktansa, Plüton da dâhil tüm bu cisimleri "cüce gezegen" olarak kategorize ettik.

Ötegezegen nedir?

Hatta bu gezegen tanımı, ilk etapta görünenden bile katı; ilk maddesine dikkat edin: Bir gök cisminin "gezegen" olarak kategorize edilmesi için herhangi bir yıldız etrafında dönmesi yetmez, Güneş etrafında dönüyor olmalıdır. İşte bu nedenle haberlerde hep "ötegezegen" lafını duyuyorsunuz. Çünkü bugüne kadar keşfettiğimiz 4 binden fazla gök cismi, Güneş haricindeki yıldızların etrafında dönüyorlar ve bu nedenle onlara "gezegen" diyemiyoruz. "Ötegezegen" diyoruz.

Bir süredir bilim insanları, gerek gözlemsel veriler gerekse de simülasyon verileri nedeniyle Güneş Sistemi etrafında Plüton'dan çok büyük bir gezegen daha

olabileceğinden kuşkuluyorlardı, fakat bugüne kadar kimse bu gezegeni bulamadı. Şimdi, Güneş Sistemi'nin son gezegeni olan Neptün'ün ötesinde, henüz keşfedilmemiş 9'uncu bir gezegenin olması gerektiğine yönelik bazı yeni kanıtlara ulaşıldı!

4.6 milyar yıl önce Güneş Sistemi oluşurken sadece 8 gezegenden ibaret olmadığını zaten biliyoruz. Bugün var olan 8 gezegen, Sistem'in başlangıcından beri var olmayı sürdürmeyi başaran gezegen kümesi... Çok daha fazlası vardı; ancak bir kısmı diğerleriyle birleşti, bazıları sistemin dışına fırladı, bazıları Güneş'e çakıldı ve yok oldu. Günümüzdeki 8 gezegen, oldukça dengeli bir şekilde Güneş Sistemi etrafına dağılmış halde: Güneş'e en yakın 4 gezegen (Merkür, Venüs, Dünya ve Mars) kayalık gezegenler. Sonrasında, Mars ile Jüpiter arasında, bir gezegene dönüşmemiş kayalardan oluşan bir asteroid kuşağı var. Sonrasındaysa, Jüpiter'den itibaren Satürn, Uranüs ve Neptün geliyor. Bu son 4 gezegenin hepsi birer gaz devi... Neptün'den

sonraysa Kuiper Kuşağı geliyor. Kuiper Kuşağı'ndaki tüm cisimler kayalık.

Modeller sayesinde

İşte Güneş Sistemi'nin başlangıcını modelleyerek, tüm bu gök cisimlerinin ve yok olmuş kuzenlerinin nasıl var olduğunu ve evrimleştiğini analiz edebiliyoruz. Bu çalışmaların en yenisi, daha geçtiğimiz günlerde yayınlandı ve Neptün'ün ötesinde Mars büyüklüğünde bir diğer gezegenin saklandığını ileri sürüyor. Bu, daha önceden popülerize edilen "9. Gezegen Hipotezi"nden biraz farklı ve ona alternatif olan bir hipotez. Daha eski hipoteze göre 9'uncu Gezegen, Mars'tan çok daha büyük bir gezegendir. Yeni hipotez ise Mars büyüklüğündeki bir gezegenle bile Güneş Sistemi'nin oluşumundan arta kalanların yapısını ve yörüngelerini başarılı bir şekilde açıklayabileceğimizi söylüyor.

Oralarda bir yerlerde keşfedilmeyi bekleyen bir gezegen var mı? Bilmiyoruz. Sonuçta modeller, Sistem'in

geçmişine ilgili bilmediğimiz noktalarda varsayımlarda bulunmak zorunda kalıyor ve bu varsayımlar hatalıysa, beklentilerimiz de yanlış olabilir. Fakat doğru zamanda, doğru yere bakmayı bilen biri, eğer hipotez doğrusa ve gözlemci de şanslıysa, 9'uncu gezegeni keşfederek adını tarihe yazdırabilir.

Tekrar yapabiliriz

Unutmayın: Sonuçta çok da eski olmayan bir tarihe kadar Neptün'den veya Plüton'dan tamamen bihaberdik. Ve Neptün'ü keşfetmemizi sağlayan, şanslı bir gözlem değildi. Uranüs'ün yörüngesinde bazı anormallikler tespit ettik ve Newton'un Kütleçekim Teorisi'ni kullanarak, eğer ki bu anormallikleri izah edeceksek, bugün "Neptün" olarak bildiğimiz gezegen yörüngesinde, Neptün büyüklüğünde bir gezegen olmasını öngördük – ve Neptün, gerçekten de oradaydı! Bunu tekrar yapmanın önünde hiçbir engel yok. İşte bilim, bu yüzden heyecan verici!•

GENÇLERDE GÖRÜLEN PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR SALGINLA ARTTI

Pandemi çağının anksiyete kuşağı

UNICEF raporuna göre her 7 gençten 1'i ruhsal sorunlar yaşıyor. En yaygın görülen sorun "Ailemin ya da benim başıma bir şey gelir mi?" korkusuyla başlayan anksiyete. 5 gençten biri de depresif hissediyor

PINAR ÇITAK KOYGUN

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF, yaptığı bir araştırmayla koronavirüs salgını sırasında çocuk ve gençlerin ruh sağlığının nasıl değiştiğini mercek altına aldı. "2021 Yılında Dünya Çocuklarının Durumu" başlıklı raporda 10-19 yaş arasındaki her 7 kişiden en az 1'inin teşhis edilmiş ruhsal rahatsızlık yaşadığı belirtiliyor. 15-24 yaş arası 5 gençten ortalama 1'i kendisini sık sık depresif hissediyor.

Rapor, çocuk ve gençlerde en çok dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, anksiyete, otizm, bipolar bozukluk, davranış bozukluğu, yeme bozukluğu, zihinsel yetersizliklerle ilgili sorunların görüldüğüne dikkat çekiyor. Yaşanan deneyimlerin ve çevresel faktörlerin çocukların ruh sağlığını ömürleri boyunca etkilediğine ve şekil-

lendirdiğine de vurgu yapılıyor.

Koronavirüs salgını dünyayı bu denli etkilerken, Türkiye'de nasıl yaralar açtı? Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Uzmanı Prof. Dr. Bengi Semerci'ye göre, pandemi herkes için zor bir süreçken çocuklar ve gençler bu durumdan daha fazla etkilendi. Semerci tabloyu ise maddeler halinde şöyle açıklıyor:

- Çocukların gelişiminde arkadaş ilişkileri, yaşatların etkisi çok önemli ve pandemide bundan uzak kaldılar. Sosyal gelişimleri aksadı.
- Okul ve eğitimin evin içine gelmesi, sürekli erişkinlerle aynı ortamda olmak, alışılan yaşam düzeninin bozulması onları olumsuz etkiledi.
- Çocuk ve gençlerin sokağa çıkmaları uzun süre yasaktı; bu durum onların evde aile ve kardeş ilişkilerinde sorun yaşamalarına, açık havadan mahrum kalmalarına,

sağlıklı etkileşimlere ulaşmalarına neden oldu.

- Ailelerine ya da kendilerine bir şey olacağına ilişkin kaygıları arttı.
- Ev içi koşulları uygun olmayan, yoksullukla mücadele eden, aile içi çatışmalar olan evlerde yaşayan çocuklarda sorunlar daha çok görüldü.
- Pandemi ihmal, istismar

ve şiddete uğrayan çocukların evde daha fazla kalmalarına neden olarak tüm bu süreçlerden çok daha zarar görmelerine yol açtı.

• Pandemi sürecinde hastaneler ve tedavi merkezlerine ulaşımın zorlaşması ve gidilmekten korkulması sorunların artmasını tetikledi.

Prof. Dr. Semerci, en çok görülen rahatsızlıkları ise şöyle açıklıyor: "En çok görülen sorun anksiyete bozukluğu. Belirsizlikler, hasta olma endişesi, ailesini kaybetme korkusu, korunma için yapılan korkutucu şekildeki uyarılar, okul ve okulun sağladığı sosyalleşme, baş etme becerilerinin gelişmesi, arkadaş desteği gibi öğelerden mahrum olma bunu artırdı. Süreç uzadıkça ve yaşam şeklinde olan değişiklikler yoğunlaştıkça depresyon riski de ortaya çıktı. Uzun süren mutsuzluk, daha önce

ilgi gösterdiği şeylere ilgisizlik, kendisine ilişkin 'ben zaten yapamam', 'beni kimse sevmiyor' gibi olumsuz söylemler, umutsuzluk, halsizlik, uykusuzluk ve iştah değişikliği gibi belirtileri olan depresyon özellikle ergenlerde dikkat çekici düzeye çıktı. Ağır depresyon sonrası intihar girişimlerinde de artış gözlemledik."

Bu kadar soruna karşın çocuklar yeterli destek görebildi mi, Prof. Dr. Semerci şöyle devam etti: "Pandemi sürecinde ebeveynlik de zordu. Ebeveynler öğretmenlik de yapmak zorunda kaldılar ve roller iyice karıştı. Bu nedenle ev içi iletişim, kurallara uyma gibi konularda hem ebeveynler hem de çocuklar sorun yaşadı. Bütün olumsuzluklara rağmen çocukları dinlemek, yakınmalarına kulak vermek önemli. Böylece bulguları fark etmek ve kısa sürede yardım etmek mümkün olacaktır."•

Prof. Dr. Bengi Semerci

KÖPEK EĞİTİMİNİ VE KÖPEKLE YAŞAM KOÇU

Gamze Aral

@gamzeilefelix

Hayvanları insanlardan korumak!

Neden hayvanları koruma günü, neden hayvanlarla birlikte yaşama günü değil? Tüm canlıların ortak yaşam alanında neden onlar en temel haklardan mahrumlar?

Hayvanların hem bizim hayatımızdaki yerlerinin hem de sürdürülebilir bir yaşam düzeni için varlıklarının ne kadar önemli olduğu tartışmaya açık bir konu değil. Her hayvanın bu dünyada bir varoluş sebebi ve ekosistemde önemli bir yeri var. Hayvan deyince aklımıza sadece evcil hayvanlar gelmesin. Küresel ısınma, avlanma ve insanların bencilikleri sebebiyle günbegün habitatlarını kaybeden yaban hayvanları var. İnsanları eğlendirmek için doğal yaşam alanlarından kopararak hayvanat bahçelerine, sirkelere, yunus parklarına hapsedilmiş hayvanlar... Fiziksel ya da psikolojik acı çektilerik deneylere maruz kalan hayvanlar... Ve daha birçoğu...

Neden hayvanları koruma günü? Hayvanları neden korumak zorunda kalıyoruz? Neden hayvanlarla birlikte yaşama günü değil? Hayvanlarla ortak yaşam kültürü oluşturma günü olamaz mıydı? Hayvanları insanlardan korumamız gerektiği düşüncesi sizce de yeterince ırkütücü değil mi? Varlıklarını, hayatlarına kattıklarını kutlamak varken...

Bu dünya tüm canlıların ortak yaşam alanıyken, hayvanların da en az bizim kadar yaşama ve saygı görme hakları varken maalesef kendini üstün gören insanlar sebebiyle haklarından mahrum kalıyorlar. Halbuki en doğal hakları yaşamak... Burada hepimize; hayvanlarla çekilmiş pozitif fotoğraflar paylaşmaktan çok daha fazlasını yapmak düşüyor.

Çocuklardan başlar

Buna ilk olarak onların yaşam haklarını savunmayı, beslenme ve barınma ihtiyaçlarına destek olmayı gösterebiliriz. En yumuşak ve umut vadeden kararımız ise çocuklar. Çocuklarınıza hayvanlarla doğru iletişimi kurmayı öğretin. Hayvanları tanıtmak için onları hayvanat bahçelerine, yunus parklarına, akvaryumlara, sirkelere götürmeyerek başlayabilirsiniz. Her hayvan kendi doğal yaşam alanında yaşamalıdır. Sokakta sahipsiz ya da yardıma muhtaç bir hayvan gördüğünde neler yapabileceğini öğretin çocuklarınıza. Herkes elinden geldiği kadar hayvan sevgisi aşılamayı başarabilir. Bu hepimize çok iyi gelecek.

Bilinçlendirmek, farkındalık yaratmak, sosyal sorumluluk bilinci oluşturmak ve hayvanlara destek olmak için bireysel çabalarımızdan çok daha önemlisi firmaların da elini taşın altına koymasıyla oluyor. Hem daha yüklü hem de daha çok ses getirerek dışı dokunacak destekler sağlanabilmesi, hele kıs bastırılmadan büyük önem taşıyor. Hafta sonu Küçükçiftlik Park'ta katıldığım Pet11 Fest bunun en güncel örneği oldu. Tüm gelirinin hayvan barınaklarına mama ve kulübe olarak bağışlanacağı keyifli bir festival düzenlemişler. Hoşuma giden; bu konuyu "bir gün üzerimize düşeni yaptık ve bitti" olarak görmüyor olmaları oldu. Sosyal sorumluluk bilincini ve farkındalığı artırmak, farklı projelerle bunun daimi elçisi olmak üzere bu konuya gönüllü olmaları bana da umut oldu. Dilerim bu girişimler artarak çoğalsın.

Hayvanların önce yaşam alanlarını katledip ardından onları şehir hayatında barındırmama, canlarına kastetme, yaşam haklarına saygı duymama gibi bir lüksümüz yok. Hayvanları sevmesek de onlara saygı duymak zorundayız! Aynı dünyayı paylaşmak gerektiğini öğrenmek, bilinç düzeyimizi ve farkındalıklarımızı artırmak için geç değil. O nedenle ben her zaman olduğu gibi yine ısrarla diyorum ki; KOVALAMA KOLLA!•

Gıda fiyatlarında bizi nasıl bir kış bekliyor?

Tarım Kredi marketleri gıda enflasyonunu frenler mi?

İrfan Donat

irfandonat@gmail.com

TÜİK'in Eylül ayına ilişkin tüketici ve üretici fiyat endeksleri ne tüketici ne de üreticiyi mutlu edecek cinsten...

Zira tüketici fiyatlarında yıllık enflasyon yüzde 19.58 oldu. Üretici fiyatlarındaki enflasyon ise yıllık bazda yüzde 43.96 arttı. Aradaki 24 puanı aşan fark ise ufuktaki tüketici fiyatlarını çok daha yukarıya taşıyacak bir risk olarak kenarda bekliyor.

Ancak bu sefer enflasyonda 'yükseliş ivmesi' kadar 'yayılım ivmesi' de dikkat çekiyor.

415 ürünü kapsayan sepet içinde fiyatı artan ürünlerin sayısında artış sürüyor. TÜİK verilerine göre, bu yılın Mayıs ayında fiyatı artan ürünlerin sayısı 259'a kadar gerilemişti. Ancak Eylül ayı itibarıyla sepette 318 maddenin fiyatı yükselmiş durumda. Böylece, fiyatı artan ürün sayısı, 2021 yılının en yüksek seviyesine çıkmış oldu. Sadece 51 maddenin fiyatında düşüş gerçekleşirken, 46 maddenin fiyatında ise değişim olmadı.

Tabii son dönemde gözler en çok gıda fiyatlarında...

Ama o tarafta da bir sürpriz yok. Gıda enflasyonunda yüksek seyir tam gaz devam ediyor.

Eylül'de aylık bazda yüzde 0.50 artan gıda enflasyonu, yıllık bazda yüzde 28.79'a yükseldi.

Peki bundan sonraki süreçte bizi gıda tarafından nasıl bir fiyat hareketi bekliyor?

Tarla ürünlerinin sonuna gelindiği ancak sera ürünlerinin de henüz tam manasıyla çıkmadığı bir dönemdeyiz.

Yaş meyve ve sebzenin en makul fiyatlarda seyretmesi beklenen yaz sezonunda hem işlenmemiş hem de işlenmiş gıdalardan oldukça pahalıya tükettik.

“

Küresel tarım emtia fiyatlarındaki artış ve döviz kurlarındaki yükseliş, Türkiye gibi ithalata bağımlı bir tarımsal üretim modeline sahip ülkelerin gıda fiyatlarını daha kırılğan hale getiriyor

Tarımda kendi iç kronik sorunlarımızın üzerine küresel faktörler ve iklimin azı gerçekleri de eklenince enflasyonda golu yaz döneminde bile gıdadan yedik.

Kışın kapıya dayandığı şu günlerde ise tabloyu çok da farklılaştıracak bir durum maalesef söz konusu değil. Zira tarladaki üretim maliyetlerinin bir benzeri seralardaki üretim için de geçerli. Çiftçinin tarla ya da bahçede kullandığı girdiler ile seradakiler arasında çok büyük bir fark yok. Yine benzer tohum çeşitleri, gübre türleri, enerji kaynakları ve diğer girdiler eşliğinde aynı üretim gerçekleştiriliyor.

Dolayısıyla kışa girerken sebze ve meyveyi daha ucuzla yiyeceğimiz koşullar ortada gözüküyor.

Gübre fiyatları %200 arttı

Öte yandan adından da anlaşılacağı üzere Ekim ayı, hububat başta olmak üzere birçok ürünün ekilişinin gerçekleştirildiği ay...

Tarlalar, buğday, arpa, mercimek gibi Türkiye açısından kritik önemdeki ürünlerin ekimine hazırlanıyor. Geçen haftalarda bu köşeden tarımsal girdi maliyetlerindeki fahiş artışları yazmıştık ancak üzerinden sadece 2-3 hafta geç-

mesine karşın çiftçinin maliyetleri çok daha fazla arttı ve artmaya devam ediyor.

Yeni sezona dair asıl üretici ve tüketici enflasyonu işte burada gizli. Zira çiftçi, son 1 yılda yüzde 200-250 seviyelerinde zamlanan gübre çeşitleri, yüzde 60-70 oranında artışlara sahne olan zirai ilaç ve tohum maliyetleri ile yüzde 60'lara dayanan enerji fiyatlarındaki artışın gölgesinde üretim yapıyor.

Akıllardaki 2 soru

İşte bu noktada iki sorunun yanıtı kritik önemde...

Birincisi, çiftçiler söz konusu maliyetlerin ne kadarını sırtlayabilecek?

Özellikle gübre fiyatlarındaki aşırı yükseliş sonrası üreticilerin önemli bir kısmı

buğday ve arpa ekiminde taban gübresi kullanmaktan vazgeçeceğini dile getiriyor. Bir kısmı ise daha az gübre kullanarak durumu idare etmeye çalışacaklarını söylüyor. Keza mazot fiyatlarındaki yüksek seyir çiftçinin toprak işleme ihtiyacını da sınırlıyor. Dolayısıyla yüksek maliyetler yüzünden bir kısım çiftçi, girdi kullanımını azaltarak verim ve kalitede yaşanacak kayıpları göze almış durumda.

İkinci kritik soru ise şu: Çiftçiler sırtlandıkları maliyetlerin ne kadarını satış fiyatlarına yansıtabilecek?

Örneğin Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) 2021 yılı buğday alım fiyatında önceki yıla göre yüzde 36.4 artış yaptığını açıklamıştı. Ekonomi yönetimi tarafından da buğday alım fiyatları için "enflasyonun üzerinde bir fiyat" vurgusu yapılmıştı. Doğru... Ama önümüzdeki sezon için aynı oranlar ya da benzer açıklamalar kırsalda çok bir şey ifade etmeyecektir. Zira çiftçinin girdi enflasyonu, açıklanan resmi verilerin kat be kat üzerinde... Dolayısıyla maliyetlerdeki artışın üzerinde gerçekleşmeyen bir kazanç, çiftçinin zarar etmesi anlamına geliyor.

Hayvancılıkta kırmızı alarm

Hayvancılık açısından da tablo farklı değil... Diğer girdilere ek olarak süt ve besi yemi tarafında son 1 yılda yüzde 55-60 fiyat artışları söz konusu. Ama çiftçinin çiğ süt ve karkas et fiyatları, artan maliyetlere karşın baskılanıyor.

Dolayısıyla üretici maliyetlerindeki artışın tamamını henüz perakende fiyatlarında görmüş değiliz. O yüzden çiftliklerde anaç hayvanlar halen kesime gönderiliyor ve hem süt üreticileri hem de besiciler bu işten biran önce çıkma eğilimi gösteriyor. Çünkü mevcut koşullarda özellikle küçük ölçekli tarımsal üretim sürdürülebilir olmaktan çıktı.

Yukarıda ürün bazında verdiğimiz tüm örneklerden çıkarılacak özet sonuç şu: İşlenmiş ve işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artış önümüzdeki aylarda da Türkiye'nin ana gündem maddeleri arasında yerini koruyacak. O yüzden sadece bu kış değil, gelecek yaz da üretici ve tüketiciler açısından çok daha zorlu geçecek gibi gözüküyor. Tarımsal üretimden her kopuşun orta ve uzun vadede arz kaynaklı gıda enflasyonunu tetikleyecek bir risk olduğunu da kenara not etmek lazım.

O yüzden hep söylediğimiz şeyi bir kez daha tekrar edelim. Tüketiciyi korumanın yolu üreticiyi korumak ve üretimde tutmaktan geçiyor. •

Son 1 yılda bazı temel gıda ürünlerinde yıllık artışlar

Fiyat	Artış oranı
Yumurta	%70
Tavuk eti	%69
Ayçiçek yağı	%52
Mercimek	%50
Margarin	%50
Nohut	%42
Mısırözü Yağı	%40
Süt-Peynir-Yoğurt	%34-35
Salam-Sucuk-Sosis	%35-38
Balık	%30
Makarna	%28,5
Ekmek	%27
Dana eti	%25

Kaynak: TÜİK

Son 1 yılda bazı sebze-meyve fiyatlarında artış

Fiyat	Artış oranı
Domates	%70
Salatalık	%65
Kabak	%62
Patates	%58
Taze fasulye	%57
Havuç	%49
Şeftali	%46
Armut	%40
Patlıcan	%40
Üzüm	%34

“FİYATLARDA DÜŞÜŞ EĞİLİMİ BEKLENMİYOR”

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) Eski Genel Müdürü İsmail Kemaloğlu, İK Tarım-sü Uluslararası Danışmanlık adıyla kurduğu şirket bünyesinde tarım piyasalarına yönelik aylık bazda önemli analizler paylaşıyor.

Uyarı ve öneriler

Üretim maliyetleri ve üretici fiyatlarındaki artışın tüm dünyanın sorunu haline dönüştüğünü kaydeden Kemaloğlu, "Yurt içi piyasalarda hammadde fiyatları son günlerde artış eğilimine girdi. En önemli sebep, döviz kuru ve yurt dışı fiyatlara bağlı olarak ithal maliyetlerinin artması" diyor.

Türkiye'de ekiliş sezonunun devam ettiği bu günlerde çiftçilerin girdi maliyetlerinde ciddi artışlar yaşandığına vurgu yapan Kemaloğlu, "Gübre fiyatlarında yıllık artışlar yüzde 250 oranlarını aştı. Gübre gibi girdi maliyetlerindeki artış önümüzdeki süreçte çiftçinin gübre satın alamaması ve üretimde daha az kullanması sonucunu doğurabilecek, bu da verimliliği etkileyecektir. Bu durum önümüzdeki süreçte hammadde fiyatları ve gıda enflasyonu için yeni bir tehlike arz etmektedir. Nitekim maliyetlerdeki hızlı artışın telafisinin ürün fiyatlarının artışı ile sağlanacağını, yapılan açıklamalardan görüyoruz. Girdi maliyetlerinin ürün fiyatıyla telafi edilmesi gıda enflasyonunu tetikleyen önemli bir faktördür. Hububat veya

bakliyat grubunda artan maliyetler karşısında gelecek yıl fiyatlarının örneğin yüzde 50 artırılması aynı zamanda un, makarna, bulgur, nohut, mercimek fiyatlarının da 84 milyon tüketiciye yansımaya sebep olacaktır. Bu kısır döngünün kırılabilmesi için çiftçinin artan girdi maliyetleri, destekleme odaklı telafi edilmelidir. Çiftçiye verilen desteklerin piyasada bozucu etkisi yoktur" diyor.

Önümüzdeki günlerde tarım ürünleri fiyatlarında yurt içi ve yurt dışı piyasalar için fiyat düşüş eğilimi beklenmediğinin altını çizen İsmail Kemaloğlu, ekim sezonunun devam ettiği bu günlerde Türkiye'nin önemli bir kısmına beklenen yağışların düşmediğini hatırlatıyor ve kurak bir ekiliş sezonuna daha girdiğini yazıyor.

Atıl kapasite oranı artıyor

Yem satışlarında yüzde 10-15 daralma yaşandığını belirten Kemaloğlu, "Özellikle besicilerin karkas maliyetlerine göre zararına satış, çiğ süt fiyatlarındaki kârsızlık, dişi hayvanların kesime gönderilmesi, Kurban Bayramı'ndan çıkışın ve arzında belirli bir bolluk oluşmaması, turizm hareketinde daha yavaş bir seyir görülmesi ile talep yönlü daralmalar, et ve süt sektöründe sürdürülebilirlik riski doğuruyor. Çoğu yatırımcı sektörden çıkış için arayışta. Hayvancılıkta atıl kapasite oranı artıyor" uyarısında bulunuyor.

Tarım Kredi marketlerine yönelik tartışma tıpkı gıda enflasyonu meselesi gibi yeni değil.

Son 2-3 yıldır bu konu da gıda enflasyonundaki yükselişe paralel olarak zaman zaman ısıtılıp gündeme getiriliyor.

İlk şubesi 2017'de açılan Tarım Kredi marketlerinin bugün 486 şubesi bulunuyor. 16 milyon nüfuslu İstanbul'da 99 mağazası bulunan Tarım Kredi marketlerinin Ankara'da 82, İzmir'de ise 26 şubesi var.

Raflarında anlaşmalı olduğu bazı kooperatiflerin ürünlerine de yer veren Tarım Kredi marketleri, TMO ve Türkşeker gibi farklı kamu kurumlarının ürünlerini de tüketicilere sunabiliyor.

Satışa sunduğu ürünlerin önemli bir kısmını kendi markası ile pazarlayan Tarım Kredi Kooperatifleri tıpkı discount marketlerin private label uygulaması gibi fason üretim yapıyor.

Örneğin çiftçilerden salçalık domates alımı gerçekleştiren kurum, aldığı ürünleri özellikle düşük kapasite ile çalışan, altyapısı yeterli fabrikalarda belirlediği standartlar çerçevesinde üretirerek kendi markasıyla domates salçasını piyasaya sunuyor.

Ya da üreticilerden buğday alıp, söz konusu ürünü anlaşmalı fabrikalarda un, makarna, irmik şeklinde üretirerek kendi markası ile satışa sunuyor.

Bilançoda zarar yazıyor

Ama temelde şunu da bilmekte fayda var. İster Tarım Kredi marketleri olsun ister zincir market ya da perakende sektörünün diğer oyuncuları... Gıda perakendeciliğinde satılan işlenmiş ya da işlenmemiş tüm ürünlerin üretim ve tedarik şartları üç aşağı beş yukarı aynı... Tarım Kredi marketleri gıda ürünlerini farklı yollardan ya da yerlerden tedarik etmiyor. Ürünler yine tarlada, bahçede ya da çiftlikte üretiliyor, yine mandıralarda işleniyor ve yine fabrikalarda katma değerli hale getiriliyor.

Dolayısıyla bu işletmelerin tamamı neredeyse aynı üretim maliyetlerine katlanıyor. Üretici Fiyat Endeksi'nin yüzde 44 düzeyinde seyrettiği bir ortamda üretim şartlarında bir değişim olmadan satış fiyatlarında bir değişim beklemek iki şekilde mümkün: İlki mucize, ikincisi kamu zararı...

Tarım Kredi Kooperatiflerinin iştiraklerinden Tarım Kredi Birlik Tarım Ürünleri A.Ş.'nin bilançolarına bakılırsa seçenekler arasında ikincisi gerçekleşmiş gibi gözüküyor.

Zira bilançolara göre, Tarım Kredi marketleri 2018 yılında 990 bin 669 TL dönem zararı yazarken, 2019 yılında 40 milyon 880 bin 272 TL zarar etmiş. Şirketin faaliyet raporuna baktığımızda geçen yılki dönem zararı ise 53 milyon 729 bin 974 TL.

41 bin şubeli zincir ağı

Türkiye'de 10 ve üzerinde şubeye sahip marketler "zincir market" olarak niteleniyor.

Ağustos sonu itibarıyla Türkiye'de bu tanıma uyan 155 firma var. Ve zincir market statüsündeki bu firmaların toplam şube sayısı 41 bin 686.

Bu zincir marketler arasında en fazla şubeye sahip ilk 3 firma ise discount market olarak da tabir edilen A101, BİM ve Şok.

A101'in 11 bin 11 şubesi bulunuyor.

9 bin 313 şubeye sahip olan BİM, aynı zamanda iştiraki olan FİLE markası ile de 150 şubeye sahip.

Şok ise 8 bin 852 şube ile listenin üçüncü sırasında yer alıyor.

Dolayısıyla piyasa dinamiklerine bakarsak 2022'de 1.000 şubeye ulaşma hedefi olan 486 şubeli Tarım Kredi marketlerinden gıda fiyatlarında kalıcı bir istikrar sağlayacak fonksiyon beklemek çok gerçekçi olmaz.

Kaldı ki sorununun tamamını sadece perakende tarafına yüklemek de çok doğru değil.

Üretimdeki plansızlık, desteklemelerdeki işlevsizlik, üreticideki örgütsüzlük, maliyetlerdeki yönetilemezlik, lojistikteki kayıp-atık, satış-pazarlama kanallarındaki aksaklık ile ithalata bağımlı bir anlayış, tarımsal üretimi kırılğan hale getiren ve gıda enflasyonunu tetikleyen temel kronik sorunlar olarak yerli yerinde duruyor.

Sorunun köküne inmeden, kırsalın gerçeklerini görmeden ve değer zincirinin tüm halkalarını sıkıntılara çözümlenmeden zincir marketlere karşı yeni bir zincir market anlayışıyla gıda enflasyonunu dizginlemek mümkün değil.

ALP ULAGAY

Matthew Futterman'ın 2016'da yazdığı *The Players* (Oyuncular) kitabı şöyle bir örnekle başlar: ABD'de NFL, yani Amerikan futbolu liginin önde gelen oyun kurucularından (quarterback) Roger Staubach 1971'de takımı Dallas Cowboys'tan yıllık 25 bin dolar ücret almaktadır. O dönemde bu ücret ABD'deki orta seviye bir hukuk müşavirinin maaşına eşittir. Bu sebeple Staubach ev bütçesine destek amacıyla sezon arasında bir emlak ofisinde çalışır. Şimdi dinleyince pek de inandırıcı gelmiyor değil mi? Hele ABD'nin bir numaralı spor dalında önde gelen oyunculardan biri geçinmek için ek iş yapacak ve bu gayet normal karşılanacak. Şaka programında bile abartılı bulunabilir.

Sadece ABD'de değil dünyanın kalanında durum pek farklı değildi o yıllarda. Futbolcular, sinema ve müzik dünyasının yıldızlarına göre çok daha az para kazanırdı. Mesela Pele ve Cruyff gibi dönemin en ünlü oyuncularını iflas edip ileri yaşıta yeni kariyer planları yapmışlardı. Kısacası en iyi sporcuların kazancı kültüplerin, turnuvaların veya federasyonların insafına kalmıştı. Keza sporcuların siyasi konularda böyle fikirlerini belirtmeleri de pek hoş karşılanmazdı. Amerikalı boksör Muhammed Ali, Vietnam Savaşı'na gitmeyi reddettiği gerekçesiyle hem unvanından olmuş hem de hapis cezası almıştı.

Ancak 50 yılda köprünün altından çok sular aktı. Bugün başta maddi konular olmak üzere her konuda çok daha güçlü bir süper sporcu kuşağıyla karşı karşıyayız. Daha çok kazanıyorlar, kendi dallarında daha fazla söz sahibi oldular, seslerini daha fazla duyurma fırsatları var. Bunu yaparken de hiçbir çekinceleri yok artık. Federer, Ronaldo, Brady, Woods, LeBron, Rapinoe, Biles, Djokovic, Hamilton gibi süper sporcular dünyanın en etkili kişileri arasında.

Öncelikle kazançlarla başlayalım. Sporcuların uzun süre düşük ücretler almasının en büyük sebebi çeşitli transfer kısıtlamaları ve takım sahiplerinden yana gelir paylaşımı modeliydi. Zamanla bu model yıkıldı. Önce ABD'de sonra Avrupa'da sporcular takımların boyunduruğundan kurtuldu. Mesela 1995'teki Bosman kararı sonrası futbolcular sözleşme bitiminde serbest kalma hakkını elde edince pazarlık güçleri hızla arttı. Keza tenis ve golf gibi bireysel sporlarda da oyuncuların hem turnuvalardan hem de sponsorlardan aldıkları gelir hızla yükseldi. Forbes dergisine göre, 2021 itibarıyla dünyanın en çok kazanan ilk 50 sporcusunun her birinin yıllık geliri 30 milyon doların üzerinde. Artık sıradan bir avukatla pek kıyaslayamayız değil mi? Üstelik bu toplam gelirin önemli bir kısmı da saha dışı faaliyetlerden geliyor. Mesela tenis efsanesi Roger Federer 2020'de kortta sadece 30 bin dolar kazanırken sponsorluk ve reklam

Fransız yıldız Mbappé yılda 18 milyon euro aldığı PSG'den ayrılacak.

Süper sporcular çağına hoş geldiniz

Daha hızlılar, daha zenginler, daha ünlüler, daha etkililer... 21. yüzyılda dünyanın önde gelen tenisçileri, basketbolcuları, futbolcuları, otomobil yarışçıları her anlamda çok daha fazla güç ve iktidar sahibi olduğu bir çağa giriyoruz. Üstelik bu güçlerini toplumsal ve siyasi alana da yansıtıyorlar

anlaşmalarından 90 milyon dolarlık bir gelir elde etti. Bu durum Messi, Ronaldo, Mbappé, Salah gibi süper futbolcular için de farklı değil. Onlarca farklı partnerle çalışıp sportif ücretlerine yakın bir gelir elde edebiliyorlar.

Sosyal medyanın hakimleri

Sponsorların sporculara ilgisi yeni değil elbette. Eskiden de sporcuları reklam yüzü olarak kullanmak isteyen çok sayıda marka mevcuttu. Bugünse süper sporcuların tüm dünyada çok geniş bir kitleye ulaşmalarını sağlayan bir silahları var: Sosyal medya. Örneğin Manchester United'ın Portekizli oyuncusu Cristiano Ronaldo 352 milyon takipçiyle Instagram platformunun en çok takip edilen kişisi. Aynı şekilde Messi 272 milyon takipçiyle dördüncü sırada. Neymar 16'ncı, Hint kriketçi Virat Kohli 18'inci. Her birinin kulüplerinden, milli takımlarından çok daha fazla takipçisi var. Bu sayede hem takipçilerine doğrudan hitap edebiliyor hem de bu kitleyi bir pazarlama unsuru olarak kullanıyorlar. Tüm platformlarda toplam 600 milyona yakın takipçiye sahip Ronaldo post başına 1.6 milyon talep edebiliyor herhangi bir spondordan. Herhangi bir sponsorluk anlaşmasında sporcunun takipçi sayısına bakıldığını artık hepimiz biliyoruz. Daha da ileri gidelim: Bu süper sporcuların geleneksel medyaya ihtiyaçları var mı? Artık pek yok gibi. Kendi platformlarından mesajlarını iletme imkanları çok daha fazla.

Kulüplere boyun eğmiyorlar

Süper sporcularda, yüksek gelirlerin temin ettiği bir rahatlık ve özgüven var elbette. Bugün süper yıldızlardan biri sporu bıraksın bol sıfırlı bir banka hesabı ve çok sayıda gayrimenkul kariyerini bitirmiş olur. Bu durum pazarlık güçlerini de yükseltiyor oyuncuların. Bugünlerde Messi ve Mbappé örnekleriyle bunu çok rahat görebiliriz. Henüz Barcelona'da ayrılmadan yeni takımını bulmuştu bile Arjantinli yıldız. Mbappé ise yıllık 18 milyon euro'luk ücreti geride bırakıp Paris St. Germain'den ayrılacağını şimdiden açıkladı. Yeni

Barcelonalı Piqué, Fransa liginin İspanya'daki yayın haklarını aldı.

2020'de kortta sadece 30 bin dolar kazanan Federer sponsorluk ve reklamlardan 90 milyon dolar kazandı.

Muhammed Ali'nin çağını aşar bir özgüveni vardı.

sözleşme imzalamaya yanaşmıyor ve gelecek yaz transfer piyasasına serbest oyuncu olarak girmek istiyor. Messi'nin bu gücü Barcelona kulübünün yönetiminde bile etkili olmasını sağladı. Özellikle son yıllarda oyuncu transferlerinden antrenör seçimine birçok konuda söz sahibi olduğunu biliyoruz.

ABD'de de süper sporcuların takım içinde ne kadar etkin olduğuna, takım sahipleriyle yakınlıklarına dair hikâyeleri yıllardır okuyoruz. 36 yaşında kariyerinin 19'uncu sezonuna hazırlanan LeBron James ta Cleveland yıllarından beri takımın oluşturulmasında hep söz sahibi olmuştur. Hatta diğer oyuncularla bizzat görüşecek kadar duruma hâkimdir. Yine Brooklyn Nets'te Durant ve Irving gibi oyuncuların koç seçimindeki etkisini biliyoruz.

Patron sporculara hazırlanın

Tüm bunlara karşın takım yönetimine karşın takım yönetimine karşı bugünün süper yıldızlarına yeterli gelmiyor. Daha fazlasını da istiyor, adeta birer iş insanı gibi çalışıyorlar. Amerikalı tenisçi Serena Williams yıllardan beri tenisle moda tasarımı beraber götürüyor. Yine İsviçreli tenisçi Roger Federer'in korttaki muazzam kariyerine paralel olarak bir işletme gibi çalıştığını ekleyelim. Nike'la anlaşması bittiğinde ilerleyen yaşına karşın Uniqlo ile yaptığı 10 yıllık sözleşme ve diğer faaliyetlerinden spor sonrası rotasını çoktan çizmiş durumda.

Ama bence en ilginç örneklerden biri İspanyol futbolcu Piqué. 14 sezondur Barcelona forması giyen ve kariyerinin sonuna yaklaşan Piqué, Japon elektronik ticaret şirketi Rakuten'in Barcelona'ya sponsorluğunda Piqué'nin de payı var. Daha ilginç Piqué'nin 2018'de kurduğu Kosmos Holding. Rakuten'in patronu Hiroşi Mikitani'nin de ortak olduğu Kosmos üç yıl önce Uluslararası Tenis Federasyonu'yla 25 yıllık ve 3 milyar dolarlık bir anlaşma yapıp tarihi Davis Kupası'nın tüm haklarını satın aldı. Yani kupanın tüm işletmesi artık Kosmos tarafından yapılıyor. Piqué, İspanya alt liglerinden satın aldığı iki küçük kulübün yanı sıra yine Kosmos aracılığıyla yayıncılık işine de el attı. Messi'in PSG'ye transferini takiben Fransa Ligi'nin İspanya'daki yayın haklarını satın aldı. Bu işler ileride ne kadar büyür henüz bilmek mümkün değil ama Piqué'nin de futbol sonrası kariyer yolu çoktan belli.

Onun gibi aktif sporcuyken girişimcilğe soyunan birçok sporcu daha var elbette. Tabii

ilk seçenekleri başka daldaki bir spor takımına hissedar olmak. LeBron James'in okyanus ötesinde Liverpool kulübünden pay aldığını biliyoruz. Yine bir başka NBA oyuncusu James Harden, Houston merkezli iki futbol takımı Dynamo ve Dash'e ortak olmuştur. Kevin Durant de futbola el atanlardan. O da Philadelphia Union'un azınlık hissedarı olmuştur. Yine tenisçi Naomi Osaka da North Carolina Courage kadın futbol takımına ortak olmuştur. Açıkçası yakın gelecekte bir yandan aktif kariyerine devam ederken diğer yandan farklı alanlarda girişimlere para yatırarak sporcu sayısının artacağı kanaatindeyim. Yani bir patron-sporcu kuşağı izleyeceğiz.

Sözünü sakınmayan kuşak

Son olarak da siyasi ve sosyal alana bir bakalım. Bilhassa ABD'de başlayan bir eğilimle sporcuların hem sosyal hem de siyasi konularda görüşlerini açıklamaktan kaçınmadığı bir döneme girdik 10 yıl önce. Tıpkı 1960'lardaki Muhammed Ali, Bill Russell, Kareem Abdul-Jabbar gibi LeBron James, Colin Kaepernick, Karl-Anthony Towns, Megan Rapinoe, Kevin Durant, Stephen Curry gibi isimler gerekirse ABD başkanıyla atışacak kadar özgüvenle hareket ediyor. ABD'de geçen 10 yıldaki ana mevzu ırkçılık ve siyahlara yönelik polis şiddetiydi. Basketbolun diğer spor dallarına nazaran hoşgörülü ortamının etkisiyle LeBron James gibi oyuncular saha içinde ve dışında protesto eylemlerinde katıldılar, medyada veya sosyal medyada bu konudaki şikayetlerini dile getirdiler. Sevsinler sevmesinler ülkenin büyük bölümü de buna şahitlik ediyor.

Avrupa'da futbolcuların siyasi mevzularda müdahil olduğuna pek rastlamayız. Ama 2020'de başlayan ırkçılık karşıtı diz çökme eylemi birçok farklı lige sirayet etti. Premier Lig'de hâlâ da sürüyor. Kitadaki siyah oyuncular ırkçı tezahüratlar karşısında seslerini daha fazla çıkarıyorlar bir süredir. Buna karşılık bence Süper Sporcu sıfatını hakkıyla kullanıp iç siyasete tesir eden en iyi örnek İngiliz futbolcu Marcus Rashford. Manchester United ve İngiltere Milli Takımı oyuncusu Rashford geçen yıl tam da pandeminin ülkesini kasıp kavurduğu dönemde Free Share Derneği'yle yoksul öğrencilere yemek yardımı kampanyasına girişti. Bu yetmedi, hükümete mektup yazıp okulların kapalı olduğu dönemde öğrencilere bedelsiz yemek sağlanması çağrısında bulundu. Çağrısı hem toplumda hem parlamentoda karşılık buldu ve hükümet bedelsiz yemek teminini okullar kapalıyken sürdürme kararı aldı. Rashford sosyal medyada toplam 15 milyon takipçisi ve futbolculuğu olmasa bu etkiyi yaratabilir miydi? Doğrusu bundan şüpheliyim. Ama şimdiki imkanlarla yaratıyor.

Kanımca sporun büyüme potansiyeli gerçekleştikçe süper sporcuların hem sayısının hem de etkilerinin arttığını göreceğiz. Belki kendi spor dallarını da dönüştürecekler, belki yayıncılığı farklı bir noktaya getirecekler. Ancak çok önemli kanaat önderleri olarak onları seyredeceğimizi tahmin ediyorum. •

LeBron James

İyi ekmek ağza, burna ve kulağa hitap eder

Öncelikle ekmeğin içinde katkı maddesi olmamalı, raf ömrü sonsuza uzanmamalı. Ama bunun yanında tazeliğini de hemen kaybetmemeli. Mayası ekşi, suyu temiz, tuzu sadece tuz olmalı

2 Ekim

Kış geliyor. Ekmek hamuru tutmak istiyorum. Aklımda sadece güzel ekmek var. Şöyle çıtır kabuklu, içi pişkin.

O ekmekle sandviçler yapsam, tostlar, sonra tartinler, bruschetta'lar ve hatta sulu yemekler pişirsem, suyuna şamandıra düşürsem, en güzelinden bir Kars tereyağı sürsem ve aslında en en güzeli hasat geliyor, yeni yağ geliyor, banıp banıp yesem.

Bu his geldi mi, hava soğuyor demektir. Elimde neredeyse 2 aydır bekleyen spelt unu var, aklıma bugün geldi. İnsan vücudu ne garip, hava soğuyor, karbonhidrat al, yağlan, kendini korumaya al gibi hisleri var. Hele her şeyi her zaman mevsiminde yemeye özen gösteriyorsan, vücudun zaten biliyor, neyin eksik ne lazım.

Gerçi ekmek bakımından vücuda lazım bir durum yok, hatta zarar bol, ama n'apcan iyi ekmek de güzel bi'sey.

İyi ekmek ne demek? Öncelikle içinde katkı olmayacak. Poşetten çıkmayacak. Raf ömrü sonsuz olmayacak. Ama tazeliğini de hemen kaybetmeyecek. Unları mümkünse rafine olmayacak. Mayası ekşi, suyu temiz, tuzu sadece tuz olacak. Doğal

Ekmeğimin hazırlığından pişmesine tüm aşamaları 24 saat sürdü. Bu kısa bir süre sayılabilir, 72 saatlik ekmekler yemişliğim var.

uzun fermantasyonla insan vücudunun hazmedebileceği, yani enzimlerimin tanıdığı halde olacak. Ve tabii yerken ağızdaki hazzi, burundaki kokuyu ve kulaktaki çıtırtıyı tatmin edecek.

Ekşi mayam 11 yaşında

Bunların hepsinin cevabı ekşi maya ekmekte yatıyor. Benim ekşi mayam 2010'da Kantin'de başladığım maya. Sura'ya taşındı ve yaşamaya devam ediyor. Aynı maya Şevket ustamın elinde de yaşıyor. Aynı maya bugün Club Marvy'nin ekşi maya ekmeklerini de yapıyor. Kantin'in kapanış günü hediye ettiğim, emanet ettiğim ellerde de, eğer kıymetini bildilerse, benim

mayamla ekmekler yapılmaya devam ediliyor. Bu yayılcı hal o kadar kıymetli ki! Maya yaşama, yaşatılmalı ve hepsinden önemlisi paylaşılmalı. Tıpkı ekmek gibi, hayat gibi.

Ben de doğal olarak canım ekmek istediğinde buzdolabımda hep tuttuğum mayamla yapıyorum. Mayayı bir kavanozda tutuyorum, 4-5 günde bir besliyorum. İşte o mayayı çıkardım, 1'e 1 besledim. Yani ne kadar eski maya, o kadar un-su karışımı. Yani 250 gr mayaya 250 gr un-su karışımı. Un-su karışımı da kendi içinde yarı yarıya. Ne kadar su koyuyorsanız o

Ekmeğe göze de hitap edecek. Çok mu karışık?

Aslında ekmeğin içinde her şey "fırncı yüzdesi" denen şeyle işliyor. Gramlarla değil, yüzdelilerle hareket ediyorsun.

Mesela:

Ekşi maya yüzde 100
Su yüzde 50
Un yüzde 50

Tabii ki kullandığın una göre yüzdelere değışebilir.

Hamuru tutarken de öyle. Unu yüzde 100 kabul ediyorsun, kalan her şeyi ona oranlıyorsun. Şimdi ben de ona göre hamur tuttum. Önce unları çıkardım. Normal organik beyaz unum var, ama içine yüzde 25 spelt unu koymak niyetindeyim. Yani;

Yüzde 100 Un (Yüzde 75 organik beyaz + yüzde 25 spelt)
Yüzde 20 ekşi maya
Yüzde 2 tuz
Yüzde 76.2 su

Tabii su oranı buradaki oynayan miktar. Her un aynı miktar su almıyor. Hedeflediğin ekmek içi çok gözenekli bir ekmek mi, yoksa daha tıkmı? Bunlara göre su miktarı ile oynamak lazım. Burada mühim olan deneme yanılma ile öğrenmek. Şimdi ben de bu spelt ununun katkısına göre suyu ayarlıyorum. Önce bu 1 kilo una 500 ml su koyarak başlıyorum; hamurun elimin altındaki hissiyatına göre devam ediyorum. Biraz daha, biraz daha derken, elimin beğendiği histe su oranı yüzde 76.2'ye çıkmış.

Unu suyu mayayı karıştırdım, bıraktım otulize. 50 dakika sonra baktım lastiklenme başlamış, yani gluten oluşumu yola koyulmuş, tuzunu ekledim. Ondan sonra da yaklaşık her 40 dakikada bir kabin içinde birer tur katladım. Sonra iki kere de tezgahta ustam Bonci'nin tekniğiyle katlama yaptım, kaldırdım buzdolabına.

14 saat sonra, ertesi gün öğlen saatlerinde çıkardım. Baktım güzel gelişmiş. Hemen tezgaha ters çevirdim, ikiye böldüm, ön biçim verdim, yaklaşık 40 dakika sonra da biçimini verip sepette, üstü kapalı olarak oda sıcaklığında beklemeye aldım. 2.5 saat sonra fırını yaktım, tencereyi de içine attım, beraber kızınlar diye.

Hamuru tutmaya başladıktan 23 saat sonra benim ekmek fırına girdi, 65 dakika kadar da pişti, yani tam 1 gün. Aslında bu kısa sayılabilir, bizim Kantin'deki ekmekler için bu süre 40 saattir. 72 saatlik ekmekler yemişliğim var. Bunların hepsi ekmeğin son tadını etkileyen faktörler. Ama o tadı da kişinin damak zevki ve o ekmeğin neyle, neyin yanında yemek üzere, hangi amaç için yapıldığı belirliyor.

Ben, bu sefer ekmeğimi soğuduktan sonra kızarttım, sarımsak sürttüm, bolca zeytinyağı gezdirdim, bir de Salted Chef Flake tuz serptim, acayip bi'sey oldu, acayip mutlu oldum. •

Oğul
Türkkan

@ogulturkkan

Menemenden omlete

Yumurta pişirmek zor iştir. Biz menemen soğanlı mı, soğansız mı olur sorusuna yanıt ararken Fransızlar hangi tavada pişirmeli diye tartışır

Çok tartışıldı menemen soğanlı mı olur, soğansız mı diye? Tercih kişisel olsa da gastronomide birçok reçetenin bir açıklaması vardır bazen biz bilmesek de arka planda çalışan. Menemen için sorunun cevabı aslında çok basit. Domates asiditesi olan bir meyvedir. Bu asidi de yemekte bir şeker kaynağı ile dengelemeniz gerekir. Malum soğan da piştikçe tatlılaşan bir lezzettir. Soğan ile domates aynı yemekte buluşunca soğanın tatlılığı domatesin asidini yani ekşiliğini dengeler. Böylece ortaya güzel, dengeli bir lezzet çıkar. Yok ama siz soğan sevmiyorsanız domates pişerken bir parça şeker ilave edip asit şeker dengeleme işini soğansız da yakalayabilirsiniz. Anlayacağınız menemenin içinde ya pişmiş soğan olacak ya da az bir parça şeker.

Menemenin isim kelime kökeni tam olarak bilinmesinde büyük ihtimalle İzmir Menemen'e mübadelede göçen Giritlilerle oranın yerlilerinin ortak olarak geliştirdiği bir yemek. Bugün hem kahvaltıda hem de ana yemek olarak sevdiğimiz bir lezzet. Bir sav da kahvaltıda yenen menemenin soğansız olması, ana yemektekinin de soğanlı olması gerektiğidir. Kimileri menemene sucuk, pastırma, peynir, biber, maydanoz gibi ilaveler yapar. Rahattır menemen. Kaç yumurta ile pişireceğiniz, göz mü olacak yoksa karıştırılacak mı, bunlar da size kalmış. Bazıları da sırf yumurta sarısı ile pişirir menemeni. Soğana takılıp kalmışız. Esas soru yumurtanın ne kadar pişeceği.

Yamaklara yumurta testi yapılır

Yumurta pişirmek zor iştir. Hani derler ya bir yumurta bile kıramam diye. Birçok şef mutfağa yamak alacağı zaman önce bir yumurta pişirtir yamağın becerisini ölçmek için. Biz menemen soğanlı mı olacak soğansız mı diye tartışaduralım, Fransızlar da yumurta hangi tavada pişirilmeli diye tartışır. Bakır tavada mı, alüminyum tavada mı teflonu da mı diye. Yumurta en iyi, iletken ama ince tavada pişer, bakır gibi. Yumurta salyalı olmalı derler Fransızlar. Yani œufs baveux. Çok pişmiş olmamalı. Amerikalılar ise runny eggs derler az pişmiş yumurtaya.

Yumurta piştikçe sülfür kokusu yayar. Çok pişmiş yumurtada bu koku baskınken beyazı pişmiş, sarımsı akışkan yumurtada ise sülfür kokusunu neredeyse alamazsınız. Haşlanmış yumurtada tercinize göre civık, rafadan, kayısı ve katı olarak pişirme süreleri yaşadığınız irtifa ve su miktarı ile değışiklik gösterse de birkaç dakikadan 10 dakikaya kadardır. Ben şahsen rafadan yumurtayı tercih ederim.

Çırpılmış yumurtaya gelince çırpışınız yumurtaları pişerken hızlıca karıştırırsanız ufak tanecikler, piştikçe yavaşça karıştırırsanız iri parçacıklar halinde pişecek, iri parçacıklı daha az piştigiğinden ve nemli kalacağından daha lezzetli olacaktır. Hatta Fransızlar yumurtayı pişirirken yüksek ısıya maruz kalmaması için kaynayan suda ikinci bir kaptı yani bain-marie usulü pişirirler. Bu da yumurtaya ipeksi bir doku kazandırır. Yüksek ateşte kavruluncaya kadar pişirilen yumurta da hem kokar hem de lastik gibi olur.

Omlete gelince bir Fransız yemeği gibi düşünülse de adı Fransızca sadece. Diğer yumurta pişirme yöntemlerinden farkı çırpılmış yumurtanın tavada karıştırılmadan önceden pişirilip içine dolgunun konulmasından sonra ikiye katlanması. Böylece içi nemli kalır. Japonların bolca keçap ile sundukları piriçli omleti omurice da denemeye değer bir yumurta yemeği. Yemekte ister menemen gibi önden pişirip yumurtayı eklersiniz ki İspanyolların patates ile yaptıkları tortilla de patatas'ları, İtalyanların sebze ve peynir ile yaptıkları frittata menemen gibi öncesinde tavada pişirilen malzemeye yumurta ilavesi ile yapıyor.

Yunanlıların menemene benzer yemeğinin adı strapatsada. Bu yemekte zeytinyağı, domates ve yumurta bulunuyor. Kuzey Afrika'da da menemen benzer şakşuka yapılıyor ki bizim bildiğimizden farklı. Menemene bolca kimyon, pul biber gibi baharat ve sarımsak ekliyorlar aslında. Fransa'nın bask bölgesinde ise piperade isimli yemek neredeyse soğanlı menemenin aynıdır.

Öyle ya da böyle, önemli olan yumurtanın ne kadar pişirildiği. Ezkaza bir sefe yumurta yaparsanız aman yumurtanızı çok pişirmeyin. •

Menemen.

KATKISIZ DOĞAL PROTEİN KAYNAĞI
KORUYUCUSUZ YÜKSEK LİF
ŞEKER İLAVESİZ GLUTENSİZ
%100 DOĞAL

Güzelliğin anlamını arayan sergi

Atina'daki Kiklad Sanat Müzesi'nde geçen hafta açılan "Kallos. The Ultimate Beauty"de Antik Yunan, İtalya ve Vatikan'dan seçilen nadir parçalar yer alıyor. Sergi, 2 bin 500 yıl öncesinden, güzelliğin anlamının çokça sorgulandığı günümüze önemli mesajlar veriyor

Valerie Dayan

@valeriedayan

Çok uzun zamandır güzellik dünyasında içerikler üreten biri olarak, kendimi güzellik kelimesinin anlamını çok sık sorgularken bulurum. Bu bir his mi, kendine has olmak mı, zamanın fiziksel algısına uymak mı, sağlıklı bir cilde veya etkili bir rutine sahip olmak ya da mutlu olmak mı? Kozmetiğin dünyanın en rağbet gören sektörlerinden biri olduğu ve dolayısıyla güzellik anlamının her gün binlerce kez sorgulandığı bir dönemde yaşıyoruz. Atina'da bulunan Kiklad Sanat Müzesi ise yeni sergisi ile cevabı M.Ö. 7 ve 1. yüzyıllar arasında arıyor. 29 Eylül'de açılan Kallos. The Ultimate Beauty'de Antik Yunan, İtalya ve Vatikan'dan seçilmiş 322 eser ve obje sergileniyor. Tam bir çevirisi olmayan ve Sappho, Aristoteles, Plato, Euripides'in de eserlerinde yer alan Yunanca kallos, dış

görünüş ve ruhun erdemlerini bir arada gören bir güzellik tanımı anlamına geliyor.

Birçoğu daha önce hiç sergilenmemiş olan, ağırlıklı Arkaik, Helenistik ve Klasik dönemlere ait terakota çömlekler, heykeller, broşlar, küpeler, aynalar, makaslar ve tarakların yer aldığı Kallos'ta en ilgi çekici objeler arasında antik parfüm, krem ve merhem şişeleri var. 2 bin 500 yıl öncesinde bile kadınların

Kallos kelimesi iç ve dış güzelliği temsil ediyor.

Sergide Antik Yunan, Vatikan ve İtalya'dan eserler var.

bakım rutinleri olduğunu keşfetmek ve aslında her şey değişse de, temelde güzellik için harcanan çabanın aynı olduğunu görmek şaşırtıcı olduğu kadar rahatlatıcı. Bu sabah cildimi nemlendirmek, dolayısıyla kendimi daha iyi hissetmek için yüzüme krem sürmenin, rutinimi beni binlerce yıl önceden insanlarla bağlayan küçük ama anlamlı bir gündelik hareketi dönüştürdüğümü hissediyorum. Ürün skalası anlamında elbette günümüzle bir karşılaştırma yapmaya bile gerek yok, ancak sergide bakım ürünlerinin çok daha az ama bugüne kıyasla çok daha

değerli olduğu gözlemleniyor: Şişeleri yakından incelenebilen ve o dönem için çok pahalı oldukları bilinen gül, safran ve iris yağları, parfüm anlamında antik dönemde var olan sayılı seçenekler.

Tek bir tanım yok

Aralarında İlahi Güzellik, Atletik Güzellik, Ölümlü Güzellik, Şeytani Güzellik'in de olduğu 11 bölüme ayrılan sergi, bütününde güzelliğin katmanları ve beklenmedik yerlerde dahi bulunabileceğine dair, zamanımız için çok kıymetli başlıklar açıyor. Bugün güzellik endüstrisi her ne kadar çeşitliliği desteklemek için adımlar atıyor da olsa, tekdüzeleşmeye ve

Antik dönem güzellik anlayışı günümüze ilham veriyor.

belirli kalıplar içinde kalmaya olan yatkınlığın bireylere kendilerini kötü hissettirme tehlikesinden çok da uzaklaşmış sayılmayız. Bu sebeple, serginin güzellik tanımının tek bir karşılığı olmadığını bizi geçmişe götürerek hatırlatabilme gücü çok değerli ve önemli. Ana sponsor L'Oreal'in CEO'su Jean-Paul Agon, "Sergi tam zamanında gerçekleşiyor; nitekim insanoglu bir süredir kaybolmaya yüz tutmuş bir anlayışı yeniden keşfediyor. Yunanlar tarafından icat edilen kallos konsepti, en başından beri bu sergi için heyecanlanmamın sebebiydi," diyor.

Kallos. The Ultimate Beauty, beni de çok heyecanlandırıyor. Nitekim, işin içinde birisi olarak güzellik üzerine sorgulanması ve tartışılması gereken çok fazla başlık olduğunu biliyorum. Belki de bu kez ilhamı çok ama çok eskilerden almak gerekiyor. Sergi, 16 Ocak'a kadar gezilebilir. •

Bu projenin geliri şiddet mağdurlarına

Fransız bakım markası Lierac, Türkiye'de Değişimin Rengi adında yeni bir sosyal sorumluluk projesi hayata geçirdi. Kadına şiddet haberlerini izleyen kadınların tepkileri yapay zeka ile ölçümlendikten sonra, bu duyguları bir renk ile eşleştirildi. Tüm duyguların renk karşılıklarının bir araya gelmesi ile ortaya çıkan mor renk, projeye adını verdi; bir kadın girişimcinin ürettiği mor renkli mumlar satışa çıktı. Peracas'ın kurucusu, genç tasarımcı Beyza Arman da bu proje için bir kolye tasarladı. Satışlardan elde edilen tüm gelirler Mor Çatı Vakfı'na bağlanıyor. @lieracturkiye

Yenilikler ve dikkatimi çekenler

- Bioten'in yüzde 5 oranında C vitamini içeren serum ampulleri. Cildini aydınlatmak ve C vitaminine giriş yapmak isteyenlerin deneyebileceği bir konsantrasyon. Türkiye'de yeni satışa çıkan markanın arkasındaki deneyimli isim ise Estée Lauder. Türkiye eski genel müdürü Ahmet Ramiz. bioten.com.tr
- Moncler'in LED ekranlı parfümleri. Koku dünyasına ilk adımı atan ve teknolojik inovasyon

DNA'sında olan marka, kadınlar ve erkekler için Moncler Pour Femme ve Moncler Pour Homme'u tanıttı. Kadın parfümünde, parfümörlerin özel olarak yarattığı "pudrams kar", bergamot, yasemin ve bambulotu notaları bulunuyor. Erkek parfümü ise adaçayı içeren "Alp Yeşili" vetiver ve misk notalarından ortaya çıkmış.

Evdeki dostlarımızın sessiz düşmanları

Mutfaklarda severek kullandığımız maydanöz ile kekik bile kediler ve köpekler için zehirli listesinde, tedbirli olmakta fayda var

İstanbul'daki efsane seralardan bir tanesi olan Nadir Bitkiler Fidanlığı'nın kurucusu Fatih Koçak bize, Muğla'ya ziyarete geldiğinde elimizde zarflar, kalemler, sepetlerle bir orman yürüyüşüne çıkmış ve tohum toplamak istemiştik. O arada da hala çiçekleri üzerinde olan bir bitkinin de tohumlarını aldık. Fatih titiz bir kişilik olduğu için eldivenlerini giymişti. Ben ise eldivensizdim. Ancak elimizi yıkamadan ağzımıza, gözümüze sürdüğümüz için bu önlem Delphinium adlı bitkinin zehirinin her yerimize bulaşmasına engel olamadı. Siz siz olun eldiveniniz olsa dahi tanımadığımız bitkilerle yarelik ederken uyanık olun! Bizim uyanık olmamız için Google var. Peki ya evcil hayvanlarımız ne yapсын?

uygun olduğunu içgüdüsel olarak bilip özenle seçiyor. Tek tek kokluyor ve uygun olanı tercih ediyor. Ama bazı

dostlar kemirecekleri bitkiler açısından pek seçici olmayabilir. Zehirli kabul edilen türlerin de kendi içinde dereceleri var. Bazısı hafif bir rahatsızlık veriyor, bazıları daha ileri seviye rahatsızlık oluşturabiliyor. Kediler hatta atlar için de aynı hal geçerli.

En yakınımızdakiler

Mutfaklarda severek kullandığımız maydanöz, kekik, lavanta, semizotu, limon otu, tatlı bezelye, civan perçemi, soğan, sarımsak, sarı kantaron, nane, vazalarda veya balkon saksılarında kullandığımız nergis, lale, süsen, zambak, karanfil, açelya, ortanca, sümbül, gardenya, şakayık, siklamen, mor salkım inanması güç ama kedi ve köpekler için zehirli listesinde yer alıyor: Arum ailesindeki birçok tür gibi Philodendron, Deve tabanı (Monstera), Fil kulağı (Alocasia), Kuşkonmaz (Asparagus), Schefflera, Diefenbachia, Dracaena, Starlıçe (Strelitzia), Calladium, Kalanchoe, Kolyoz (Coleus), Sikas (Cycas), Pothos (Epipremnum), Begonia, Barış çiçeği (Spathiphyllum), İtr (Gera-

nium), Paşa kılıcı (Sansevieria), İngiliz sarmaşığı (Hedera), Benjamin (Ficus), Yucca, Aloe, Anthurium, Kalem ağacı (Euphorbia), Atatürk çiçeği (Euphorbium-Poinsettia), Uykü çiçeği (Oxalis), Senecio, Crassula'nın bazı türleri.

Çoğumuzun tanıdığı birkaç türü yazdım ama tüm listeyi görmek, kedi, köpek ve atlar için ayrı gruplanmış bitkileri detaylı şekilde not etmek istiyorsanız www.aspc.org sitesinden "toxic plants" diye aratabilirsiniz. Şu ana kadar binlerce mesaj cevapladığım halde kedisi ya da köpeği bitkisini yediği için sorun yaşayan birine rastlamadım. Bazı bitkilerin kedi ve köpekler tarafından yendiği taktirde zehirleri sebebiyle sorun yarattığına şüphem yok ama evcilleştirildikleri halde içgüdülerinin insan türünden daha kuvvetli olduğuna inancım tam.

İhtiyaçları olabilir

Bunca yıl evlerimizde bizimle yaşamış bitkileri cami avlusuna daha doğrusu apartman girişine bırakıp kaçın diye değil, uyanık olup kedimize, köpeğimize ve tabii bebeğimize göz kulak olun, her otu yeme eğilimleri varsa ulaşamayacakları bir köşeye yerleştirin, ihtiyaçları için de zehirli olmayan türlerden kemirebilmeleri için evlerimizde, balkonlarınızda bulundurun diye öneriyorum. •

AVON

AVON ÜRÜNLERİNİ AVON.COM.TR'DEN VEYA AVON TEMSİLCİNİZDEN SATIN ALABİLİRSİNİZ

YENİ ANEW POWER SERUM İLE

%100 GÖZLE GÖRÜLEN ETKİYİ KEŞFET!

SADECE 1 HAFTADA DAHA GENÇ GÖRÜNEN BİR CİLT

ÖDÜLLÜ PROTINOL™ İKİLİ KOLAJEN DESTEĞİ

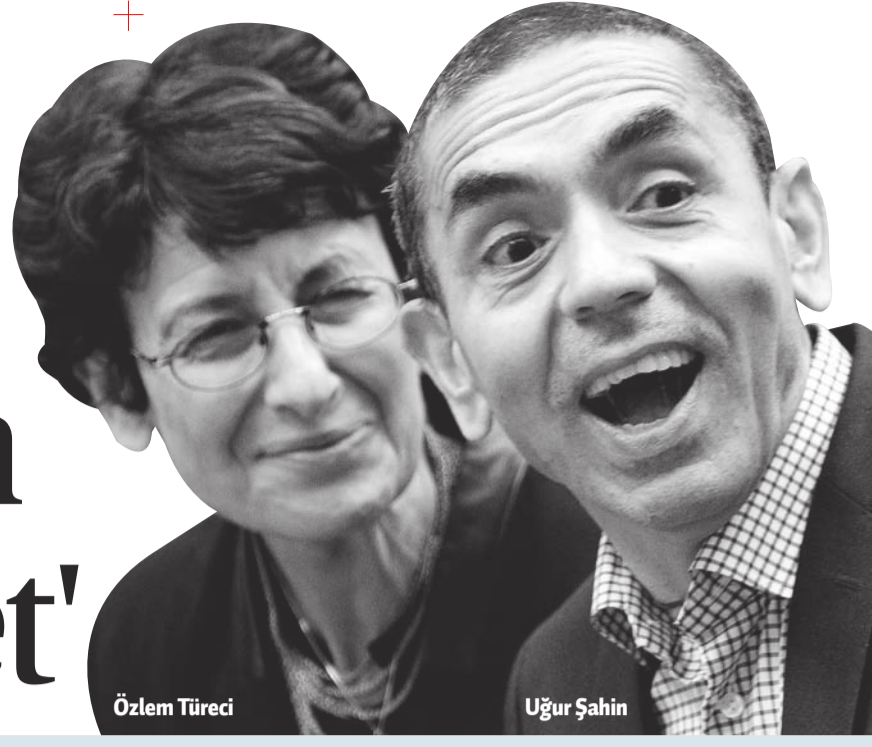
SADECE AVON'A ÖZEL

#AnewProtinolDevrimineKatıl

Ödüllü Protinol İkili Kolajen Desteği*
*2021 yılında dünyanın yenilikçi ürün ve hizmetlerini belirleyen Edison Award'da gelişmiş cilt bakımı kategorisinde gümüş ödülünün sahibi olmuştur.
Sadece 1 Haftada Daha Genç Görünen Bir Cilt**
**2020 yılında 33 panelistin katılımıyla 28 günlük 3 boyutlu ölçümlenen klinik çalışma sonuçlarına dayanmaktadır.

'Alfred Nobel'in mirasına ihanet'

Özlem Türeci

Uğur Şahin

Beklentilere karşın Nobel Tıp Ödülü'nün dünyaya damgasını vuran aşığı bulan Özlem Türeci, Katalin Kariko ve Uğur Şahin'e verilmemesi tartışma yarattı. Seçimin Alfred Nobel'in vasiyetiyle çeliştiğini söyleyenler var

Nobel tıp ödülünün Covid-19 aşısının geliştirilmesini sağlayan bilim insanlarına verilmemesi, tartışmaları da beraberinde getirdi. Ödül tercihinin Alfred Nobel'in vasiyetine saygısızlık olarak görenler dahi var.

Nobel adayları önceden açıklanmasa da özellikle Pfizer-BioNTech aşımı geliştiren Uğur Şahin, Özlem Türeci ve 2013'ten bu yana onlarla çalışan Macar bilim insanı Katalin Kariko ödülün muhtemel sahipleri arasında görülüyordu.

'Kadınlar tamamen görmezden gelindi'

Tektaş'taki Howard Üniversitesi'nden biyoloji profesörü Steven Hobbs, cilt reseptörleri çalışmasının hakkını teslim etmekle birlikte Nobel komitesinin bu yıl "esas olarak kadınlar tarafından yapılan aşı araştırmalarına ödül vermemek" bir fırsatı kaçırdığını söyledi.

Ödülü dokunma reseptörleri çalışması aldı

Nobel Tıp Ödülü ısıyı, dokunmayı ve kendi vücut hareketlerimizi nasıl algıladığımıza dair temel mekanizmaları birbirinden bağımsız olarak keşfeden iki bilim insanına, David Julius ve Ardem Patapoutian'a verildi.

San Francisco'daki California Üniversitesi'nde fizyoloji

Julius

profesörü olan Julius, sinir hücrelerinde yüksek sıcaklıklara tepki veren bir proteini tanımlamak için acı biberin bir bileşen

kullandı. La Jolla'daki Scripps Research'te moleküler biyolog olan Patapoutian

Patapoutian

ise basınca, dokunmaya ve vücudun aldığı farklı konumlara tepki veren reseptörleri inceledi. Çalışmaların yeni tedavi yöntemlerinde kullanılabileceği belirtiliyor.

Şalom gazetesinin haberine göre Prof. Julius Çarlık Rusyası'ndan ve antisemitizmden kaçan bir ailenin torunu.

iNews'a konuşan Hobbs, "Aşı araştırmaları 40 yıldır devam ediyor. Bu ödülü hak eden ama ne yazık ki ödüllendirilmeyen parlak kadın bilim insanları var. Nobel, geçen yıl insanlığa en çok katkı sağlayanlara verilmeliydi. Cilt reseptörleri üzerindeki çalışma bir yıl daha bekleyebilirdi" dedi.

Güney Danimarka Üniversitesi'nden Anders Huitfeldt, bu görüşü biraz daha keskin bir dille ifade ederek ödülü mRNA aşı teknolojisine vermemenin "Alfred Nobel'in

son vasiyetinin ihlali olduğuna inandığını" söyledi.

Huitfeldt, Nobel'in vasiyetinde "geride kalan yılda insanlık için bir yarar sağlama gerekliliğinin" açıkça ifade edildiğini vurgulayarak "Bu yıl herhangi bir çalışmanın mRNA tekniği kadar etkili olduğunu iddia etmek çok zor" dedi.

"Bay Nobel'in vasiyeti takip etmek insani bir nezaket meselesidir" diye konuşan akademisyen, çok az yıl vasiyetin ruhuna bu kadar yaklaşılabilecek bir fırsat yakalanabi-

leceğini savunuyor.

1864 yılında dinamit barutunu bulan İsveçli bilim insanı Alfred Nobel, 1896 yılında yaşamını yitirmiş, Nobel ödülleri ise 1901'den itibaren onun vasiyeti kapsamında verilmeye başlamıştı.

Hâlâ alabilirler

Öte yandan, mNRA aşısını geliştiren bilim insanlarının önümüzdeki

yıllarda ödüllendirilebileceğini söyleyenler de var. Nobel hakkında bilimsel bir araştırma da yayınlayan ABD'li biyolog Dr. Jason Sheltzer, "Bu kadar büyük bir etkisi olan başka bir keşif düşünmek zor" diyor.

The National News'a konuşan Sheltzer, Nobel jüri üyelerinin genellikle çalışmaların zaman içinde bilimsel çevrelerce benimsenmiş olan güvenli seçime yöneldiklerini anlattı. Ancak çığır açan aşı teknolojisinin geliştirilmesi de pandemi öncesine dayanıyor ve yıllardır geliştirilmekte.

Almanya'nın en büyük tıp ödülü olan Ehrlich Ödülü, geçtiğimiz ay BioNTech'ten üç bilim insanına, Şahin, Türeci ve Kariko'ya gitti.

Kariko, Dr. Drew Weissman ile birlikte ABD'nin prestijli Lasker Ödülü'nü de kazandı. •

Katalin Kariko

Leningradlı Holokost mağdurlarına maaş ödenecek

Alman hükümeti, II. Dünya Savaşı sırasında Naziler'in Leningrad'ı kuşatması nedeniyle mağdur olan 6 bin 500 Yahudi'ye daha 767 milyon dolar tazminat ödeyecek.

Talepler Konferansı adıyla da bilinen Yahudilerin Almanya'dan Maddi Talepleri Konferansı'nın bu hafta verdiği bilgiye göre Alman hükümeti son 70 yılda Holokost'tan kurtulanlar için 90 milyar dolardan fazla para ayırdı.

Talepler Konferansı, Almanya'nın iki yılı aşkın süre Nazi işgali altında kalan, adı bugün St. Petersburg olan Leningrad'ta Rus Yahudilerinin de acılarını tanımayı kabul ettiğini duyurdu.

Alman yetkililer daha önce Leningradlı Yahudilerin taleplerini, şehrin Eylül 1941'den Ocak 1944'e kadar kuşatma altında kaldığı ancak işgal edilmediği gerekçesiyle tazminat taleplerini kabul etmiyordu.

Uzun süredir grubun üst düzey müzakerecisi olarak görev yapan Stuart E. Eizenstat, "Kuşatmadan sadece Yahudiler mağdur olmadı diyorlardı. Biz de onlara şehre yukarıdan 'Kuşatmanın sebebi Yahudilerdir' yazılı bildiriler atıldığını gösterebildik. Gördükleri zulüm daha fazlaydı" diyor.

Leningrad kuşatmasını atlatan tahmini 4 bin 500 Holokost mağduru var. Bu kişiler yıllık yaklaşık 5 bin 200 dolar alacak. Fransa ve Romanya'da saklanan 2 bin Holokost mağduru da programa dahil. •

FASHION WEEK ISTANBUL

PRESENTS

ISTANBUL
STATE OF
MIND

ESKİ LİKÖR FABRİKASI
AKARETLER SIRA EVLER 25-27

FWI EXHIBITION
14 — 17 OCTOBER
#FWIISTANBUL

DESIGNERS

ARZU KAPROL / CEREN OCAK / ÇİĞDEM AKIN
DB BERDAN / DİLEK HANIF / DICE KAYEK / EMRE ERDEMOĞLU
GOKHANYAVAS / LUG VON SIGA / KARMA BY İMA / MEHMET EMİROĞLU
MEHTAP ELAİDİ / MERT ERKAN / MURAT AYTULUM
NEDO BY NEDRET TACIROĞLU / NEJ / NEW GEN BY İMA
NİHAN PEKER / NİYAZİ ERDOĞAN / ÖZGÜR MASUR İSTANBUL
ÖZLEM ERKAN / ÖZLEM KAYA / RED BEARD BY TANJU BABACAN
SBNM / SELEN AKYÜZ / SUDI ETUZ / TAGG /
TUĞBA ATASOY / Y PLUS BY YAKUP BİÇER

ARTISTS

ABDULLAH BROTHERS (FRERES) / AHMET ELHAN
ALİ SARUGAN / ALİ TAPTIK / ALP SİME / ARA GÜLER / ARIF AŞÇI
BANU BİRECİKLİGİL / BEDİA GÜLERYÜZ / BURHAN KUM
CAN PEKDEMİR / CAN SAYINLI / CANSU YILDIRAN
CEM DİNLENMİŞ / CEMİL BATUR GÖKÇEER / DENİZ ÜSTER
DİLEK YAMAN / EMİN ALTAN / ERDOĞAN ZÜMRÜTOĞLU
ERGUN ÇAĞATAY / EROL AKYAVAŞ / ESK REYN / GÖKŞİN VARAN
GÜL KOZACIOĞLU / HALİL / LALE TARA / LARA KAMHI
MEHMET GÜLERYÜZ / MELİS BİLGİN / MELİS BÜRSİN
MERVE TUNA / MİNE ANAFARTA / ORHAN CEM ÇETİN
RAMİZE ERER / SARP KEREM YAVUZ / SÉBAH&JOAILLIER
SENA / ŞİİR ÖZBİLGE / YUŞA YALÇINTAŞ / YUSUF SEVİNÇLİ

Türkiye

Turkish
Apparel

iHKİB
İSTANBUL HAZİRAN EYLÜL VE
KASIM AYI İZLENİM VE
TARZ GÖRÜŞLERİ DERNEĞİ

MODA
TASARIMCILARI
DERNEĞİ

İMA
İSTANBUL
MODA
AKADEMİSİ
İSTANBUL MODA ACADEMY